

KSIĄDZ JUSTYN B. PRANAJTIS

CHRZEŚCIJANIN
W
TALMUDZIE ŻYDOWSKIM

CHRISTIANUS IN TALMUDE IUDAEORUM

WYDANIE DRUGIE

Z fotokopją wydania I i wstępem
„Ksiądz Pranajtis i walka [o Talmud”
Michała Jana Juszczyńskiego

INSTYTUT WYDAWNICZY „PRO FIDE”
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI
A. PRABUCKI, WARSZAWA, MIODOWA 1

WARSZAWA

1937

ZAKŁAD Drukarski
ST. MICHALSKI I C. OCIEPKO
Warszawa, Nowogrodzka 28 t. 9.65-55

W dwudziestą rocznicę
śmierci Księdza Pranajtisa
ku uczczeniu Jego pamięci i
utrwaleniu dzieła Jego życia.

Mr. Bonawentura

KSIĄDZ PROFESOR
JUSTYN BONAWENTURA PRANAJTIS

MAGISTER ŚW. TEOLOGII • PROFESOR JEZYKA
HEBRAJSKIEGO CESARSKIEJ RZYMSKO-KATOLIC-
KIEJ DUCHOWNEJ AKADEMII W PETERSBURGU •
PROFESOR LITURGII I ŚPIWU KOŚCIELNEGO •
KILKAKROTNY PREFEKT TEJŻE AKADEMII • KAPŁAN
DIECEZJI SEJNEŃSKIEJ • PROBOSZCZ TASZKIENU
I TURKIESTANU • UR. 27. VII 1861 – ZM. 28. I. 1917

W HOŁDZIE KSIĘDZU PRANAJTISOWI

Takie to już dawne czasy, tyle od nich lat minęło, tyle mgły je przesłoniło, tak się od nich, i wiekiem, i całkiem inną atmosferą życia, oddaliłem, że są już dla mnie tylko wspomnieniem bardzo dalekiem.

A jednak na tle tych moich dawnych, bardzo dalekich wspomnień studenckich z Akademji Duchownej w Petersburgu postać ś. p. ks. prof. Justyna Pranajtisa dziś jeszcze stoi przede mną jak żywa.

Uczył śpiewu gregorjańskiego i języka hebrajskiego, a ja w tych właśnie obu przedmiotach orłem nie byłem. Nie nauczył mnie ich, ale nauczył czego innego: nauczył mnie czcić i kochać mojego profesora tych obu przedmiotów w Akademji Petersburskiej.

Zawsze pogodny i uśmiechnięty, ks. Pranajtis był człowiekiem czynu, wielkiej energii i wytrwałości, ale przede wszystkim wielkiej dobroci.

Nie można było nie pokochać go, choć się z nikim nie poufalił, o względy nie dbał, wygląd miał raczej ostry, surowy, a gdzie chodziło o obowiązek, potrafił od nas wymagać, czego wymagać było potrzeba.

Pamiętam, jak na jednej lekcji śpiewu kazał mi ze sześć razy śpiewać jedno i to samo, choć tłumaczyłem mu, jak mogłem, że nie mam słuchu, i że nie potrafię mu tego, jak należy, zaśpiewać.

Spościłem się, alem śpiewał, a on mnie wciąż poprawiał, i dopiero za szóstym razem, kiedy nareszcie udało mi się za-

śpiewać już dość dobrze, roześmiał się i zawołał: teraz już do-
syć, bo i ja już się spościłem.

Wogóle miał on przede wszystkim tę cechę charakterystyczną, że był zawsze i wszędzie i ze wszystkimi naturalny. Nie chorował na powagę, nie pozował na wyrocznie, a miał dużo, dużo serca, i był szczerzy, otwarty, przystępny, koleżeński. Do-
syć często schodziliśmy się na próby śpiewu wprost w jego prywatnem mieszkaniu w Akademji, i to była zawsze feta, bo czuliśmy się tam jak u siebie.

Z pochodzenia swojego ks. Pranajtis był Litwinem, ale chociaż duch nienawiści ku Polsce i Polakom już kiełkował pod-
ówczas na Litwie wśród księży litewskich, to on był jednak Litwinem owej starej generacji księży litewskich, którzy czuli się zarówno Litwinami i Polakami.

Studja swoje w Akademji Duchownej w Petersburgu ukoń-
czył ks. Pranajtis, o ile się nie mylę, w roku 1887. Z rocznika wychowanków Akademji, do którego należał, wszyscy byli po-
tem przez rząd moskiewski zesłani na wygnanie z powodu kole-
żeńskiej przysięgi, jaką sobie kończąc Akademję złożyli, że w służbie kapłańskiej będą wiernie pracowali jedynie tylko dla chwały Bożej, z zupełnem zaparciem się siebie samych, i że będą co rok odbywali zjazdy koleżeńskie, aby się wspólnie kontrolować, a gdyby ich miało spotkać prześladowanie lub wy-
gnanie, to będą sobie wzajemnie pomagali, nawet pieniądze.

Kolegami kursowymi ks. Justyna Pranajtisa w Akademji Duchownej byli ks. Piotr Borowski, ks. Józef Genis i ks. Piotr Walent z diecezji Kowieńskiej, ks. Stanisław Kazański i ks. Henryk Stankiewicz z archidiecezji Warszawskiej, ks. Chryzogon Przemocki z diecezji Mohylowskiej, ks. Jan Prawda z diecezji Kieleckiej i ks. Marjan Nassalski z diecezji Kujawsko-Kaliskiej.

Serdeczną przyjaźń i koleżeństwo dla tych swoich kolegów, zarówno Litwinów jak i Polaków, zachował ks. Pranajtis, o ile wiem, aż do śmierci.

Przyjacielem był również, i starszym kolegą raczej niż profesorem, dla nas, swoich uczniów w Akademji.

Wydrukowany już w r. 1892 w Petersburgu jego „*Christianus in Talmude Iudaeorum*“ okrywał go w oczach naszych

specjalną aureolą niezwyklej wiedzy. Ale on tego wcale jakby nie widział, i przestawał z nami jak każdy, zwykły śmiertelnik.

Powagę naukową miał nie tylko wśród nas, lecz i wśród szerokich sfer naukowych rosyjskich.

Żałowano powszechnie, i brano mu nawet za złe, że od pracy naukowej w Akademji wyrwał się i w końcu wyrwał do duszpasterstwa, a raczej do misjonarstwa, i to aż w Turkiestanie, gdzie na olbrzymiej przestrzeni rozrzucona była już wówczas dość znaczna liczba katolików, których on pierwszy tam odkrył, i o których raporty słał do Rzymu.

Fakt, że opuścił swoją katedrę w Akademji i swoje studia naukowe dla praktycznej pracy misjonarskiej, dla niezmiernie uciążliwej włości gdzieś tam na końcu świata, w zabitym deskami Turkiestanie, fakt ten właśnie może najlepiej maluje gorącą i ofiarną duszę kapłańską ś. p. ks. Pranajtisa, który prawdziwie był mężem Bożym, bo uważał, że zbawienie jednej choćby duszy ludzkiej więcej znaczy niż pisanie najuczciwszych nawet książek.

Ale pomimo jego usunięcia się z Akademji pamiętano o nim dobrze w sferach naukowych, nawet rosyjskich, i uważano go nie tylko za znakomitego hebraistę, ale i za najlepszego podówczas w całej Rosji znawcę Talmudu.

Okazało się to najdobitniej wkrótce potem z okazji owej głośnej sprawy żyda Bejlisa o zabójstwo rytualne w Kijowie. Ks. Pranajtis był wezwany urzędowo przez sąd w charakterze eksperta, aby wyjaśnił, jaka jest nauka rabinistyczna w Talmudzie pod tym względem. Złożył on na przewodzie tak dokładne i szczegółowe wyjaśnienie tej nauki, nawet co do liczby i rodzajów cięć rytualnych, zadawanych ofierze przy zabójstwie rytualnem, że w zdumienie wprawił sędziów. Ekspertyza sądowa wykazała bowiem, że rany, zadane zamordowanemu chrześcijaninowi, były zupełnie takie same, jakich należało się spodziewać na podstawie cytat z Talmudu, przytoczonych przez ks. prof. Pranajtisa. Naukowe wyjaśnienie przez ks. Pranajtisa zawartej w Talmudzie nauki rabinów o mordach rytualnych było w sprawie Bejlisa tak druzgoczące, że przewód sądowy przerwano, jak wiadomo, na rozkaz z góry, z Petersburga, dlatego mianowicie, że bankier Mendelsohn, u którego wówczas

rząd rosyjski zaciągał pożyczkę, uzależnił udzielenie Rosji tej pożyczki od umorzenia sprawy Bejlisa, jako od warunku najważniejszego.

Wpływy żydowskie w carskiej Rosji za owych czasów były już olbrzymie, chociażby tylko dzięki penetracji dziesiątków tysięcy rodzin nowochrzczeńców żydowskich, docierających nieraz aż do tronu.

Książkę ks. Pranajtisa pozwolono zrazu wydrukować tylko w języku łacińskim, jako rozprawę naukową i jako *curiosum* dla specjalistów i naukowców; o drukowaniu takich rzeczy w języku żywym, czy to polskim czy rosyjskim, nawet mowy być nie mogło. Nie mówiąc już o rządzie, samaż prasa liberalna, w większości żydowska, nie byłaby zezwoliła wówczas na takie rzeczy, i podniosłaby była zaraz *larum*.

Zmieniło się jednak pomimo wszystko coś w świecie, kiedy dziś książka ks. Pranajtisa wychodzi z druku w języku polskim.

Niechże to polskie jej wydanie będzie głębokim hołdem dla świetlanej pamięci tego prawdziwego męża Bożego, ks. prof. Pranajtisa, który wśród tylu innych w dziejach kościelnych polskich pod zaborem rosyjskim tak zaszczytnie zasłużonych wychowanków dawnej Akademii Duchownej w Petersburgu zajmuje jedno z miejsc najprzedniejszych.

Ks. Aleksander Syski

Szambelan Jego Świątobliwości,
 Profesor Seminarjum Duchownego
 w Oreńard Lake, Michigan, U.S.A.

SŁOWO WSTĘPNE

Książka niniejsza, której nadaliśmy ogólny tytuł „Chrześcijanin w Talmudzie żydowskim“, składa się z trzech części:

WSTĘP. Książka Pranajtis i walka o Talmud.

CZĘŚĆ I. Chrześcijanin w Talmudzie żydowskim.

CZĘŚĆ II. *Christianus in Talmude Iudaeorum.*

Wstęp jest właściwie tylko dodatkiem, w którym zebraliśmy szereg danych, dotyczących ks. Pranajtisa i jego przeciwników. Chcieliśmy sprawę oświetlić możliwie wszechstronnie i źródłowo, i tem się tłumaczy zbyt może duże stosunkowo rozmiary tej części.

Właściwem dziełem, napisanem przez ks. Pranajtisa i wydanem po raz pierwszy w roku 1892, jest część II niniejszej książki, t. j. „*Christianus in Talmude Iudaeorum sive Rabbinicae doctrinae de Christianis secreta*“. Powtórzyliśmy je w niniejszem drugim wydaniu z całą wlernością: drugie wydanie jest mianowicie foto-kopją oryginału z 1892 roku.

Część I niniejszej książki jest polskiem tłumaczeniem dzieła ks. Pranajtisa. Zasadniczo staraliśmy się dać przekład dosłowny. Jednakże tłumacząc cytaty, uzgadnialiśmy tłumaczenie polskie bezpośrednio z tekstem hebrajskim i tam, gdzie przekład dosłowny tekstu łacińskiego nie odtworzyłby ściśle myśli zawartej w oryginale, tłumaczyliśmy wprost z oryginału hebrajskiego. W części tej nie umieściliśmy tekstów hebrajskich. Uważaliśmy to za rzecz zbędną, gdyż czytelnik, chcący przeczytać odpowiednią cytata w brzmieniu oryginalnem, może ją zawsze znaleźć w części II. Dla ułatwienia pracy, w miejsce opuszczonych słów i tekstów hebrajskich wstawiliśmy sześcioramienne gwiazdki: ✨. Wszędzie podaliśmy pełne brzmienie nazw, które autor nieraz skracał. Nazwy traktatów i części poszczególnych ksiąg żydowskich uzupełniliśmy, dodając tytuły tych ksiąg. Oznaczenia cyfrowe podane przy nazwach ksiąg Pisma świętego i traktatów Talmudu, jako ogólnie przyjęte, pozostawiliśmy bez wyjaśnień. We wszystkich innych wypadkach — dodaliśmy do cyfr właściwe ich znaczenie. Zamiast np. *Orach chajim* 113,^s — drukowaliśmy: *Szulchan aruch*, część *Orach chajim* § 113, art. 8. Wyrazy he-

brajskie podaliśmy przytem w transkrypcji polskiej, według wymowy używanej dziś powszechnie w literaturze żydowskiej. Transkrypcję tę zastosowaliśmy we wszystkich podanych przez nas cytatach, zachowując wszędzie jednolitą pisownię.

Poza tem dodaliśmy do tłumaczenia, przed wykładem autora o Talmudzie, krótki rozdział własny p. t. „[O Piśmie świętem]“. Umieściliśmy go dla uzupełnienia całości omawianego tematu, zwłaszcza, że w książce niniejszej powoływanie się na Pismo święte jest dosyć częste. Nadmieniamy przytem, że ks. P r a n a j t i s cytuje Pismo święte Starego Testamentu według tekstu, przyjętego przez żydów i w ich układzie.

W końcu książki wreszcie zamieściliśmy indeks nazwisk, nazw i określeń, używanych częściej w niniejszej pracy, przyczem przy nazwach i określeniach wyjaśniliśmy ich znaczenie.

OBJASNIENIE ZNAKÓW

[...] — słowa w cytatach i tłumaczeniach, umieszczone w nawiasie kwadratowym, są przypiskami nasze.

[5 - 6] — itp., cyfry w nawiasie kwadratowym, (patrz tłumaczenie, część I) oznaczają stronę oryginału.

☆ — zastępuje słowa i cytaty w piśmowni hebrajskiej.

W przytaczanych cytatach podkreślenia własne autorów oraz wszystkie nazwiska wydrukowaliśmy drukiem rozstrzelonym.

Podkreślenia nasze — podkreśliliśmy linią.

Litera „r.“ przed nazwiskiem — oznacza: *rabbi*, albo *rabbenu*, albo rabin.

Oznaczenie cyfr i liter:

Przy nazwach ksiąg Pisma świętego: np. *Exodus* XXIV, 12 = *Exodus*, rozdział XXIV, wiersz 12. Przy nazwach ksiąg żydowskich; cyfry arabskie (w tekście nieobjaśnione) oznaczają karty (*folia*); litery a, b, c, d przy tych cyfrach oznaczają pierwszą, drugą, trzecią i czwartą kolumnę karty: np. traktat *Berachot* 5a — oznacza: traktat *Berachot*, karta 5, kolumna pierwsza.

UWAGA

W wyrazach hebrajskich, podanych w transkrypcji, litery *c*, *s*, *z* należy czytać jak polskie *c*, *s*, *z*, a nie jak *k*, *z*, *c*; np.: *Nocri*, a nie *Nokri*; *Tosefta*, a nie *Tozefsta*; *Zohar*, a nie *Cohar*.

Pozwolimy sobie na tem miejscu złożyć podziękowanie tym wszystkim, którzy przy wydawaniu niniejszej pracy zechcieli użyzyć nam swej łaskawej pomocy, wypożyczając rzadkie nieraz dokumenty i książki ze swoich zbiorów i udzielając cennych informacji i wskazówek.

KSIĄDZ PRANAJTIS I WALKA O TALMUD

KSIĄDZ PRANAJTIS I WALKA O TALMUD

LOS CHRZEŚCIJANINA BADACZA TALMUDU

Dziwnie jakoś się składa, że wszyscy badacze kwestji żydowskiej nieżydzi nie mają szczęścia do należytej oceny swej działalności. Zazwyczaj okazuje się z publikacyj pewnego typu, że żydoznawstwem zajmowali się ludzie, których wartość moralna stoi zawsze pod znakiem zapytania. O ludziach tych pisze się zwykle: nieuk, fałszerz, oszczerca, szantażysta, złodziej, zdrajca, a w najlepszym razie — chory umysłowo. Ze szczególną zaś abominacją traktowani są chrześcijanie — badacze Talmudu.

Po ukazaniu się w druku przekładu tekstów talmudycznych zostaje natychmiast zmobilizowana cała prasa żydowska wszystkich odcieni. Rozpoczynają się skoncentrowane ataki na tłumaczenie i na tłumacza: teksty „okazują się“ z reguły nieścisłe, sfalszowane, albo są plagiatem dzieł innych autorów, którym żydzi zdążyli już wyrobić reputację fałszerzy. Tłumacz okazuje się człowiekiem najgorszego typu. Nie skąpiąc różnych epitetów i najgorszych określeń, prasa żydowska przelicytowuje się w improwizowaniu „faktów“. Wtórjuje jej prasa nieżydowska — zależna. Na widowni zjawiają się talmudyści żydzi, którzy z uporem twierdzą, że *goj* źle przetłumaczył, bo zresztą, czyż *goj* wogóle potrafi tłumaczyć Talmud? Jednocześnie, nie bacząc na brak konsekwencji, wyciąga się z lamusa jakąś nieżydowską „powagę talmudyczną“, która wtórjuje żydom, dowodząc, że „tamten“ *goj* nie ma pojęcia o Talmudzie. Na półkach księgarskich pojawiają się rozprawy polemiczne, w których

wyśmiewa się tłumacza, wykazując „naukowo“ jego „nieuctwo“. Prasa niezależna od żydów milczy, bo nie zna Talmudu, boi się więc wdawać w dyskusję.

Z obroną ze strony badacza, z ewentualnością procesów o oszczerstwo, najpoważniejsi nawet żydzi — zazwyczaj nie liczą się. Wiedzą dobrze, że nie będzie on miał czasu, ani energii, a może przedewszystkiem pieniędzy, aby wytaczać szereg procesów. Zresztą, gdyby nawet to zrobił, to i tak cel żydów zostanie osiągnięty: badacz do końca swego życia będzie się tylko procesował, i będzie musiał zaniechać dalszej pracy. To też zazwyczaj milczy, a prasę nadal zalewają potoki oszczerstw.

Jednocześnie publikacja o Talmudzie jest przez żydów wykupywana, tak, że po kilkudziesięciu latach staje się „białym krukiem“, a pozostaje tylko jaknajgorsze wspomnienie o tłumaczu. Historyk, usiłujący sprawę oświetlić, znajduje publikacje, okryte dłań „powagą“ czasu, z których wysnuwa wnioszek, że „znów“ ma do czynienia z oszustwem, i że Talmud jest nauką, stojącą na wyżynach etyki. Historyk zapomina, czy nie chce sobie uświadomić, że dawniej również posługiwano się skutecznie — oszczerstwem.

Przystępując do charakterystyki księdza Pranajtisa i jego działalności, uważaliśmy za wskazane podać te wstępne uwagi, ażeby na ich tle uwypuklić akcję, zorganizowaną przez żydostwo przeciw osobie Księdza-hebraisty, badacza i jednego z najwybitniejszych znawców Talmudu.

I. KS. PRANAJTIS I JEGO PRACA

ENCYKLOPEDJA KOŚCIELNA O KS. PRANAJTISIE

W „Podręcznej Encyklopedyi Kościelnej“ (Warszawa, 1913) znajdujemy o ks. Pranajtisie artykuł, napisany przez ks. Romalda Jałbrzykowskię (obecnie arcybiskupa Wileńskiego)

Pranajtis Justyn, ks., urodz. 27 lipca 1861 r. we wsi Ponienupie (Aljo-ziai), parafji Gryszkabudzkiej, pow. Władysławowskiego, gub. Suwalskiej. Nauki elementarne pobierał w Łukszach, a następnie w Gryszkabudzie. Kształcił się w marjampolskim gimnazjum. W roku 1878 wstąpił do seminarjum duchownego w Sejnach. Tu zwrócił na się uwagę przełożonych zamiłowaniem do pracy naukowej i na uzupełnienie studjów wysłany został w 1883 r. do Akademji duchownej w Petersburgu. W r. 1886 został wyświęcony na kapłana przez biskupa sufragana Józefa Hollaraka w kościele Gryszkabudzkim. W Akademji głównie pracował nad językiem hebrajskim i zastąpił jako świetny hebraista. Gdy ukończył studia w Akademji, ofiarowano mu tam katedrę języka hebrajskiego. Był nadto profesorem liturgiki i śpiewu kościelnego. Jednocześnie po kilkakroć piastował godność prefekta Akademji. Na tem szczególnie stanowisku zjednał sobie ogólną sympatję wśród akademików. W r. 1895 został administracyjnie wywieziony na wygnanie do Tweru. Po powrocie z wygnania znów objął wykład języka hebrajskiego.

Obok pracy profesorskiej położył znaczne zasługi na polu filantropijnem jako opiekun sierot, założył nawet własną ochronkę na Bazyłowce [w Petersburgu].

W r. 1902 opuścił Akademję duchowną i objął stanowisko proboszcza w Taszkencie, a zarazem całego Turkiestanu. W świecie naukowym znany jest jako autor dzieła *Christianus in Talmude Iudaeorum, Petropoli 1892*; nadto *De itinere, quod in Sibiriam a 1900 fecit J. B. Pr.* w roczniku Akad. Duch. za r. 1900—1901. Petersburg. — X. R. J.

TRUDNE I NIEWDZIĘCZNE ZADANIE

Ks. Pranajtis dokonał dzieła niezwykle trudnego: poznał niełatwy do opanowania język żydowskich ksiąg religijnych (hebrajski, chaldejski, aramejski), poczem przetłumaczył i wydał w opracowaniu szereg tekstów z Talmudu, *Zoharu* i t. p. Zadanie to niełatwe, wymagające dużej wiedzy i długoletniej, wytrwałej pracy, zdecydowania i hartu. Ks. Pranaajtis pracował, „aby dać świadectwo prawdzie“, chociaż wiedział na jakie przeciwności będzie narażony. Nie trzeba bowiem zapominać, że w owych czasach badanie sprawy żydowskiej uchodziło za objaw wysoce niekulturalny i poniżający, a słowo „antysemita“ stanowiło dla człowieka t. zw. „inteligentnego“ nieladajaką obrazę...

Owoce żmudnej pracy naukowej ks. prof. Pranajtisa była przedrukowana tu książka. Przetłumaczona na język nie-

miecki w roku 1894, a na rosyjski — w 1911, wywarła ona duże wrażenie.

PIERWSZA REAKCJA ŻYDÓW

Początkowe ustosunkowanie się żydów do pracy ks. P r a n a j t i s a tak charakteryzuje żydowski autor:

„Broszura ta wywołała w okresie pierwszego pojawienia się krytykę, stwierdzającą, że „Talmud dla Pranajtisa jest widocznie księgą zamkniętą na siedem zamków, a cytaty przytaczane przez niego dla tem większego tragizmu w języku hebrajskim, pełne są jaskrawych błędów i przeinaczeń“. Od tej pory książka Pranajtisa, podyktowana nieważnością, niewiarą i karjerowiczostwem, została zasadniczo zapomniana...¹⁾

Chciano więc zastosować, wypróbowaną już nieraz skutecznie, metodę „zabicia milczeniem“ („*totschweigen*“). Równocześnie książkę wykupywano. Nabrała ona jednak dużego znaczenia i rozgłosu w czasie procesu B e j l i s a.

II. SPRAWA BEJLISA

Dnia 12 marca 1911 roku zamordowano w Kijowie chłopca, A n d r z e j a J u s z c z y ń s k i e g o. O dokonanie zbrodni, która miała wszelkie cechy mordu rytualnego, posądzono rzeźnika, żyda M e n d l a B e j l i s a. Przeprowadzono szczegółowe śledztwo, utrudnione różnemi przeszkodami i dziwnymi „zbiegami okoliczności“, i wytoczono proces, słynny proces B e j l i s a, który zakończył się dnia 28 października 1913 roku. W tym dniu procesu postawiono sędziom przysięgłym następujące dwa pytania:

1) „Czy dowiedzione jest, że 12 marca 1911 roku w Kijowie — na Łukjanówce, na ulicy *Wierchnie-Jurkowskoj*, w jednym z lokali cegielni, należącej do żydowskiego chirurgicznego szpitala, i znajdującej się pod zarządem kupca M a r k a, syna J o n a s z a, Z a j c e w a — trzynastoletniemu chłopczykowi A n d r z e j o w i J u s z c z y ń s k i e m u, przy zakneblowanych ustach, były zadane narzędziem kłującym, w okolicach ciemienia, skroni i potylicy, a także na szyi, rany, polegające na przecięciu

¹⁾ A. S. T a g i e r: „*Carskaja Rasija i dieło Bejlisa*“, wyd. OGIZ — 1933; na str. 247. Cytata, użyta przez A. S. T a g i e r a w podanym przez nas wyjątku, pochodzi z broszury dr. L. K a n t o r a: „*Podwíg diletantizma*“ (= „*Popis dyletantyzmu*“).

weny mózgowej, arteryj, lewej skroni, wen szyjnych, co wywołało obfite krwawienie, a po tem, kiedy z Juszczyńskiego wyciekła krew w ilości do pięciu szklanek, zadane mu były znów takimi narzędziami rany w tułów, polegające na poranieniu płuc, wątroby, prawej nerki, serca, w którego okolicę były skierowane ostatnie uderzenia, — które to rany, w ogólnej liczbie czterdziestu siedmiu, spowodowały u Juszczyńskiego męczeńskie cierpienia, pociągnęły za sobą prawie całkowite wykrwawienie ciała i śmierć“.

2) [W drugim pytaniu sąd zapytuje przysięgłych, czy Mendel Bejlis winien jest powyższej zbrodni.], 2)

Po godzinnej naradzie sędziowie przysięgli dali następujące odpowiedzi:

„Na pierwsze pytanie — „tak, dowiedzione“. Na drugie pytanie: — „nie, nie winien“., 2)

Proces Bejlisa poruszył cały świat i wzbudził zainteresowanie wszystkich. Jako eksperta Ministerstwo Sprawiedliwości powołało wybitnego znawcę Talmudu i sprawy żydowskiej, ks. Pranajtisa, „gdyż wśród duchowieństwa prawosławnego nie było tak świątłych i tak dzielnych oraz odważnych ludzi“. 3)

Żydzi, znając erudycję ks. Pranajtisa i przeczuwając, że wynik ekspertyzy tak wybitnego znawcy może być dla nich niekorzystny, próbowali „odwieść“ go od wszczynania badań. Zrazu więc ofiarowywano mu pieniądze, gdy zaś ten „argument“ nie przemówił, zaczęto go bezustannie śledzić i zasypywać groźbami 4).

EKSPERTYZA KSIĘDZA PRANAJTISA

Po półrocznych badaniach ks. Pranajtis, jako rzeczoznawca, wydał ekspertyzę, którą dołączono do aktów sprawy. Zamieszczona poniżej odbitka fotograficzna, dwukrotnie zmniejszona, przedstawia końcowe wnioski tej ekspertyzy z adnotacjami dokonanymi ręką ks. Pranajtisa: 5)

2) Eugenjusz Brant: „Ritualnoje ubijstwo u jewrejew“ (= „Zabójstwo rytualne u żydów“), tom III, Białogród 1929; na str. 175, 176 i 177.

3) „Ruskije Wiedomosti“, Nr.255 z 1913 r.

4) Informacje te otrzymaliśmy od Kapłana, zajmującego wysokie stanowisko w hierarchji kościelnej.

5) Tłumaczenie polskie podajemy niżej.

1/ что еврейскій религиозный законъ не только не запрещаетъ убивать христіанъ, но дозволяетъ, поощряетъ и по-вѣлываетъ эти убійства и такимъ образомъ съ точки зрѣнія этого закона нѣтъ препятствій къ совершенію еврей-ки убійствъ христіанъ.

2/ Что еврейскій религиозный законъ придаетъ крови во-обще и человѣческой въ частности громадное значеніе-символическое магическое и лечебное.

3/ Что онъ допускаетъ упогребленіе этой крови даже въ пищу.

4/ Что въ выше приведенныхъ цитатахъ имѣются указанія на возможность заѣвы кровавыхъ жертвъ, существовав-шихъ до разрушенія Іерусалимскаго храма въ 70 г. по Р. Хр., избіеніемъ неевреевъ и въ частности христіанъ по разрушеніи храма.

Исходя изъ этихъ положеній и имѣя въ виду исторически доказанные факты ритуальныхъ убійствъ евреями христіанъ, я прихожу къ заключенію.

стр. 46.

1/ что ритуальные убійства христіанъ евреями не вымыселъ, а дѣйствительность.

2/ Что ритуальные убійства эти являются результатомъ изувѣрства, т.е. доведенія до крайнихъ и уродливыхъ предѣловъ выводовъ изъ всего еврейскаго вѣроученія и различныхъ его толкованій.

3/ Что, доколѣ не будетъ доказано противное, убійство Андрея Юдинскаго въ Кіевѣ по характеру своему, обстоя-новѣ, кажушейся безмотивности, способу нанесенія пов-режденій, орудію преступленія, характеру и многочислен-ности поврежденій, носящихъ характеръ истязаній и муче-ній, расположенію ихъ, этихъ поврежденій, на тѣлѣ жертвы, обезкровленію жертвы, отсутствію почти всей вытекшей изъ трупа крови какъ на одеждѣ, такъ и на мѣстѣ обнару-женія тѣла Юдинскаго, времени совершенія убійства / перель еврейской пасхой / носить на себѣ всѣ отличи-тельные и характерныя черты типичнаго ритуальнаго убій-ства.

TŁUMACZENIE POLSKIE EKSPERTYZY

„Dnia 24 marca w Trydencie, męczeństwo św. Symeona, chłopca okrutnie przez żydów zamordowanego, który później zasłynął licznymi cudami.”⁶⁾

Str. 44 „Występując przeciwko takim dowodom, jakimi są wyroki sądowe, obrońcy żydów, którzy bronią ich przed oskarżeniem o mord rytualny, twierdzą, iż wyroki te niczego nie dowodzą, gdyż są wydawane przez sąd, podczas którego stosowano tortury. Zapominają oni, że historia zna cały szereg wyroków sądowych (wszystkie skazujące wyroki w podobnych sprawach w XIX wieku), gdzie tortur nie było i gdzie mordercy byli z uporem skazywani przez sędziów przysięgłych, nawet po kasacji tych wyroków, przyczem podczas przewodu sądowego w tych sprawach, z fotograficzną prawie dokładnością, ustalano charakterystyczne dla takich procesów szczegóły, notowane, jako stwierdzone, w procesach z poprzednich stuleci.

Gdybyśmy się godzili z tymi, którzy przeczą istnieniu mordów rytualnych u żydów, stwierdzalibyśmy tem samem niesumienność wszystkich sędziów, rozważających w ciągu wieków, aż do dzisiejszych czasów, podobne procesy i ogłaszających wyroki, skazujące oskarżonych; musielibyśmy uznać zupełną bezpodstawność takich wyroków, nie zważając na to, że w niektórych sprawach, jak to widać z wymienionych poprzednio danych historycznych⁷⁾, żydzi byli przychwyceni na miejscu zbrodni, czyli musielibyśmy zaprzeczać oczywistości; musielibyśmy nie wierzyć całemu szeregowi świadectw historyków wszystkich narodów

Str. 45 europejskich, wśród których żyli żydzi, bezpodstawnie nazwać kłamstwem rewelacje przechrztów, wreszcie odrzucić fakty wykrywania pokłutych, wykrwawionych, z oznakami obrzezania, trupów. Należałoby uznać, że wszystkie zarejestrowane przez historję wypadki zabójstw rytualnych są prowokacją, systematycznie przeprowadzaną w ciągu szeregu stuleci, że dziejopisowie wszystkich krajów, jakgdyby w porozumieniu, pisali o zupełnie analogicznych okolicznościach, towarzyszących zabójstwom, wzorując się jeden na drugim nawet w najdrobniejszych szczegółach; że wszystkie zeznania świadków naocznych, nawet analfabetów, były przez nich wymyślone, z podziwu godnem zrozumieniem szczegółów zbrodni. Z wyżej przytoczonych cytat⁷⁾, ze źródeł religij żydowskiej, dochodzę do następujących, na tych cytatach opartych, założeń:

⁶⁾ [Adnotacje podane kursywą, są tłumaczeniem odręcznych dopisków ks. Pranajtisa.]

⁷⁾ [Mowa o danych i cytatach, przytoczonych przez ks. Pranajtisa w motywacji, poprzedzającej powyższe orzeczenie.]

1) że żydowskie prawo religijne nie tylko nie zakazuje zabijać chrześcijan, ale pozwala, zachęca i nakazuje te zabójstwa, zatem z punktu widzenia tego prawa niema przeszkód do popełnienia przez żydów mordów chrześcijan.

2) że żydowskie prawo religijne nadaje krwi wogóle, a ludzkiej w szczególności, olbrzymie znaczenie symboliczne, magiczne i lekarskie.

3) że dopuszcza ono używania tej krwi nawet w pożywieniu.

4) że w wyżej przytoczonych cytatach zawarte są dane, wskazujące na możliwość zastąpienia krwawych ofiar, istniejących przed zburzeniem świątyni Jerozolimskiej w 70 r. po Nar. Chrystusa, przez mordowanie nieżydów, zaś po zburzeniu świątyni — w szczególności chrześcijan.

Opierając się na tych założeniach, i mając na widoku dowiedzione historycznie fakty rytualnych mordów chrześcijan przez żydów, dochodzę do wniosku:

Str. 46 1) że morderstwa rytualne chrześcijan przez żydów nie są wymysłem, a rzeczywistością.

2) że te mordy rytualne są rezultatem zdziczenia, t. j. doprowadzenia wniosków z całej żydowskiej nauki religijnej i jej różnych interpretacji do krańcowych i zwyrodniałych granic.

3) że dopóki nie będzie dowiedziona rzecz przeciwna, zabójstwo Andrzeja Juszczyńskiego w Kijowie — według swego charakteru, okoliczności, pozornej bezcelowości, sposobu zadania uszkodzeń, narzędzia zbrodni, charakteru i wielokrotności uszkodzeń, mających charakter znęcania się i męczarni, rozmieszczenia tych uszkodzeń na ciele ofiary, wykrwawienie ofiary - brak niemal całej krwi wyciekłej ze zwłok, tak na ubraniu, jak i na miejscu znalezienia zwłok Juszczyńskiego - czasu popełnienia mordu (przed żydowską *paschą*) — posiada wszystkie wyróżniające się i charakterystyczne cechy typowego mordu rytualnego. »

III. KONTRAKCJA ŻYDOWSKA

„Ekspertyza moja [— pisał ks. Pranajtis —] zrobiła wielkie wrażenie na wszystkich. Żydzi i ich adwokaci wszystkie sprężyny poruszają, aby ją obalić, a mnie zdyskredytować. »⁸⁾

Żydostwo rozpoczęło kontrakcję w skali światowej. Procesy o mord rytualny nie były dla żydów nigdy procesami lo-

⁸⁾ Urywek z listu ks. Pranajtisa, który poniżej przytaczamy w całości.

kalnemi, lecz miały zawsze znaczenie ogólno-żydowskie. Dlatego też uruchomiono wszelkie możliwe środki. Z jednej strony rozpoczęto oszczerczą kampanję prasową, z drugiej zaś ruszono do szturmów przy pomocy *sztadlanów* i innych zakulisowych wpływów.

I. OPINJA PUBLICZNA.

A. Żydowska kampanja prasowa.

Andrzej Niemojewski pisał:

„Przeciwko ks. J. B. Pranajtisowi za jego ściśle naukowe studjum „*Christianus in Talmude Iudaeorum*“ z nieopisaną pasją wystąpiła „Nowa Gazeta“ w Nr. 507 z 3. XI. 1913 r., fałszując wszystkie cytaty z bezprzykładną wprost bezceremonialnością, co wykazałem jej źródłowo w publikacji „Książd Pranajtis i jego przeciwnicy“, a co zostało zauważone przez różne pisma i „Nowej Gazecie“ wytknięte, ona zaś nawet nie próbowała się usprawiedliwić z tak hańbiącego zarzutu. Jest to tembardziej zastanawiające, że tak postąpił organ, podający się za wzór liberalizmu, postępowości, niezależnego i uczciwego myślenia, redagowany przez znanego ekonomistę, wzywającego młodzież do walki z chrystjanizmem, a specjalnie katolicyzmem, z nacjonalizmem i szowinizmem polskim...”⁹⁾

ŚRODOWISKO PRASOWE

Przeciw ks. Pranajtisowi występowała głównie „Nowa Gazeta“. Był to organ finansistów warszawskich, subsydjowany przez dom bankowy „Natanson i S-ka“. W składzie jej pracowników znajdował się liczny zastęp żydów. „Nowa Gazeta“, popierająca gorąco osławionych sekciarzy — marjawitów, była zarazem organem „Stronnictwa Postępowo-Demokratycznego“, powołanego do życia wczesną jesienią 1905 roku. Faktycznymi twórcami tego stronnictwa byli: Kazimierz (Kiwa) Natanson, Stanisław (Szaja) Kempner i Ignacy (Izrael) Poznański. Dużą rolę w stronnictwie odgrywali: Gabrjel (Gedali) Kempner, brat Szaji, i Kazimierz Ehrenberg. Tegoż roku Szaja Kempner staje na czele „Nowej Ga-

⁹⁾ Andrzej Niemojewski: „Dusza żydowska w zwierciadle Talmudu“, wydanie II, Warszawa 1921; na str. 16 i 17.

zety". Redaktor Szaja Kempner był zarazem współpracownikiem „katolickiego” „Kurjera Warszawskiego”, którego właściciele Lewentalowie, jak zresztą i sam Szaja Kempner, byli spokrewnieni z rodziną bankierską Natansonów, subsydjujących „Nową Gazetę”. Całe to środowisko, które stanowiło jedną wielką rodzinę, złączoną węzłami pokrewieństwa, pochodzenia i wspólnych interesów, usiłujące uchodzić za Polaków, a nawet częściowo za katolików, dzielnie broniło swych współbraci w Izraelu, nie szczędząc pióra i pieniędzy, i używając metod swemu narodowi właściwych.

W „Nowej Gazecie” pisano o ks. Pranajtisie:

„SZANTAŻYSTA”¹⁰⁾

«Zdarzyło się to w 1894 roku. Do sklepu p. t. „Avanzo” w Petersburgu, zgłosił się jakiś jegomość, nazwiskiem — Łukasze w i c z i oddał do pozłocenia ramy niewielkiego obrazu, przedstawiającego postać katolickiego księdza. Podczas roboty obraz wpadł do ognia i całkowicie prawie się zwęglił. Gdy w określonym terminie zjawił się p. Łukasze w i c z po odbiór obrazu i dowiedział się o nieszczęściu, podał natychmiast nazwisko właściciela obrazu — p. Pranajtisa, który po pewnym czasie zgłosił się osobiście i oświadczył, że spalony obraz malował Murillo, że jest on własnością brata zmarłego metropolity rzymsko-katolickiego, Antoniego Gintowta i że jest to strata wprost niepowetowana, za którą on żąda 3.000 rb. Po długich pertraktacjach, p. Pranajtis zgodził się na 100 rubli [prawdopodobnie omyłka] i otrzymał od właściciela firmy, p. Ruffa. [nazwisko podano nieściśle] 500 rubli gotówką i resztę weksłami. Wkrótce jednak okazało się, że obraz ten nie był pędzła Murilla, że w katalogu galerji obrazów Gintowtów nie był odnotowany, zbadany zaś Antoni Gintowt, oświadczył, że nic nie wie o żadnym obrazie, ani też o sprawie p. Pranajtisa. Historia ta została uwieczniona w „St. Pet. Ztg.” z dnia 23 lutego 1894 r.

„NIEUK” I „FALSZERZ”

W r. 1892 ks. Pranajtis wydał niewielką swą, jedyną, jak dotychczas, pracę p. t. „*Christianus in Talmude Iudaeorum sive Rabbinicae doctrinae de Christianis secreta*”. Przez dwadzieścia lat prawie nikt o niej nie słyszał, ani też nie czytał. Przeszła zupełnie bez wrażenia. Sam tylko ks. Pranajtis pisał o niej w „Roli”.

Dopiero, gdy w Kijowie zabito Juszczyńskiego i należało uza-

¹⁰⁾ Podtytuliki nasze.

sadzić „naukowo“ możliwość zabójstw rytualnych, — przypomniano sobie o ks. Pranaajtisie i przetłumaczono na język rosyjski drugą część jego „dzieła“ i wydano ją p. t. „Chrześcijanin w Talmudzie żydowskim, czyli tajemnice nauki rabinicznej o chrześcijanach“.

Dr. F. Meyer („Ks. Pranajtis jako oskarżyciel Talmudu“) wyjaśnił, że broszura składająca się z 23 str. tekstu, jest plagiatem dzieł znanych niemieckich falsyfikatorów Talmudu, A. Rohlinga i Justusa, których nieuctwo i złą wolę stwierdzały takie powagi naukowe, jak prof. Michaelis, Delitsch, A. Wünsche i t. d., 11)

Takie rzucali oskarżenia, broniąc Talmudu, żydowscy finansisci warszawscy, zgrupowani dokoła potężnego odłamu prasy pseudo-polskiej.

B. Odpowiedź oszczercom.

A jak się rzecz miała naprawdę? Wyjaśnia nam to — bezstronny w tym wypadku — Andrzej Niemojewski:

„O istnieniu księdza profesora Justyna Bonawentury Pranajtisa dowiedzieliśmy się dopiero podczas procesu kijowskiego. Wyczytaliśmy w gazetach, że został wezwany przez sąd w charakterze eksperta religijnego na podstawie opublikowanej w r. 1892 pracy „*Christianus in Talmude Iudaeorum*“. Staraliśmy się o tę książkę, lecz zrazu bezskutecznie, gdyż księgarze mówili nam, że jest wyczerpana, a skądinąd dowiedzieliśmy się, że należy obecnie nawet do bibliograficznych rzadkości. Tymczasem pojawił się w Nr. 507 „Nowej Gazety“ z dnia 3 listopada artykuł „Ks. Pranajtis i jego działalność „naukowa“, przyczem wyraz „naukowa“ został wzięty w cudzysłów dla nadania mu sensu ironicznego. W artykule tym ks. Pranajtis został przedstawiony jako szantażysta, plagjator, fałszerz i nieuk. Wrażenie owego artykułu było tego rodzaju, że znajomi nasi, którzy nawet nauczyli się już nie ufać informacjom „Nowej Gazety“, mniemali, iż chyba rzeczywiście ksiądz Pranajtis należy do wyniesionych na powierzchnię życia mętów społecznych. Tedy zainteresowanie się nasze osobą i pracą ks. Pranajtisa jeszcze bardziej wzrosło. Jakże to, mówiliśmy sobie, przed sąd zawezwany w charakterze eksperta, szantażysta, fałszerz i nieuk miał zdaniem swoim zaważyć na szali wyroku, grożącego oskarżonemu śmiercią cywilną i katorgą? Jakże to szantaż, plagjatorstwo, fałszerstwo i nieuctwo, pokryte suknią kapłana katolickiego, stanąć miało przed sądem „przysięgłych“ i pod „przysięgą“ składać swą „opinję“? Jakże to sąd mógł

11) „Nowa Gazeta“, Nr. 507, 3. XI. 1913 r. — „Ks. Pranajtis i jego działalność „naukowa“. Autor: żyd, „Bolesław Rozstański“. Dalsze zarzuty „Nowej Gazety“, odnoszące się do treści pracy ks. Pranajtisa i noszące pewne pozory rzeczowości, podajemy niżej, w artykule A. Niemojewskiego.

tak mętną figurę powołać w charakterze rzeczoznawcy i na jej orzeczeniach opierać swe wnioski w obliczu całego świata ucywilizowanego? Czyż czytelnicy nasi nie mieliby prawa uczynić nam najpoważniejszego i najsluszniejszego zarzutu, że chyba przestaliśmy być sobą, nie prześwietleńszy takiego faktu? Otóż zajęliśmy się nim, zbadaliśmy go bardzo szczegółowo i w niniejszym artykule przedstawiamy im wyniki, lecz z góry oświadczamy, że czyni, za które w warunkach normalnych dotyka infamja, znaleźliśmy całkiem gdzieindziej.

NIE BYŁO SZANTAŻU ¹²⁾

„Nowa Gazeta“ zaczęła charakterystykę działalności naukowej księdza profesora Pranajtisa w sposób następujący:

„Zdarzyło się to 1894 roku...“ ¹³⁾

Tymczasem w „Dzienniku Kijowskim“ pojawił się następujący list księdza Pranajtisa, przedrukowany w pismach warszawskich. Tekst jego czerpiemy z „Gońca“:

„Szanowny Panie Redaktorze! Odkąd wezwany zostałem na eksperta w sprawie Bejlisa, gazety obozu liberalnego nieustannie powtarzają, że ks. Pranajtis jest szantażystą, że za szantaż był sądzony i wydalony z Petersburga do Turkiestanu. Wobec tego oświadczam, że nigdy w żadne sprawy, noszące charakter szantażu, nie wdawałem się i że w osławionej sprawie spalonego obrazka Murilla w magazynie „Avanzo“ Buffa („Nowa Gazeta“ pisze Ruffa, uwaga aut.) figurowałem jako świadek; że ją prowadził i wygrał adwokat przysięgły Gimbutt i pieniądze odebrane od Buffa oddał wprost właścicielowi tego obrazka Gintowtowi. Byłem wysłany z Petersburga w latach 1895-1896 do Tweru, ale jako przestępca polityczny w porządku administracyjnym; poczem znowu wróciłem na opuszczone stanowisko profesora Akademii. Do Turkiestanu przeniesiony zostałem w r. 1902 na moje własne żądanie. Do Kijowa przybyłem nie dobrowolnie, ale na wyraźny rozkaz mojej władzy duchownej. — Ks. Pranajtis“.

Z Petersburga otrzymaliśmy okolicznościowo od naszego przyjaciela zaufanego następującą wiadomość:

„Sprawa ks. Pranajtisa z tutejszym składem żydowskim rycin „Avanzo“ o zaginionego Murilla była bardzo głośna 1894 roku i została szczegółowo opisana w ówczesnym roczniku „Roli“.

¹²⁾ [Podtytuliki nasze.]

¹³⁾ [Tu A. Niemojewski cytuje pierwszy ustęp (o rzekomym szantażu) z artykułu „Nowej Gazety“, który podaliśmy wyżej. Warto zaznaczyć mimochodem, że inny obrońca Talmudu, który próbował „naukowo“ zbijać tezy ks. Pranajtisa, posługiwał się również „argumentem“... o „szantażu“. Porównaj: prof. Herman Strack: „Po powodu dzieła Juszczyńskawo i ekspiertizy Pranajtisa“, na str. 19.]

CHARAKTERYSTYKA OBROŃCÓW ŻYDOWSKICH

Na list powyższy ks. Pranajtisa „Nowa Gazeta“ od chwili, gdy te słowa piszemy, odpowiedziała milczeniem. Zdaniem naszym powinna była bezzwłocznie oświadczyć: albo, że procesu nie było, albo, że proces był, że wydrukuje wyrok, który wykaże słusność jej, „Nowej Gazety“, zarzutu, albo wreszcie, że cofa zarzut tak uwłaczający. Gdy tego nie uczyniła, mamy prawo mniemać, iż popełniła oszczerstwo w druku, co jej się zresztą nieraz zdarzało, gdy chodziło o obronę żydów; ot, zdyfamowała wobec prasy rosyjskiej cały nasz stan lekarski i nasze Towarzystwo Dobroczyńności (porów. Nr. 233 „Myśli Niepodległej“, str. 228—230). Mniemanie nasze jest tym bardziej uprawnione, że, jak to następnie wykażemy nader szczegółowo w świetle dowodów niezbitych, wszystkie dalsze zarzuty „Nowej Gazety“ w Nr. 507 dotyczące pracy ks. Pranajtisa „*Christianus in Talmude Iudaeorum*“ względnie przekładu „*Chrystianin w Talmudzie jęwejskom*“ są jednym pasmem oszczerstwa i oszukaństwa.

(Słów tych nie użyliśmy tu, aby obrazić redakcję „Nowej Gazety“, ale aby ściśle określić jej postępek. Nie są to więc tak zwane mocne słowa polemisty, ale *termini technici* Krytyka, który „białego“ nie może nazwać „bładym“, „czarnego“ — „szarym“, „oszczerstwa“ — grzecznie „nieściskością“, a „oszustwa“ — pobłaźliwie „twierdzeniem mylnem“. Zachodzi tu namacalny fakt oszczerstwa w stosunku do ks. Pranajtisa, a oszukaństwa w stosunku do społeczeństwa polskiego, co zostanie przez nas poniżej szczegółowo wykazane i co przed wszelakim trybunałem gotowi jesteśmy każdej chwili udowodnić.)¹⁴⁾

A więc sprawa rzekomego „szantażu“ została dzięki prasie polskiej, która udzieliła gościny listowi ks. Pranajtisa, wyjaśniona, „Nowa Gazeta“ zadanego jej „*dementi*“ nie odparła.

SWOI NIE BĘDĄ BRONIC: KORZYSTAJMY Z OKAZJI!

Ale prasa polska nie zajęła się sprawą innych zarzutów, stawianych ks. Pranajtisowi, mianowicie dotyczących jego pracy „*Christianus in Talmude Iudaeorum*“. Nie odparł ich również ks. Pranajtis.

Tu winniśmy zwrócić uwagę, iż autor oczekuje zwykle obrony od krytyki, gdyż mniemania swe utrwalił drukiem. Tymczasem tak się złożyło, że prasa polska naogół nie jest w tej dziedzinie kompetentna i trudno od niej wymagać tej kompetencji.

Wie o tem prasa żydowska (p. np. Nr. 46 „*Izraelity*“: O „*cytatach*“ i „*przekładach*“ jeszcze z powodu procesu Bejlisa, przez Leona Lichtenbauma). Fakt ten w stosunku do ks. Pranajtisa chciała widocznie wyzyskać „Nowa Gazeta“ w Nr. 507. Liczyła też prawdopodobnie na to, że jedyny organ, który mógłby coś w tej sprawie powiedzieć,

¹⁴⁾ [Z wezwania tego żydzi nie skorzystali.]

jest wolnomyślny, więc nie zajmie się wyświeceniem, które musiałyby wypaść na korzyść księdza katolickiego. Organem tym jest „Myśl Niepodległa”. Rozumie się, że Polska ma uczonych, znających Talmud. Ale są to bodaj wyłącznie księża, więc mogący w danym wypadku uchodzić za osoby stronne. Tu zaś bezwarunkowo pierwszeństwo powinno przysługiwać osobie, nie mogącej być o stronność posądzoną. Wszelako, tak prawdopodobnie rozumowała „Nowa Gazeta”, bezstronna w danym wypadku „Myśl Niepodległa”, nie będzie miała żadnego „interesu”, by stanąć w obronie swego naturalnego przeciwnika. Jeśli jednak tak rozumowała, to się omyliła, gdyż „Myśl Niepodległa” mówi nietylko prawdę księżom, ale także o księżach. Zajęła się zbadaniem sprawy nie poto, aby ks. Pranaajtisa bronić, ale po to by dotrzeć do prawdy i jeśli się okaże koniecznym, oskarżenie ze swej strony poprzeć. Nie wiedziała, że w imię prawdy, do której dotarła, będzie musiała stanąć w obronie księdza katolickiego, dużej miary specjalisty, którego z bezprzykładną bezceremonialnością skrzywdzili i zdyfamowali ci właśnie, co to rzekomo wynosili naukę nad religję, postęp nad reakcją, humanitaryzm nad „zoologiczny patrijotyzm”.

DROBIAZGOWA ANALIZA PRACY KS. PRANAJTISA

Dzięki pomocy księgarzy i usłużności przyjaciół posiadliśmy następujące publikacje:

- 1) Oryginał pracy ks. Pranaajtisa z r. 1892...
- 2) Przekład niemiecki pracy powyższej, dokonany w r. 1894 przez księdza wiedeńskiego dr. Józefa Deckerta i licznymi jego przypiskami uzupełniony, pod nagłówkiem „*Das Christentum im Talmud der Juden oder Geheimnisse der rabbinischen Lehre ueber die Christen*“. Enthueilt von J. B. Pranajtis etc. Uebersetzt und erweitert von Dr. Joseph Deckert, Pfarrer in Wien. Wien 1894. Liczba stron XVI, 175 formatu bibliotecznego.

3) Przekład rosyjski części drugiej oryginału łacińskiego, dokonany przez ks. Pranaajtisa, wydany w r. 1911 w Taszkencie pod nagłówkiem *Christianin w Talmudie Jewrejskom ili tajny rawwinskawo uczenja o christianach. Razoblaczil J. B. Pranajtis etc.* Liczba stron 27 formatu bibliotecznego. ¹⁵⁾

Wzajemny stosunek tych wydań do siebie tak się przedstawia:

1) Oryginał łaciński. Edycja łacińska z r. 1892 posiada wszystkie cechy pracy naukowej i dla uczonych przeznaczonej. Kto chce wyrobić sobie sąd właściwy o naukowości stanowiska ks. Pranaajtisa, sięgnąć winien do tej edycji. Ponieważ, powiada ks. Pranajtis w przedmowie (str. 4), każdy, kto prześwieśla Talmud, naraża się na

¹⁵⁾ [Pozatem ks. Pranajtis miał przygotowany do druku przekład polski swej pracy, który jednak dzięki różnym przeszkodom nie mógł ujrzeć światła dziennego.]

zarzut ze strony żydów, że albo tekst jego sfalszował, albo go źle zrozumiał, przeto prócz przekładu łacińskiego podany został przy każdej cytacie talmudycznej obok tekst hebrajski. Książka zaczyna się od profesorskiego wykładu, co to jest Talmud, z jakich składa się dzieł, części i traktatów, przyczem mamy każdy tytuł podany po hebrajsku, w transkrypcji literami, w łacińskim przekładzie i z szczegółowem jego objaśnieniem. Tak samo traktowany jest każdy termin techniczny. Na str. 23—25 autor wylicza szczegółowo literaturę talmudyczną, wydania, na których się opierał, oraz wymienia biblioteki, w których je można odnaleźć. Jako drobny, lecz charakterystyczny szczegół przytoczymy, iż dużo miejsc cytował z *Jore dea* wedle egzemplarza *Szulchan aruchu*, znajdującego się w Cesarskiej Bibliotece petersburskiej, wydania prawdopodobnie krakowskiego, gdyż brak karty tytułowej, lecz z odcisku pieczęci widać, iż egzemplarz ten był własnością rabina Szapiro, albowiem napis rosyjski pieczętki brzmi „*ihumen rawwin szapiro*“...

2) Przekład niemiecki. Książdz doktor Józef Deckert wydając w r. 1894 przekład oryginału łacińskiego ks. Pranajtisa, tyle dał uzupełnień przypiskowych, że edycja ta jest dla czytelnika czemś więcej niż przekładem. Wszelako opuścił wszystkie cytaty w języku i pisowni hebrajskiej...

3) Przekład rosyjski. Część II swego łacińskiego oryginału, opuszczając cytaty hebrajskie..., ks. Pranajtis sam przetłumaczył na język rosyjski, jak o tem czytamy na stronie 3-ciej we wstępie, przyczem wyjaśnił, dlaczego na tej części poprzestał. Sądzi, że niechęć chrześcijan do żydów bynajmniej nie wynika z uprzedzeń religijnych, a właśnie część pierwsza zajmuje się religijnym stosunkiem judaizmu do chrystjanizmu. Edycja ta ma charakter publicystyczny. Tam, gdzie w przerwanym cytatach hebrajskich były wykropkowania, tu ich brak, a więc jest tylko podany sens cytaty; to między innymi świadczy o traktowaniu popularnym, krytyk zaś, autora kontrolować winien, sięgając do cytat hebrajskich edycji łacińskiej...

WYNIK ANALIZY

Ledwie zaczęliśmy czytać oryginał łaciński „*Christianus in Talmude Iudaeorum*“ poczuliśmy odrazu, że mamy do czynienia ze specjalistą, zabierającym się do rzeczy metodycznie i z całym uzbrojeniem, a nie z dyletantem, wyskubującym rodzyнки cytat z cudzych babek.

Blisko połowa cytat talmudycznych była nam znana, mieliśmy je odnotowane i zarejestrowane. Z drugiej połowy cytat nam nieznanym sprawdziliśmy mniej niż połowę i znaleźliśmy je w zupełnym porządku. Reszty nie mogliśmy sprawdzić, gdyż brakło nam dzieł, do których sięgał taki specjalista...

„ZARZUT“ A. NIEMOJEWSKIEGO...

Aczkolwiek, gdy chodzi o znajomość Talmudu, musimy z całą rewerencją ustąpić drogi takiemu specjalistcie, to jednak pozwolimy sobie zaznaczyć, iż dużo miejsc, zięjących nienawiścią przeciw aryjczykom przytoczonych z Talmudu, dałoby się przytoczyć jeszcze, prócz przez ks. Pranajtisa już przytoczonych z *Szulchan aruchu*, który wedle Stracka jest głównym kodeksem żydów, gdy rabin Maaze, drugi ekspert w procesie Bejlisa a temu przeczy, ale nie zmienia faktu, że właśnie to dzieło jest główną podstawą szkolnej nauki żydów.

Powyższa uwaga nie jest zarzutem, stawianym pracy ks. Pranajtisa, ale charakterystyczną jego powściągliwości. Ramy niniejszego artykułu nie pozwalają nam wniknąć głębiej w pracę tego uczonego, który ukazuje tylko teksty, teksty, teksty, a wobec ich jaskrawej wymowy blakną pod względem retorycznym osobiste o nich uwagi, skąpe zresztą, autora, z których jednak najcharakterystyczniejszą, a pełną ironji, znajdujemy w cytacie z *Numeri XXIV, 5*: „Jakże wspaniałe twe namioty Jakóbie, twe siedziby Izraelu!“.

ZDEMASKOWANIE FAŁSZERSTW

A teraz popatrzymy, jak takiego uczonego potraktowała „Nowa Gazeta“, począwszy, jak zaznaczyliśmy od zarzucenia mu „szantażu“, kiedyś tam przed dwudziestu laty, następnie udając, że jego odpowiedzi nie słyszy.,¹⁶⁾

Następnie A. Niemojewski rozprawia się ze wszystkimi zarzutami „Nowej Gazety“, dotyczącymi pracy ks. Pranajtisa, wykazując, jakimi „argumentami“ posługują się obrońcy Talmudu. Oto niektóre wywody A. Niemojewskiego:

„Ale czytamy dalej [w „Nowej Gazecie“]:

„Aby dowieść, że żydom zakazane jest „omijanie chrześcijan“, ks. Pranajtis na str. 8 [przekładu rosyjskiego] powołuje się na przepis *Leviticus XIX, 14* „przed ślepymi nie stawiaj przeszkód“. Zapomina więc rozmyślnie o tem, że Biblia nie wspomina o chrześcijanach, i piękny nakaz niekorzystania z cudzej nieświadomości, uważa za skierowany przeciw chrześcijanom.“

Cały ustęp powyższy zbudowany jest na kłamstwie. Książd Pranajtis wcale nie powołuje się na *Leviticus XIX, 14*. Powołuje się na traktat *Aboda zara*, jak to jasno wynika z tekstu rosyjskiego (str. 8), jeszcze jaśniej z łacińskiego (str. 81) i równie jasno z niemieckiego (str. 94).

¹⁶⁾ Andrzej Niemojewski: „Książd Pranajtis i jego przeciwnicy“, Warszawa 1914; na str. 1—12.

...Ks. Pranajtis pisze, że żydzi aby nie naruszać przykazania *Leviticus XIX, 14* „przed ślepymi nie stawiaj przeszkód“, mają w *Aboda zara 2a* przepis unikania chrześcijan na trzy dni przed ich świętami...

Ale czytamy dalej.

„Na str. 9-ej ks. Pr. powołuje się na „*Aboda zara 78c*“. *Aboda zara* jest to jeden z traktatów Talmudu, który cytuje się według traktatów, arkuszy (*fol.*), oznaczonych cyframi i stronice (*pag.*) oznaczonych literami *a* i *b*. Traktat *Aboda zara* ma 76 arkuszy. Skąd ks. Pr. wziął 78 arkuszy i od jakiego to czasu arkusz ma trzy stronice: *a*, *b* i *c*, którą właśnie wymienia autor?“

Całe to zdanie jest oparte już nie na kłamstwie, ale na czelnem łgarstwie. Książd Pranajtis wcale nie powołał się na traktat *Aboda zara*. W tekście rosyjskim czytamy: „*Aboda zara, 78c. Perusch Majmonida k kartie 8*“. A więc powołuje się na to, co pisał Majmonides o folio 8 traktatu *Aboda zara*... To samo czytamy w oryginale łacińskim „*Abhoda zarah 78c. Perusch Maimonides ad fol. 8.*“ (str. 82). Tak samo w tłumaczeniu niemieckiem (str. 94).

Następnie „*Nowa Gazeta*“ wraz ze swoim „świadkiem“ dr. F. Meyerem i autorem artykułu p. Bolesławem Rozstańskim przemilczała, że książd Pranajtis w oryginale łacińskim, którego tytuł „*Nowa Gazeta*“ tak szczegółowo przytacza, na str. 126 wyjaśnił, jak cytuje litery przy liczbach arabskich. Litery oznaczają kolumny kart [a nie strony]...

Ale czytamy dalej:

„Mówiąc na str. 13-ej i 22-ej, iż żydom poleconem jest gnębić i mordować chrześcijan, autor powołuje się na *Zohar I, 25a*. Tymczasowo *Zohar* jest książką kabalistyczną, nie obowiązującą żydów [!], następnie zaś w *Zoharze* nie ma o tem wzmianki. W miejscach cytowanych przez ks. Pranajtisa, jest mowa o złych ludziach wśród żydów.“

A więc, jak zwykle u tego rodzaju polemistów żydowskich, najpierw mówi się, że nie ma (zasadą żydów jest przeczyć w żywe oczy), a po tym, że jest, tylko całkiem inaczej. Rozumie się, że wszystko opiera się tu znowu na kłamstwie.

Przedewszystkiem ks. Pranajtis na str. 13-ej nie powołuje się na „*Zohar I, 25a*“, lecz na „*Zohar I, 25b*“. Świadczy o tem prócz str. 13-ej tekstu rosyjskiego, jeszcze str. 90 oryginału łacińskiego i str. 101 przekładu niemieckiego. Cytata „*Zohar I, 25b*“ mówi o tym, że „ci, co starają się dobrze świadczyć *akumowi*... po śmierci nie zmartwychwstaną“.

A wreszcie kto bada naukowo działalność ks. Pranajtisa i tak szczegółowo przytoczył tytuł łaciński jego dzieła, a dzieło to omija i skraca do wydania popularnego, ten naturalnie nie powie, że tam cytata hebrajska jest w środku przerywana kropkami, że również jej przekład łaciński jest przerywany kropkami, i że tłumacz niemiecki także skróconą cytata w środku wykropkował... Dyskusja naukowa wymaga przedewszystkiem

prawości. Na dyskusję z „Nową Gazetą“, trzeba by przychodzić z rejentem po prawej, z adwokatem po lewej, z prokuratorem z przodu, a z kornikiem z tyłu. To też my tu wcale nie dyskutujemy z „Nową Gazetą“, tylko wskazujemy społeczeństwu polskiemu, jak żydzi w dyskusji nad Talmudem wyzyskują jego nieznaną hebrajszczyznę i literaturę hebrajską.

(Ilekoć ktoś podnosi jakieś zagadnienie moralne z Talmudu, żydzi zawsze starają się zamknąć mu usta kłódką filologicznych obiekcyj. Mniemaliśmy, że żydzi z „Nowej Gazety“, jako „postępowcy“, „wyzbyci z wszelkich przesądów“, pomagają nam będą raczej, niż przeszkadzają. Mamy tedy prawo powiedzieć, że ci rzekomi „postępowcy“ są w rzeczywistości skrajnymi żydowskimi klerykalistami i obrońcami najczarniejszej żydowskiej reakcji. Przeżywamy bardzo ciekawy moment historycznej demaskarady.)

„Nowa Gazeta“ pisze dalej:

„Według zdania ks. Pr. w XVIII, 17 psalmie Dawida jest mowa o... chrześcijanach, podczas, gdy wiadomo, iż psalmy te były ułożone na długo przed Narodzeniem Chrystusa“.

Jest to naturalnie znowu kłamna relacja. Cytaty z Psalmu XVIII, 17 Dawida niema wogóle w wydaniu rosyjskim. W „Nowej Gazecie“ XVIII, 17 jest oczywiście zmyłką drukarską... Inkryminowane miejsce u ks. Pranajtisa brzmi, jak następuje: „To samo znajdujemy u Raszi, który słowa Psalmu XVIII, 24; *Jeszawweu ween moszia*, t. j. „zawołali i nie jest on ratującym“, tłumaczy w sensie „oto Bóg cudzy“. Tu następuje u ks. Pranajtisa odsyłacz i czytamy w przypisku: „Buxtorf: Słowa te oczywiście wkłada się w usta chrześcijan i *Aboda zara* przez „Boga cudzego“ rozumie Jezusa, szydzą tu więc niejako z jego imienia, używając gry słów: *Jeszawweu ween moszia*“.

A więc jest tu przez ks. Pranajtisa przytoczony Raszi i Buxtorf. (*Lexicon*, p. 902). Zatem żyd R. Szelomo Jarchi, zwany także Raszi, w ten sposób wyklada Psalm XVIII, 24 i Jan Buxtorf Senior, a nie ks. Pranajtis. On ich tylko przytacza...

ZDEMASKOWANIE FAŁSZERZY

Któż jest, pytamy teraz, autorem tego wprost zdumiewającego swą arogancją i czelnością paszkwilu w „Nowej Gazecie“? Żyd, ukrywający się pod polskim imieniem i nazwiskiem Bolesława Rozstańskiego. Żyd, czytamy w „Nauce Mądrości“ (*Jore dea*) nie może się wprawdzie wyprzec żydostwa, ale „wolno mu dwuznaczną mową budzić w *gojach* mniemanie, że nie jest żydem“ (Loewe j. w. I, 222). On parzy tu z krwi i kości Mosterdziejskiego, ujmującego się za ucisnionym Izraelem. Na kogo powołuje się pan „Bolesław Rozstański“? Na jakiegoś zupełnie nam nieznanego, a jako bezsporną powagę podanego

dr. F. Meyera. Wartość jego „moralną“ poznaliśmy już dostatecznie, o ile pan „Bolesław Rozstański“ słów jego nie poprzekręcał. Ale do chwili, gdy to piszemy, żadnego sprostowania w „Nowej Gazecie“ nie było.

Obaj ci panowie nie są znani ogółowi polskiemu. Dla niego osobą jedynie odpowiedzialną może być tylko redaktor „Nowej Gazety“, p. Stanisław Kempner, ekonomista, członek wielu zrzeszeń polskich, między innymi Towarzystwa Dziennikarzy i Literatów, który pchał się na czoło postępu polskiego i który nam, wolnym myślicielom, chciał wytykać „Drogę Życia“, ale właśnie w guście „*Orach chajim*“¹⁷⁾, gdyż pilno mu było wybijać z głowy Polaków przesady katolickie, ale tknąć nie da najciemniejszych przesądów żydowskich, który też szczególniej czuł się powołanym do tego, aby, redagując „Ludzkość“, w Nr. 147 z 13 grudnia 1906 roku donieść, że Kordecki w XVII wieku zmienił w „*Gigantomachji*“ swój list, pisany do króla szwedzkiego, naturalnie „*ad maiorem gloriam Dei*“, ale który przez wydrukowanie owego paszkwilu sfalszuje w „Nowej Gazecie“ wszystkie przytoczone cytaty ks. Pranajtisa „*ad maiorem gloriam synagogae et Talmudis*“ w XX wieku!

JAKIEMI ZASADAMI KIEROWALI SIĘ OSZCZERCY?

Jakąż etyką kierował się ekonomista p. Stanisław Kempner, drukując tak oszczerczy paszkwil na ks. Pranajtisa w obronie Talmudu?

Właśnie kierował się etyką, przez Talmud wskazaną:

1) *Goj*, który bada Zakon, winien śmierci ([Talmud, traktat] *Sanhedrin* 59a).

2) *Goja* wolno oszukać ([*Szulchan aruch*, część] *Choszen ha-miszpat* § 348).

3) Przysięgający przed *gojami*, rozbójnikami i celnikami, nie odpowiada, albowiem rzeczone jest: zgrzeszył, jeśli nie powie, a nie: zgrzeszył, jeśli powie ([Talmud:] *Tosefta*, [traktat] *Szebuot* II, 14).

4) Gdy *goj* spyta żyda: „dokąd idziesz?“ ten wskaże mu cel odległy, jak to uczynił Jakób, mówiąc Eza wowi: dojdę do pana mojego do Seiru, a Jakób szedł do Sukot ([Talmud:] *Tosefta*, [traktat] *Aboda zara*, III, 4).

5) *Rabbi Akiba* przysięgł ustami, gdy w sercu to równocześnie unieważnił ([Talmud, traktat] *Kalla* 18b).

6) Gdy żyd i *goj* przyjdą do sądu, a możesz uniewinnić żyda wedle zakonu Izraela, uniewinnij go, gdy *goj* będzie się skarżył, powiedz: tak chce nasze prawo. Gdy możesz żyda uniewinnić wedle prawa ludów kraju, uniewinnij go i powiedz: tak chce wasze prawo. A gdy nie jest

17) [„*Orach chajim*“ — pierwsza część dzieła „*Szulchan aruch*“, będącego uporządkowanym skrótem Talmudu.]

możliwe ani jedno, ani drugie, działaj przeciw *gojowi chytrze* ([Talmud, traktat] *Baba kamma* 113a).

Oto wyniki, które przedkładamy naszym czytelnikom i całemu społeczeństwu Polskiemu. Książ *Pranajtis* jest naturalnym przeciwnikiem „*Myśli Niepodległej*“. Ale pomiędzy naszą metodą z nim wychodzenia, a metodą „*Nowej Gazety*“ nie może być nic wspólnego. Względem przeciwnika jest się obowiązany do szczególniejszej skrupulatności. 18)

Przedstawione teksty komentarzy nie wymagają. Wykazują one, z jaką pasją szkalowano człowieka, który „miał śmiałość“ sięgnąć do źródła natchnień żydowskich.

Należy nadmienić, że czasopismo „*Birżewyje Wiedomości*“ („*Wiadomości Giełdowe*“ — dziennik wychodzący w Petersburgu) wystąpiło również przeciw ks. *Pranajtisowi*, powtarzając za oszczercami zarzuty. Jednakże, po zbadaniu sprawy, odwołało je całkowicie.

C. Dalszy ciąg żydowskiej akcji prasowej.

Mimo to ataki na ks. *Pranajtisa* nie ustawały. W roku 1915 cheiano z ks. *Pranajtisa* zrobić złodzieja (!), insynuując, że przywłaszczył sobie pieniądze (około 1500 rubli) Katolickiego Towarzystwa Dobroczyńności w Taszkencie. Żyd A. S. *Tagier*, który skrzętnie zbierał wszystkie oszczercze zarzuty przeciw ks. *Pranajtisowi*, pisze, że w tej sprawie przeprowadzono dochodzenie, jednakże...

«Samego dochodzenia nie udało się nam dotąd odnaleźć; należy sądzić, że może się jeszcze ono odnajdzie.» 19)

Notatka ta świadczy sama za siebie. Rzecz charakterystyczna, że najważniejsze dokumenty w sprawie rzekomego szantażu ks. *Pranajtisa* również zaginęły. Lecz brak dowodów i zdemaskowanie kłamstw nie przeszkadzają w dalszem szkalowaniu. Z pianą na ustach piszą żydzi o ks. *Pranajtisie*:

18) Andrzej Niemojewski: „*Książ Pranajtis i jego przeciwnicy*“, Warszawa 1914; na str. 14—23. Publikacja powyższa ogłoszona była pierwotnie w „*Myśli Niepodległej*“.

19) A. S. *Tagier*: „*Carskaja Rasija i dzieło Bejlisa*“, na str. 264.

«Tak ograniczony, złodziejowaty i skłonny do szantażu ksiądz katolicki został ekspertem w procesie o zasięgu światowym.»²⁰⁾

«Szantażysta przed procesem — kłamca i nieuk na samym procesie — defraudant po procesie.»²¹⁾

Oto opinja żydów o człowieku, który poznał Talmud.

2. AKCJA ZAKULISOWA.

Obok kampanji prasowej, przeprowadzano przeciw ks. P r a n a j t i s o w i systematyczną akcję zakulisową, którą wszczęto od chwili ukazania się pierwszego wydania jego pracy. Trudno jest przedstawić całokształt tej akcji ze względu na brak wielu danych, wynikający z poufnego charakteru działań zakulisowych. Jednakowoż przedstawione poniżej zasadnicze ich fragmenty, dają możliwość dostatecznego zorientowania się w sprawie.

Na wstępie powstaje pytanie, kto w łonie żydostwa trudni się przeprowadzaniem tych „delikatnych“ posunięć? Odpowiedź pośrednią daje nam m. in. M a n e s F r o m e r, żyd, który omawia różne przejawy hańby życia żydowskiego w rozproszeniu; do tych przejawów M. F r o m e r zalicza również:

«...codzienne hańbienie imienia żydowskiego i godności żydowskiej przez różnych *sztadlanów* i donosicieli w pańskich przedpokojach, w którym począwszy od Bełzca a skończywszy na rewizjonistach mają udział wszelkie „polityki“ żydowskie.»²²⁾

Pozostaje nam teraz tylko wyjaśnić, co to jest *sztadlan*?

«*שטדלן* — *sztadlan* („orędownik“), żydowski tytuł, spotykany od XVI stulecia wszędzie na niemieckich i polskich ziemiach; już jednak w 1354 roku są wybierani w Hiszpanji *misztadlim* ☆ i posłowie do reprezentowania żydowskich interesów. *Sztadlan* jest już to w większych gminach żydowskich płatnym, na określony czas mianowanym zarządzającym i przedstawicielem na zewnątrz interesów gminnych, to znów wysoką godnością, dobrowolnie objętym urzędem honorowym. Taki urząd mógł być sprawowany tylko przez człowieka, który dzięki swemu bogactwu, swoim kontaktom handlowym, sile swej wymowy i potędze swej osobistości posiadał wpływy u królów, książąt i władz. Jest on obrońcą pewnej żydowskiej gminy, albo całego społeczeństwa żydowskiego w danym kraju, które

20) Tamże, na str. 255.

21) Tamże, na str. 265.

22) M a n e s F r o m e r: „Nasza wina, nasza hańba, nasza walka“, Warszawa 1935; na str. 37.

musiało się każdej chwili obawiać uszczuplenia swoich ciasnych warunków bytu, i często odwraca od niego grożące nieszczęście lub antyżydowskie rozporządzenie. 23)

A. Zabiegi u władz rosyjskich.

SZTADLANI PRZY PRACY

Na działalność *sztadlanów* wskazuje m. in. sam ks. P r a n a j t i s, pisząc w liście z 16 lipca 1913 roku, że „żydzi i ich adwokaci wszystkie sprężyny poruszają“ przeciw niemu. Nie należy bowiem sądzić, że jest tu mowa tylko o adwokatach, oficjalnie występujących na procesie. Większą rolę spełniali inni „adwokaci“, nieoficjalni, nieznanymi w świecie nie-żydowskim, właśnie *sztadlani*. W jakich wypadkach musieli *sztadlani* „poruszać wszystkie sprężyny“? Wtedy, między innymi,

...gdy chodziło o unicestwienie lub złagodzenie zbyt wysokiego wymiaru podatków albo groziło niebezpieczeństwo procesu o mord rytualny lub znieważenie św. Hostji. 24)

Na terenie Rosji najbardziej czynnym, ruchliwym i zdolnym *sztadlanem* był w owych czasach C h a i m („H e n r y k“) S l i o s b e r g, zmarły niedawno w Paryżu.

Sliosberg był jednym z czołowych adwokatów żydowskich w carskiej Rosji. Dziesiątki lat walczył on przeciw samowoli rosyjskiej władzy administracyjnej, która przez złośliwe interpretacje ustaw ujarzmiła ludność żydowską. Sliosberg przeprowadził w r. 1900 uwolnienie Blondesa w wileńskim procesie o mord rytualny... Brał on również udział w akcji obronnej Mendla Bejlisa w kijowskim procesie o mord rytualny z 1913 r., aczkolwiek na procesie sam nie występował... 25)

Sliosberg był jednym z filarów tej walki [z reżymem carskim]. Właściwie — nie bojownikiem, lecz *sztadlanem* w najlepszym znaczeniu tego słowa... Całe swe życie w carskim Petersburgu poświęcił on niestrudzonej robocie *sztadlańskiej*... 26)

„DONOSY“. — ZESŁANIE

Jak zaznaczyliśmy, żydzi „zainteresowali się“ ks. P r a n a j t i s e m zaraz po ukazaniu się jego książki. „Donosiciele

23) „Jüdisches Lexikon“, tom IV/2, na str. 195.

24) Feliks Kordyński: „Sztadlan“, Warszawa 1934; na str. 11 i 12.

25) „Hajnt“, Nr. 134, 10. VI. 1937 r. Depesza ż. A. T. z Paryża.

26) „Hajnt“, Nr. 135, 11. VI. 1937 r. — „Henryk syn Borysa Sliosberg“, Icchok Grünbaum.

w pańskich przedpokojach“ zaczęli działać. Do władz rosyjskich napływały na ks. Pranajtisa różne „donosy“ w postaci listów anonimowych, czy denuncjacyj. 27) W części dzięki tym „donosom“, wykryto w r. 1895 patriotyczną pracę duchowieństwa polskiego, w której również brał udział ks. Pranajtis. Wysłano go wówczas, jako przestępcę politycznego, na dwa lata do Tweru.

Denuncjacje zostały wznowione, dziwnym zbiegiem okoliczności, w czasie opracowywania przez ks. Pranajtisa ekspertyzy, odnoszącej się do procesu Bejlisa. Ks. Pranajtis rozpoczął ekspertyzę we wrześniu 1912 r.

„W grudniu 1912 r. zainteresował się nim ponownie Departament Policji, który znow otrzymał list anonimowy, donoszący, że ks. Pranajtis zajmuje się po pierwsze antyrządową agitacją wśród miejscowej ludności, a oprócz tego nadal nawraca energicznie prawosławnych na katolicyzm. 28)

„AGITACJA ANTYRZĄDOWA“...

W sprawie tej możemy przytoczyć dokument, który charakteryzuje działalność ks. Pranajtisa. Jest to list (z dn. 29. XII. 1912 r. Nr. 12218) dyrektora Departamentu Spraw Religijnych — Eugenjusza Menkina, do dyrektora Departamentu Policji — Stefana Piotrowicza Bieleckiego:

„W związku z listem z dn. 16. XII, za Nr. 110110 mam zaszczyt donieść, że w marcu 1908 r., na skutek rozporządzenia ministerstwa udzielono kuratorowi kościoła w Taszkencie Justynowi Pranajtisowi surowej nagany za nawrócenie, wbrew okólnikowi ministerstwa z dn. 18. VIII. 1905 r. za Nr. 4628, z prawosławia na katolicyzm: służącego w charakterze dziesiętnika u inżyniera wojskowego w m. Termez — Markowa, oraz mieszkającej na pogranicznym posterunku Niżnie-Piandżskim — mieszcanki Smirnowej, pochodzącej z Tuły.

Innych niekorzystnych informacji o księdzu Pranajtisie, oprócz zakomunikowanych przez Departament Policji 9. XII. 94 r. za Nr. 6154, w sprawach Departamentu Spraw Religijnych — nie posiadamy... — *Eug. Menkin.* 29)

27) „Donosy“ te żywo przypominają denuncjacje żydowskie, kierowane w 19 wieku do władz rosyjskich przeciwko polskiemu duchowieństwu, które skutecznie organizowało „Bractwa Trzeźwości“.

28) A. S. Tagier: „Carskaja Rasija i dieło Bejlisa“, na str. 255.

29) Odbitka fotograficzna tego listu znajduje się w cytowanej książce A. S. Tagiera, między stronami 256 i 257.

„ROZKAZ PANA DYREKTORA“...

„Donosy“, których rezultatem były zesłanie i „nagana“, pociągnęły za sobą jeszcze jedną, najpoważniejszą konsekwencję: uniemożliwiły ks. Pranaajtisowi osiągnięcie należnego mu stanowiska w hierarchji Kościoła. Żydzi pisali:

„Ks. Pranaajtis utonął już w Lecie zapomnienia. Powszechna pogarda jest dlań jedyną miast fioletów nagrodą za pracę, od której ze zrozumiałą odrazą i wstrętem odsunęli się najzjadlejsi wrogowie żydów. (Zaznaczył to w swem przemówieniu jeden z obrońców Bejlisa, mówiąc, iż wśród duchowieństwa prawosławnego nie znaleziono takiego eksperta.),³⁰⁾

Co oznacza ta pełna nienawiści i wewnętrznego zadowolenia uwaga, że „powszechna pogarda jest dlań jedyną miast fioletów nagrodą“? Żyd A. S. Tagier wyjaśnia:

„W 1909 r. powstała kwestja mianowania Pranaajtisa biskupem, przyczem według wiadomości posiadanych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Pranaajtis był kandydatem „partji litewskiej“. Po zebraniu informacji o Pranaajtisie na papierach jego zjawił się napis: „P. Dyrektor rozkazał nie uważać Pranaajtisa za kandydata na stanowisko biskupa.“,³¹⁾

Sprzeciwienie się władz rosyjskich nominacji ks. Pranaajtisa nie wystawia oczywiście złego świadectwa temu kapłanowi. Powstaje natomiast inne pytanie: jakich zabiegów musieli użyć *sztaclani*, aby na papierach ks. Pranaajtisa „zjawił“ się wspomniany „rozkaz p. Dyrektora“; „rozkaz“, z którego tak się cieszył obrońca Talmudu — B. Rozstański? Przypuszczać należy, że dokumenty pisane w tej sprawie zaginęły, jeśli wogóle istniały...

MENDELSON PRZY PRACY

Żydzi potrafili jednak, za pośrednictwem władz rosyjskich, stawiać trudności nietylko samemu ks. Pranaajtisowi, lecz również uniemożliwiać mu wydawanie publikacyj, oświetlających sprawę żydowską. Jest to tem bardziej znamienne, że władze rosyjskie ustosunkowywały się w zasadzie przychylnie do wydawnictw tego rodzaju. Mimo to jednak, *sztaclani*

³⁰⁾ Bolesław Rozstański: „Andzej Niemojewski, jako obrońca ks. Pranaajtisa“, Warszawa 1914; na str. 15 i 16.

³¹⁾ A. S. Tagier: „Carskaja Rasija i dzieło Bejlisa“, na str. 255.

zdołali dotrzeć do cenzury rosyjskiej i nakłonić ją do gilotynowania artykułów ks. Pranaajtisa. Ciekawy fakt w tym względzie podaje ks. Nassalski, który wydawał w latach 1898-1914 czasopismo p. t. „Homiletyka“. Do czasopisma tego nadesłał swego czasu artykuł również ks. Pranaajtis. O losie tego artykułu pisze ks. Nassalski:

„Niektóre artykuły bywały zatrzymywane [przez cenzurę rosyjską] bezzwrotnie. Taki los spotkał list ks. profesora Pranaajtisa, który jako hebraista, był wezwany do Kijowa na sprawę Bejlisa, oskarżonego o zamordowanie chłopca chrześcijanina — aby na podstawie nauki rabinistycznej przedstawił liczbę i rodzaj cięć rytualnych, zadawanych ofierze. Wyjaśnienia, złożone przez rzeczoznawcę wprawiły w podziw członków sądu, gdyż opis teoretyczny okazał się zupełnie zgodny ze sposobem porania młodzieńca. Wyczytawszy w „Kurjerze Warszawskim“ szczegółowy opis sprawy sądowej, zwróciłem się do ks. prof. Pranaajtisa, mego kolegi, z zapytaniem, dlaczego przewód sądowy nie był ukończony, na co otrzymałem odpowiedź, że stało się to na życzenie bankiera Mendelsohna, który udzielenie pożyczki dla Rosji uzależnił od umorzenia sprawy Bejlisa. Cenzura warszawska zażądała oryginału tej odpowiedzi [ks. Pranaajtisa], a otrzymawszy go, pozostawiła u siebie. (Odpowiedź ks. prof. Pranaajtisa miała uzupełnić recenzję dzieła jego, jakie nadesłał do redakcji „Homiletyki“ pod tytułem: „*Christianus...*“).³²⁾

B. Zabiegi w Watykanie.

Nie będziemy więcej opisywać ataków, kierowanych na ks. Pranaajtisa. Nie będziemy przytaczać szeregu intryg i knowań, do których wmieszane były różne osoby. Nie będziemy przytaczać ani ich nazwisk, ani przykrości i krzywd wyrządzanych księdzu. Nie warto. W nas budzić one będą dalszą odrazę, a różnych „lig antydyfamacyjnych“ i tak nic nie powstrzyma od „pracy“ nad imaginowaniem oszczerstw i fałszowaniem prawdy. Należy tylko jeszcze omówić sprawę bull papieskich, któremi zasłaniali się żydzi, i związaną z tem akcją, którą przeprowadzał londyński bankier — Rotszyl d.

Chcąc podważyć ekspertyzę ks. Pranaajtisa, żydzi przetłumaczyli i wydali bulle papieskie, które miały rzekomo zaprzeczać istnieniu mordów rytualnych. Ks. Pranaajtis, chcąc sprawdzić te publikacje, rozpoczął poszukiwania orygi-

³²⁾ Ks. M. Nassalski: „Wspomnienia“, Częstochowa 1935; na str. 38.

nałów. Nie znaleźli ich jednak ani w „*Bullarium Magnum Laertii Cherubini*“³³⁾, ani w „*Collectio Conciliorum Mancy*“³⁴⁾, ani w innych oficjalnych wydawnictwach Watykanu. Wobec tego fakt ks. Pranajtis oświadczył, że publikacje, którymi żydzi się zasłaniają, są prawdopodobnie fałszywe.

ROTSZYLD PRZY PRACY

„Tymczasem oto co się działo na drugim krańcu Europy. Cztery dni przed zaczęciem procesu kijowskiego, dn. 24. IX w/g starego stylu (7. X. w/g nowego stylu), lord Rotszyld z Londynu zwrócił się listownie do kierownika polityki zagranicznej Watykanu - kardynała Merry del Val, załączając do pisma dokładne kopje tych opublikowanych w literaturze bull papieskich, których autentyczność kwestjonował ksiądz Pranajtis - lord Rotszyld prosił o zestawienie tych kopij z oryginałami, znajdującymi się w Watykanie i o stwierdzenie ich dokładności.

Kardynał Merry del Val wypełnił prośbę lorda Rotszylda, zestawiał nadesłane mu kopje z oryginałami, upewnił się co do bezwzględnej dokładności kopij, stwierdził to własnym kardynalskim podpisem i zakomunikował to lordowi Rotszyldowi listem z dn. 18. X. n. st.

Dnia 28. X n. st. londyńska gazeta „*Times*“ opublikowała tę korespondencję lorda Rotszylda z kardynałem Merry del Val.³⁵⁾

O jakie bulle chodziło?

„Bulle papieża Inocentego IV [1243-1254] i dokładna notatka kardynała Ganganelli, późniejszego papieża Klemensa XIV [1769 - 1774], o potwierdzenie których prosił lord Rotszyld, podane są w wydawnictwie „*Papskije bulły o krowawom nawietie*“ [„Bulle papieskie o mordzie rytualnym“], Kijów 1912; na str. 3-9 i 29-93.³⁶⁾

ZNAKI ZAPYTANIA

Pomimo usilnych starań nie mogliśmy dotrzeć do autentycznych tekstów powyższych dokumentów. Sądzimy, że gdyby one istotnie zawierały niedwuznaczne, a korzystne dla żydów, stwierdzenia, byłyby niewątpliwie zacytowane w książce A. S. Tagiera, którego celem było zebranie wszelkich argumentów przeciw oskarżeniom o mordy rytualne.

Nasuwa się tutaj jeszcze pytanie, czy z dokumentów tych

³³⁾ Nowsze wydanie *Bullarium* — t. j. *Magnum Bullarium Romanum* — liczy 14 tomów.

³⁴⁾ Wydawnictwo to liczy 52 olbrzymie tomy.

³⁵⁾ A. S. Tagier: „*Carskaja Rasija i dzieło Bejlisa*“, na str. 261.

³⁶⁾ Tamże, na str. 262.

wynika, że Kościół zajmował negatywne stanowisko w sprawie istnienia mordów rytualnych, czy też tylko w sprawie nieuzasadnionego wytaczania procesów o mordy rytualne? A to jest zasadnicza różnica. Na to zaś rozróżnienie wyraźnie wskazuje kardynał Merry del Val ministrowi rosyjskiemu, Nelidowowi.³⁷⁾ W każdym razie możemy stwierdzić: 1) że papież Inocenty IV jednocześnie potępił i rozkazał spalić Talmud (bullą „*Impia Iudaeorum perfidia*“ [„Bezbożna niewierność żydów“] z dn. 9 maja 1244 r.); 2) że papież Klemens XIV nie wydał żadnej bulli, dotyczącej mordów rytualnych.

Inne pytanie: czy bankier żydowski Rotszyld przedstawił kardynałowi Merry del Val do potwierdzenia kopje w takiej postaci, w jakiej je drukowali żydzi na terenie Rosji, t. j. w języku rosyjskim, czy też w innym języku? Jest to ważne, bo przy znanych ogólnie skłonnościach żydów, „subtelność“ w tłumaczeniu mogła być odpowiednio wyzyskana.

A wreszcie jedno stwierdzenie. Sądźmy, że ks. Pranajtis miał dostateczne powody do postawienia zarzutu, że bulle, publikowane przez żydów, nie są prawdopodobnie autentyczne, skoro nie znalazł ich w oficjalnych wydawnictwach Watykanu. Ta ostatnia okoliczność jest bardzo ważką dla ludzi znających organizację Kościoła. Ks. Pranajtis miał do swego twierdzenia tem większe podstawy, że wiedział, i na swojej osobie niejednokrotnie doświadczył, jak często i bezceremonjalnie żydzi posługują się fałszerstwem, jak nieraz mało znaczące oświadczenia przeinaczają i przekształcają, w ramach swego subiektywizmu, w olbrzymie kolubryny, broniące sprawy „narodu wybranego“.

„JAWNE NACIĄGANIE”

A zresztą fakt taki — fakt „jawnego naciągania“ — miał miejsce w akcji przeprowadzanej przez Rotszylda. Niezwykle ciekawym dowodem na to jest list rosyjskiego ministra-rezydenta przy Watykanie, Nelidowa, do ministra spraw zagranicznych Sergjusza Dymitrowicza Szazonowa. List ten, pisany z Rzymu i datowany 5/18 listopada 1913 roku, podajemy w odbitce fotograficznej:³⁸⁾

³⁷⁾ Patrz niżej. ³⁸⁾ Tłumaczenie polskie listu podajemy niżej.

№ 42.

Римъ, 5/18 ноября 1913 г.

ПОЛУЧЕНО
10 НОЯБРЯ 1913

1180

Милостивый Государь

Сергѣи Лигиновичъ.

Къ недавно закончившемуся въ Кіевѣ громко-
му "дѣлу Бейлиса" оказалась принята и Римская
Курія.

Ваше Высокспревосходительство вѣроятно уже
обратили вниманіе на пространное письмо, опубликованное

Его Высокспрев-ству

С. Д. Сазонову. -

въ газетахъ, съ ксимъ обратился къ Кардиналу
Статсъ Секретарю видный Англійскій Еврей Лордъ Рот-
шильдъ, прося подтвержденія факта, будто Римскіе Пер —
восвященники всегда отвергали существованіе ритуаль-
ныхъ убійствъ, что-де доказывается приложенными къ
письму выписками изъ двухъ документовъ, существованіе
коихъ отрицалось будто-бы экспертомъ Кіевского про-
цесса ксендвомъ Пражайтисомъ.

Въ весьма краткошъ отвѣтѣ Кардиналъ Мерри-
дель Валѣ ограничился подтвержденіемъ точности прило-
женныхъ къ письму копій съ хранищимися въ Ватиканѣ
оригиналами, и выраженіемъ надежды, что заявленіе его
"послужитъ цѣли, преслѣдуемой Лордомъ Ротшильдомъ".

Съ этого отвѣтнаго письма была однимъ
здѣшнимъ банкиромъ-Евреемъ доставлена въ
ИМПЕРАТОРСКУЮ Миссію копія, съ просьбой засвидѣтель-
ствовать подлинность несомнѣнно своеручной подписи на
ней Кардинала Статсъ Секретаря. Я согласился на эту
просьбу лишь послѣ того, какъ на доставленномъ мнѣ
спискѣ было выставлено слово *"Duplicate"*. Копія
эта имѣла затѣмъ быть отправленной въ Кіевъ.

но очевидно никакого значенія имѣть не могла-бы, такъ могла попасть въ Кіевъ лишь послѣ произнесенія приговора по дѣлу Бейлиса.

Но обстоятельство это позволило мнѣ за-
сти объ этомъ предметѣ разговоръ съ Статсъ-Секрета -
ремъ.

Кардиналь подчеркнулъ, что въ отвѣтѣ своемъ Лорду Ротшильду онъ ограничился чисто внѣшней сторо-
ной вопроса, подтвердивъ точность представленныхъ ему
копій, огнюдь однако не имѣвъ въ виду высказываться
по существу поставленнаго Ротшильдомъ вопроса. "Въ
этомъ отношеніи, - говорилъ Кардиналь, - была въ толкста-
ни приведенныхъ документовъ допущена въ печати
явная натяжка. Одно дѣло запрещать, чтобы на Евреовъ
безъ достаточныхъ уликъ было введено обвиненіе въ
ритуальномъ убійствѣ, и другое дѣло, стричать, чтобы
Евреи когда-либо были убиваемы и даже замучиваемы
Христіане. Последнее Церковь никакъ не можетъ отри-
цать. - А что касается, будто-бы, авторитетнаго мнѣніа
"Кардинала" Гангинелли, въ послѣдствіи Папы Климента XIV
то оно представляетъ лишь частное мнѣніе Патера

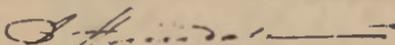
Гаиганелли, тогда еще не бывшего даже Кардиналом и представленное им на суждение своих сосоварищей по должности "*consulteurs du tribunal du Saint Office*." Документъ этотъ отнюдь не биль предназначенъ для всеобщаго свидѣнія и долженъ биль оставаться въ дѣлахъ названнаго присутствія. Но во время безпорядковъ 1848 гда часть архива *Saint Office* била разграблена, а возможно также, что копія этого доклада Гаиганелли могла остаться въ дѣлахъ бывшей Нунціатуры въ Польшѣ. Лишь такимъ путемъ документъ этотъ могъ попасть въ печать, въ Дублинѣ, и отатъ известнымъ Лорду Ротшильду."

Внешнеизложенныя объясненія Кардинала Мерри дель Вали, представляя нинѣ интересъ лишь чисто справочный, свидѣтельсгвуютъ однако о готовности Курфи при случаѣ угодить даже Еврейству, если при этомъ можно обойти "существо" вѣроисповѣдныхъ вопросовъ.

По поводу того же Кіевского процесса одинъ изъ аккредитованныхъ при Ватиканѣ Посланниковъ уверялъ меня, будто Кардиналь Феррата /одинъ изъ вѣроятныхъ *paraboli* / высказывалъ ему убѣжденіе свое въ дѣйствительномъ существованіи ритуальныхъ убійствъ Евреями и

указаль ему на весьма обстоятельное по этому предмету учение исследование.

Примите, Милостивый Государь, уверение во
отличном моем почтении и совершенной преданности.

TLUMACZENIE LISTU MINISTRA NELIDOWA

„Do niedawno zakończonej w Kijowie głośnej „sprawy Bejlisa“ wplątano również Kurję Rzymską. Wasza Ekscelencja zwrócił już zapewne uwagę na obszerny list, opublikowany w prasie, z jakim zwrócił się do Kardynała Sekretarza Stanu - wybitny żyd angielski lord Rotszyld, prosząc o potwierdzenie faktu, jakoby Rzymscy Papieże zawsze odrzucali istnienie mordów rytualnych, co wynika z załączonych do pisma wypisów z dwu dokumentów, których istnienie podobno zakwestjonował ekspert procesu kijowskiego, ks. Pranajtis.

W bardzo krótkiej odpowiedzi kardynał Merry del Val ograniczył się do stwierdzenia zgodności dołączonych do listu kopij ze znajdującymi się w Watykanie oryginałami, oraz wyrażeniem nadziei, że jego oświadczenie „posłuży celowi, do którego lord Rotszyld dąży“.

Kopja tej pisemnej odpowiedzi została przedstawiona Cesarskiej Misji przez jednego z tutejszych bankierów-żydów, z prośbą o poświadczenie na niej niewątpliwie własnoręcznego podpisu Kardynała Sekretarza Stanu. Zgodziłem się na tę prośbę dopiero wówczas, gdy na dostarczonym mi odpisie napisano słowo *Duplicata*. Kopja ta miała być potem wysłana do Kijowa, ale oczywiście żadnego znaczenia miećby nie mogła, gdyż mogła dojść do Kijowa dopiero po wyroku w sprawie Bejlisa.

Lecz okoliczność ta pozwoliła mi przeprowadzić na ten temat rozmowę z Sekretarzem Stanu.

Kardynał podkreślił, że w swej odpowiedzi danej lordowi Rotszyldowi, ograniczył się do czysto zewnętrznej strony zagadnienia, potwierdzając zgodność przedstawionych mu kopij, bynajmniej jednak nie mając zamiaru wypowiadać się w *meritum* pytania, postawionego przez Rotszylda. Pod tym względem — mówił kardynał — w prasie, przy omawianiu wymienionych dokumentów, dopuszczono się jawnego nacłagania. Inna rzecz zakazywać, aby na żydów, bez dostatecznych dowodów, nie było rzucane oskarżenie o mord rytualny — a inna rzecz — zaprzeczać temu, iż przez żydów kiedykolwiek byli zabijani i nawet zamęczani

chrześcijanie. Ostatniemu — Kościół w żaden sposób zaprzeczyć nie może. — A co się tyczy, jakoby, autorytatywnego zdania „kardynała“³⁹⁾ G a n g a n e l l i, późniejszego papieża Klemensa XIV, to jest ono jedynie prywatnem zdaniem Ojca G a n g a n e l l i, który wtedy jeszcze nie był nawet kardynałem, przedstawione przez niego pod rozwagę współtowarzyszów w godności „*consulteurs du tribunal du Saint Office*“.

Dokument ten bynajmniej nie był przeznaczony do ogólnej wiadomości i winien był pozostać w aktach wymienionej instytucji. Lecz w czasie rozruchów w r. 1848 część archiwów św. Oficjum została rozgrabiona; a możliwe także, że kopia tego raportu G a n g a n e l l e g o mogła zostać w aktach byłej Nuncjatury w Polsce.⁴⁰⁾

Taką tylko drogą dokument ten mógł trafić pod prasę drukarską w Dublinie i dojść do wiadomości lorda R o t s z y l d a.

Powyzsze wyjaśnienia Kardynała Merry del Val mają dziś znaczenie tylko czysto informacyjne, świadczą jednakże o gotowości Kurji wyświadczenia przy okazji grzeczności nawet żydostwu, o ile przytem można obejść „istotę“ zagadnień wyznaniowych.

Z powodu tegoż kijowskiego procesu jeden z akredytowanych przy Watykanie Posłów zapewniał mnie, jakoby kardynał Ferrata (jeden z przypuszczalnych *papabili*) wyraził mu swe przekonanie o rzeczywistem istnieniu mordów rytualnych dokonywanych przez żydów i wskazał mu na bardzo poważne naukowe badania w tej kwestji. — Proszę przyjąć zapewnienia... — *Nekidow.*

Sądzymy, że w tem oświetleniu oświadczenie kardynała Merry del Val, którem Rotszyl d i całe żydostwo chciało się zaślaniać, kując zeń broń przeciw ks. P r a n a j t i s o w i, wyjaśnia dostatecznie całą sprawę.

IV. LIST KS. PRANAJTISA

Dla możliwie wszechstronnej charakterystyki ks. P r a n a j t i s a, podajemy na zakończenie odbitkę fotograficzną⁴¹⁾ (w naturalnej wielkości) listu jego do Ojca P...

³⁹⁾ [Cudzysłów w oryginale wstawiono prawdopodobnie dlatego, że w owym czasie Lorenzo G a n g a n e l l i kardynałem jeszcze nie był. Było to bowiem w r. 1751, gdy L. G a n g a n e l l i, jako Radca Kurji, na skutek zabiegów Syndyka Generalnego żydów polskich, J a k ó b a J e l e k a, rozpatrywał z polecenia papieża B e n e d y k t a XIV, sprawę procesów o mordy rytualne w Polsce i sporządził swój memoriał. Kopję tego właśnie memoriału przedstawił bankier żydowski R o t s z y l d kardynałowi Merry del Val, inny zaś bankier — żyd we Włoszech zabiegał u rosyjskiego rezydenta przy Watykanie o potwierdzenie kopji listu kardynała.]

⁴⁰⁾ [Orzeczenie to wydobył z Rzymu J a k ó b J e l e k i przywiózł je do Nuncjatury w Polsce.]

⁴¹⁾ Niżej zamieszczamy tekst listu drukiem.

Kwestya Osi a nasq
 dawny jazin, podwijny wygnany,
 Lwielkij przyjemnosciis porocy.
 Saterm Awij listik dzij strymany,
 na który stanbe pida odpewiadam.
 Kwestya morda rytualnego wy-
 dat dzij najmije wiele uszytów,
 szczególnie o paru łach, kiedy w kija
 wie znabiono dziecko ^{martryje} pokute
 w 47 miyjsach. Obwinionym zastad
 i siedzi w więzieniu czekajęc sądu
 ijd meinik Bejly. W tej sprawie
 bydam wezwany na wiosnie roku
 następnego do Ceteroburga i przytrzymano
 my kam. Do tego b. r. Biawca saterm
 z sądzią sledcyom jako expert w
 kwestyi ay. owskij.

Expertgaa moja zrobida wielkie
rozważenie na wyrostkach. Żydzi i ich
adwokaci - wyrostki sprządy po-
ruszają aby je obalić a mniemy-
skredykwai. Bierawie niemierliwe
bo opracowadom ~~żydów~~, a drugie
nieustraszone. Bruski żydowski
gargdy (Cwors i inne) nicmal cdy-
nie onie rozmyślają, ale quod
scripsi scripsi. - Najbardziej imko
sij mie podobą, ic wykaradzi roz-
myślne fałsze luminarzy anty-
rytualistycznej literatury naszego
Chwolsona, Lewisona, Stracka, Deliana
i innych. Najgorse to, ic te balle
papierkie, które żydzi produk-
wają i wyrostki, tykają w oczy
piły każdym rytualnem sabiejstwie
przez samych żydów spabryko-
wane; mżema ich siji w Bulbo.

Les Temps Paris, Albert Savine, Editeur
12, Rue des Pyramides. 12 - 1889 -

Zalgeram i koniec mojej ekspedycji

O sobie mogę tylko to powiedzieć; że Bóg mi
błogosławił na obczyźnie jak Jakobowi po
nieście do brata, tylko nie w stadach; nie
ciach, a w aramskich posiadłościach. Mówię
o tych wielkich miastach nakupowałem
miejsce pod kościoły i kościołki. Teraz kościoły
już wybudowałem, a do otwartego - wspaniałego
Taszkienckiego. przystąpię teraz. Będę jadł
do Turkiestanu z czterystu rublami, a obecnie,
z dyby mnie spieniężyć, wart jestem do półko-
naste Turki. Szczególnie wspaniałe jest posiadanie
Taszkienckie. Kiedy ja nabywałem była ona na
miastem, (jak Kościół św. Katarzyny w Peters-
burgu w swoim czasie) a teraz, ni prawie
całkiem miasta jesteśmy. Ktoś może powiedzieć, że
szereżka, i a której przeciwieństwem Ktoś, jażce

nam światło elektryczne, przesuwające
różne warstwy stolarstwa i kwalifikacje
różnie młynki, wodociąg i przyrząd
do przemywania piasku dla betonowych
robot. Stolarnie wydierawitem za 8000
bli nocnie, a warunkiem, że wrażytko. co
potrzebnem ludnie do budowy kościoła i
i krępków kościelnych. będącymy robili
na ich warstwach darmo

Co do herostopów dla naszej wiary
świętej - to o nich niema w mowie.

Miejscowy lud sarkowski: mahometan
skie, a mahometanie niegawracają
się. jednego sarku odziedem, i ten po
4 latach wrócił do mahometanizmu.

Aka wolicy kubijsi - przybyli akcy indy
kizimny, kucocy. służący wyjskowi -
przybywają na krótko i przy pier-
wszej sposobności wracają do swoich
Miejscowości. Aka detekcja, wcale nie

szagłada, chyba że Kosciuszko się musi
poznać i słub. przepisy przed słub
słub się p. ob. nego. W ogóle na świecie
w Turkierstwie patrzy się jak na
sklepik galenteryjny. Do rozwor-
nia swoich duchownych towarów
mam dane 2 koleje dwa ładna wago-
niki, które potężne stanowią mi-
lutki minijakubowy księstwo na 1000
osób w nich przesadyż nocnie po kilka
miesiący i nocować się musi nie mogą

Bydźcie mi serce koleżko mój Kochany
Spiewaj aby pocety dzisiaj przy tym
list. w nich okarżony Don Luigi będzie do-
brzy myśli; może, widać, żyje mażon
wywodzi ma swoje głowę do sprawy.

Memento mei

16. VIII. 1913

M. Bronnitskiy

Baszkark.

G. S. porządku raportu i L. W. J. Christianus
pod opieką.

TEKST LISTU KS. PRANAJTISA

„Kochany Ojciec P..., a nasz dawny Józiu, podwójny wygnańcze. Z wielką przyjemnością przeczytałem twój liścik dziś otrzymany, na który *stante pede* odpowiadam. Kwestya mordu rytualnego u żydów dziś zajmuje wiele umysłów, szczególnie od paru lat, kiedy w Kijowie znaleziono dziecko martwe, pokłute w 47 miejscach. Obwinionym został i siedzi w więzieniu, czekając sądu, żyd rzeźnik Bejlis. W tej sprawie byłem wezwany we Wrześniu roku zeszłego do Petersburga i przetrzymany tam do Lutego b.r. Pracowałem z sędzią śledczym jako expert w kwestyi żydowskiej.

Expertyza moja zrobiła wielkie wrażenie na wszystkich. Żydzi i ich adwokaci wszystkie sprężyny poruszają, aby ją obalić, a mnie zdyskredytować. Pierwsze niemożliwe, bo opracowałem źródłowo, a drugie niestraszne. Russkie żydowskie gazety (*Riecz* i inne) niemal codziennie mnie wymyślają, ale *quod scripsi scripsi*. - Najbardziej im to się nie podoba, że wykazałem rozmyślnie fałsze luminary antyrytualistycznej literatury, naszego Chwolsona, Lewisona, Stracka, Delicza i innych. Najgorsze to, że te bulle papieżkie, które żydzi przedrukowują i wszystkim tykają w oczy przy każdym rytualnem zabójstwie, przez samych żydów sfabrykowane; niema ich ani w *Bulla-[rium] Magnum Laertii Cherubini*, ani w *Collectio Conciliorum Mancy*.

Dla orientacyi w tej sprawie posyłam broszurę Ferna i swego „*Christianus*“, w której wasz oskarżony redaktor znalazł całą literaturę i w skróceniu wszystkie wywody jak jednej tak drugiej strony. Posyłam nie pod opaską, bo w obecnym czasie, takie przesyłki nie dochodzą, a w zakrytej kopercie. Obligacyi nie wykreślam. Niech będzie mała ofiara i z mojej strony. Proszę tylko po processie tę broszurkę mi natychmiast odesłać. — Oprócz niej klasycznymi dziełami są uważane: 1) *Die Polemik und das Menschenopfer des Rabbinismus*. Prof. Dr. Aug. Rohling; Paderborn, 1883. *Druck und Verlag der Bonifacius - Druckerei*. — 2) *Il sangue Cristiano nei riti ebraici della moderna sinagoga*. — *Rivelazioni di Neofito ex-rabbiino monaco greco*. Prato: *Tipografia Giachetti, figlio etc.* 1883. — 3) *Henri Desportes Le Mystere du Sang chez les Juifs de tous les temps*; Paris, *Albert Savine, editeur, 12, Rue des Pyramides, 12*. — 1889.

Załączam i koniec mojej expertyzy.

O sobie mogę tylko to powiedzieć, że Bóg mi błogosławił na obczyźnie, jak J a k ó b w i po ucieczce od brata, tylko nie w stadach i dzieciach, a w ziemskich posiadłościach. We wszystkich większych miastach nakupowałem miejsc pod kościoły i kościółki. Trzy kościoły już wybudowałem, a do czwartego - wspaniałego Taszkienckiego przystępuję teraz. Przyjechałem do Turkiestanu z czterystu rublami, a obecnie, gdyby mnie spieniężyć, wart jestem do półtora tysiący. Szczególnie wspaniałą jest posiadłość Taszkiencka. Kiedy ją nabywałem była ona za miastem, (jak

Kościół św. Katarzyny w Petersburgu w swoim czasie) a teraz już prawie w centrum miasta jesteśmy. Koło nas płyniła wartka rzeczka, na której postawiłem koło, dające nam światło elektryczne, poruszające rozmaite warsztaty stolarskie i kowalskie, również młynek, wodociąg i przyrząd do przemywania piasku dla betonowych robót. Stolarnie wydzierzawiłem za 800 rubli rocznie, z warunkiem, że wszystko, co potrzebnem będzie do budowy kościoła i budynków kościelnych, będziemy robili na ich warsztatach darmo.

Co do horoskopów dla naszej wiary świętej — to o nich niema co mówić. Miejscowy lud sartowski-mahometanowski, a mahometanie nie nawracają się. Jednego Sarta ochrzciłem, i ten po 4 latach wrócił do mahometanizmu. Katolicy tutejsi — przybyli z kądem urzędnicy, kupcy, służący wojskowi — przybywają na krótko i przy pierwszej sposobności wracają do swoich. Niemal ich do kościoła wcale nie zagląda, chyba że konieczność zmusi: pogrzeb, ślub, przysięga przed służbą lub coś podobnego. Wogóle na kościół w Turkiestanie patrzy się jak na sklepik galanteryjny. Do rozwożenia swoich duchownych towarów mam dane od kolei dwa ładne wagoniki, które połączone stanowią milutki miniaturowy kościółek na 100 osób. W nich przesiadują rocznie po kilka miesięcy i nacieszyć się niemi nie mogą.

Bądź zdrow koleżko mój kochany. Śpieszę, aby pocztą dzisiejszą wysłać ten list. Niech oskarżony Don Luigi będzie dobrej myśli; może, właśnie, żydo-massoni wywołali na swoją głowę tę sprawę.

Memento mei

16. VII. 1913

Ks. Pranajtis

Taszkient

P. S. popróbuje posłać i swój „*Christianus*“ pod opaską.

V. ZGON KSIĘDZA PRANAJTISA

W końcu 1916 roku ks. Pranajtis przyjechał do Petersburga, gdzie zachorował. Umieszczono go w szpitalu francuskim na Bazylówce. Swemu byłemu profesorowi, ks. biskupowi Janowi Cieplakowi, który go odwiedzał, wyznał, iż uważa, że został otruty. Przebieg choroby był istotnie dość dziwny: ks. Pranajtis zaczął raptownie schnąć i wkrótce umarł.⁴²⁾

Ksiądz Pranajtis zakończył życie dnia 28 stycznia 1917 roku.

Na ogólne życzenie parafjan ciało Czcigodnego Kapłana

⁴²⁾ Informację tę otrzymaliśmy od Kapłana, zajmującego wysokie stanowisko w hierarchji kościelnej.

przewieziono do Taszkientu i tam złożono na wieczny spoczynek. Ks. biskup Jan Cieplak, który zajął się tą sprawą, tak pisał do ks. Marjana Tokarzewskiego, proboszcza w Jarosławiu nad Wołgą, o śmierci ks. Pranajtisa:

«Piotrogród 29 stycznia 1917 r.

Szanowny Księżo Proboszczu! Udaję się do księdza proboszcza w bardzo ważnej sprawie. Ks. Pranajtis, wielki apostoł Turkiestanu, wczoraj umarł śmiercią prawdziwie świętych. Poszedł do Pana po nagrodę za swoje trudy i cierpienia. Wszystkim nam idzie o to, aby po nim nastąpił ktoś, ktoby mógł dalej kontynuować jego pracę i działalność...»⁴³⁾

⁴³⁾ Ksiądz Franciszek Rutkowski: „Arcybiskup Jan Cieplak“, Warszawa 1934; na str. 131.

**CHRZEŚCIJANIN
W TALMUDZIE ŻYDOWSKIM**

CHRZEŚCIJANIN
W
TALMUDZIE ŻYDOWSKIM

CZYLI

TAJEMNICE

NAUKI RABINÓW O CHRZEŚCIJANACH

KTÓRE UJAWNIŁ

J. B. PRANAJTIS

MAGISTER ŚW. TEOLOGJI, PROFESOR JĘZYKA HEBRAJSKIEGO W CESARSKIEJ RZYMSKO-KATOLICKIEJ DUCHOWNEJ AKADEMJI W PETERSBURGU, KAPŁAN DIECEZJI SEJNEŃSKIEJ

PETERSBURG

DRUKARNIA CESARSKIEJ AKADEMJI NAUK

1892.

JEGO EKSCELENCJI NAJCZCIGODNIEJSZEMU

FRANCISZKOWI ALBINOWI

SYMONOWI

BISKUPOWI ZENOPOLITAŃSKIEMU

SUFRAGANOWI ARCHIDIECEZJI MOHYLEWSKIEJ

Przeładowi Domowemu Jego Świątobliwości

DOKTOROWI ŚW. TEOLOGJI

Rektorowi Cesarzkiej Rzymsko-Katolickiej Duchownej Akademji w Petersburgu

KAWALEROWI ORDERÓW

ZNAKOMITEMU PROFESOROWI

SWEMU NAJLEPSZEMU WYCHOWAWCY

OFIAROWUJE I POŚWIECA

Autor.

EKSCELENCJO!

*Aby odpowiedzieć w jakiś sposób na Twoją niezwykłą względem mnie życzliwość, której liczne i poważne dowody wielokrotnie odczuwałem, powziąłem myśl ofiarowania Tobie tej książeczki, malej rozmiarami, lecz wymagającej wiele pracy i staranności, wiedziony nadzieją, że nią nie wzgardzisz, jako pierwszą próbą prac tego, któregoś Ty raczył laskawie nazwać Swoją pierwszą próbą w Akademji, Tobie do kierowania powierzonej. Błogosław jej, Ekscelencjo, teraz ręką konsekrowaną, aby osiągnęła cel, dla którego została napisana: błogosław i mnie, żebym mógł więcej uczynić na chwałę Bożą i na coraz większą cześć naszej *Almae Matris*, którą już od ośmiu lat chwalebnie kierujesz, będąc zarazem jej największą chlubą i ozdobą.*

Niech tych niewiele stronic, Ekscelencjo, będzie trwałym dowodem szczerej miłości i wdzięczności

Waszej Ekscelencji

oddanego ucznia

Justyna Bonawentury P.

SŁOWO WSTĘPNE

«Otwórzmy narodom nasze pisma. Niech wejrzą w nasz kodeks moralny! Nie potrzebujemy się obawiać tego badania, ponieważ jesteśmy czystego serca i czystego ducha. Niechżo narody zbadają mieszkania Izraela i na podstawie własnych spostrzeżeń przekonają się o jego charakterze! Wykrzykną wtedy z *B i l e a m e m*, który wyruszył, aby przekląć Izraela: „Jak piękne są twoje namioty, Izraelu; jak cenne twoje mieszkania“.»

J. S i n g e r: „*Sollen die Juden Christen werden*“ [= „Czy żydzi mają zostać chrześcijanami“], Wiedeń 1884; na str. VI.

«W stosunku do nieżydów ona, t. j. religja żydów, jest najbardziej tolerancyjna ze wszystkich religij świata... wrogie nakazy starożytnych rabinów względem pogan zupełnie nie mogą być stosowane do chrześcijan.»

Daniel Chwolson: „*Upotriebajut-li jewreł christjanskuju krowu*“ [= „Czy żydzi używają krwi chrześcijańskiej“], Petersburg 1879; na str. 11 i 12.

«Daje się przytoczyć cały szereg cytat z ksiąg największych rabinicznych powag, w dowód, że ci nauczyciele ludu zaczęli swym współwyznawcom szanować i miłować chrześcijan, uważać ich za braci po wierze w prawdziwego Boga, i o dobro ich się modlić.»

Warszawski perjodyk w języku polskim: „*Izraelita*“, Nr. 48, 1891 r., na str. 459c.

«Przy tej sposobności oświadczamy (rabini wiedeńscy), że Talmud wogóle nie zawiera nic chrześcijanom wrogiego.»

Dr. A. J e l l i n e k: „*Gegen die Antisemiten*“ [= „Przeciwko antysemitom“], Wiedeń 1882; na str. 9.

W S T Ę P

Jest wielu ludzi, którzy rozmawiając o kwestji żydowskiej, stawiają zwykle pytanie, czy jest coś w Talmudzie, coby uwłaczało chrześcijanom, czy też nie. Ponieważ jedni mówią o tem twierdząco, inni zaś starają się zgodnie przekonać każdego, że nic niema w Talmudzie, coby nie było piękne, wzniosłe i jakiegokolwiek nienawiści względem chrześcijan obce, powstało takie zamieszanie opinij i zdań, że, słuchając rozmów bardzo często na ten temat prowadzonych, możnaby powiedzieć, iż rozmówcy traktują o jakimś narodzie bardzo starożytnym i odległym, a nie o plemienu izraelskiem, które żyje tutaj wśród nas, oraz o jego nienaruszalnym kodeksie, którym dotychczas kieruje się życie religijne i społeczne żydów.

Wobec takiego stanu rzeczy postanowiłem wykazać, jaka jest prawdziwa nauka Talmudu o chrześcijanach i tak uczynić zadość życzeniom wielu, którzy chcą ją poznać z właściwych źródeł.

Dlatego przepisałem najbardziej uwagi godne miejsca ksiąg talmudycznych, które się odnoszą do chrześcijan i tak je uporządkowałem, że z nich wylania się obraz chrześcijanina, jaki sobie przedstawiają żydzi, wyznawcy Talmudu.

Aby zaś nie być posądzonym — jak wszyscy, którzy podjęli się ujawnienia tajemnic żydowskich — o zniekształcenie tekstu talmudycznego, albo o niewłaściwe jego zrozumienie, dołączyłem do tłumaczenia łacińskiego także tekst hebrajski.

Całość zatem przedstawiona jest w dwóch częściach: pierwsza zawiera naukę Talmudu o chrześcijanach, druga nakazy, które obowiązani są przestrzegać żydzi, mieszkający razem z chrześcijanami.

Przed niemi umieszczona jest krótka rozprawa o samym Talmudzie.

[O PIŚMIE ŚWIĘTEM]

[Pismo Święte, zwane również Biblią, dzieli się na: Księgi Starego Testamentu i Księgi Nowego Testamentu.

STARY TESTAMENT

Według orzeczenia Soboru Trydenckiego, na Stary Testament przypada 45 ksiąg. Podzielono je na 4 części *):

I Księgi Prawa: Pięcioksiąg Mojżesza, czyli *Pentateuch*

<i>Nazwy ksiąg</i>	<i>Inne nazwy</i>	<i>Liść rozdz.</i>
Księga Rodzaju	<i>Genesis</i>	50
Księga Wyjścia	<i>Exodus</i>	40
Księga Kapłańska	<i>Leviticus</i>	27
Księga Liczb	<i>Numeri</i>	36
Księga Powtórzonego Prawa	<i>Deuteronomium</i>	34

II Księgi historyczne.

Księga Jozuego	Jozue	24
Księga Sędziów	Sędziowie	21
Księga Rut	Rut	4
Pierwsza Księga Królewska	I Samuela (w hebr.)	31
Druga Księga Królewska	II Samuela (w hebr.)	24
Trzecia Księga Królewska	I Królewska (w hebr.)	22
Czwarta Księga Królewska	II Królewska (w hebr.)	25
Pierwsza Księga Kronik	<i>I Paralipomenon</i>	29
Druga Księga Kronik	<i>II Paralipomenon</i>	36
Pierwsza Księga Ezdrasza	Ezdrasz	10
Druga Księga Ezdrasza	Nehemjasz	13
Księga Tobiasza	Tobjasz	14

*) Jest to podział ze względu na treść. W druku Księgi Pisma Świętego wydawane są w innym układzie: obie Księgi Machabejskie są na końcu, zaś Treń Jeremjasza i Księga Barucha następują po sobie kolejno i oddzielnie.

Księga Judyty	Judyt	16
Księga Estery	Ester	16
Pierwsza Księga Machabejska		16
Druga Księga Machabejska		15

III Księgi dydaktyczne.

Księga Hioba	Hiob	42
Księga Psalmów	Psalterz Dawidowy	150
Księga Przypowieści	Przypowieści Salomona	31
Księga Eklezjastes	Eklezjastes	12
Pieśni Nad Pieśniami Salomona	Pieśni nad Pieśniami	8
Księga Mądrości	Mądrość Salomona	19
Księga Eklezjastyka	Mądrość Syracha	51

IV Księgi Prorockie.

a) Proroków większych:

Proroctwo Izajasza	Izajasz	66
Proroctwo Jeremjasza	Jeremjasz	52
Treny Jeremjasza i Księga Barucha	Treny, Baruch	5 i 6
Proroctwo Ezechjela	Ezechjel	48
Proroctwo Daniela	Daniel	14

b) Proroków mniejszych:

Proroctwo Ozeasza	Ozeasz	14
Proroctwo Joela	Joel	3
Proroctwo Amosa	Amos	9
Proroctwo Abdjasza	Abdjasz	1
Proroctwo Jonasza	Jonasz	4
Proroctwo Micheasza	Micheasz	7
Proroctwo Nahuma	Nahum	3
Proroctwo Habakuka	Habakuk	3
Proroctwo Sofonjasza	Sofonjasz	3
Proroctwo Aggeusza	Aggeusz	2
Proroctwo Zacharjasza	Zacharjasz	14
Proroctwo Malachjasza	Malachjasz	4

NOWY TESTAMENT

Nowy Testament liczy 27 ksiąg, które dzielą się na 3 części:

I Księgi historyczne.

<i>Nazwy ksiąg</i>	<i>Ilość rozdz.</i>
Ewangelja według św. Mateusza	28
Ewangelja według św. Marka	16
Ewangelja według św. Łukasza	24
Ewangelja według św. Jana	21
Dzieje Apostolskie	28

II Księgi dydaktyczne.

a) Czternaście Listów św. Pawła:

św. Pawła Apostoła List do Rzymian	16
św. Pawła Apostoła List Pierwszy do Koryntjan	16
św. Pawła Apostoła List Drugi do Koryntjan	13
św. Pawła Apostoła List do Galatów	6
św. Pawła Apostoła List do Efezjan	6
św. Pawła Apostoła List do Filipjan	4
św. Pawła Apostoła List do Kolossan	4
św. Pawła Apostoła List Pierwszy do Tessaloniczan	5
św. Pawła Apostoła List Drugi do Tessaloniczan	3
św. Pawła Apostoła List Pierwszy do Tymoteusza	6
św. Pawła Apostoła List Drugi do Tymoteusza	4
św. Pawła Apostoła List do Tytusa	3
św. Pawła Apostoła List do Filemona	1
św. Pawła Apostoła List do Żydów	13

b) Siedem Listów Katolickich czyli Powszechnych:

List Powszechny św. Jakóba Apostoła	5
List Pierwszy św. Piotra Apostoła	5
List Drugi św. Piotra Apostoła	3
List Pierwszy św. Jana Apostoła	5
List Drugi św. Jana Apostoła	1
List Trzeci św. Jana Apostoła	1
List Powszechny św. Judy Apostoła	1

III Księga Prorocka.

Objawienie czyli Apokalipsa św. Jana Apostoła	22
---	----

PISMO ŚWIĘTE U ŻYDÓW

Żydzi uważają za Pismo św. (względnie Biblię) tylko zbiór Ksiąg Starego Testamentu — i to niepełny *) — i nazywają go w skrócie תנ"ך — *Tanach* (lub *Tenach*). Na skrót ten składają się pierwsze litery trzech wyrazów, będących nazwami trzech części *Tanachu*; a mianowicie: תורה — *Tora*, נביאים — *Nebiim*, כתובים — *Ketubim* - Prawo, Proroicy, Hagjografowie. *Tanach* różni się od Starego Testamentu nie tylko ilością ksiąg, lecz również podziałem **), dzieli się bowiem na 3 części i 24 księgi:

*) W skład *Tanachu* nie wchodzi Księgi: Tobjasza, Judyty, I i II Machabejska, Mądrości, Eklezjastyka (Syracha), Barucha. Księgi te uważają Żydzi za dodatkowe i zaliczają do t. zw. Apokryfów.

***) Np. Proroctwa dwunastu Proroków mniejszych ujęto w jedną Księgę.

תנ"ך — TANACH

I תורה — *Tora* = Prawo. — Pięcioksiąg Mojżesza.

<i>Nazwy ksiąg</i>		<i>Odpowiednik w St. Test.]</i>
בראשית	— <i>Bereszit</i> = Z początku	Księga Rodzaju
שמות	— <i>Szemat</i> = Imiona!	Księga Wyjścia
ויקרא	— <i>Wajikra</i> = I zawołał	Księga Kapłańska
במדבר	— <i>Bemidbar</i> = W pustyni	Księga Liczb
דברים	— <i>Debarim</i> = Słowa	Księga Powtórnego Prawa

II נביאים — *Nebiim (Newiim)* = Prorocy.

a) Księgi Pierwszych Proroków:

יהושע	— <i>Jehoszua</i> = Jozue	Księga Jozuego
שופטים	— <i>Szofetim</i> = Sędziowie	Księga Sędziów
שמואל א', ב'	— <i>Szemuel I, II</i> = Samuel I, II	I i II Księga Królewska
מלכים א', ב'	— <i>Melachim I, II</i> = Królowie I, II	III i IV Księga Królewska

b) Księgi Ostatnich Proroków:

ישעיה	— <i>Jeszaja</i> = Izajasz	Proroctwo Izajasza
ירמיה	— <i>Jirmeja</i> = Jeremjasz	Proroctwo Jeremjasza
יחזקאל	— <i>Jechezkel</i> = Ezechjel	Proroctwo Ezechjela
תרי עשר	— <i>Tre Asar</i> = Dwanaście	Proroctwa Pror. mniejszych

III כתובים — *Ketubim* — Hagjografowie.

תהלים	— <i>Tehillim</i> = Psalmi	Księga Psalmów
משלי	— <i>Miszle</i> = Przypowieści	Księga Przypowieści
איוב	— <i>Jjob</i> = Hiob	Księga Hioba

חמש מגילות — *Chamesz megillot* = Pięć zwojów

שיר השירים	— <i>Szir ha-szirim</i>	Pieśni Nad Pieśniami
רות	— <i>Rut</i>	Księga Rut
איכה	— <i>Echa</i> = Jakżeż	Treny Jeremjasza
קהלת	— <i>Kohelet</i> = Kaznodzieja	Księga Eklezjastesa
אסתר	— <i>Ester</i> (Rozdziałów 10)	Księga Estery
דניאל	— <i>Daniel</i> (Rozdziałów 12)	Proroctwo Daniela
עדה, נחמיה	— <i>Ezra, Nechemja</i>	I i II Księga Ezdrasza
דברי הימים	— <i>Dibre ha-jamim</i> = Słowa dni	I i II Księga Kronik]

O TALMUDZIE

☆ *Talmud* nazwę swoją wywodzi od słowa ☆ *lamad*, uczył, i oznacza naukę. Przez przenośnię zaś, uważany jest za książkę, w której zawiera się nauka. Ta książka nazywa się zasadniczo Talmudem, t. j. księgą nauki, ponieważ ona jedynie obejmuje całkowitą naukę i wiedzę narodu żydowskiego.

Co się tyczy powstania Talmudu, rabini ¹⁾ chcą uważać za naczelnego jego autora — Mojżesza, który, jak sądzą, na górze Synaj od Boga, oprócz prawa na kamiennych tablicach pisanego, zwanego ☆ *tora szebichtab* — prawo pisane, otrzymał także objaśnienia do niego, czyli prawo przekazane ustnie ☆ *tora szebeal pe*. I to, ich zdaniem, było przyczyną, dla której Mojżesz tak długo pozostawał na górze, ponieważ Bóg prawo pisane mógł mu w jednym dniu przekazać ²⁾.

Uważają, że Mojżesz następnie to ustne objaśnienie prawa przekazał Jozuem; Jozue — 70 Starszym; ci — Prorokom; Prorocy — Wielkiemu Zgromadzeniu; wreszcie od niego zostało przekazane jakimś znaczniejszym rabinom następującym po sobie kolejno, aż do czasu, kiedy dłużej nie mogło się już ustnie przechowywać.

Jakkolwiek ma się sprawa z tem powiadem rabinów,

1) Porównaj: r. Lewi, w traktacie „*Berachot*“, karta 5a; r. Jochanan, w traktacie „*Megilla*“, karta 19b.

2) Aby nie posądzano, że twierdzą to bezpodstawnie, powołują się na *Exodus* XXIV, 12: „I rzekł Pan do Mojżesza: „Wstąp do mnie na górę i bądź tam; dam ci tablice kamienne i zakon, i przykazania, którem napisałem, abyś ich nauczył“.. Twierdzą, że to miejsce należy tak rozumieć: „tablice kamienne“ oznaczają dziesięć przykazań; „zakon“ — Pięcioksiąg [*Torę*]; „przykazania“ — *Misznę*; „którem napisał“ oznacza Proroków i Hagjografów; „abyś ich nauczył“ — *Gemare*. — Patrz: Talmud, traktat *Berachot*, karta 5a.

nam wystarczy wiedzieć, że już na długo przed narodzeniem Chrystusa istniały w Palestynie szkoły, w których [5—6] objaśniano Pismo Święte. Objasnienia uczonych³⁾ w prawie notowali żydzi dla pamięci na tabliczkach i kartkach, które zebrane razem, dały początek Talmudowi żydowskiemu.

W wieku drugim po Chrystusie *rabbi Jehuda* ✧, zwany od świątobliwego życia *Rabbenu ha-kadosz* ✧, święty, albo też *ha-nasi* ✧, ksiązę, widząc, że mądrość żydów się zmniejsza, że prawo ustne ulega zapomnieniu, że naród żydowski się rozprasza, pierwszy pomyślał poważnie o potrzebie zachowania i umocnienia prawa ustnego. *) Zebrał przeto kartki i foljały wszystkich żydów ówczesnych i utworzył z nich księgę, którą nazwano *Sefer Misznajot* ✧, albo krótko *Miszna* ✧, prawo wtórne. Ujął ją w sześć części, z których poszczególne dzielą się na wiele traktatów; o nich wkrótce poniżej.

Miszna jest podstawą i częścią główną Talmudu.

Księgę tę, przyjętą wkrótce przez wszystkich żydów, gdziekolwiek tylko mieszkali, uznaną za ich autentyczny zbiór praw, objaśniano w Akademjach, jakie istniały w Surze, Pumbadycie, Nehardei (Babilonja), oraz w Tyberjadzkiej, Jamnieńskiej i Lyddejskiej — w Palestynie.

Tego rodzaju objaśnienia i rosnące z dnia na dzień dysputy uczonych⁴⁾ nad księgą *Misznajot*, oraz uchwały⁵⁾ spisywano; spisane utworzyły drugą część Talmudu, nazwaną *Gemara* ✧.

3) *Tannaitów*. ✧ *Tannaim* — uczeni, autorzy *Miszny*.

*) [„Aż do tej epoki wzbronionem było spisywać prawa, aby nie wpały w ręce tych, którzy żadnego z nich użytku zrobićby nie mogli. Ze jednak *rabbi Jehuda ha-nasi*... zauważył, iż prawa ze względu na różnorodność i mnogość mogłyby popaść łatwo w zapomnienie, pozwolił tedy ku utrzymaniu wszystkich innych praw jedno przekroczyć, mianowicie: utrwalić prawa na piśmie, a oparł się w tej mierze na pewnym ustępie z psalmów: bywają wypadki, gdy stajesz się miłym Bogu przez to, iż przestępujesz prawa. — „Autobiografia Salomona Majmona“, Warszawa 1913; część I, na str. 97.]

4) *Amorajów*. ✧ *Amoraim* — autorzy *Gemary*.

5) ✧ *Halachot* — wywody. ✧ *Halacha* — myśl, rozstrzygnięcie, podanie rozstrzygnięte i przez używanie i zwyczaj przyjęte i zatwierdzone, według którego należy żyć i postępować.

Od *halachy* różni się *agada* ✧, wykład alegoryczny, język tajemny i zakryty, którym opisują się rzeczy wielkiej wagi i tajemnego znaczenia.

Te dwie części tak są przez cały Talmud rozłożone, że pewien ustęp *Miszny* idzie naprzód jako tekst prawa, *Gemara* zaś jest przytoczona wprost za każdą *Miszną*, jako jej w rozmaitych znaczeniach rozważanie i bezwzględne rozstrzygnięcie.

Nie nad wszystkimi jednak nakazami *Miszny* dysputowano w szkołach żydowskich; tych, z których pożytku po zburzeniu Świątyni i po ustaniu ofiary nie było żadnego, i których przestrzeganie było możliwe tylko [6—7] w Ziemi Świętej, nie komentowano; objaśnienie ich pozostawiono Eljaszowi i przyszłemu Mesjaszowi. Z tej przyczyny niektóre części *Miszny* są pozbawione *Gemary*.

W objaśnieniu *Miszny* r. Jehudy poszczególne szkoły palestyńskie i babilońskie postępowały każda na swój sposób; dlatego rozchodząc się, dały początek dwojakiej *Gemarze*: Jerozolimskiej i Babilońskiej. Autorem Jerozolimskiej jest r. Jochanan ☆, który był przez 80 lat przewodniczącym synagogi w Palestynie. — Do 39 traktatów *Miszny* napisał komentarze, które ukończył w roku 230 po Chr.

Gemare zaś Babilońską ułożył nie jeden i nie w tym samym czasie. Zaczął r. Aszi ☆ w 327 roku po Chr. i pracował 60 lat. — Ciąg dalszy podjął r. Maremar ☆ około roku 427; zakończył zaś r. Abina ☆ około roku 500. — *Gemara* Babilońska obejmuje wyjaśnienia 36 traktatów.

Ta dwojaka *Gemara*, dołączona do *Miszny*, utworzyła także dwojaki Talmud: Jerozolimski ☆ *Jeruszalemi*, niezbyt poważany przez swoich, z powodu swej zwięzłości i niejasności, i bardzo obszerny Babiloński ☆ *Babli*, bardzo wysoko ceniony przez wszystkich żydów wszystkich czasów.

Po *Gemarze* nastąpiły dodatki nazwane *Tosefot* ☆ ⁶⁾. Tak najpierw ze wszystkich nazwał swoje objaśnienia do księgi *Misznajot* r. Chaja ☆. On bowiem i r. Uszaja ☆ byli pierwszymi, którzy tę księgę wyjaśniali publicznie w szkołach. Komentarze zaś uczonych dokonywane do *Miszny* poza szkołami, nazwano *Barajetot* ☆ — objaśnienia zewnętrzne ⁷⁾.

⁶⁾ ☆ *Tosefet*, albo ☆ *Tosifta* — dodatek.

⁷⁾ ☆ *Barja* — zewnętrzny; ☆ *Barajeta* — nauka zewnętrzna.

Do tych dodatków [do *Toseft*] dołączono znów wyjaśnienia dodatków ☆ *Piske Tosefot*, przez króciutkia tezy i proste zdania.

Po ukończeniu wreszcie Talmudu Babilońskiego, gdy prawie przez 500 lat, częściowo wskutek klęsk społecznych, częściowo wskutek ciężkich i pełnych roszczeń sporów uczonych, studja naukowe zostały zakłócone, w XI wieku przyszli [7 - 8] inni, którzy także napisali dodatki do Talmudu. Najsłynniejsze *Tosefot* tego rodzaju są r. Aszera ☆.

Oprócz tego ukazały się komentarze *Perusz* ☆ r. Mosze ben Majmona ☆, nazwanego przez żydów w skróceniu *Rambam*, który u chrześcijan znany jest jako *Majmonides*, oraz [komentarze] r. Szelomo Jarchi ☆ czyli *Raszi*.

W ten sposób: *Miszna*, *Gemara*, *Tosefot* marginesowe i *rabbenu Aszera*, *Piske Tosefot* oraz *Perusz ha-Misznajot* *Majmonidesa*, zebrane razem, stanowią bardzo obszerne dzieło, o którym mówimy, a które zwane jest Talmudem.

Głównych części Talmudu, o których wspomnieliśmy ⁸⁾ wyżej, jest sześć:

- I. ☆ *ZERAIM* — o nasionach. Mówi bowiem o nasionach, płodach, owocach, ziołach i drzewach; o użytku prywatnym i publicznym z owoców; o nasionach jednorodnych i różnorodnych i t.p.
- II. ☆ *MOED* — o świętach i uroczystościach. Mówi o czasie, w którym sabbat i inne święta powinny się zaczynać, kończyć i odbywać.
- III. ☆ *NASZIM* — o kobietach. O pojmowaniu i oddalaniu żon; o obowiązkach, usposobieniu, chorobach i t. p. kobiet.
- IV. ☆ *NEZIKIN* — o szkodach. O szkodach wyrządzonych przez ludzi lub zwierzęta; o karze za nie i zadośćuczynieniu.
- V. ☆ *KODASZIM* — o świętościach. Mówi o ofiarach i rozmaitych rzeczach świętych.
- VI. ☆ *TOHOROT* — o oczyszczeniach. Traktuje o czystości i oczyszczaniu naczyń, sprzętów i innych rzeczy, oraz o ich nieczystości i skalaniu.

⁸⁾ Patrz na str. 70 i 71.

Poszczególne z tych sześciu części, które żydzi nazywają ☆ *sziszah sedarim* — sześć rzędów lub układów, dzielą się na księgi czyli traktaty ☆ *massichtot*; traktaty zaś — na rozdziały ☆ *perakim*⁹⁾. [8—9]

I. ☆ *ZERAIM*.

Część pierwsza, o nasionach i płodach ziemi, obejmuje traktatów jedenaście.

1. ☆ *Berachot* — błogosławieństwa. Zawiera przepisy o modlitwach, dziękczynieniu i t.d. Rozdziałów ma 9. Te tylko mają *Gemary*; następnych dziesięć [traktatów części I Talmudu Babilońskiego] jest bez *Gemary*.

2. ☆ *Pea* — skrawek pola, nie zasiewany, lecz pozostawiony ubogim. Rozdziałów ma 8. — Traktat ten jest *Zeraim* właściwy.

3. ☆ *Demai* — rzecz wątpliwa — z powodu dziesięciny, czy należy Bogu dawać z niej dziesiątą część czy nie. Rozdz. 7.

4. ☆ *Kilaim* — różnorodne. Traktuje o pomieszeniu rozmaitego rodzaju nasion. Rozdz. 9.

5. ☆ *Szebiit* — siódmy. Mówi o prawach roku siódmego. Rozdz. 10.

6. ☆ *Terumot* — ofiary — o rzeczach, które każdy ze swych dóbr wybierał i oddzielał, i jako święte ofiarowywał kapłanowi. Rozdz. 11.

7. ☆ *Maaserot* — dziesiąte części, dziesięciny; albo ☆ *Maaser riszon* dziesięcina pierwsza. O pierwszych dziesięcinach, które dawano Lewitom. Rozdz. 5.

8. ☆ *Maaser szeni* — dziesięciny drugie, które Lewici dawali kapłanom z dziesięcin sobie ofiarowanych. Rozdz. 5¹⁰⁾.

9. ☆ *Challa*¹¹⁾ — placek, który kobiety, rozczyńiające ciasto, obowiązane były ofiarować kapłanowi. Rozdz. 4.

10. ☆ *Orla* — napletek. O napletku drzew, które przez

⁹⁾ ☆ *Seder* — rząd, układ, dział; ☆ *massechet* — traktat; ☆ *perek* — rozdział.

¹⁰⁾ Trzecią klasą dziesięcin była ☆ *Maaser oni* — dziesięciny ubogich.

¹¹⁾ *Challa* nazywa się też część tegoż ciasta, które żydówki rzucają w ogień lub po wyrzyciu na niem pewnych słów magicznych, używają przeciw niektórym chorobom.

trzy lata od zasadzenia uważane były za nieobrzezane [nieczyste] i dlatego ich owoce były zakazane. Rozdz. 3.

11. ☆ *Bikkurim* — pierwociny, [pierwsze owoce], które należało ofiarować w świątyni. Rozdz. 4. [9—10]

II. ☆ *MOED*.

Druga część, o świętych uroczystościach, ma traktatów dwanaście.

1. ☆ *Szabbat* — sabat. O jego prawach i uroczystościach. Rozdziałów 24.

2. ☆ *Erubin* — rzeczy mieszane. Obejmuje nakazy, które obowiązani są przestrzegać sąsiedzi zebrani przy spożywaniu pokarmu w wilję sabatu, t. j. w piątek. [Traktat ten zawiera rozbiór i kazuistykę trzech symbolicznych fikcyj, noszących ogólną nazwę *Erub*.] Rozdz. 10.

3. ☆ *Pesachim* — *Pesach* [święto u żydów, obchodzone na pamiątkę wyjścia z Egiptu]. Mówi o baranku *pesachowym* i o obchodzeniu tego święta. Rozdz. 10.

4. ☆ *Szekalim* — szekle, które każdy był obowiązany płacić corocznie. Traktuje o jego wadze i wielkości. Rozdz. 8.

5. ☆ *Joma* — dzień pokuty. Zawiera przepisy, jak należy w dniu tym postępować. Rozdz. 8.

6. ☆ *Sukka* — namiot. Mówi o święcie namiotów. Rozdz. 5.

7. ☆ *Beca* — jajko dnia świętego; nazywa się także ☆ *Jom tob* [Dzień dobry]. Zawiera rozważanie, czy można jeść jaję zniesione w dniu święta; i wogóle traktuje o dozwolonych i niedozwolonych w dniu święta czynnościach. Rozdz. 5.

8. ☆ *Rosz ha-szana* — początek roku. O święcie pierwszego dnia roku. Rozdz. 4.

9. ☆ *Taanit* — post. Traktuje o tem, kiedy i jakie posty należy zachowywać. Rozdz. 4.

10. ☆ *Megilla* — tom, rozumie się: księgi Estery. Zawiera porządek święta *Purim*. Rozdz. 4.

11. ☆ *Moed katon* — święto małe lub półświęto. Mówi o dniach między pierwszym a ósmym dniem świąt *Pesach* i Namiotów. Rozdz. 3.

12. ☆ *Chagiga* — świąteczne jawienie się, rozumie się: mężów w świątyni jerozolimskiej na trzy uroczystości: *Pesach*, Zielone Świąta, święto Namiotów. Obejmuje prawa i uroczystości tego jawienia się. Rozdz. 3. [10—11]

III. ☆ *NASZIM*.

Ta trzecia część, o kobietach, zawiera siedem traktatów.

1. ☆ *Jebammot* — szwagrostwo. Zawiera nakazy Lewi-ratu. Rozdziałów 16.

2. ☆ *Ketubot* — nauki — domyślnie: małżeńskie. Mówi o umowach małżeńskich. Rozdz. 13.

3. ☆ *Kidduszin* — zaręczyny. Traktuje o narzeczonych i zaręczynach [w sensie umowy cywilnej]. Rozdz. 4.

4. ☆ *Gittin* — list rozwodowy. O rozwodach i sposobie pisania listu rozwodowego. Rozdz. 9.

5. ☆ *Nedarim* — śluby. Które śluby obowiązują, a które nie; kto może ślubować, kto nie. Rozdz. 11.

6. ☆ *Nazir* — Nazarejski. Nazarejczycy i ich ślubowanie, przez które się odłączali od świata i poświęcali Bogu. Rozdz. 9.

7. ☆ *Sota* — cudzołożnica. O kobiecie błądzącej, która została podejrzana o cudzołość, w jaki sposób mąż bogoboyny powinien ją wy badać, w jaki sposób woda gorzka ma być pita, zgodnie z prawem, zawartem w *Numeri* V, 11 - 31. Rozdz. 9.

IV. ☆ *NEZIKIN*.

Czwarta część, o s z k o d a c h, zawiera traktatów d z i e s i ę ć.

1. ☆ *Baba kamma* — brama pierwsza. O szkodach, które komuś wyrządzają zwierzęta lub ludzie. Rozdziałów 10.

2. ☆ *Baba mecja* — brama średnia. O rzeczach znalezionych, o depozycie, o procentach i lichwie, o umowach i dzierżawach, o wierzycielu i dłużniku. Rozdz. 10.

3. ☆ *Baba batra* — brama ostatnia. Mówi o stowarzyszeniach i handlu, o spadkach i dziedziczeniu, o kupnie i sprzedaży. Rozdz. 10.

4. ☆ *Sanhedrin* — wielka rada starszych. Mówi o sądach i sędziach oraz o Mesjaszu. Rozdz. 11.

5. ☆ *Makkot* — kary. O czterdziestu karach, którym podlegali winni (mniej jedna). Rozdz. 3. [11 — 12]

6. ☆ *Szebuot* — przysięgi. Zawiera przepisy składania przysięgi. Rozdz. 8.

7. ☆ *Edujot* — świadectwa. O rozstrzygnięciach wielu sprzeczności, które zostały zebrane ze świadectw innych, znaczniejszych rabinów. Rozdz. 8. Traktat ten niema *Gemary*.

8. ☆ *Horajot* — dokumenty. Mówi o ustawach sędziowskich i karach na przekraczających. Rozdz. 3.

9. ☆ *Aboda zara* — kult obcy. W tym traktacie jest mowa o bałwochwalstwie. Rozdz. 5.

10. ☆ *Abot* — ojcowie. O ojcach prawa, którzy otrzymali prawo ustne od Mojżesza, a po jego śmierci uczyli i krzewili je. Zwykle nazywają się ☆ *Pirke abot* — główne rozdziały ojców. Rozdz. 6. I do tego traktatu niema *Gemary*.

V. ☆ KODASZIM.

Piąta część, o świętościach, zawiera traktatów jedenaście.

1. ☆ *Zebachim* — ofiary. Zawiera przepisy, jak należy składać ofiary. Rozdziałów 14.

2. ☆ *Chullin* — niepoświęcone, t. zn. zwierzęta; okazuje, które są czyste, które nieczyste, o ile wolno je żydom spożywać. Rozdz. 12.

3. ☆ *Menachot* — ofiary. Mówi o pochodzeniu i sposobie odprawiania ofiary wieczornej. Rozdz. 13.

4. ☆ *Bechorot* — pierworodne (zwierząt), w jaki sposób powinny być albo ofiarowane, albo wykupione za pieniądze. Rozdz. 9.

5. ☆ *Arachin* — oceny. Mówi o cenie tych rzeczy, które będą Bogu poświęcone i przeznaczone. Rozdz. 9.

6. ☆ *Temura* — zamiana. O zamianie ofiar, czy wolno jedno za drugie podstawić lub ofiarować. Rozdz. 7.

7. ☆ *Meila* — zmiana porządku. O zmianach porządku przy ofiarowaniu. Rozdz. 6.

8. ☆ *Keritot* — wyłączenie, rozumie się: dusz z życia przyszedłego; czem jest i za jakie grzechy na nie się zasługuje. Rozdz. 6. [12 — 13]

9. ☆ *Tamid* — ciągła (ofiara). O codziennej ofierze z dwóch jagniąt, z których jedno ofiarowywano rano, drugie wieczór. Rozdz. 6. Ten traktat i dwa następne nie mają *Gemary*.

10. ☆ *Middot* — miary. Mówi o wielkości i wymiarach świątyni. Rozdz. 5.

11. ☆ *Kinnim* — gniazda. O pisklętach z gniazda ptaków, które mają ofiarowywać ubodzy. Rozdz. 3.

VI. ☆ *TOHOROT*.

Szósta część, o czystości, albo o wszelakiem oczyszczaniu i zanieczyszczaniu, zawiera traktatów dwa naście. Z nich tylko traktat „*Nidda*“ ma *Gemarę*; pozostałych jedenaście jest bez *Gemary*.

1. ☆ *Kelim* — naczynia. O naczyniach, narzędziach, sprzętach i odzieży; kiedy mogą być uważane za czyste lub nieczyste i w jaki sposób należy je oczyszczać. Rozdziałów 30.

2. ☆ *Oholot* — namioty. O namiotach lub domach, w jaki sposób się je kala i oczyszcza. Rozdz. 18.

3. ☆ *Negaim* — kłęski. O kłęsce trądu, w jaki sposób zdejmuje się z niego splugawienie. Rozdz. 14.

4. ☆ *Para* — krowa. O oczyszczaniu z nieczystości spowodowanej przez zwłoki ludzkie; odbywa się ono zapomocą popiołu ze spalonej krowy czerwonej. Rozdz. 12.

5. ☆ *Tohorot* — oczyszczenia. O oczyszczaniu z nieczystości, pochodzącej skądinąd, niż od zwłok ludzkich. Rozdz. 10.

6. ☆ *Mikwaot* — kąpiele. O rowach i zbiornikach wód, w których ludzie obojga płci myją się dla oczyszczenia. Rozdziałów 10.

7. ☆ *Nidda* — menstruująca. O oczyszczaniu kobiety od wpływu miesięcznego i od nieczystości porodowej. Rozdz. 10.

8. ☆ *Machsirin* — płyny. O płynach, jak przez ich rozlanie zanieczyszcza się, albo czyni się łatwiejszemi do zanieczyszczania płody ziemi, któremi się żywi człowiek. Rozdz. 6. [13—14]

9. ☆ *Zabim* — upławy. O cierpiących na nocne upławy nasienia albo dotkniętych rzeżączką i jak ulegają oczyszczeniu. Rozdz. 5.

10. ☆ *Tebul jom* — mycie dzienne. Zawiera przepisy, w jaki sposób należy się codzień rano oczyszczać od wszelkiej nieczystości. Rozdz. 4.

11. ☆ *Jadaim* — ręce. Jak należy myć ręce, podobnie o naczyniach oraz o jakości i o ilości wody, w której powinny być myte. Rozdz. 4.

12. ☆ *Ukcin* — szypułki. O ogonkach owoców, w jaki sposób zanieczyszczają się przez zetknięcie z innymi owocami. Rozdz. 3.

Wszystkich więc ksiąg czyli traktatów talmudycznych jest sześćdziesiąt trzy, rozdziałów zaś pięćset dwa-dziesiąt cztery.

Oprócz tego są nadto cztery inne krótkie, małe traktaty, które nie istniały w zbiorze talmudycznym u przodków, lecz dodane przez potomnych, wydawane są razem z traktatem „*Pirke abot*“. Są to:

1. ☆ *Massechet soferim*, [albo wprost *Soferim*] — księga przepisowaczy. Mówi się w niej o sposobie pisania i czytania księgi Prawa. Rozdziałów 21.

2. ☆ *Ebel rabbati* — smutek wielki, lub ☆ *Massechet semachot* — księga wesołości, rozumie się — zakazanych. O smutku, jakimi obrzędami należy oplakiwać zmarłych, jak pocieszać płaczących i t. d. Rozdz. 14.

3. ☆ *Kalla* — narzeczona. O staraniu się o narzeczoną, o jej ozdobach i innych rzeczach, dotyczących się oblubienicy. Rozdz. 1.

4. ☆ *Massechet derech erac* — księga drogi ziemi. Mówi o zwyczajach, które nazywają „drogą ziemi“. Dzieli się na ☆ *Rabba* — większą i ☆ *Zuta* — mniejszą. Pierwsza obejmuje rozdziałów 10, druga — 6. Na końcu dodano rozdział specjalny, który się nazywa ☆ *Perek szalom* — rozdział o pokoju¹²⁾. [14—15]

¹²⁾ W Talmudzie, którego egzemplarz bardzo dobrze zachowany znajduje się w bibliotece Cesarskiej Rzymsko-Katolickiej Duchownej Akademii w Petersburgu (23, 8, 1), wydanym w Amsterdamie w latach 1644—1648, traktaty, które właśnie wyliczyliśmy, w następujący sposób

Wobec tak wielkiej objętości Talmudu, napisanego w dodatku bez porządku, pożądany był skrót, któryby ułatwił jego studjum.

Potrzebie tej starał się zaradzić r. Izaak ben Jakób Alfasi ✧ wydanym, w roku 1032, Talmudem mniejszym czyli skróconym, który nazwał poprostu ✧ *Halachot* — ustawy. Opuściwszy w nim zbyt długie dyskusje, zebrał tylko to, co nadawało się do potrzeb życiowych. Ponieważ jednak i to dzieło było pozbawione porządku, niewielką powagą cieszyło się u swoich.

Pierwszej pracy, mającej na celu doprowadzenie prawa żydowskiego do porządku, dokonał wspomniany wyżej Majmonides, zwany też „Orłem synagogi“. W 1180 roku ukazało się słynne jego dzieło ✧ *Miszne tora* — Powtórzenie Prawa, zwane także ✧ *Jad chazaka* — Silna ręka. Dzieli się na cztery części czyli tomy i na czternaście ksiąg, gdzie cały Talmud jest wyłożony w skróceniu.

Majmonides poświęcił w tem dziele wiele miejsca filozofji i usiłował przy jej pomocy bardzo wiele praw ugruntować. Z tego powodu przez swoich wyklęty i zagrożony śmiercią, umknął do Egiptu i tam życia dokonał w 1205 roku. [15—16]

Niezależnie jednak od tego, powaga dzieła rosła z każdym dniem i oczyszczone — miało we wszystkich czasach u żydów bardzo wielkie znaczenie. Dziełu poczytywano za złe to, że zawierało wiele praw, które po zburzeniu świątyni jerozolimskiej stały się bezprzedmiotowe.

są połączone przez wydawcę-księgarza, który je podzielił na 14 tomów i dał im tytuł „*Livres talmudiques*“:

I. *Berachot, Pea, Demai, Kilaim, Szebiit, Terumot, Maaserot, Maaser szeni, Challa, Orla, Bikkurim*. — II. *Szabbat, Pesachim*. — III. *Erubin, Sukka*. — IV. *Chagiga, Beca, Moed katon, Rosz ha-szana*. — V. *Joma, Taanit, Szekalim, Megilla*. — VI. *Ketubot, Jebammot*. — VII. *Kidduszim, Gittin, Abot, - Massechet soferim, Ebel rabbati (Massechet semachot), Kalla, Massechet derech eret. Perek szalom, - Horajot, Edujot*. — VIII. *Nedarim, Nazir, Sota*. — IX. *Baba kamma, Baba mecja*. — X. *Baba batra, Makkot*. — XI. *Sanhedrin, Szebuot, Aboda zara*. — XII. *Zebachim, Chullin*. — XIII. *Menachot, Bechorot, Arachin, Mella, Kinnim, Tamid, Middot, Keritot, Temura*. — XIV. *Nidda, Kelim, Oholot, Negaim, Para, Tohorot, Mikwaot, Machsirin, Zabim, Tebul jom, Jadaim, Ukcin*.

Dzieło oczyszczone ze wszystkich filozoficznych inowacyj, wprowadzonych przez Majmonidesa, po opuszczeniu praw przedawnionych i zapomnianych, napisane wogóle po myśli rabinów, ułożył Jakób ben Aszer ☆ w 1340 roku i dał mu nazwę ☆ *Arba turim* — Cztery rzędy, któremi są:

I. ☆ *Orach chajim* — droga życia — mówi się tu o życiu codziennem w domu i synagodze.

II. ☆ *Jore dea* — uczący wiedzy — o pokarmach, oczyszczeniach i innych prawach religijnych.

III. ☆ *Choszen ha-miszpat* — tarcza prawa — o prawie cywilnem i karnem.

IV. ☆ *Eben ha-ezer* — kamień pomocy — mówi o prawie małżeńskiem.

Ponieważ Alfasi, Majmonides, Jakób ben Aszer w wielu rzeczach się nie zgadzali i ponieważ stąd powstały najrozmaitsze tłumaczenia jednego i tego samego prawa, niezwykle pożądana była książka, w której znajdowałyby się krótkie i trafne rozwiązania spraw sprzecznych, i która byłaby prawdziwym kodeksem praw narodu żydowskiego.

Tej potrzebie uczynił zadość Józef Karo ☆, rabin palestyński (ur. 1488, zm. 1577) swym sławnym komentarzem do *Arba turim*, który nazwał *Szulchan Aruch* ☆ — Stół nakryty [czyli rytualnie przygotowany. *Szulchan aruch* dzieli się na cztery części: I. *Orach chajim*. II. *Jore dea*. III. *Eben ha-ezer*. IV. *Choszen ha-miszpat*.].

Jednak zwyczaje żydów wschodnich odróżniały się znacznie od zwyczajów żydów Zachodu, stąd także i *Szulchan aruch* Józefa Karo nie wystarczał dla żydów mieszkających po wszystkich krajach.

Dlatego r. Mosze Iserles ☆ napisał do *Szulchan aruchu* komentarz, zatytułowany ☆ *Darcho Mosze* — Drogi Mojżesza, który uzyskał na Zachodzie taką samą powagę, jaką miało dzieło Józefa Karo na Wschodzie. [16—17]

Dziś *Szulchan aruch* jest obowiązującym kodeksem żydów i nim się głównie zajmują¹³⁾.

¹³⁾ Talmud ma dla żydów nowoczesnych takie znaczenie, jakie dla chrześcijan mają dzieła Ojców Kościoła; *Szulchan aruch* odpowiada naszym podręcznikom Teologii.

Liczne i aż dotąd pisane są komentarze do poszczególnych części tej książki.

Tyle o powstaniu i rozwoju Talmudu.

Co się tyczy jego znaczenia, dzieło to było zawsze święte dla żydów; stawiali i stawiają je wyżej niż Pismo Święte. Najwyraźniej nas o tem uczy sam Talmud.

W Talmudzie, w traktacie *Baba mecja*, karta 33a, czytamy co następuje:

☆ «Ci, którzy oddają się czytaniu Biblii, uprawiają jakąś cnotę, albo raczej żadnej cnoty nie uprawiają; (ci, którzy się zajmują) *Miszna*, uprawiają cnotę, za którą otrzymuje się nagrodę; (ci zaś, którzy pilnie studjują) *Gemara*, (uprawiają) cnotę, nad którą wyższej być nie może.»

W Talmudzie, w małym traktacie *Soferim*, rozdz. XV, wiersz 7, karta 13b, czytamy podobnie:

☆ «Pismo Święte jest równe wodzie, *Miszna* winu, *Gemara* winu przyprawionemu (aromatycznemu)».

Sławione i utarte jest zdanie w pismach rabinów:

☆ «Mój synu, uważaj bardziej na słowa pisarzy niż na słowa *Tory*.»¹⁴⁾ [17 — 18]

Myśl ta zawarta jest w Talmudzie, w traktacie *Sanhedrin* rozdz. X, wiersz 3, karta 88b:

☆ «Ciężej się grzeszy (przekraczaniem) słów pisarzy, niż słów *Tory*.»

Nawet, gdy zdania uczonych w prawie są niezgodne, należy wierzyć, że jedno i drugie są słowami Najwyższego Boga.

W Talmudzie, w traktacie *Erubin*, karta 13b, po opisaniu, że dwie szkoły Hillela i Szamaja różniły się w zdaniu, wnioskuje się:

☆ «I jedno i drugie (domyślnie: słowa) są słowami Boga żywego.»

W księdze kabalistycznej *Mizbea ha-zahab*, rozdz. V¹⁵⁾, jest takie zdanie:

☆ «Niema nic wyższego nad Talmud najświętszy.»

¹⁴⁾ Talmud, traktat *Erubin*, karta 21b.

¹⁵⁾ U Jana Buxtorfa: *Operis Talmud recensio*, na str. 225.

Prawie w tym samym duchu mówią nowocześni obrońcy Talmudu ¹⁶⁾).

Jak zaś sądzili o Talmudzie chrześcijanie, wykazują należycie liczne o nim wydane dekryty i edykty, którei najwyżsi kierownicy władzy, zarówno świeckiej, jak kościelnej, wielokrotnie potępiali i skazywali na stos ten święty kodeks wtórnego prawa żydów.

Już cesarz Justynjan zakazał prawnie w 553 roku propagowania ksiąg talmudycznych w całym Imperjum Rzymskiem ¹⁷⁾).

W XIII wieku „księgi Talmudu, jako zawierające wszelkiego rodzaju obelgi i bluźnierstwa przeciw nauce chrześcijańskiej, potępili Grzegorz IX i Inocenty IV i rozkazali spalić, dlatego, że roily się od wielu strasznych herezj“ ¹⁸⁾ [18—19]

Potem potępiło go wielu innych papieży, jak: Juliusz III, Paweł IV, Pius IV, Pius V, Grzegorz XIII, Klemens VIII, Aleksander VII, Benedykt XIV i inni, którzy przygotowywali nowe wydania indeksu książek zakazanych, opracowanego przez Ojców Soboru Trydenckiego, aż do naszych czasów ¹⁹⁾).

¹⁶⁾ Porównaj: „*Talmud Babli*“, traktat *Berachot*, wydany w Berlinie 1842 r.; przedmowa, na str. 8.

¹⁷⁾ „*Authenticae constitutiones*“, *Novella 146*.

¹⁸⁾ *Corpus Iuris Canonici* [= Zbiór Prawa Kanonicznego] *VII Decretal. lib. V, tit. IV, cap. 1, adnot.*

¹⁹⁾ W „najnowszej wydaniu“ tego Indeksu, sporządzonego w roku 1887 „z rozkazu Jego Świątobliwości Papieża Leona XIII“ teraz [1892 roku] szczęśliwie kierującego Kościołem Chrystusowym, w ten sposób ocenia się, na str. XI, zakazany „Talmud i inne księgi hebrajskie“:

„Jakkolwiek w Indeksie wymienionego papieża Piusa IV zabroniony jest Talmud hebrajski oraz wszystkie jego komentarze, adnotacje, tłumaczenia i wyjaśnienia, jednak mogłoby się zdarzyć, że tolerowanoby je, gdyby kiedykolwiek ukazały się bez nazwy Talmud oraz bez zniewag i oszczerstw przeciw religji chrześcijańskiej. Ponieważ jednak Jego Świątobliwość Pan nasz papież Klemens VIII przez swoje Postanowienie przeciw bezbożnym pismom i księgom hebrajskim, wydane u św. Piotra w Rzymie dnia 29 lutego Roku Pańskiego 1592, a w drugim roku swego pontyfikatu, zabronił ich i je potępił, myślą jego nie jest, aby mogły one więc pod jakimkolwiek względem, nawet pod owemi warunkami, być dozwolone lub tolerowane; lecz specjalnie i wyraźnie postanawia i żąda, by tego rodzaju bezeczne księgi Talmudu, Kabały i inne niegodziwe księgi hebrajskie, wogóle potępione i zakazane pozostały i za takie uważane były; oraz aby względem nich i innych ksiąg tego rodzaju wspomniane wyżej Postanowienie było przestrzegane na wieki i bez naruszenia“.

Co się tyczy sposobu zachowania się żydów w takich okolicznościach, to ten był rozmaity, w rozmaitych czasach.

Od edyktu Justynjana aż do końca średniowiecza, musieli bardzo pilnie ukrywać swój Talmud, w miejscach najskrytszych, z bojaźni przed inkwizytorami, którzy go bardzo często poszukiwali do spalenia ²⁰⁾. [19—20]

Z początkiem XVI wieku, gdy pokój Kościoła został zakłócony przez nowatorów religijnych, zaczęli go rozpowszechniać potajemnie przy pomocy sztuki drukarskiej, niedawno wynalezionej. W 1520 roku wyszło w Wenecji pierwsze drukowane wydanie Talmudu ²¹⁾, zupełne, obfitujące w wiele błuźnierstw przeciw religii chrześcijańskiej ²²⁾. I prawie wszystkie księgi żydowskie, które zostały wydane w tym tak sprzyjającym im wieku, dochowały się w całości i nieuszkodzone.

W ostatnich dziesiątkach wieku XVI i pierwszych XVII,

²⁰⁾ Ostatnie usiłowanie wytopienia ksiąg talmudycznych podjęte zostało za panowania [cesarza] Maksymiljana, który za namową Jana Pfefferkorna (Pipericornius), chrześcijanina z żydów, polecił w 1510 roku poszukiwać księgi żydowskie i przedkładać uniwersytetom do badania. Gdy to się stało, wzniecona została słynna próba, zwana „*reuchlinowska*“, od nazwiska doradcy księcia Wirtemberskiego, Reuchlina, który podjął się obrony Talmudu; przy nim stanęli sławni humaniści: Erazm z Rotterdamu, Ulrich z Hutten, Egidjusz z Witerby i inni. Spór ten wrzał prawie w całej Europie. Po wielu rozważaniach uniwersytety: Erfurcki, Moguncki, Lwański i Paryski, uznały Reuchlina za judaizanta; wielki zaś Inkwizytor Dominik Hoogstraten oskarżył go o herezję i pozwał na sąd. Wreszcie sprawa doniosła się do Rzymu i tam wybrani sędziowie w roku 1516 rozpatrywali sprawę Reuchlina. Sprawa została zakończona poleceniem Leona X, który obu stronom nakazał milczenie; powstrzymał się jednak od ogłoszenia ostatecznego wyroku. A zatem ani Reuchlin nie został uznany niewinnym, ani Talmud nie został spalony.

[Ostatnie spalenie Talmudu miało miejsce w Polsce, w roku 1757, kiedy to po publicznej dyspacie rabinów z frankistami, w Kamieńcu Podolskim, biskup Dębowski polecił w swojej diecezji wszystkie egzemplarze Talmudu skonfiskować i spalić.]

²¹⁾ Żydzi zwykłe z tryumfem wskazują, że to się stało w tym samym roku, w którym Marcin Luter spalił bullę Papieża Leona X. Patrz pracę Em. Deitscha w czasopiśmie angielskiem „*Quarterly Review*“, październik 1867 r.; praca p. t. „*What is the Talmud*“ [= „Czem jest Talmud“], rozdział 3, przy końcu; w tłumaczeniu rosyjskiem: „*Talmud*“, Petersburg 1877; na str. 20.

²²⁾ Egzemplarz tego wydania, składający się z XII tomów *in folio*, znajduje się w bibliotece pałacu cesarskiego w Wiedniu. Z niego przepisałem niektóre teksty.

w których najznakomitsi ludzie oddawali się ze szczególną pilnością nauce języka hebrajsko-rabinicznego i wyświechtaniu Talmudu²³⁾ — żydzi bojąc się o siebie, zaczęli wykreślać niektóre teksty talmudyczne, wyraźnie wrogie chrześcijanom. Talmud przeto, wydany w 1578 roku w Bazylei, w wielu miejscach został okrojony.

Ten sposób postępowania żydów niemieckich zatwierdzili i przyjęli rabini, mieszkający wśród innych narodów, zebrani na synodzie Piotrkowskim w Polsce w 1631 roku oraz postanowili już więcej nie podawać tego, co mogłoby rozdrażniać chrześcijan i obracać się na szkodę samego Izraela. Z tego powodu w księgach żydowskich, wydanych w tym i następnym czasie, widać liczne i uderzające braki, których znaczenie wyjaśniają z pamięci rabini *) posiadający dotąd księgi właściwe, między chrześcijanami niezmiernie rzadkie.

Jednak księgi, które wyszły zaraz potem w Amsterdamie, w Holandji (gdzie żydów, wypędzonych z Hiszpanji, przyjęto bardzo życzliwie), zostały nieznacznie obcięte. Dlatego i Talmud tam wydany w latach 1644 — 1648, ma wartość równą weneckiemu²⁴⁾. [20 — 21]

²³⁾ Najwięcej w tej sprawie zasłużyli się dwaj profesorowie Bazylejscy Buxtorfowie, starszy i młodszy (ojciec i syn), głównie swoim „*Lexicone Chaldaico, Talmudico et Rabbिनico — opere triginta annorum*” [„Leksykonem chaldejskim, talmudycznym i rabinicznym — pracą trzydziestu lat”] — i innymi dziełami, jak „*Synagoga Iudaica*“, „*De Abbreviaturis Hebraeorum*“, „*Operis Talmudici recensio*“, „*Bibliotheca Rabbिनica*“.

*) [Wychowany w szkole talmudycznej, a później wychrzczony, żyd, P. L. B. Drach (1791 — 1865) podaje, że rabini wydali następujące polecenie:

✱ „Oto dlaczego przykazuje wam, pod karą klątwy większej, nie drukować w przyszłych wydaniach, czy to *Miszny*, czy *Gemary*, nic, co się odnosi, w sensie dobrym czy złym, do czynów Jezusa Nazareńczyka, i wstawiać w to miejsce kółko, na podobieństwo tego O. Ma to ostrzegać rabinów i nauczycieli, że winni młodzież uczyć tych ustępów tylko ustnie. Dzięki tej ostrożności uczeni z pośród Nazareńczyków nie będą już mieli pretekstu atakowania nas na ten temat.

Tekst hebrajski i tłumaczenie tego polecenia podaje Drach w swej książce: „*De l'harmonie entre l'Eglise et la Synagogue*” („O harmonji między Kościołem i Synagogą“). 1844; t. I, na str. 168 i 169.]

²⁴⁾ Wydrukowany małemi czcionkami w formacie 4° *maiori* [31x24 cm.]. Patrz dopisek na str. 78 i 79.

Należy tu zaznaczyć, że prawie wszystkie wydania Talmudu są podobne do siebie i w liczbie arkuszy i w rozmieszczeniu tekstu. Ich większy czy mniejszy format zależy od większych lub mniejszych czcionek, które mi są drukowane.

Ostatnio wreszcie znaleźli sposób oszukiwania czujności cenzorów, przez wstawianie do właściwego tekstu słowa ☆ *ha-ja* — było; jakgdyby rzecz, o której się mówi, miała miejsce tylko niegdyś²⁵⁾.

Jednakowoż uderzają w próżnię, tak postępując; zdradzają ich słowa nieopuszczone: ☆ *gam atta* — także teraz (rozumie się: to prawo obowiązuje); ☆ *afilu bazzeman ha-ze* — nawet w czasie obecnym (rozumie się: to prawo obowiązuje) i inne, tym podobne²⁶⁾.

[Później żydzi zebrali wszystkie opuszczone teksty Talmudu i wydali je w specjalnej książce p. t. חסרונות הי"ט — „*Chesronot haszas*“, Kraków 1894. W Talmudzie zaś wydanym w 1932 roku w Lipsku, a będącym foto-kopją wydania ocenzurowanego, powyższe teksty umieszczono na końcu odpowiednich traktatów.]

Te wstępne uwagi o Talmudzie wystarczą.

Oprócz tego należy nieco powiedzieć o innej słynnej księdze żydowskiej, która się nazywa ☆ *ZOHAR*.

Według niektórych rabinów Mojżesz, kiedy został wyuczony na górze Synaj tłumaczenia prawa, nie przekazał go Jozue mu, ten Starszym i t. d.²⁷⁾, lecz Aronowi, Aron-Elazarowi i t. d., aż wreszcie ta ustna tradycja została spisana w księgę ☆ *Zohar*. Nazywa się tak od słowa ☆ *zohar* — jaśniał: jest bowiem objaśnieniem ksiąg Mojżesza, komentarzem do Pięcioksięgu.

Autorem jej jest — jak mówią — r. Szymeon ben Jochaj ☆, uczeń r. Akiby, który w 50 lat po zburzeniu

²⁵⁾ Oto przykład tego:

Szulchan aruch, w części *Jore dea* § 158, art. 1, w starym wydaniu weneckim z r. 1594 podaje:

☆ „Czcieli gwiazd i planet, gdy nie ma wojny między nami a nimi..., nie wolno uwalniać, i t. d.,

To samo miejsce w wydaniu wileńskim z 1873 r. brzmi:

☆ „Bałwochwalców z siedmiu narodów, w czasie gdy nie było wojny między nami a nimi..., nie wolno uwalniać i t. d.,

Gdyby nawet nie było tekstu pierwotnego, któżby uwierzył, że autor *Szulchan aruchu*, układający w XVI wieku kodeks prawa dla użytku swoich, odrzucający wszystko, co zostało zapomniane — nakazywał nie uwalniać tych, z którymi nie było żadnych waśni!

²⁶⁾ Patrz *Szulchan aruch*: w części *Choszen ha-miszpat* § 388, art. 10; i w części *Jore dea* § 159, art. 1; i t. d. — ²⁷⁾ Patrz na str. 69.

[21 — 22] świątyni zakończył życie w męczeństwie, około roku 120 po Chr., w wojnie Hadryana przeciw żydom. Jednakże, ponieważ w tej księdze występują nazwiska ludzi, którzy żyli kilka wieków²⁸⁾ później, ponieważ z drugiej strony żadnej o niej wzmianki nie robią ani Ramban (r. Mosze ben Nachman), ani r. Aszer, który umarł w 1248 roku, prawdziwsze jest zdanie tych, którzy mówią, że księga *Zohar* ukazała się dopiero w wieku XIII; zwłaszcza, że około tego czasu wyszła księga podobnej treści i podobnego stylu w języku chaldejskim.

Zohar składa się z trzech tomów w formacie 8° *maiori*²⁹⁾.

Ukazało się jeszcze bardzo wiele innych dzieł uczonych narodu żydowskiego i jak tylko wychodzą, niemałego powinny być znaczenia dla tych, którzy studjują zagadnienie żydowskie, ponieważ bardzo często wyjaśniają, w jaki sposób należy rozumieć ciemne niekiedy myśli talmudyczne. Niektóre z nich cytuje się w tej książce³⁰⁾. [22—23]

²⁸⁾ Naprzykład Mahometa; patrz *Zohar*, część III, karta 282a.

²⁹⁾ Najbardziej znane jest wydanie amsterdamskie z roku 1805.

³⁰⁾ Tego rodzaju są:

- ☆ *Biur* — Wyjaśnienie, rozjaśnienie. Komentarz do innego komentarza. Tego rodzaju wyjaśnienia są rozmaite do rozmaitych autorów.
- ☆ *Halachot* lub, jak najczęściej się czyta, *Hilchot* — Decyzje czyli rozprawy do poszczególnych ksiąg tak Pisma świętego, jak i Talmudu, rozmaitych rabinów, mianowicie: Majmonidesa, Bechai, Edelsa, Mojżesza Koczeńskiego, Kimchi i innych. Więcej od innych są cytowane Majmonidesa ☆ *Hilchot abodat kochabim umazolot wechukkot ha-goim*, czyli w skróceniu *Hilchot akum* — Rozprawy o kulcie gwiazd i planet i o ustawach ludów; ☆ *Hilchot maacholot asaworot* — Rozprawy o zakazanych potrawach.
- ☆ *Juchasin* lub *Sefer juchasin* — Księga plemion. Przedstawia historję świętą i żydowską od początku świata aż do roku 1500. Autor r. Abraham Zakuto. Kraków 1580.
- ☆ *Jalkut* — Torba. Komentarz do całej Biblii, rozmaity i zebrany z rozmaitych ksiąg starożytnych (jak: *Sifra*, Talmud i podobnych) nie w sensie dosłownym, lecz alegorycznym, do którego uciekali się zwykłe mówcy rabiniczni. Autor — r. Szymon, mówca frankfurcki.
- ☆ *Kad ha-kemach* — Naczynie mąki. Zawiera w porządku alfabetycznym źródła dowodów teologicznych. Autor — r. Bechaj, Lublin.
- ☆ *Magen Abraham* — Tarcza Abrahama. Autor — Peritzola.
- ☆ *Mizbeach ha-zahab* — Ołtarz złoty. Jest księgą kabalistyczną, o wykonywaniu świętego kadzenia, które odbywało się nad złotym ołta-

Z wymienionych ksiąg żydowskich miałem w rękach przy pisaniu tego dziełka następujące:

Talmud Amsterdamski³¹). (Biblioteka nasza).*)

Szulchan aruch r. Józefa Karo, wydany w Wenecji w roku 1594 bez komentarzy. (Publiczna Biblioteka Cesarska w Petersburgu).

Wielokrotnie cytowana część jego *Jore dea* — najpraw-

rzem. Autor — r. Szelomon ben Rabbi Mordechaj, Bazylea 1602.

- ☆ *Machzor* — Cykl. Jest księgą modlitw, najbardziej używanych na większe święta.
- ☆ *Menorat ha-maor* — Swiecznik światła. Księga talmudyczna, zawierająca *Aggadot* i *Medraszim*, t. j. objaśnienia alegoryczne i historyczne całego Talmudu. Autor — r. Izaak Abuhab. Wydana w 1544 roku.
- ☆ *Majene ha-jeszua* — Źródło Zbawcy. Doskonały komentarz do Daniela r. Izaaka Abarbinela, w którym wiele rozprawia przeciw chrześcijanom. 1551 r.
- ☆ *Mikra gedola* — Zebranie wielkie. Biblija hebrajska z komentarzami r. Salomona Jarcha (Raszi) i r. Eben Ezra.
- ☆ *Maszmya jeszua* — Głosiciel zbawienia. Wyjaśnia się w niej wszystkie prorocтва, których nie można przyjąć w odniesieniu do drugiej świątyni, lub duchowo, lecz tylko do przyszłego odkupienia. Autor — r. Abarbinel.
- ☆ *Niccachon* — Zwycięstwo, rozumie się: odniesione nad chrześcijanami. Zwalcza treść ewangeliczną czterech Ewangelij. Autor — r. Lipmann. 1459 r.
- ☆ *Sefer ikkarim* — Księga zasad lub artykułów wiary, w której jest gwałtowna rozprawa przeciw wierze chrześcijańskiej.
- ☆ *En Israel* — Oko Izraela, albo ☆ *En Jakob* — Oko Jakóba. Jest sławną księgą, której częścią drugą jest ☆ *Bet Jakob* — Dom Jakóba. Zawiera ucieśnienzsze opowiadania talmudyczne. Wenecja 1547 rck.
- ☆ *Szaarej ora* — Bramy światła. Księga kabalistyczna bardzo znana. Autor — r. Josef ben Gekatilia.
- ☆ *Szejaa tal* — Obfitość rosy. Księga kabalistyczna; klucz do księgi *Zohar* i innych tego rodzaju. Autor — r. Szeftel Horwitz z Pragi.
- ☆ *Toldot Jeszu* — Pochodzenie Jezusa. „Książka mała, wyłącznie bluźniercza i złorzecząca, zawierająca dzieje Chrystusa, lecz pełna oczywistych kłamstw i oszczerstw“.

³¹) Patrz odsyłacz na stronie 78 i 79.

*) [Opracowując tłumaczenie pracy ks. Pranajtisa, posługiwaliśmy się dodatkowo Talmudem lipskim: „*Talmud Babil we-Jeruzalemi*“, Lipsk — Londyn — Nowy York 1932, tomów 6. Jest to pełne wydanie, zawierające Talmud babiloński i jerozolimski, ze wszystkimi komentarzami. Teksty skreślone dawniej przez cenzurę lub celowo zmieniłone przez samych żydów, zostały w wydaniu tem przytoczone w brzmieniu właściwym z „*Chesronot haszas*“ i umieszczone na końcu odpowiednich traktatów.]

dopodobniej wydania krakowskiego; brak bowiem karty tytułowej. (Tamże)³²⁾. [23 — 24]

Zohar, wydany w Amsterdamie w roku 1805, III tomy. (Biblioteka nasza). **)

Mikra gedola — amsterdamska, 1792 r., XII tomów, i bazylejska, 1620 r., II tomy *in folio*. (Biblioteka nasza); wenecka (Biblioteka publiczna w Petersburgu).

Hilchot akum r. Majmonidesa; wydana przez Vossiusza w roku 1675. (Biblioteka nasza).

I dzieła pomocnicze:

Jana Buxtorfa:

a) *Lexicon Chaldaicum, Talmudicum et Rabbinicum*. [= Leksykon chaldejski, talmudyczny i rabiniczny], Bazylea 1640. (Biblioteka nasza).

b) *De Abbreviaturis Hebraicis, Operis Talmud recensio, Bibliotheca Rabbinica* [= O skrótach hebrajskich, Przegląd dzieła Talmud, Biblioteka rabiniczna], w jednym tomie, Bazylea 1640. (Biblioteka nasza).

c) *Synagoga Iudaica* [= Synagoga żydowska], Bazylea 1712, (Biblioteka Seminarjum w Sejnach).

Jana Krzysztofa Wagenseila: *Sota*. Altdorf Norycki 1674. (Biblioteka nasza).

Jerzego Elieza Edzarda: *Tractatus talmudici „Avoda sara“ caput primum* [= Rozdział pierwszy talmudycznego traktatu „Avoda sara“], Hamburg 1705. (Biblioteka Pałacowa Cesarza Austrii w Wiedniu).

Jakóba Eckera: *Der „Judenspiegel“ im Lichte der Wahrheit* [= „Zwierciadło żydowskie“ w świetle prawdy], Paderborn 1884.

Augusta Rohlinga: *Die Polemik und das Men-*

³²⁾ Z pieczęci wybitej w jej środku wynika, że książka ta była własnością jakiegoś rabbi Szapiro:

igumien
rawwin
szapiro

***) [Uwagi własne, dotyczące tekstów *Zoharu*, oparliśmy na *Zoharze* wydanych w Żółkwi w roku 1862/4 z komentarzem *Mikdasz Melech* Salomona Bazaglio, 3 tomy.]

schenopfer des Rabbiniſmus [= Polemika, a ofiara z ludzi w rabinizmie], Paderborn 1883³³).

Posługiwałem się dziełami tylko tych autorów, którzy uważani są, według ogólnego zdania, za najbieglejszych w sprawach hebrajskich; do których odwołują się nawet sami żydzi³⁴), dysputujący z chrześcijanami, [24 — 25] jako do prawdziwych uczonych, wygłaszających swoje zdania bezstronnie³⁵).

Zresztą, bardzo wielka ich staranność w cytowaniu tekstów, w książkach dla mnie dostępnych, była dla mnie dostatecznym dowodem, że także w przytaczaniu drobnych zdań z książek mniejszego znaczenia, których, nie jak ja, mieli pod dostatkiem, stosowali tę samą staranność.

³³) Znakomite dziełko, napisane metodą co się zowie czysto obiektywną. „*Bonifacius-Druckerei*“ takie o niem przytacza zdanie: „Między pismami Rohlinga o zagadnieniu żydowskiem, jest, leżące przed nami, bez wątpienia najwazniejszem. Argumentuje ono w sposób ściśle naukowy i dlatego jest przeznaczone przedewszystkiem dla kół wykształconych. Autor postawił sobie za zadanie przedstawić obiektywne, na tekstach źródłowych oparte, omówienie kwestji żydowskiej, które podaje nietylko tłumaczenia, ale także oryginały i w potrzebnych miejscach komentuje.“

³⁴) Np: w wydany w Berlinie w 1842 r. traktacie *Berachot*, z objaśnieniami niemieckimi przytoczone jest zdanie Euxtorfa o Talmudzie. Przedmowa, na str. 8.

W pracy „*Die Blutbeschuldigung gegen die Juden*“ [= „Oskarżenie przeciw żydom o krew“], Wiedeń 1883, na str. 22 i nast., bardzo wiele przepisał autor z dzieła J. Krzysztofa Wagenseila, aby zbić zarzuty antysemitów.

Zwrócili się do D-ra Jakóba Eckera, jako do bardzo biegłego w sprawach hebrajskich, występując sądownie przeciw „*Judenspiegel*“ Justa (anonim); dzięki temu zostało napisane dzieło, przed chwilą cytowane. I t. d.

³⁵) Np. J. K. Wagenseila *Sota*, na str. 598: „I tak, należy przytem dochodzić krzywdy, którą chrześcijanin Gerson niewinnie wyrządził tym rabinom. Albowiem jestem człowiekiem, dla którego nie ma nic świętszego nad prawdę i któremu nie podobają się kłamstwa, nawet przeciw żydom podnoszone, czy wreszcie w jakimkolwiek innym celu. Święta religja chrześcijan ani nie potrzebuje fałszywych świadectw, ani się też na nich nie wspiera“.

Dr. Jakób Ecker: „*Judenspiegel*...“, przedmowa, na str. III: „...nagonka na żydów jest dla mnie wstrętna, w ruchu antysemitickim nie brałem dotąd udziału w żaden sposób i to stanowisko będę zajmował także w przyszłości, aby się nie dać porwać dalej temu niebezpiecznemu prądowi“.

I bardzo wiele tym podobnych.

CZEŚĆ I

NAUKA TALMUDU O CHRZEŚCIJANACH

Zobaczymy najpierw, co uczy Talmud o twórcy religii chrześcijańskiej, Jezusie Chrystusie; potem zaś o idących za Nim chrześcijanach.

ROZDZIAŁ I

JEZUS CHRYSZTUS W TALMUDZIE

Niemąło jest do czytania w rozmaitych księgach talmudycznych o pochodzeniu Chrystusa, o Jego życiu i śmierci oraz o Jego nauce. Nie wszędzie jednak nazywany jest jednym i tem samym imieniem, ale w rozmaity sposób, jak: „Ten mąż“, „Niejaki“, „Syn rzemieślnika“, „Powieszony“ i t. d. A więc:

ARTYKUŁ I

NAZWY CHRYSZTUSA

I. JESZUA HA-NOCRI — JESZU — JISZU *)

Prawdziwa nazwa Chrystusa po hebrajsku brzmi ☆ *Jeszua ha-nocri* — Jezus Nazareński.

Nazwa *Nocri* pochodzi od miasta ☆ *Nacaret*, **) w którym wychowywał się Jezus. Stąd i chrześcijanie nazywają się w Talmudzie *Nocrim*. [26 — 27]

*) [W artykule I — podtytułiki nasze, zredagowane na podstawie spisu rzeczy ks. *Pranajtisa*.]

**) [W polskiej wymowie przyjęła się nazwa Nazaret.]

Ponieważ słowo ☆ *Jeszua* oznacza zbawienie, zbawcę, imię Jezusa wypisane całkowicie trafia się bardzo rzadko w księgach żydowskich¹⁾, a prawie zawsze i wszędzie w skróceniu ☆ *Jeszu*, co czytają zdradliwie tak, jakgdyby powstało z początkowych liter trzech słów: *Immach Szemo Ve-zikro*. — Niech będzie wymazane imię jego i pamięć jego²⁾. [Ze skrótem *Jeszu* określają Jezusa świadczą teksty, w których piszą wyraźnie: *Jeszu ha-nocri* — Jezus Nazareński (por. Talmud lipski, w *Chesronot haszas* do trakta-

1) Naprzykład w księdze *Majene ha-jeszua*, karta 66b.

2) „Między sobą (żydzi) nie mówią *Jeszu*, lecz *Jiszu*, tem więcej się zbliżając do formy tego zlorzeczenia. Gdy przed kilku laty rozmawiałem na ten temat z pewnym żydem, owszem, odpowiedział mi, nietylko tak się wyklada, ale także ☆ *Jeszu szeker* (kłamstwo) *utoeba* (i obrzydliwość). Kto się na to z całej duszy nie wzdrzgnie? A jednak to mówi się i rozgłasza między tymi obrzezanymi i nikt z chrześcijan nie zwraca na to uwagi. Mieszkał ten żyd we Frankfurcie i Hanowerze, gdzie zakończył życie w 1616 roku. Kiedy zaś zdradził mi to okropne zdanie, chwiał się w wierze żydowskiej, wcale nie będąc wrogi wierze chrześcijańskiej, o której tak ze mną, jak też ze ś. p. Amandem Polanusem, kilkakrotnie rozmawiał. Lecz w *שנים ירימות* mimochodem wykrywam z tajników Kabały żydowskiej inne dwie tajemnice, które właśnie trafiają na to samo imię. Wiadomo, że Izraelici są często przestrzegani w pismach świętych, żeby nie czcili ☆ (*Elohe nechar*) — Bogów cudzych lub Boga obcego. Cóż [oznacza] ☆ *Elohe nechar*? W znaczeniu liczbomem gematrii litery te odpowiadają [liczbie] 316; tę samą wartość [liczbową] ma [nazwa] ☆ *Jeszu*. Występuje to w książce ☆ *Abkat rochel*, w jej końcu. Uczą więc, że gdy Bóg przestrzega przed kultem ☆ *Elohe nechar*, jest to to samo, jakgdyby przestrzegał przed kultem ☆ *Jeszu*. Oto chytróść węzowa! — Drugą [tajemnicę] wykrył już przedtem znamienity Antonius w książce o wierze i religii żydów. W książce modlitw żydowskich znajduje się pewna modlitwa, zaczynająca się: ☆ (*alenu*). W niej są pewne słowa, które niegdyś wyraźnie zamieszczano w księgach, potem z bojaźni przed chrześcijanami opuszczono, pozostawiając miejsce puste, aby ostrzec czy to chłopców czy to niewykształconych dorosłych, że tam czegoś brak. Słowa opuszczone brzmią: ☆ *ha-misztachawim lehebel varik umitpallelim lelo joszja*, t. j. — którzy schylając się cześć oddają niłości i marności i ubóstwiają tego, który nie będzie mógl z bawić. Choć to mówi się wogóle o bożkach, jednak skrycie zwrócone jest przeciw Jezusowi, którego oznaczają temi wyrażeniami. Albowiem ☆ *varik* w gematrii oznacza 316, tyleż co ☆ *Jeszu*. Gdy zauważyli, że chrześcijanie to rozumieją, opuścili te słowa w księgach wydanych. Mam u siebie starożytny egzemplarz, w którym są wyrażone; widziałem też w księgach żydów dopisane piórem. Stąd dość, jak sądzę, jest jasne, czego sobie zyczyły plugawy naród żydowski przez skażenie tego zbawienego Imienia. Wystawiają na próbę wiecznego Sędziego, którego wieczną chwałę chwalebne Imienia niszczą, na ile mogą. — J. Buxtorf: *De Abbreviaturis*: ך״י Jeszu.

tów: *Aboda zara* 17a, *Sanhedrin* 103a, i t. d.). Tą nazwą, posługują się Żydzi również i dzisiaj w swej prasie. I tak np. w miesięczniku żargonowym, wydawanym w Nowym Yorku, („*Di cukunft*“, Nr. 2 z 1930 r., na str. 73), o Jezusie Chrystusie piszą: „ich Mesjasz, *Jeszu ha-nocri*“.]

II. OTO ISZ — TEN MĄŻ

Nazywany jest Chrystus w Talmudzie ☆ *Oto isz* — ten mąż, wszystkim — oczywiście — dobrze znany.

W Talmudzie, w traktacie *Aboda zara* 6a [*Tosefta*], czytamy:

☆ «Chrześcijaninem (nazywa się) ten, kto wyznaje błędną naukę tego męża, który im nakazał, aby sobie uczynili dniem świątecznym pierwszy sabatu, t. j. aby święcili dzień pierwszy po sabacie.»

III. PELONI — NIEJAKI

Dalej nazywany jest poprostu ☆ *Peloni* — niejaki, NN.

Talmud, traktat *Chagiga* 4b, [*Tosefta*] podaje:

☆ «Marja... matka niejakiego, jak mówi się w *Sabbat* (104b).»

Że ta Marja nie jest inna, jak matka Jezusa, zobaczymy wkrótce. [27 — 28]

IV. NAGGAR BAR NAGGAR — RZEMIEŚLNIK SYN RZEMIEŚLNIKA

Przez pogardę jest nazywany ☆ *Naggat bar naggat*³⁾ — rzemieślnik, syn rzemieślnika; albo także ☆ *Ben charasz ecim* — syn cieśli⁴⁾.

V. TALUI — POWIESZONY

A wreszcie ☆ *Talui* — powieszony.

R. Samuel syn Meira, przy *Hilchot akum* Majmonidesa, przypomina, że przedewszystkiem chrześcijańskie święta Bożego Narodzenia i Wielkiejnocy są zakazane, ponieważ są święcone ☆ „dla samego powieszonego“⁵⁾. R. A ben Ezra, w komentarzu do *Genesis* XXVII, 39, na-

³⁾ Talmud, traktat *Aboda zara* 50b.

⁴⁾ W księdze *Chizzuk emunah*. U Wagenseila: *Sota*, na str. 1123. — ⁵⁾ Patrz *Lexicon* Buxtorfa, w źródłosłowie ☆ *Tala*.

zywa *Talui* tego, którego wizerunek umieścił na sztandarze cesarz Konstantyn:

☆ ...«w dniach Konstantyna, który zmienił religję i umieścił na swoim sztandarze obraz powieszonogo.»

ARTYKUŁ II

ŻYCIE CHRYSZTUSA

Talmud uczy, że Jezus Chrystus był nieprawego łoża i synem menstruującej, że miał charakter *Ezawa*, że był głupcem, kuglarzem, uwodzicielem, bałwochwalcą, że został ukrzyżowany, pogrzebany w piekle i wreszcie stał się bożkiem swoich zwolenników. [28 — 29]

I. NIEPRAWEGO ŁOŻA I SYN MENSTRUJĄCEJ

W Talmudzie, w traktacie małym *Kalla* 1b (18b), jest następujące opowiadanie:

☆ «Gdy pewnego razu starsi siedzieli w bramie, przeszli przed nimi dwaj młodzieniaszkowie, z których jeden miał głowę zakrytą, drugi odkrytą *). O tym z odkrytą głową r. Eliezer powiedział, że jest nieprawego łoża *mamzer*. R. Jehoszu'a powiedział, że jest poczęty przez kobietę menstruującą *ben nidda*, a r. Akiba dodał, że jest i nieprawego łoża i synem menstruującej. Stąd pozostali zapytali r. Akibę, w jaki sposób może się tak śmiało sprzeciwiać swoim towarzyszom. Lecz ów im odpowiedział, że słowa swoje udowodni. Odszedł przeto do matki tego chłopca; gdy ją zobaczył siedzącą na rynku i sprzedającą warzywa, powiedział do niej: moja córko, jeżeli mi szczerze wyjawisz to, o co zapytam, sprawię, że osiągniesz życie przyszłe. Gdy zaś ona zażądała, aby przysięgą potwierdził swoje zapewnienie, przysięgł r. Akiba swojemi wargami, lecz sercem swoim natychmiast tę przysięgę unieważnił. Wtedy [zapytał] r. Akiba: powiedz mi co za jeden jest ten twój syn. Na to ona: kiedy obchodziłam wesele, cierpiałam na menstruację; dlatego też mąż odszedł

*) [Z głową odkrytą, chodzili ludzie bez czci.]

ode mnie; družba zaś mój zeszedł się ze mną i [29—30] (z tego obcowania) urodził mi się ten syn. Stąd okazało się, że ten chłopiec jest nietylko nieprawego łoża, ale i synem menstruującej. Gdy współtowarzysze to usłyszeli, powiedzieli: wielki był r. A k i b a, kiedy poprawił swoich mistrzów. W tej chwili powiedzieli: Błogosławiony Pan Bóg Izraela, który wyjawiał tajemnicę swoją *rabbi A k i b i e*, synowi J ó z e f a.»

Że żydzi rozumieli, iż miejsce to odnosi się do Chrystusa i Maryi, najlepiej wskazuje ich księga „*Toldot Jeszu*“ — Pochodzenie Jezusa, gdzie prawie w tych samych słowach opowiada się o urodzeniu naszego Zbawiciela ⁶⁾. [Prof. K l a u s n e r w swej książce hebrajskiej o Jezusie Nazareńskim („*Jeszu hanocri*“, str. 20) cytuje to samo opowiadanie również z traktatu *Kalla*.]

Inne opowiadanie w tym sensie znajduje się w Talmudzie, w traktacie *Sanhedrin* 67a:

☆ «Na żadnego ze wszystkich, którzy według prawa winni są śmierci, nie urządzają się zasadzek, tylko na tego ⁷⁾. Jak to robią? Zapalają świecę w pokoju wewnętrznym i umieszczają świadków w izbie zewnętrznej, aby ci mogli go widzieć i głos jego słyszeć; lecz on ich nie widzi. Wtedy ten, którego przedtem usiłował uwieść, mówi jemu: powtórz proszę to, co przedtem powiedziałeś, tu prywatnie. Wtedy jeśli on to powie, ten odwodzi go: jakżebyśmy opuścili naszego Boga, który jest w niebie i służyli bożkom? Jeśli na to nawróci się i opamięta, dobrze, jeśli zaś powie: to [30 — 31] jest nasz obowiązek i tak wogóle należy nam czynić — świadkowie z zewnątrz słysząc go, prowadzą go do sądu i kamieniają. Tak zrobili synowi Stady w Lud i powiesili go w wilję *Paschy*. (Ten) syn Stady [*ben Stada*] (był zaś) synem Pandiry [*ben Pandira*]. Powiedział bowiem r. Chasda: małżonkiem (rozumie się: matki jego, był) Stada, [gachem —] Pandira. [Inni mówią:] małżonkiem był Pafus syn Jehudy ⁸⁾. Lecz (mówię jednak), że matka

⁶⁾ Patrz: *Synagoga Iudaica*, rozdział VIII, na str. 133.

⁷⁾ Zapewne uwodziciela, który chce innego uwieść do bałwochwaltwa i do obcego kultu.

⁸⁾ ☆ — to znaczy, jak jest w objaśnieniu, nazywa się ten syn Stady tak od ojca, nie od matki, chociaż był nieprawego łoża.

jego była Stada, Marja Magdalena *) (układaczka, jak się zdaje, włosów kobiet), jak mówią w Pumbedicie: uciekła ona od swego męża.» **)

To znaczy: i tak ta Marja przewana została Stadą, t. j. nierządnicą, ponieważ, według Pumbeditanów, oddaliła się od swego męża do cudzołóstwa. Podobne zdania można czytać w Talmudzie Jerozolimskim ⁹⁾ i u Majmonidesa ¹⁰⁾.

Co się tyczy owej Marji, o której jest wzmianka, o niej mówi Talmud, w traktacie *Chagiga* 4b:

☆ «Gdy r. Bibaj był raz u Anioła śmierci, powiedział (rozumie się: Anioł śmierci) do posła (swego): idź i przyprowadź mi Marję układaczkę (włosów) kobiet (t. j. [31—32] zabij ją). Ów poszedłszy przyprowadził mu Marję, układaczkę dzieci (zamiast drugiej, rozumie się: Marji).»

Komentarz zaś na marginesie tak objaśnia to miejsce:

☆ «To zdarzenie Marji układaczki włosów kobiecych, stało się w drugim domu. Była bowiem matką NN (*Peloni*), jak jest w traktacie *Szabbat* (karta 104b).»

W traktacie *Szabbat* zaś to miejsce tak brzmi:

☆ «Powiedział r. Eliezer mędrcom: Czyż syn Stady nie wywiózł magji z Egiptu przez nacięcia na swoim ciele? Oni odpowiedzieli: był głupi, a nie żąda się świadectwa od głupich. Syn Stady, syn Pandiry i t. d., jak wyżej w *Sanhedrin* 67a.»

Tę magję syna Stady tak się wyjaśnia w *Bet Jakob* (karta 127a):

«Zanim magowie wyszli z Egiptu, byli dokładnie rewido-

*) [*Megaddela* znaczy układaczka (włosów).]

**) [Końcowy ustęp powyższego tekstu, podanego przez ks. Pranajtisa za Talmudem amsterdamskim, w Talmudzie lipskim (*Chesronot haszas* do traktatu *Sanhedrin* 67a) brzmi:

אמר רב חסדא בעל סטרא בעל פנדירא בעל פוסו בן יזודא הוא
אלא אימא אמו סטרא אמו מרים מנדל'א נשי הוא' כדאמרי
בפומדי'תא סגת דא מבעליה

«Powiedział bowiem r. Chasda: małżonkiem był Stada, gachem Pandira... (i t. d., jak w tekście). Patrz także na str. 97 i 98.]

⁹⁾ Traktat *Sanhedrin*, rozdz. VIII, pod koniec; i traktat *Jebamot* w rozdziale ostatnim.

¹⁰⁾ W rozprawie *Hilchot akum*, rozdz. V, § 3, 4, 5.

wani, żeby nie wywozili magji na piśmie i tak nie uczyli tej sztuki innych narodów. Dlatego ten wymyślił nową sztukę, aby ją napisać na skórze albo ukryć w skórze rozciętej, która wygojona wcale sztuki nie zdradzi.»¹¹⁾

«Z tego, rozważywszy okoliczności, jasno wynika — są to słowa Buxtorfa¹²⁾ — kim był *ben Stada*, albo kogo pod nim się rozumie. Chociaż bowiem rabini w dodatkach do Talmudu zapewniają, że się nie rozumie Jezusa Chrystusa i usiłują [32 — 33] ukryć swoją niegodziwość, jednak oszukaństwo ich wychodzi wielokrotnie na jaw i rozmaite rzeczy dowodzą, że o nim samym to wszystko pisali i rozumieli.»

«Albowiem, po pierwsze nazywany jest także *ben Pandira*. Że tak nazywali Jezusa Nazareńskiego okazuje się z innych miejsc Talmudu¹³⁾, gdzie jest wyraźna wzmianka
 ✧ *Jeszu ben Pandira* — „Jezus syn Pandiry“.»

«Także św. Jan Damasceński¹⁴⁾ w genealogji Chrystusa wspomina Pantherę i syna Panthery.»

«Następnie ta *Stada* była — jak mówią — *Marją*, a ta *Marja* matką „*Peloni*“, tego NN, pod czem bez wątpienia rozumie się Chrystusa. Tak bowiem zwykle przemilczają jego imię, ponieważ boją się wyrazić. Gdyby były pod ręką egzemplarze rękopisów, uczyniłyby może niewątpliwą tę sprawę. I to [matka NN] także było imieniem Matki Jezusa Nazareńskiego.»

«Po trzecie [*ben Stada*] miał być uwodzicielem ludu. Ewangelja¹⁵⁾ świadczy, że za takiego uważali niegdyś żydzi Chrystusa; pisma dzisiejsze świadczą, że go do dziś dnia za takiego uważają.»¹⁶⁾

«P o czwarte był, jak mówią, powieszony, co wyraźnie odnosi się do ukrzyżowania Chrystusa, zwłaszcza, że

¹¹⁾ Szerzej o tem w książce „*Toldot Jeszu*“, jak wkrótce zobaczymy, mówiącej o Chrystusie, jako o kuglarzu. Czyta się także o tym *ben Stada* w Talmudzie Jerozolimskim, w rozdziale 12.

¹²⁾ *Lexicon*, w źródłosłowie ✧ *Stada*.

¹³⁾ Talmud Jerozolimski, traktat *Aboda zara*, rozdział II; i traktat *Szabbat*, rozdział XIV; pozatem w *Bet Jakob* 127a.

¹⁴⁾ Księga 4. ¹⁵⁾ Mateusz XXVII, 63.

¹⁶⁾ Talmud, traktat *Sanhedrin* 107b.

dodają okoliczność czasu: wilję *Paschy*, co zgadza się z czasem ukrzyżowania Chrystusa.»

«I tak piszą w Talmudzie, w traktacie *Sanhedrin 43a*»:

✱ «W wilję *Paschy* powiesili Jezusa.»

«Po piąte pisze się w Talmudzie Jerozolimskim o dwóch uczniach mędrców, jako świadkach, rozumie się: umieszczonych jemu na zasadzkę i następnie postawionych przeciw niemu. To należy odnieść do tych dwóch fałszywych świadków, o których robią wzmiankę Ewangelisci: Mateusz¹⁷⁾ i Łukasz¹⁸⁾.» [33—34]

«Po szóste, że o tym samym *ben Stada* piszą: on w nacięciach swego ciała wywiózł sztuki magiczne z Egiptu. Podobnie bowiem piszą o Chrystusie w nadzwyczaj jadowitej księdze „*Toldot Jeszu*“.»

«Po siódme wreszcie, czas także się zgadza. Albowiem ten *ben Stada* miał żyć w dniach *Papusa*, syna *Jehudy*, który był współczesny r. *Akibie*. *Akiba* zaś żył w czasie Wniebowstąpienia Chrystusa i jeszcze potem. *Marya* owa miała też żyć w czasie drugiej świątyni.»

«Z tego wszystkiego jest jasne, że tu przez syna *Stady* rozumieją skrycie i bluźnierczo, Syna *Maryi*, Jezusa *Chrystusa*.»

«Nic nie szkodzi, że się pewne inne okoliczności nie zgadzają. To bowiem nie jest nic nowego w książkach żydów; lecz robią to umyślnie, aby chrześcijanie tem trudniej spostrzegli oszustwo.¹⁹⁾»

[Ponieważ mogłyby się tutaj nastęrczyć pewne trudności Czytelnikowi, mniej obeznanemu z zawilosciami języka hebrajskiego, obfitującego w skrót i przeinaczenia poszczególnych wyrazów, powyższe wywody talmudyczne, dotyczące pochodzenia Jezusa, jeszcze raz w krótkości zestawiamy:]

¹⁷⁾ Rozdział XXVI, wiersz 60 i 61.

¹⁸⁾ Rozdział XX, wiersz 20.

¹⁹⁾ Nie brak o tem wyznania samych żydów. Np. w księdze „*Sefer juchasin*“ 9b: „Rabini zawsze oszukiwali Nazarejczyków, mówiąc, że Jezus, o którym mówi Talmud, nie jest tym samym Jezusem chrześcijan. Na to kłamstwo pozwalali sobie w imię pokoju.“ U *Rohlinga: Die Polemik...*, na str. 14.

[Jako matka Jezusa wymieniana jest w księgach żydowskich *Mirjam* (Marja), którą nazywają również *Marją Magdaleną* i przekształcają także tę nazwę na *Megaddela*, co znaczy: układaczka włosów.

Małżonkiem owej *Mirjam* miał być: według jednej wersji *Stada*, według drugiej — *Pafus ben Jehuda*. Lecz Jezus miał się urodzić ze związku nielegalnego *Mirjam* z *Pandirą* (Panterą). *Mirjam* dano następnie przezwisko *סטדא Stada*, zamieniając to słowo na *סט-דלע Stat-da* — grzesznica, cudzołożnica. Stąd w Talmudzie znajdujemy następujące przydomki Jezusa: *Ben Stada* (oraz *Bar Statda*, jak podaje dr. Ginsburg), *Ben Pandira*, *Ben Pantera*.*)

JOSSEF PONDRY

«Wskutek zawartych w „*Toldot Jeszu*“ opowieści o grzesznych czynach *Józefa Pantery*, stał się on w ghetcie, pod nazwą „*Jossef Pondry*“, symbolem bezbożnego i wyuzdanego rozpustnika. Niskie, nieoświecone sfery, które same nie czytały książki „*Toldot Jeszu*“, a treść jej znały tylko ze słyszenia, pomieszały, prawdopodobnie z powodu podobieństwa imion Jezus i Jossef, te oba imiona i mniemały, że Jezus nazywał się *Jossef Pondry* i wymógł od swojej matki (*Mirjam*) pod groźbą życia tajemnicę swego urodzenia. Stąd w niskich kołach ludu [żydowskiego] na Wschodzie mówi się o kimś, kto źle traktuje swoich rodziców, że „jest gorszy, niż *Jossef Pondry*“ albo „niż *Pondry meszummed*“ (*Pondry* ochrzczony).»**)]

*) [Porównaj: dr. prof. (Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie) *Józef Klausner*: „*Jeszu ha-nocri*“ (w języku hebr.), Tel-Awiv 1933; na str. 8-36. — Dr. I. Ginsburg: „*Der Talmud*“ (w żargonie). Warszawa - Nowy York 1931; na str. 80. — Dr. Erich Bischoff: „*Thalmud-Katechismus*“, II wyd., Lipsk b. r.; na str. 45 i nast. — Por. także: Hermann L. Strack und Paul Billerbeck: „*Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*“, tom I. Monachium 1922, na str. 36 i nast.; oraz P. M. - J. Lagrange: „*Le messianisme chez les Juifs*“ w „*Etudes Bibliques*“. Paryż 1909, na str. 228 i nast.]

**) [„*Jüdisches Lexikon*“, tom IV/1, Berlin b. r. (1930), na str. 772 i 773, artykuł rabina dr. Samuela Rappaporta z Wiednia]

II. MIAŁ W SOBIE DUSZĘ EZAWA *)

Dalej «w swoich tajniejszych księgach, którym nie łatwo pozwalają wpaść w ręce chrześcijan, mówią, że dusza E z a w a wstąpiła w Chrystusa, i że był tak niegodziwy, jakby sam był E z a w e m .²⁰⁾»

III. NIEKTÓRZY NAZYWAJĄ GO GLUPCEM I OBLĄKANYM

Talmud, traktat *Sanhedrin* 104b:

☆ «Powiedzieli (mędracy) jemu (E l e a z a r o w i): głupi był (syn S t a d y) i nie żąda się świadectwa od głupich.»

IV. KUGLARZ I ODDANY SZTUKOM MAGICZNYM

«W bezbożnej książce *Toldot Jeszu* tak świętokradzko bluźni się o naszym Zbawicielu:»

☆ «I powiedział Jezus [*Jeszu*]: Czyż nie prorokowali o mnie I z a j a s z i D a w i d przodkowie moi? Pan rzekł do mnie: „Tyś [34—35] jest synem moim, jam ciebie dziś zrodził.“²¹⁾ i t. d. Tak samo w innym miejscu: Rzekł Pan Panu memu: „Siądź po prawicy mojej.“²²⁾ Teraz zaś wstąpię do Ojca mego, który mieszka w niebie, będę siedział na prawicy Jego, co zobaczycie swojemi oczyma; ty zaś J u d a²³⁾ bynajmniej tego nie osiągniesz. Tak więc wymówił Jezus [*Jeszu*] wielkie imię Boga (*IHWH*) i niezwłocznie powiał wiatr, który go postawił między niebem i ziemią. Wypowiedział także J u d a s z to samo imię i podobnie przez wiatr został umieszczony w środku między niebem a ziemią. W ten sposób i jeden i drugi unosił się w powietrzu ku zdumieniu wszystkich, którzy na to patrzyli. Wreszcie J u d a s z, wymówiwszy znowu imię Boskie, schwycił Jezusa [*Jeszu*], aby go zrzucić na ziemię, ale Jezus [*Jeszu*], czyniąc to samo, usiłował J u d a s z a strącić głową wdół i tak się nawzajem mocowali. Gdy zaś J u d a s z widział, że nie może osłabić

*) [Podtytułik przeniesiony do tekstu ze spisu rzeczy ks. *Pranajtisa*.]

²⁰⁾ *Synagoga Iudaica*, na str. 205 i *Lexicon Buxtorfa*, w źródłosłowie ☆ *Edom*.

²¹⁾ Psalm II, 7. ²²⁾ Psalm CX, 1.

²³⁾ Podają, że był jakiś J u d a s z rywal Jezusa w wykonywaniu cudów.

działania Jezusa [*Jeszu*], oddał mocz na Jezusa [*Jeszu*] i tak obaj stawszy się nieczystymi, spadli na ziemię i nie mogli więcej używać Boskiego imienia, zanim się nie oczyścili.»

«Czy większej nienawiści, czy litości są godni ci, którzy [35 — 36] dają wiarę takim kłamstwom, przez samego szatana zmyślonym, zaiste nie jestem pewien.»²⁴⁾

W innym miejscu tej samej księgi opowiada się, że w gmachu świątyni był kamień, który patryjarcha *Jakób* namaścił oliwą²⁵⁾. Na tym kamieniu były napisane litery ☆ *IHWH*²⁶⁾ tetragramu Imienia [Boga] i którykolwiek z uczących się Izraelitów rozpoznali je, ci pustoszyli świat.

Dlatego wydali rozporządzenie, żeby się ich nikt nie dowiadywał i ustawili tam dwa psy, umieszczone na dwóch żelaznych kolumnach przed Sanktuarjum [świątyni]. Jeżeli więc ktoś nauczył się tych liter, na tego, gdy chciał wyjść, psy czekały tak, że ze strachu znów je zapomniał. — «Przybył *Jezus* i wszedłszy nauczył się i napisał je na pergaminie, rozciął ciało swego uda, włożył pergamin do wnętrza i, gdy tylko wypowiedział imię, skóra się zrosła.»²⁷⁾

V. BAŁWOCHWAŁA

W Talmudzie, w traktacie *Sanhedrin* 103a, słowa Psalmu XCI, 10:

☆ «I bicz nie zbliży się do przybytku twego»,
tak się wyjaśnia:

☆ «Abyś nie miał syna lub ucznia, któryby przypalał publicznie potrawę swoją, tak jak *Jezus Nazareński*.»

Przypalać potrawę, albo zbyt przesalać lub przyprawić, przysłowiowo mówi się o tym, który psuje swój sposób życia i obyczaje, lub rzuca płamę na swoje dobre imię, który

²⁴⁾ *Wagenseil: Sota*, na str. 1049. ²⁵⁾ *Genesis XXVIII*.

²⁶⁾ Jak należy czytać to Najwyższe Imię Boga, nie wie nikt. To jest tylko pewne, że nigdy ono nie brzmiało *Jehowa*, jak najpospoliej się je wymawia. Samogłoski bowiem wpisane do tetragramu [aby dał on słowo *Jehowa*], są samogłoskami imienia *Adonaj*, tak bowiem czytają żydzi *IHWH*. Z powodu największego szacunku nie pisze się nawet w ich księgach, z wyjątkiem Pisma Świętego, w całości ☆ *IHWH*, lecz albo ☆ *JJ* albo ☆ *H* (*Haszem* — Imię).

²⁷⁾ *Lexicon Buxtorfa*, w źródłosłowie ☆ *Szatah*.

odpada do herezji lub bałwochwalstwa i jawnie je rozsiewa i broni ²⁸⁾. [36 — 37]

VI. UWODZICIEL

W tym samym traktacie *Sanhedrin*, karta 107b, czytamy:

☆ «Powiedział Mar: Jezus zbałamucił i uwiódł i popchnął (zgubił) Izraela.»

VII. PRZYBITY DO KRZYŻA

Widzieliśmy już wyżej ²⁹⁾, że wreszcie za swoje zbrodnie i niegodziwość poniósł karę hańbiącej śmierci, został mianowicie powieszony na szubienicy krzyża, w wilję *Paschy*.

VIII. POGRZEBANY W PIEKLE

Księga *Zohar*, część III, 282a *), uczy, że Jezus zdechł jak zwierzę i został pogrzebany w owej

☆ «„kupie nieczystości“..., na której leżą porzucone zdechłe psy i zdechłe osły (i) gdzie są pochowani synowie Ezawa (chrześcijanie) i Ismaela (Turcy), (także) Jezus i Mahomet, nieobrzezany i nieczysty, którzy są psami zdechłymi, zostali w niej pogrzebani.» ³⁰⁾ [37—38]

²⁸⁾ „który otwarcie uprawia bałwochwalstwo“, jak wyjaśnia Gerson. *Lexicon* Buxtorfa, w źródłosłowie ☆ *Kadach*.

²⁹⁾ Porównaj § 1 tego art. na str. 96.

*) [W oryginale łacińskim podano drukiem tylko „Zohar 282b“, lecz w egzemplarzu dedykowanym przez ks. Prana j t i s a i znajdującym się w naszym posiadaniu dopisano ręcznie: „III“ i „a“. W kilku innych egzemplarzach, jakie widzieliśmy, również znaleźliśmy tę poprawkę, przyjąć ją zatem można jako dodatkową korektę autora. W *Zoharze* wyd. w Żółkwi tekst poniżej cytowany (lecz bez słów „nieobrzezany i nieczysty“) znajduje się również w t. III, na karcie 282a.]

³⁰⁾ W „*Synagoga Iudaica*“, rozdz. III, (str. 75), to można czytać: „Kto zaś robił inaczej (t. j. kto nie dawał ślepej wiary nauce rabinów), tego strasznie czekają w piekle kary, jak (postanawia się) obostrzeniem prawa Talmudu, w traktacie Rozwodów (*Gittin*, rozdz. 5), temi słowy: ☆ — „Mar rzekł: Kto wyszydza słowa mędrców, będzie wrzucony do *coah*, gnoju wrzącego w piekle“. Piszą bluźnierczo, wzdrygam się, podając to, że ta kara wyznaczona została w piekle Zbawicielowi naszemu, Jezusowi Chrystusowi, — którego imię niech będzie błogosławione na wieki, — dlatego, że nie postępował zgodnie z tradycją, postanowieniami, prawami i nakazami ojców, lecz je odrzucił i nimi wzgardził. Ta kara powtarza się w Talmudzie, w traktacie ☆ *Erubin* — Rzeczy mieszane (na str. 22, kolumna 1) oraz pełniej i obszerniej wyklada się [o tem] w *Menorat ha-maor* — Świeczniku światła (na str. 32), a najwyraźniej w *Bet Jakob* — Domie Jakóba; lecz w Talmudzie Bazylejskim opuszczono słusnie to i wiele innych rzeczy, które mówi się przeciw Chrystusowi i religji chrześcijańskiej. [Natomiast w Talmudzie lipskim nie opuszczono: p. trakt. *Gittin* 57a, *Erubin* 21b i *Chesronot haszas* do tych trakt.]

IX. PO ŚMIERCI CZCZONY JAKO BÓG

PRZEZ SWOICH ZWOLENNIKÓW

Jerzy El. Edzard, w książce „*Avoda sara*“...³¹⁾ przytacza następujące słowa komentatora do *Hilchot akum* (rozdz. V, § 3) Majmonidesa:

☆ «W tak wielu też miejscach Talmudu wspomina się o Jezusie Nazareńskim i jego uczniach, a poganie [*goim*] nie mają żadnego Boga, prócz niego.»

W księdze *Chizzuk emunah*, w części I, rozdz. 36, czyta się³²⁾:

☆ «Chrześcijanie z tego miejsca (Zacharjasz XII, 10) starają się mieć argument do umocnienia swojej wiary, mówiąc: Prorok oto zapewnia, że w przyszłych czasach żydzi będą cierpieli, płakali i załamywali ręce, z powodu przebitego i zabitego przez siebie Mesjasza, im właśnie przysłanego, że nim jest Jezus Nazareński, składający się z boskości i ludzkości, i że to oznaczają słowa: „I obejrzą się na mnie, którego przebili, i będą załamywali ręce nad nim, tak jak w głosnym narzekaniu nad jednorodzonym“.»

Do jakiego stopnia mylą się chrześcijanie, czcząc Jezusa, usiłuje wykazać Majmonides w *Hilchot melachim*, rozdz. IX, § 4³³⁾.

☆ «Jeśli (wszystko co) zrobił, poszczęściło się³⁴⁾, jeżeli postawił świątynię na swoim [38—39] miejscu i zgromadził rozproszonych Izraelitów, prawdziwie jest on Mesjaszem... Jeżeliby mu się dotąd nie wiodło, albo jeżeliby został zabity, jasne, że nie jest on Mesjaszem, którego kazało się spodziewać Prawo. On zaś podobny jest wszystkim Królom z Domu Dawidowego, nieposzlakowanym i dobrym, którzy umarli, których święty Bóg Błogosławiony nie wzbudził w innym celu, jak dla usprawiedliwienia wielu przezeń, jak powiedziane jest: „I z rozumnych upadną, aby oczyścić ich, i aby uniewinnić i wybielić aż do czasu kresu, gdyż jeszcze prócz

31) Przepisując w Wiedniu 1889 r. bardzo wiele tekstów z tej książki, zaniedbałem zanotować jej stronicę.

32) U Wagenseila: *Sota*, na str. 69.

33) Tamże, na str. 346.

34) Psalm I, 3.

tego jest ustanowiony czas.“³⁶⁾ Także o Jezusie Nazareńskim, który sądził, że jest Mesjaszem i z wyroku sądu [*bet din*] został zabity, już naprzód prorokował Daniel temi słowami³⁶⁾: „I synowie rozproszonych ludu twego podniosą się, by wypełnić widzenie, i upadną“. Albowiem jakie zdarzenie może się stać większe? Ponieważ właśnie mowa wszystkich Proroków była taka: Który to Mesjasz uwolni Izraela i przyniesie im zbawienie i zbierze wygnańców jego i wzmocni ich przykazania. Ale on był przyczyną, że Izrael był niszczoney mieczem, że [39 — 40] rozproszono ostatki ich i byli poniżani, że Prawo zostało zmienione, a ogromna część świata została uwiedziona, aby służyć komu innemu, niż Bogu. Ale myśli Stworzyciela nikt z ludzi nie może pojąć, wcale bowiem drogi jego i nasze, zamiary jego i nasze, nie są te same. Bezwątpienia wszystkie przedsięwzięcia Jezusa Nazareńskiego i Izmaelitów, którzy po nim powstali, nie do czego innego zmierzają, jak do prostowania drogi Królowi Mesjaszowi, i aby cały świat się przygotował do służenia Panu jednakowo, jak jest powiedziane: „Bo wtędy zwrócę do ludów wargę czystą, by wzywali wszyscy imię Pana, czcząc go ramieniem jednym“³⁷⁾. W jaki sposób? Już napelnił się cały świat nową o Mesjaszu, o prawie i przykazaniach i rozeszły się słowa chwały jego na wyspy dalekie i liczne narody, nieobrzezane tak co do serca, jak i co do ciała, oni naradzają się z sobą nad tem, co obala Prawo mówiąc: jedni — przykazania te były prawdziwe, lecz już ustąpiły, drudzy — są w nich tajemnice, i to niemałe; przybył zaś Mesjasz Król i tajne ich znaczenie odsłonił. Lecz kiedy naprawdę przyjdzie [40 — 41] Mesjasz i kiedy mu się poszczęści, i będzie podniesiony i wywyższony, wszyscy się nawrócą, i poznają, że tamto było fałszywe i daremne.»

X. BOŻEK

W Talmudzie — traktat *Aboda zara* 21a, *Tosefta* — czytamy:

☆ «Pożyteczna rzecz jest, abyśmy zbadali, na jakiej zasa-

³⁶⁾ Daniel XI, 35. ³⁶⁾ Tamże, wiersz 14. ³⁷⁾ Sofonjasz III, 9.

dzie opierają się w tym czasie ludzie, gdy sprzedają i wynajmują także domy poganom [*gojom* *)] do zamieszkania. Są tacy, którzy starają się osiągnąć podstawę dla dozwolonej sprzedaży i wynajmu z tego, co podaje się w *Tosefcie*: Nikt zgoła domu swego nie wynajmie poganinowi [*gojowi* *)] czy to tu (w ziemi Izraela) czy to tam (poza) ponieważ jest jasne, że wniesie do niego bożka. Lecz niemniej wolno im wynajmując stajnie, śpichlerze i składy, chociaż wiadomo, że oni wnoszą do nich bożki. Zasada jest jasna: rozróżnia się bowiem między miejscem, do którego wnoszą bożka tak, żeby w niem miał stałą siedzibę, a miejscem, do którego nie wnoszą bożka tak, żeby miał tam stały pobyt, (dlatego też) ogłasza się za dozwolone. Zapewne, ponieważ poganie [*goje* **)], wśród których teraz żyjemy, nie wnoszą do budynków swoich bożka tak, żeby tam miał stałą siedzibę, lecz tylko w tym czasie, gdy tam jest trup, lub gdy ktoś znajduje się [41—42] w agonji; rzeczywiście, ani wtedy nawet nie odprawiają ku czci jego obrzędów; (dlatego budynek sprzedać im i wynajmując) jest dozwolone.»

Podobne argumenty przywodzi, niemniej wyraźnie, r. Aszer, w swoim komentarzu do *Aboda zara*, na karcie 83d: ☆ «Dzisiaj, gdzie poganie [*goje*] zwykle nie wnoszą bożka do swych domów, chyba w czasie, gdy chory na łożu leży — dozwolone jest (domy te wynajmować).»

Ten sam r. Aszer, w tem samym miejscu, nieco wyżej (karta 83b), mówi:

☆ «Dzisiaj zwykle palą kadzidło bożkowi.»

To wszystko i mnóstwo innych rzeczy podobnych, wcale nie pozwalają nam wątpić, że rabini mówiąc o bożkach pogan, wśród których żyli w owych czasach, kiedy nie było już żadnych bałwochwalców, nie inne bożki mieli przed oczyma, jak bożka chrześcijan, czczonego, czy to pod postaciami Eucharystycznymi, czy też w Wizerunku Krzyża.

*) [W Talmudzie lipskim zamiast słowa *goj* użyto *nochri*.]

***) [W Talmudzie lipskim — *akum*, lecz w *Chesronot haszas* do tego miejsca — *goim*.]

KOMENTARZ O KRZYŻU

W literaturze żydowskiej nie ma nazwy na oznaczenie wprost krzyża chrześcijan.

Krzyż T, do którego przybijano skazanych wyrokiem głównym, nazywał się u Fenicjan i żydów „*Tau*“; jego nazwa, potem i kształt, zostały wzięte do alfabetu tak żydów, jak Greków i Rzymian.

Krzyż zaś, któremu chrześcijanie oddają cześć, nazywa się rozmaicie:

I. ☆ *Curat ha-talui* — obraz powieszzonego.³⁹⁾ [42 — 43]

II. ☆ *Elil* — marność, bożek.

III. ☆ *Celem* — wizerunek. Stąd także Krzyżowców nazywa się w księgach żydowskich „*Calmerin*“ (*ein Tsalmer*).

IV ☆ *Szeti weereb* — osnowa i wątek. Nazwa wzięta ze sztuki tkackiej.

V. ☆ *Kochab* — gwiazda, z powodu promieni rozchodzących się na wszystkie strony.

VI. ☆ *Pesila* — rzeźba. Bożek rzeźbiony.

Jakąkolwiek wreszcie nazwą jest oznaczony, zawsze w znaczeniu **b o ż k a** jak najbardziej obmierzłego.

Szulchan aruch, część *Orach chajim* § 113, art. 8:

☆ «Jeżeli modłącemu się (żydowi) nawinie się *akum*, trzymający w rękach gwiazdę [krzyż]; ten zaś (żyd) dojdzie do miejsca (w modlitwie), gdzie należy się skłonić, nie odda pokłonu, byle serce jego (do Boga) w niebie było zwrócone, żeby się nie wydało, iż schyla się przed wizerunkiem [krzyżem].»

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 150, art. 2:

☆ «Gdyby nawet wbił się w nogę jego (żyda) cierń w obecności **b o ż k a** [krzyża], albo rozsypały się w jego bliskości pieniądze, nie schyli się, aby wyjąć cierń lub zebrać pieniądze, iżby się nie wydawało, że mu cześć oddaje; lecz niech siedzi, albo zwróci plecy lub bok do bożka, i wtedy wyciąga (kolec).»

Ponieważ jednak nie zawsze tego rodzaju wstręt mógł pozostać bezkarnie dla żyda, jest tamże wskazówka, co należy czynić w takim wypadku. [43 — 44]

³⁹⁾ Aben Ezra do *Genesis* XXVII, 39.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 150, art. 3, *Hagah* ⁴⁰⁾:

- ☆ «Wobec ksiąząt lub kapłanów, mających na szatach krzyż, lub noszących na piersiach wizerunek, jak to jest zwyczajem możliwych, nie należy się schylać albo odkrywać głowę. Postara się jednak w ten sposób (odmówić tej czci), żeby tego nikt nie zauważył. Np. przez rozsypanie pieniędzy, lub powstając, zanim nadeszli. W ten sposób odkryje głowę albo się schyli przed ich przyjściem.»

Rozróżniają jednak między Krzyżem, który się czci, a krzyżem, który zawieszony na szyi nosi się na pamiątkę jakiegoś zdarzenia, lub jako zwykłą ozdobę. Tamten — mówią — należy uważać za b o ż k a, tego zaś nie.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 141, art. 1, *Hagah*:

- ☆ «Wizerunek Krzyża, przed którym się kłaniają, należy traktować jak bożka i nie wolno go mieć, zanim nie został zniszczony. Ale osnowę i watek zawieszony na szyi, jako pamiątka, nie należy uważać za bożka, dlatego też można się nim posługiwać (bez zniszczenia).»

Znak Krzyża wykonany ręką, jakim się zwykle żegnają chrześcijanie, nazywa się w języku żydów poruszeniem palców „tędy i owędy“ ☆ ⁴¹⁾. [44—45]

ARTYKUŁ III

NAUKA CHRYSYTA

Uwodziciel i bałwochwalca nie mógł nauczać nic innego jak błędu, jak kacerstwa i to nierozumnego i niemożliwego do wypełnienia.

I. B L 4 D

Talmud, traktat *Aboda zara* 6a. *Tosefta*:

- ☆ «Nazarejczykiem (nazywa się), kto postępuje za b ł ę d e m tego męża [*Oto isz*], który kazał święcić pierwszy dzień po sabacie».

⁴⁰⁾ ☆ *Hagah* — rozmyślanie, nauka, przykład.

⁴¹⁾ W książce *Kad ha-kemach* 20a.

II. KACERSTWO

W tym samym traktacie (*Aboda zara*, rozdz. I, 17a, *To-sefta*) jest mowa o kacerstwie **J a k ó b a** ☆. Że zaś **J a k ó b** ten był uczniem Chrystusa, przekonamy się ze słów nieco niżej.

Talmud, traktat *Aboda zara* 27b:

☆ «**J a k ó b** Sechanita z uczniów **J e z u s a**, jak się powiedziało w rozdziale pierwszym».

J a k ó b zaś głosił nie swoją naukę, lecz Jezusa Chrystusa.

III. NIEMOŻLIWE DO WYPEŁNIENIA

Autor książki „*Niccachon*“⁴²⁾ dowodzi o tem w następujący sposób:

☆ «To prawo dla nich (chrześcijan) zostało napisane: Jeżeli jakiś żyd uderzy cię w jeden policzek, nadstaw mu także drugi i wcale uderzenia nie [45—46] odmierzaj⁴³⁾. Rozdział VI, wiersz 27: *) „Miłujcie wrogów waszych; czyncie dobrze nieprzyjaciołom waszym; błogosławcie tym, co was przeklinają; módlcie się za tych, co wam gwałt wyrządzają; kto uderza cię w jeden policzek, temu masz nadstawić także drugi: A zabierającemu płaszcz nie należy zabraniać i sukni“ it. d. To samo można też znaleźć u Mateusza, rozdz. V, wiersz 39. Ale ja nie widziałem, żeby wypełniał to ktokolwiek z chrześcijan, a nawet i sam Jezus tak nie postępował, jak innych uczył. Oto bowiem znajdujemy u Jana, rozdz. XVIII, wiersz 22, że, gdy ktoś mu [Jezusowi] wymierzył policzek, on nie podał uderzającemu drugiego policzka, lecz poruszony nawet tem jednym uderzeniem, powiedział: Czemu mnie bijesz? Podobnie w *Dziejach Apostolskich*, w rozdz. XXIII, wiersz 3, spotyka się: Kiedy bowiem Arcykapłan rozkazał zadać uderzenie w policzek **P a w ł o w i**, nie nadstawił także drugiego, lecz życzył mu mówiąc: Niech Bóg cię uderzy i t. d. [— tekst zmieniony]. Ta więc rzecz jest im samym przeciwna, i burzy podstawę ich religji, o której głoszą publicznie, że prawo Jezusa łatwe

⁴²⁾ U *W a g e n s e i l a*: *Sota*, na str. 822.

⁴³⁾ Zmieniony tekst św. Łukasza VI, 29.

*) [Ewangelja według św. Łukasza.]

jest do wypełnienia. Ale nawet P a w e ł, niby Pełnomocnik Jezusa, nie [46 — 47] mógł wypełnić jego nakazu, którzy więc inni wierzący weń tego mi dokażą?»

Dla autora, który miał w rękach Ewangelję i Dzieje Apostolskie, nie mogło być tajemnicą, w jakim sensie rozkazał Chrystus, by uderzającemu w jeden policzek, nadstawić drugi, jak też i w innym miejscu⁴⁵⁾, — odciąć rękę, oderżnąć nogę, wykluć oko, jeżeli one gorszą. Nikt zaiste, choć trochę z Piśmie Świętym obeznany, nie sądził nigdy, że te nakazy należy rozumieć dosłownie. Tylko najwyższa niegodziwość i zupełna nieznamość ducha czasów, w których żył na tej ziemi nasz Zbawiciel, może być przyczyną, dlaczego tak chętnie, nawet w obecnych czasach, żydzi szukają sposobności do wyszydzenia nauki Jezusa Chrystusa z tych miejsc Ewangelji.⁴⁶⁾

ROZDZIAŁ II

CHRZEŚCIJANIE

w tym rozdziale wypadnie nam rozważyć trzy sprawy. 1) jakie nazwy mają w Talmudzie chrześcijanie; 2) czem są chrześcijanie według nauki żydów; 3) co utrzymuje Talmud o Boskim kulcie chrześcijan.

ARTYKUŁ I

NAZWY CHRZEŚCIJAN W TALMUDZIE

Jak w naszym języku chrześcijanie mają swoją nazwę od Chrystusa, tak w języku talmudycznym nazywają się od Jezusa Nazareńskiego — ☆ *Nocrim.*¹⁾ [47—48]

⁴⁵⁾ Marek IX, 42 i t. d.

⁴⁶⁾ „Jeżeli ja jednak dziś kacykowi antysemitów, pobożnemu kaznodziei nadwornemu, Stöckerowi, dam policzek z prawej strony, to pozwalam sobie wątpić, czy będzie on miał tak chrześcijańskie zaparcie się siebie, żeby mi także jeszcze swoją lewą [stronę] dać do dyspozycji. K. Lippe w pracy *Der Talmudjude vor dem katholisch-protestantisch-orthodoxen Dreirichter-Kollegium*“ [= „Żyd talmudysta przed katolicko-protestancko-ortodoksyjnym kolegium trzech sędziów“], wyd. 1884; na str. 16.

¹⁾ Patrz współczesne czasopisma hebrajskie ☆ *Hamelic* (Petersburg) i ☆ *Hacefira* (Warszawa).

Lecz także wszystkimi nazwami, które oznaczają się w Talmudzie nieżydów, jak: *Aboda zara*, *Akum*, *Obde elilim*, *Minim*, *Nochrim*, *Edom*, *Amme ha-arec*, *Goim*, *Apikorosim*, *Kutim*, — określa się również chrześcijan.

I. ☆ *Aboda zara* — kult obcy, bałwochwalstwo. W ten sposób nazywa się też księga talmudyczna o bałwochwalstwie. Stąd ☆ *obde aboda zara* — wyznawcy bałwochwalstwa.

Że *aboda zara*, jest w samej rzeczy kultem bałwochwalczym, plugawym wielce wyznawców, wynika z samego Talmudu. W traktacie *Aboda zara* 3a, przytacza się np. *Nimrod* jako świadka, że *Abraham* nie był czcicielem bałwanów:

☆ «Niech przyjdzie *Nimrod* i zaświadczy, że *Abraham* nie jest sługą kultu *aboda zara*.»

Za czasów *Abrahama* nie było oczywiście żadnego kultu obcego, ani *Izraelitów*, ani *Nazarejczyków*, lecz tylko prawdziwy kult Boga — i bałwochwalstwo.

Talmud, traktat *Szabbat* 82a, podaje:

☆ «*R. Akiba* mówi: skąd wiemy, że *aboda zara* plugawie ciężko (wyznawców), jak kobieta nieczysta? Ponieważ mówi się (*Izajasz* XXX, 22): i rozproszysz je [bałwany] jako plugastwo menstruującej; wynijdź, rzeczesz jemu.»

W pierwszym półwierszu tego samego 22 wiersza [*Izajasz* XXX, 22] jest mowa o bałwanach, ulanych ze złota i srebra.²⁾

Że także chrześcijanie byli dla żydów *aboda zara*, najwyraźniej wykazuje przemądry *Majmonides*. [48 — 49]

Talmud, traktat *Aboda zara*: 78c — *Perusz* [komentarz] *Majmonidesa*:

☆ «I wiedz, że ten ród chrześcijan, którzy błędzą za Jezusem, chociaż się różni ich nauka, wszyscy są czcicielami *aboda zara*.»

II. ☆ *Akum*. Słowo składa się z początkowych liter słów:

☆ *Obde*³⁾ *Kochabim U-Mazzalot* — czciciele gwiazd i planet.

Tak niegdyś żydzi nazywali pogan, pozbawionych całko-

²⁾ I spługawisz płyty rzeźb srebra twego i suknię odlewu złota twego, zniszczysz je jako nieczystość menstruującej, wynijdź powiesz mu.

³⁾ Albo ☆ *Abodat* — kult.

witej znajomości prawdziwego Boga; z niezliczonych miejsc okazuje się, że teraz zaś słowem *akum* w księgach żydowskich, zwłaszcza w *Szulchan aruchu*, oznacza się chrześcijan.

W *Orach chajim* § 113, art. 8, *akum* nazywają się ci, którzy używają k r z y ż a ⁴⁾.

W *Jore dea* § 148, art. 5, 12, czcicielami gwiazd i planet ci się nazywają, którzy obchodzą święto Narodzenia, a w osiem dni później Nowego Roku.

☆ «Przeto, gdy się posyła dar *akumowi*, także w tych czasach dnia ósmego po *Nital*, który nazywają *Neue Jahr* [Nowym Rokiem] i t. d.»

III. ☆ *Obde elilim* — słudzy bożków. Nazwa ma to samo znaczenie, co poprzednie *akum*. Często nią oznaczeni są nieżydzi. Naprzykład:

Szulchan aruch, część *Orach chajim* § 215, art. 5:

☆ «Nad wonnościami, które dosięgają sług bałwanów, nie należy mówić błogosławieństwa.»

W istocie już w czasie, w którym wyszedł *Szulchan aruch*, nie było żadnych „czcicieli gwiazd i planet“ — *akum*; żadnych „sług bałwanów“, prócz [49—50] tych, wśród których mieszkali żydzi. Tak np. autor komentarza do *Szulchan aruchu*, zatytułowanego „*Magen Abraham*“, *rabbi* Kaliski w Polsce, zmarły w roku 1775, w uwadze 8 do § 244 *Orach chajim*, gdzie pozwala się żydowi wykonywać w dniu sabatu pracę przy pomocy *akuma*, mówi: «Tu w państwie naszym rozchodzi się o cenę dla najętych czcicieli gwiazd i planet, którzyby zamiatali ulice, i żeby wykonywali swoją pracę także w sabat.» ⁵⁾

IV. ☆ *Minim*. Kacerze.

W Talmudzie nazywają się *minim* także ci heretycy, którzy mają księgi, zwane Ewangeljami.

Talmud, traktat *Szabbat* 116a [*Tosefta*]:

☆ «R. Meir nazywa księgi tych *minim* — *aawen gilajon* (niegodziwością księgi) [czyli księgi niegodziwości], ponieważ oni je nazywają *Ewangela*.» *)

⁴⁾ Patrz objaśnienie o krzyżu na str. 105.

⁵⁾ „Ci polscy żydzi sprowadzili przed stu laty swoich zamiataczy ulic, zapewne z dalekiej Azji, koleją żelazną.“ Ecker: *Judenspiegel*, na str. XVII.

*) [To samo czytamy w Talmudzie lipskim w *Chesronot haszas*.]

V. ☆ *Edom* — Idumejczycy.

R. A ben Ezra powiedziawszy ⁶⁾, że cesarz Konstantyn zmienił religję i umieścił na sztandarze wizerunek powieszzonego, dodaje:

☆ «Dlatego Rzym nazywa się królestwem Idumejczyków.»

R. B e c h a j w swej książce *Kad ha-kemach*, karta 20a, do Izajasza LXVI, 17 [dodaje]:

☆ «Ci nazywają się Edomitami, którzy mają zwyczaj poruszać palcami tędy i owędy (robią znak krzyża).»

Ten sam r. B e c h a j, po słowach Izajasza: ☆ „którzy jedzą mięso świńskie“, dodaje: ☆ „ci Edomici“; r. K i m c h i zaś — ☆ „ci chrześcijanie“.

R. A b a r b i n e l, w dziele *Maszmeja jeszua* 36d, mówi: ☆ «Nazarejczycy są Rzymianami, synami *Edom*.» [50—51]

VI. ☆ *Goj* — lud, naród. Nawet jednego człowieka nazywają żydzi: *goj* — poganin; ☆ *gojah* — poganka.

Tem imieniem nazywani są niekiedy także Izraelici, lecz bardzo rzadko ⁷⁾. Najczęściej zaś nieżydzi, bałwochwalczy.

W księgach żydowskich, mówiących o bałwochwalcstwie ⁸⁾, najczęściej tem jednem jedynem słowem „*goj*“ oznacza się czcicieli bożków. Z tej przyczyny w nowszych wydaniach Talmudu ⁹⁾ unika się skrzętnie nazwy „*goj*“, a na jego miejsce kładzie się inne przezwiska nieżydów.

Że dziś nazwą „*goim*“ oznacza się w języku żydowskim chrześcijan, wiedzą bardzo dobrze wszyscy, co z nimi mieszkają. Nie zaprzeczają tego sami żydzi. Zapewniają tylko w swoich elukubracjach, pisanych językiem potocznym, że w tej nazwie niema nic złego, ani nieprzyjaznego ¹⁰⁾. Ale przecież coś przeciwnego okazuje się z ich ksiąg pisanych językiem hebrajskim. Np. w *Szulchan aruchu*, w części *Choszen ha-miszpat* § 34, art. 22, nazwa „*goj*“ przyjęta jest jako miara nieprawości:

⁶⁾ Patrz na str. 92 i 93.

⁷⁾ Np.: *Genesis* XII, 2; *Exodus* XIX, 6; Izajasz I, 4.

⁸⁾ Patrz: Talmud, traktat *Aboda zara*; Majmonidesa „*Hilchoth akum*“, i t. d.

⁹⁾ Np. w wydaniu warszawskiem z 1863 r.

¹⁰⁾ Wyraz „*goj*“ oznacza po hebrajsku osobnika, należącego do innego plemienia, „*goim*“ oznacza plemiona, a zatem — nie obrażającego, „Izraelita“, Nr. 48 z 1891 r.

☆ «Zdraycy, epikurejczycy i odszczepieńcy, gorsi są nawet niż *goim.*»

VII. ☆ *Nochrim* — obcy, cudzoziemcy. Każdego, kto nie jest żydem, oznacza ta nazwa; więc i chrześcijanina.

VIII. ☆ *Amme ha-arec* — narody ziemi, prostacy, nieucy.

Niektórzy mówią ¹¹⁾, że tą nazwą nie oznacza się ludów różnych od Izraela, lecz tylko prostaków i nieuczonych. Jednakowoż są teksty, które bynajmniej nie pozwalają, co do tego mieć wątpliwości.

W Piśmie Świątem, w księdze Ezdrasza, rozdz. X, wiersz 2:

☆ «Sprzeniewierzyliśmy się Bogu naszemu i pojęliśmy żony cudzoziemki (*nochrivot*) z narodów ziemi.»
[51—52]

Że „narody ziemi“ oznacza też bałwochwalców, okazuje się z księgi *Zohar*, część I, karta 25a:

☆ «Narody ziemi — *obde aboda zara* (bałwochwalczy). ¹²⁾»

IX. ☆ *Basar wedam* — ciało i krew. Ludzie prawdziwie cielesni, stworzenia przeznaczone na zgubę, które nie mają żadnej łączności z Bogiem.

Że chrześcijanie są ciałem i krwią, okazuje się z księgi modlitw:

«Kto zobaczy chrześcijanina mądrego i wykształconego (niech powie): Błogosławionyś Panie [Boże], Królu Wszechświata, który ze swej Mądrości hojnie udzielasz ciało i k r w i i t.d. Podobnie w innej modlitwie, w której błagają Boga, aby jak najprędzej odbudował królestwo Dawida, przysłał Eljasza i Mesjasza, i uwolnił z długiej niewoli i t.d., proszą także, aby nie dopuścił ubóstwa, żeby nie byli zmuszeni przyjmować darów od ciała i krwi, pożyczać, lub prosić o jałmużnę.» ¹³⁾

X. ☆ *Apikorosim* — epikurejczycy.

Tak nazywa się niekiedy wszystkich nieprzestrzegających przykazań Boga i sądzących o rzeczach wiary według swego

¹¹⁾ Franz Delitzsch w elukubracji: „*Schachmatt den Blutlignern*“, wyd. 1883; na str. 41.

¹²⁾ Słusznie więc Buxtorf w Leksykonie, kolumna 1626, przy słowach „*Amme ha-arec*“, dodał znaczenie — „poganie“, które nie podoba się prof. Delitzschowi i które jego zdaniem należy usunąć. Tamże.

¹³⁾ *Synagoga Iudaica*, rozdział XII, na str. 257 i 263.

widzimi się, nietylko obcoplemieńców, lecz także samych żydów,¹⁴⁾ o ileż bardziej przeto chrześcijan!

XI. ☆ *Kutim* — Kutejczycy (Samarytanie).

Ponieważ dziś Samarytanie nie odgrywają już żadnej roli, wzmianka zaś o Kutejczykach w nowszych księgach żydowskich trafia się często, któż będzie rozumnie wątpił, że tą nazwą nie oznacza się chrześcijan?

Wreszcie co do nazw, oznaczających nie-Izraelitów, to przedewszystkiem należy mieć na uwadze, że pisarze żydowscy używają je bez żadnej różnicy, kiedy mówią o jednym i tem samym i prawie temi samemi słowy.

Dla przykładu: [52—53]

W Talmudzie, w trakt. *Aboda zara* 25b, używa się nazwy — *goj*.

W *Szulchan aruchu* zaś, w części *Jore dea* § 153, art. 2 — *akum*.

W Talmudzie, w traktacie *Keritot* 6b — *goim*.

W Talmudzie, w traktacie *Jebamot* 61a — *nochrin*;

W Talmudzie, w traktacie *Gittin* 45b — *nochri*.

W *Szulchan aruchu* zaś, w części *Jore dea* § 153, art. 2 — *akum*.

W Talmudzie, w traktacie *Aboda zara* 2a — *obde elilim*.

Tamże, *Tosefta* — *goim*, *obde aboda zara*.

W *Szulchan aruchu*, w części *Choszen ha-miszpat* § 388, art. 15: w wydaniu weneckiem — *kuti*; w sławuckiem — *akum*.

I inne niezliczone do tych podobne.

Ma j m o n i d e s w swej książce o bałwochwalstwie nazywa bez żadnego rozróżnienia *goim*, *akum*, *obde kochabim*, *obde elilim* i t. d., bałwochwalcami.

ARTYKUŁ II

CZEM SĄ CHRZEŚCIJANIE WOBEC NAUKI TALMUDU

W poprzednim rozdziale widzieliśmy, co sądzą żydzi o twórcy religji chrześcijańskiej i z jakim obrzydzeniem wspominają samo imię jego. Po tem nikt nie będzie oczekiwał, żeby lepiej

¹⁴⁾ Przykład tego dali, w początku bieżącego roku 1892, żydzi warszawscy, którzy okrzyknęli redaktora czasopisma ☆ „*Hacefira*“ za „*apikoresa*“, z tej przyczyny, że odważył się twierdzić, iż nie wszystko w Talmudzie ma tę samą świętość i powagę.

sądzili o błędzących za Jezusem Nazarejczykach. I w samej rzeczy, nie można wyobrazić sobie nic tak obrzydliwego, czego by nie głosili o chrześcijanach. Mówią bowiem, że chrześcijanie są to: bałwochwalcy, ludzie najgorsi, o wiele gorsi od Turków, mordercy, nierządnicy, nieczyste zwierzęta plugawe jak gnój, niegodni zwać się ludźmi, zwierzęta obdarzone postacią ludzką, prawdziwe zwierzęta, woły i osły, świnie i psy, gorsi od psów; że rozmnażają się na sposób zwierzęcy, że są pochodzenia djabelskiego; że ich dusze pochodzą od djabła i do djabła po śmierci wracają do piekła; że nawet trup zmarłego chrześcijanina nie różni się od ścierwa zdechłego zwierzęcia.

I. BAŁWOCHWALCY

Ponieważ chrześcijanie postępują w myśl nauki „tego męża“, który był dla żydów uwodzicielem i bałwochwalcą i ponieważ czczą go jako Boga ¹⁵⁾, jest rzeczą [53—54] najoczywistszą, że są prawdziwymi bałwochwalcami, nieodmiennymi od tych, z którymi żydzi mieszkali przed narodzeniem Chrystusa i których mieli rozkaz wygnać wszelkimi sposobami.

To doskonale potwierdzają nazwy, które oznaczają się chrześcijan, i najzupełniej wyraźne słowa *Majmonidesa*, które wykazują, że wszyscy oznaczeni imieniem chrześcijanina są bałwochwalcami. ¹⁶⁾

Lecz i te, które aż dotąd wychodzą, księgi żydowskie, mówiące o „czcicielach gwiazd i planet“, „epikurejczykach“, „Samarytanach“ i t. d. naszych czasów, mogą mieć na widoku nie innych bałwochwalców, jak chrześcijan. Turcy bowiem nazywani są wszędzie „Izmaelitami“, a nie są nazywani bałwochwalcami.

II. CHRZEŚCIJANIE GORSI NIŻ TURCY

Majmonides w *Hilchot maacholot asaworot*, rozdział IX: ¹⁷⁾

☆ «Wina nowonawróconego przychodnia, jakim jest ten, który przyjął siedem przykazań synów *Noego*, jak powiedzieliśmy, pić nie wolno ¹⁸⁾; dozwolone jest natomiast cią-

¹⁵⁾ Patrz: rozdz. I, art. II, § 5, 6, 9, na str. 100 i następnym.

¹⁶⁾ Patrz: rozdz. II na str. 109. ¹⁷⁾ U *Edzarda*.

¹⁸⁾ Dwojacy są nowonawróceni [na judaizm]: jedni bowiem nazy-

gnąć z niego korzyść. Wolno także wino u niego tylko zostać, jednak mu nie powierzać. Równy jest wzgląd co do każdego, który nie jest bałwochwalcą, cudzoziemca, jakimi są Izmaelici: wina [ich] oczywiście pić nie wolno; jednakowoż wolno żydowi innemi sposobami [54—55] obrócić je na swoją korzyść. I w tem zgadzają się najwybitniejsi (rabini). Ale chrześcijanie są bałwochwalcami i dlatego nie wolno nawet ciągnąć korzyści z ich wina.»

III. MORDERCY

Talmud, traktat *Aboda zara* 22a, podaje:

לא יתיחד אדם עמהן מפני
שחשודי על שפיכות דמים *)

Nie będzie się człowiek (żyd) przyłączał do nich (pogan), ponieważ podejrzani są o zbrodnie rozlewu krwi. *)

wają się ☆ *gere cedek* — prozelici sprawiedliwości, którzy nie dla rzeczy zewnętrznych, lecz dla samej religji i dla chwały Bożej, przyjmują w sposób oznaczony religję żydowską i całe prawo Mojżesza. Drugi ☆ *gere toszab* — prozelici przychodni, osiedleńcy, czyli mieszkańcy, którzy ani się obreżują, ani się chrzczą, lecz tylko niektóre prawa wypełniają, nakazy dane zapewne synom Noego [Genesis IX, 4—6], a któremi są:

I. Sądy [Zwierzchności (żydowskiej) słuhać]. — II. Błogosławieństwo Boga [Imieniu Boga nie bluźnić (*Leviticus* XXIV, 16)]. — III. Unikanie bałwochwalstwa [Bałwochwalstwa nie uprawiać (*Leviticus* XVIII, 26; XX, 2)]. — IV. Nierząd [Od kazirodztwa się powstrzymywać (*Leviticus* XVIII, 6 i nast.)]. — V. Rozlew krwi [Nie mordować (*Leviticus* XX, 22)]. — VI. Grabeż [Nie rabować]. — VII. O członku z żywego zwierzęcia (rozumie się: którego nie należy usuwać) [Krwi nie pożywać (*Leviticus* XVII, 10)]. — Patrz: Talmud, traktat *Sanhedrin* 56a [i dr. Jakob Ecker: „Der „Judenspiegel“ im Lichte der Wahrheit“, Paderborn 1921; na str. 75 i 76].

[Ci ostatni nawróceni na judaizm (*gere toszab*) nazywani są także *noachidami*.

W drugim wydaniu „Księgi Ustaw“ Jamesa Andersona („*The New Book of Constitutions of the Antient and Honourable Fraternity of Free and Accepted Masons...*“, Londyn 1738), w podstawowym zbiorze praw masonów, „Wielkiej Łoży Anglji“ czytamy, że „według niektórych starych tradycyj“ masonów „pierwotną nazwą [wolno]mularzy“ była nazwa „noachidzi“ (na str. 4), a pierwszy z t. zw. „Starych obowiązków“ („*Old Charges*“) wolnomularzy (na str. 143 do 149) mówi o masonach, jako o „prawdziwych noachidach“.]

*) *שפיכות* ¹ *szefichot* — wylewanie, wylew. (Patrz: A. Benury: „Słownik hebrajsko-polski“, Warszawa — Tel-Awiw; na str. 221a). *דם* — *dam* = krew, rzeź, zabójstwo, zbrodnia rozlania krwi. *דמים* — *danim* (liczba mnoga) = zabójstwa. (Patrz: „Słownik Hebrajski“

To samo w *Szulchan aruchu*, w części *Jore dea* § 153, art. 2:

- ✧ «Nie będzie się przyjaźnił Izraelita z *akumem*, dlatego, że oni są podejrzeni o morderstwa.»

Talmud, traktat *Aboda zara* 25b:

- ✧ «Rabini uczyli: Jeżeli do Izraelity przyłączy się *goj* w drodze, niech idzie obok niego po stronie prawej¹⁹⁾. R. I s m a e l syn r. J o c h a n a n a, wnuk B e r u k a mówi: jeśli ma miecz przypasany, niech idzie z prawej strony²⁰⁾. Jeśliby *goj* miał laskę, niech idzie ze strony lewej²¹⁾. Gdyby wchodzili po stopniach lub schodzili po pochyłości, nie będzie [55—56] żyd niżej, *goj* zaś wyżej, lecz Izrael wyżej, *goj* zaś niżej; ani schyli się wobec niego, aby [ten] przypadkiem nie rozbił mu głowy. Jeżeli wreszcie zapyta go, dokąd dąży, poda mu drogę dłuższą, jak zrobił J a k ó b, Ojciec nasz, bezbożnemu E z a w o w i mówiąc: „Aż przyjdę do pana mego do Seir“²²⁾; dodaje się zaś: „A J a k ó b poszedł do Sukot”»

Szulchan aruch, część *Orach chajim* § 20, art. 2:

- ✧ «Nie należy sprzedawać płaszcz (talit) *) z frendlami *akumowi*, aby przypadkiem nie przyłączył się w drodze do żyda i nie zabił go. Zakazuje się też oddawać i powierzać płaszcz poganinowi, chyba na czas krótki, tak by nie trzeba było się niczego obawiać.»

IV. NIERZĄDNICY

Talmud, traktat *Aboda zara* 15b:

- ✧ «Nie należy w zagrodach *gojów* umieszczać zwierząt płci

ułożony przez ks. prof. A. L. Chiariniego; z tekstu łacińskiego przełożył na język polski P. Chlebo wski; Warszawa 1829; na str. 44). שפיכות דם *szejfichot dam* (wyraz pochodzenia talmud.) = „Morden, Blutvergiessen“ = zabójstwa, morderstwa; rozlew krwi. (Patrz: dr. Hermann L. Strack: „*Jüdisches Wörterbuch*“, Lipsk 1916; na str. 200a). Również ks. Prana j t i s tłumaczy to wyrażenie, jako zabójstwo; patrz na str. 88 przekładu łacińskiego.]

¹⁹⁾ Aby móc, gdyby przypadkiem poganin [*goj*] chciał napaść na niego, prędkiej to niebezpieczeństwo swoją prawą [ręką] odwrócić.

²⁰⁾ Aby prawica żyda była bliższa miecza poganina i aby mógł w ten sposób, prawicą swą przeszkodzić, gdyby ten chciał go dobyć.

²¹⁾ Aby być bliżej prawej ręki poganina, w której on ma laskę, i móc go prędkiej swoją lewą uprzedzić.

²²⁾ *Genesis* XXXIII, 14 i 17.

*) [Na terenie Polski zwany pospolicie *tales*.]

męskiej u mężczyzn i płci żeńskiej u kobiet. Tem mniej (można umieszczać w ich zagrodach zwierzęta) płci żeńskiej u mężczyzn lub płci męskiej u kobiet. Nie wolno też powierzać ich [56—57] pasterzom bydła; nie należy łączyć się z nimi, ani oddawać im dzieci, aby się u nich uczyły umiejętności lub rzemiosła.» *)

Dlaczego zbrodnią jest umieszczać zwierzęta w zagrodach pogan i dlaczego nie należy się łączyć z nimi, wyjaśnia się w tym samym traktacie nieco niżej.

Talmud, traktat *Aboda zara* 22a:

- ☆ «Nie należy umieszczać zwierząt w zagrodach *gojów* **), ponieważ podejrzani są o skłonność do czworonożnych; i niech kobieta [żydówka] nie łączy się z nimi, ponieważ są podejrzani o popęd do rozpusty.»

Dlaczego zaś zwłaszcza zwierząt płci żeńskiej nie należy pomieszczać u kobiet, przytacza się powód tamże, karta 22b:

- ☆ «ponieważ (oczywiście), gdy poganie [*goje* **)] przyjdą do domu swego bliźniego, by cudzołożyć z ich żonami i w domu ich nie znajdują, wchodzi w związek zamiast z niemi — z bydłami, tam będącemi. Lecz nawet, gdy znajdują w domu żonę bliźniego, także uprawiają nierząd ze zwierzętami; milsze są im bowiem bydła izraelskie, niż ich (*gojów*) kobiety.»

Z tej samej przyczyny nie wolno powierzać pasterzom zwierząt, dzieci — nauczycielom *gojom*.

V. NIECZYSCI

Z dwojakiej przyczyny nazywani są *goje* w Talmudzie nieczystymi: z jednej, że jedzą rzeczy nieczyste, z drugiej zaś, że nie zostali oczyszczeni (z brudu wrodzonego) pod górą Synaj. [57—58]

Talmud, traktat *Szabbat* 145b:

- ☆ «Dlaczego *goim* ***) są nieczyści? Ponieważ jedzą rzeczy wstrętne i pełzające.»

Tamże i w traktacie *Aboda zara* 22b:

*) [W Talmudzie lipskim nakaz ten podano w tej samej redakcji, lecz zamiast słowa *goim* użyto *akum*.]

**) [W Talmudzie lipskim — *nochrim*.]

***) [W Talmudzie lipskim — *kutim*.]

- ☆ «Dlaczego *goim* nieczyści? Ponieważ nie stali pod górą Synaj. Albowiem, gdy wąż spótkował z Ewą, wlał w nią nieczystość. Brud żydów ustąpił, gdy stali pod górą Synaj; nieczystość zaś *goim*, którzy nie byli pod górą, nie ustąpiła.»

VI. SĄ RÓWNI GNOJOWI

Szulchan aruch, część *Orach chajim* § 55, art. 20:

- ☆ «Kiedy w jednym miejscu jest dziesięciu modlących się „*kaddisz*“, albo mówiących „*kedoszah*“, może ktoś, choćby do nich nie należał, odpowiedzieć (*Amen*). Są jednak tacy, którzy twierdzą, że trzeba, by tam nie było *gnoju* lub *akum*.»

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 198, art. 48, *Hagah*:

- ☆ «Kobiety żydowskie powinny się starać o to, żeby, gdy wychodzą z łaźni, przyszła na jej spotkanie (najpierw) jej przyjaciółka i żeby (oczywiście) nie nawinęła się jej rzecz nieczysta albo *akum*; w razie spotkania bowiem z temi rzeczami, kobieta, jeśli chce być pobożna, powinna myć się powtórnie.»

„*Biur hetib*“, komentarz do *Szulchan aruchu*, wylicza odnośnie do tego miejsca godne uwagi rzeczy nieczyste: [58—59]

«Kobieta powinna powtórnie się umyć, jeżeliby zobaczyła coś nieczystego,

- ☆ «jak: psa lub ośła, lub naród ziemi, lub *akum*, lub wielbłąda²³⁾, lub świnię, lub konia, lub trędowatego.»

VII. NIE — LUDZIE, ZWIERZĘTOM RÓWNI

Talmud, traktat *Keritot* 6b (str. 78):

- ☆ «Nauka rabinów brzmi: kto wylewa olej namaszczenia na zwierzę..., na *goim* i na zmarłych, wolny (jest od kary). Co do zwierzęcia to jest prawda; nie jest bowiem człowiekiem²⁴⁾. Lecz namaszczający *goja*, w jaki sposób może być uważany za wolnego (od kary), jeżeli i ten jest człowiekiem? — Bynajmniej; napisane jest bowiem²⁵⁾: „Wy zaś

²³⁾ W wydaniu wileńskim z 1873 r. słowo „wielbłąd“ jest opuszczone, ponieważ u nas nie jest on wcale używany; nie opuszcza się zaś: „naród ziemi“, „*akum*“,...

²⁴⁾ To samo należy powiedzieć o trupie zmarłego człowieka.

²⁵⁾ Ezechjel XXXIV, 31.

trzody moje, trzody pastwiska mego, ludźmi jesteście“. Wy nazywacie się ludźmi, *goim* zaś nie nazywają się ludźmi.»²⁶⁾

W Talmudzie, w taktacie *Makkot* 7b, uznaje się winnym zabójstwa,

☆ «wyjąwszy przypadek, gdy zamierzając zabić zwierzę, zabija człowieka; a l b o (chcąc zabić) *goja*, zabije Izraelitę.» [59—60]

Szulchan aruch, część *Orach chajim* § 225, art. 10:

☆ «Kto zobaczy piękne stworzenia, choćby *akum* lub zwierzę..., niech powie: Błogosławionys ty Panie Boże nasz, Królu Wszechświata, który masz takie rzeczy w swoim świecie.»

VIII. POSTACIĄ TYLKO RÓŻNI OD ZWIERZĄT

Midrasz talpiot, karta 255d²⁷⁾:

☆ «Stworzył ich (Bóg) w kształcie ludzi na cześć Izraela; nie są bowiem stworzeni *akum* (w innym celu), jak dla służenia im (żydom) dniem i nocą; i nie można im dać nigdy spoczynku od tej ich niewoli. Nie przystoi bowiem synowi króla (Izraelicie), aby mu służyły zwierzęta we własnej postaci, lecz zwierzęta w postaci ludzkiej.»

Tu także można odnieść to, co zawiera się w *Szulchan aruchu*, część *Orach chajim* § 576, art. 3:

☆ «Jeżeli sroży się zaraza (trąd) między świńmi, należy pościć (ubolewać), ponieważ ich wnętrzości podobne są wnętrzościom synów ludzi; o ile bardziej (należy ubolewać), gdy zaraza szerzy się wśród *akumów*.»²⁸⁾ [60—61]

IX. ZWIERZĘTA

Księga *Zohar*, część II, 64b:

☆ «Narody czciciele bałwanów, którzy nazywają się w ół i o si o ł, stosownie do czego napisane jest: miałem wołu i osła.»

²⁶⁾ Porównaj — Talmud, traktaty: *Jebammot* 61a; *Baba mecja* 114b; *Szabbat* 150a.

²⁷⁾ Wyd. w Warszawie w roku 1875. ☆

²⁸⁾ Talmud, traktat *Taanit* 21b: «O ile bardziej, jeżeli wśród *nochim*, którzy podobni są do Izraelitów.»

R. B e c h a j — w książce „*Kad ha-kemach*“, w literze ☆ *Gimel*, rozdz. I, który zaczyna się: ☆ *geula* — odkupienie, do miejsca Psalmu LXXX, 14: 'כַּרְסֻמָּנָה חִזֵּר מֵעֵר — „spasł ją [winnicę] dziki wieprz z lasu“ — zauważa:

☆ «Litera „*Ain*“ [w słowie מֵעֵר] jest zawieszona, bo tak są ci czciciele (owego) „powieszzonego“.»

«Ten autor chce przez „wieprza leśnego“ rozumieć chrześcijan, ponieważ oni żywią się wieprzowiną i tak, jak wieprze — spustoszyli winnicę Izraela, miasto Jeruzalem i wierzą w powieszzonego Chrystusa. Albo — litera ☆ „*Ain*“ w tem słowie zawieszona jest w górze, nad słowem [dlatego], aby tak również byli powieszzeni czciciele tego powieszzonego Chrystusa. Zjadliwość żydowska.»²⁹⁾

R. E d e l s do traktatu *Ketubot* 110b³⁰⁾:

☆ «Porównywa (Psalmista) *akuma* do świni nieczystej z lasu.»

X. GORSI OD ZWIERZĄT

R. Szelomo Jarchi (Raszi), sławny komentator żydowski, wyjaśniając prawo Mojżesza *Deuteronomium* XIV, 21 o tem, że nie należy mięsa padłego, rozszarpanego przez zwierzęta zjadać, lecz oddać obcemu lub sprzedać obcoplemieńcowi ☆ *lenochri*; albo, według *Exodus* XXII, 30, rzucić psom — do ostatnich słów „i rzucicie psom“, tak mówi: [61—62]

☆ «ponieważ i on jest jak pies. Czy należy rozumieć psa we właściwem znaczeniu? (Bynajmniej). Tekst mówi o padlinie: albo sprzedaj obcoplemieńcowi; tem bardziej (to się odnosi) do rozszarpanych, z których dozwolone jest [obcoplemieńcowi] (brać) na każdy użytek. Jeżeli rzecz tak się ma, dlaczego Pismo mówi „psu“ (rzucisz)? Aby cię pouczyć, że psa należy więcej szanować, niż jego (*nochri*).»³¹⁾

XI. ROZMNAŻAJĄ SIĘ NA SPOSÓB ZWIERZĄT

Talmud, traktat *Sanhedrin* 74b, *Tosefta*:

²⁹⁾ J. Buxtorf: *Lexicon*, w źródłosłowie: ☆ *Tala*.

³⁰⁾ U Rohlinga: „*Die Polemik*...“, na str. 11.

³¹⁾ Porównaj także § 4 tego artykułu, na str. 117.

- ☆ «Stosunek płciowy *goja* jest jak parzenie się zwierzęcia.»
Talmud, traktat *Ketubot* 3b, *Tosefta*:
- ☆ «Nasienie jego (*goja*) uważa się za nasienie zwierzęcia.»
Stąd się wnosi, że małżeństw chrześcijan nie należy uważać za małżeństwa prawdziwe.
Talmud, traktat *Kidduszin* 68a:
- ☆ ...«skąd to nam wiadomo? Mówi R. Huna: jeżeli czytasz: zostajecie tu z osłem; t. j. z (narodem) podobnym do osła. Stąd jest dla nas jasne, że nie zdolni są zawierać małżeństw.»
Szulchan aruch, część *Eben ha-ezer* § 44, art. 8:
- ☆ «Jeżeli żyd zawrze małżeństwo z *akum* lub ze służącą, małżeństwa niema, ponieważ oni nie są osobni zawierać [62—63] małżeństw: podobnie, jeśli *akum* lub sługa pojmie żydówkę, małżeństwa niema.»
Księga *Zohar*, część II, 64b:
- ☆ «R. Abba mówi: Gdyby się kojarzyli tylko bałwochwalcy, świat nie mógłby się utrzymać. Dlatego nauczono nas, że człowiek (żyd) nie powinien zostawiać żadnego miejsca (tym) łotrom najgorszym. Gdyby bowiem oni kojarzyli się więcej nad potrzebę, będzie niemożliwością z ich powodu istnieć nadal, ponieważ z nich zrodzi się potomstwo, które się *psem* nazywa.»

XII. SYNOWIE DJABŁA

Księga *Zohar*, część I, 28b:

- ☆ «A wąż był chytrzejszy ze wszystkich zwierząt ziemi³²⁾ i t. d. „Chytrzejszy“ — do złego. „Ze wszystkich zwierząt” t. j.: narodów ziemi bałwochwalczych. One są bowiem synami pradawnego węża, który uwiódł Ewę.»³³⁾

³²⁾ *Genesis* III, 1.

³³⁾ Ów wąż pradawny, rodzic chrześcijan, t. j. djabeł w postaci węża, który uwiódł Ewę, nazywa się *Sammael* (księga Hioba XXVIII, 7, w przekładzie aramejskim). R. Majmonides pisze w dziele *More Nebuchim* [lub *More Newochim* — Przewodnik błądzących], księga II, rozdz. 30, że *Sammael* jeździł konno na starodawnym wężu i uwiódł Ewę. — Nazywa się też: „Anioł śmierci“ (*Genesis* III, 6 — przekład Jonatana), „Pierwszy sprawca spółkowań

Najlepszym dowodem dla żydów, że chrześcijanie są pokoleniem djabła, jest to, że nie są obrzezani; napletek nieżydów stoi na przeszkodzie, aby [63—64] ich nazywano synami Boga Wszechmogącego. Przez obrzezanie bowiem zaznacza się i spełnia imię Boga ☆ *Szadaj* na ciele obrzezanego żyda: W nozdrzach przedstawiony jest kształt litery ם [*Szin*]; w ramieniu — litery ך [*Dalet*]; w obrzezaniu — litery ך [*Jod*]. U narodów więc nieobrzezanych, jak u chrześcijan, pozostają tylko dwie litery ך ם *Szed* — djabeł. Są przeto synami *Szeda*.³⁴⁾

XIII. DUSZE CHRZEŚCIJAN SĄ ZŁE I NIECZYSZTE

Nauka żydów mówi, że Bóg Błogosławiony stworzył dwójką naturę: dobrą i złą; dwójką stronę: czystą i nieczystą. Z tej więc nieczystej strony, która się nazywa ☆ *kelifa* — kora, skóra, strup wrzodu — pochodzą, ich zdaniem, dusze chrześcijan.

Księga *Zohar*, część I, 131a:

☆ «Pozostałe zaś ludy bałwochwalcze, ponieważ żyją, plugawią; gdyż z nieczystej strony pochodzą ich dusze.»

Emek ha-melech 23d:³⁵⁾

☆ «Dusze bezbożnych są z *kelifa*, który zwie się śmiercią i cieniem śmierci.»

Że ta strona jest lewa i z niej pochodzą dusze chrześcijan, okazuje się z księgi *Zohar*, część I, 46b i 47a:

☆ «„I (stworzył) wielką duszę żyjącą, poruszającą się“ t. j. Izraelitów..., ponieważ oni są synami Boga Najwyższego i dusze ich święte pochodzą od Niego. Dusze zaś pozostałych ludów bałwochwalczych z którego miejsca (pochodzą)? R. Eliezer mówi: ze strony lewej, która [64—65] wydaje ich nieczyste dusze; dlatego w s z y s t k i e

bezcnych“ (w księdze kabalistycznej *Szaarej ora* XVII, karta 1), „Bezbożny *Sammael*, książę wszystkich djabłów“, (*Debarim rabba* 208c); r. Bechaj zaś, [w komentarzu] do *Tory*, do końca *Paraszy* [rozdziału] ☆ *Mikec*, nazywa: ☆ *Sammaela* bezbożnym księciem Rzymu.

³⁴⁾ *Synagoga Iudaica*, na str. 88.

³⁵⁾ Z egzemplarza Cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu.

są nieczyste i zanieczyszczają wszystkich, którzy się do nich zbliżają.»

XIV. PO ŚMIERCI IDĄ DO PIEKŁA

Mędrcy uczą, że Abraham siedzi przy bramie piekła i przeszkadza wejść do niego komuś obrzezanemu; schodzą zaś do piekła wszyscy nieobrzezani.

Talmud, traktat *Rosz ha-szana* 17a:

☆ «Odszczepieńcy, zdrajcy i epikurejczycy... idą do piekła.»

XV. ZWŁOKI CHRZEŚCIJAN PADLINĄ

Ciała chrześcijan po śmierci określane są nienawistną nazwą ☆ *pegarim*, której używają wszędzie w kodeksie sakralnym [gdzie mowa] albo o trupach bezbożników, albo zwierząt, nigdzie — o zmarłych religijnie, których nazywają ☆ *metim*.³⁶⁾ Z tego powodu *Szulchan aruch* nakazuje nie inaczej mówić o zmarłym chrześcijaninie, jak o zdechłym zwierzęciu.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 377, art. 1:

☆ «Z powodu zmarłych sług lub niewiast służących, nie trzeba mówić słów pocieszenia do strapionych (ich panów); należy tylko mu powiedzieć: „Oby Bóg ci zwrócił twoją stratę“, jak mówimy człowiekowi, gdy zdechnie jego wół lub osioł³⁷⁾..»

Nie należy przeto unikać przez siedem dni, według prawa *Mojżesza*, tych, którzy grzebią chrześcijan, ponieważ ci nie są ludźmi; grzebanie zwierzęcia bowiem nie zanieczyszcza. [65—66]

Talmud, traktat *Jebamot* 61a:

☆ «Grzebiący *nochrin* nie zanieczyszczają się w namiocie; mówi się bowiem: „wy trzody moje, trzody pastwiska mego, ludźmi jesteście“; wy nazywacie się ludźmi; *nochrin* zaś nie nazywają się ludźmi.» *)

³⁶⁾ Talmud, traktat *Aboda zara* 21a, *Tosefta* i traktat *Keritot* 6b. — Porównaj § 7 tego artykułu, na str. 118.

³⁷⁾ Talmud, traktat *Berachot* 16b.

*) [Ten sam tekst znajduje się w Talmudzie lipskim. Nazwę *nochrin* zamieniono tu na *kutim*. W *Chesronot haszas* zaś tak, jak w Talmudzie amsterdamskim — *nochrin*.]

ARTYKUŁ III

BOSKI KULT CHRZEŚCIJAN

Ponieważ chrześcijanie są dla żydów bałwochwalcami, cały kult ich jest bałwochwalczy. Ich kapłani — kapłanami Baala; ich świątynie — domami głupoty i bałwochwalstwa; wszystkie w nich sprzęty, kielichy, księgi — służącymi do bałwochwalstwa; ich modlitwy prywatne i publiczne — grzechami obrażającymi Boga; święta — dniami przynoszącymi zgubę.

I. KAPŁANI

O sługach kultu chrześcijańskiego, kapłanach, Talmud mówi tak, jak o sługach bałwochwalczych i Baalowych; nazywa ich ☆ *komarim*³⁸⁾ — wróżbiarzami i ☆ *galachim* — golonymi, z powodu golonej głowy, zwłaszcza mnichów.

Talmud, traktat *Aboda zara* 14b, *Tosefta*:

☆ «Księgi świeckie, które mogą być użyte do głupoty w domu bałwochwalczym, zabrania się sprzedawać wróżbiarzom. Albowiem kto to czyni, grzeszy przeciw prawu o niekładzeniu przeszkody ślepeму. [66—67] Wzbronione jest także sprzedawać je *gojowi*, który nie jest *golony*; ponieważ jest pewne, że on je da lub sprzeda *golonemu*.»

II. KOŚCIOŁY

Miejsce kultu chrześcijańskiego nazywa się: 1) ☆ *bet tifla* — dom głupoty³⁹⁾, nikczemności, zamiast ☆ *bet tefila* — dom modlitwy, 2) ☆ *bet aboda zara* — dom bałwochwalstwa, 3) ☆ *bet ha-turaf szel lecim* — dom sromoty wyszydzonych.⁴⁰⁾

Talmud, traktat *Aboda zara*: 78d — *Perusz* [komentarz] *Majmonidesa*:

☆ «I niech będzie tobie wiadome, że, ponad wszelką wątpliwość, według uchwały, jest zabronione przechodzić przez ja-

³⁸⁾ II Księga Królewska XXIII, 5; Ozeasz X, 5; Sofonjasz I, 4.

³⁹⁾ Wagenseil w *Sota*, na str. 497, zauważa, że niedość powiedział Kl. Buxtorf, który słowo *tifla* oddaje przez — głupota, nikczemność, i mówi, że ta nazwa kościoła chrześcijańskiego oznacza to samo, co *łupanar*, dom nierządu.

⁴⁰⁾ W księdze „*Sefer Zerubbabel*“, wyd. w Konstantynopolu. U J. Buxtorfa, *Lexicon*, w źródłosłowie: ☆ *Aram*.

kieś miasto chrześcijańskie, w którym jest dom głupoty [*bet tifla*], to jest dom bałwochwalstwa [*bet aboda zara*], o wiele bardziej w niem mieszkać. Lecz my jesteśmy dziś pod ich władzą za grzechy nasze i mieszkamy uciśnieni w ich ziemi; i spełnia się tak teraz na nas, co jest powiedziane: ⁴¹⁾ I będziecie tam czcili bogów cudzych, wykonanych ręką ludzką z drzewa i kamienia. Jeżeli się zaś to godzi, abyśmy się sprawowali w wyżej wymieniony sposób koło miasta (chrześcijańskiego), o wiele bardziej powinniśmy tak postępować koło samego domu bałwochwalczego, którego ani nawet oglądać nam nie jest dozwolone, tembardziej nie wolno wejść do niego.» [67—68]

Nietylko wchodzić, ale nawet zbliżać się do kościoła nie wolno żydowi, chyba w niektórych wypadkach.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 142, art. 10:

- ☆ «Cień domu bałwochwalczego, tak wewnątrz, jak i zewnątrz niego, cztery łokcie przed jego bramą (główną), jest zabroniony; nie zabrania się zaś cienia z tyłu (kościola). Także i wewnątrz niego nie zabrania się, jeśli stoi w miejscu, gdzie przedtem była droga publiczna i potem dopiero, po przerwaniu jej łączności, zbudowany został w tym miejscu dom bałwochwalczy. Tam bowiem jest droga. Jeżeli jednak dom (bałwanów) istniał przedtem, nim zrobiono tam drogę, nie wolno (przechodzić). Są jednak tacy, którzy zakazują w każdym wypadku.»

Nie wolno żydowi ani słuchać muzyki, ani podziwiać piękności kościołów.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 142, art. 15:

- ☆ «Wzbronione jest słuchać muzyki kultu bałwochwalczego i przypatrywać się strukturze bożków (wizerunkom rzeźbionym i malowanym oraz samym budynkom kościelnym); albowiem przez patrzenie nabywa się zgubne bałwochwalstwo. Kto do tego nie zmierza może patrzeć.»

Tak samo nie wolno żydowi mieć budynków blisko kościoła; ani odbudowywać zburzone, które tam miał. [68—69]

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 143, art. 1:

⁴¹⁾ *Deuteronomium* IV, 28.

☆ «Jeżeli runie dom przylegający do domu bożków u *akum*, nie wolno go odbudowywać. Cóż więc należy czynić? Niech (żyd) się cofnie i buduje; pozostawione zaś miejsce niech wypełni, albo cierniami, albo gnojem, aby nie dawać więcej miejsca do rozszerzania domu bałwochwalczego.»

Dobrze będzie przytoczyć tu z księgi *Niccachon*⁴²⁾, co wypowiedział o świątyni chrześcijańskiej niejaki r. Kelonimus, któremu cesarz Henryk III Czarny pozwolił swobodnie wyjawić, co sądzi o wybudowanej niedawno przez niego Bazylice Spireńskiej.

☆ «Zdarzyło się raz w Spirze, że cesarz Henryk człowiek występnny, kiedy wykończył budowę tej niekształtnej przepaści [*Tehom*]⁴³⁾ spireńskiej, wezwał do siebie r. Kelonimusa i powiedział do niego: słuchajno, czy też świątynia Salomona, o której wydano tyle i tak wielkich tomów, była wspanialsza niż ta (Bazylika, którą ja wystawiłem). Ten odpowiedział: Panie, jeżeli pozwolisz mi mówić i zobowiążesz się względem mnie przysięgą, że bezkarnie będę mógł o tem mówić, sprawę ci wyjaśnię. Na to cesarz: daję zapewnienie pod [69—70] przysięgą; jak mnie prawda obowiązuje i jak władam cesarstwem, nic złego ci się nie stanie. Wtedy rzecze (żyd): Gdyby nawet zebrać, o ile można, wszystkie te wydatki, które już zrobiłeś i całe to złoto i srebro, które się przechowuje w twoich skarbcach, nie wystarczyłoby ci jednak na sprowadzenie robotników, rzemieślników i ich kierowników (których użył Salomon). Napisane jest bowiem:⁴⁴⁾ „Salomon miał siedemdziesiąt tysięcy tragarzy i osiemdziesiąt tysięcy kamieniarzy w górze.“ A na końcu drugiej księgi Kronik:⁴⁵⁾ „Trzy tysiące sześćset którzy mieli dozór nad pracującym ludem.“ Nadto ośm lat zużyto na założenie fundamentów świątyni, ile przez ciebie bynajmniej nie zostało łożonych na budowanie tej *Tehom* [przepaści]. Gdy zaś wzniesiona została i wykończona przez

⁴²⁾ U Wagenseilla: *Sota*, na str. 498.

⁴³⁾ Na marginesie dodano: ☆ „Wskazuje się na ową sławną świątynię, którą po niemiecku nazywają *Thum*“. Tak więc oszczerca bawi się słowami i zamiast *Thum* mówi *Tehom* (przepaść).

⁴⁴⁾ III Księga Królewska V, 15.

⁴⁵⁾ Rozdz. II, 17.

Salomona, patrz, co Pismo świadczy: ⁴⁶⁾ „Nie mogli kapłani stanąć do służenia, z powodu owej mgły, albowiem chwała Pańska napęłniła była dom Boży.“ Ale, gdyby ktoś obładował osła najwstrętniejszemi obrzydliwościami i wprowadziłby go do tej przepaści [*Tehom*], wyszedłby bezkarnie. Na to cesarz Henryk: Gdybym nie [70—71] przyrzekł ci (bezkarności) przysięgą, kazałbym ściąć ci głowę.»

III. KIELICHY

O kielichach, używanych przy odprawianiu Ofiary Mszy św., mówią, jak o naczyniach, w których odprawia się obrzydliwość dla bożka.

Mojżesz Koceniński — *Hilchot aboda zara* 10b: ⁴⁷⁾

☆ «Kielichów, które kupuje żyd, gdy goj je połamał i odrzucił, nie wolno znowu sprzedawać im samym, ponieważ kapłan Baala odprawia w nich głupotę dla bożka.»

IV. KSIĘGI

Księgi chrześcijan nazywają się w Talmudzie ☆ *sifre minim* — księgi odszczepieńców; ☆ *sifre debet abidan* — księgi domu zatracenia ⁴⁸⁾. Specjalnie zaś mówi Talmud o Księdze Ewangelji.

Talmud, traktat *Szabbat* 116a, *Tosefta*:

☆ «R. Meir nazywa księgi odszczepieńców *aawen gilajon* (niegodziwość księgi) [czyli księgi niegodziwości], ponieważ oni nazywają je *Ewangela*.»

R. Jochanan zaś tamże nazywa je księgami ☆ *aawon gilajon* — zatracenie księgi [czyli księgi zatracenia].

Krakowski *Szulchan aruch* tak objaśnia tę nazwę: ☆ *aawen niktal al ha-gilajon* — marność (lub niegodziwość) napisana w księdze.

«W pewnym manuskrypcie [*Szulchan*] *Aruchu* czytałem: ☆ *szeker* [71—72] *niktal al gilajon* — kłamstwo napisane w księdze», dodaje do tego miejsca Buxtorf ⁴⁹⁾.

Że księgi chrześcijan należy zniszczyć, jednogłośnie twier-

⁴⁶⁾ II Księga Kronik V, 14.

⁴⁷⁾ U Edzarda.

⁴⁸⁾ Tak się nazywa szkoła chrześcijańska u żydów.

⁴⁹⁾ *Lexicon* w źródłosłowie: ☆ *Aawen*.

dzą wszyscy talmudyści; nie są tylko jednego zdania, co należy robić z nazwami Boga, występującymi w nich często.

Talmud, traktat *Szabbat* 116a:

- ☆ «Papiery (naszych) ksiąg i księgi odszczepieńców nie mają być ratowane z pożaru (jeśliby przypadkiem zapaliły się w dniu sabatu). R. J o s e mówi: w dniach powszednich należy imiona boskie z ksiąg (chrześcijan) wyrwać i ukryć; co zaś pozostaje, należy zniszczyć ogniem. Ale r. T a r f o n powiedział: Niech ja przeżyję swoje dzieci, jeżeli nie spalę książek, które wpadną gdziekolwiek w moje ręce [i nie spalę] wraz z samemi, zawartemi w nich, imionami boskimi. Albowiem, jeśli na kogoś napada rozbójnik lub gdy na kogo rzuca się wąż, by go ukąsić, powinien raczej do świątyni pogan się schronić, niż do świątyni takich; dlatego, że (chrześcijanie), wiedząc, opierają się temu, co jest prawdą, poganie zaś czynią to, nie wiedząc.»

V. MODLITWY

Modlitwy chrześcijan nazywają nie ☆ *tefilla*, lecz po zmianie kropek, albo też po wstawieniu [litery] ☆ *Jod — tifla*, które to słowo oznacza nikczemność, głupotę, grzech, przekroczenie.⁵⁰⁾ [72—73]

VI. ŚWIĘTA

Chrześcijańskie dni świąteczne, a wśród nich zwłaszcza niedzielę, nazywają ☆ *jom ed* — dzień zagłady, zguby, nieszczęścia, klęski, który także nazywa się poprostu ☆ *jom nocri* — dzień chrześcijan.

Że słowo ☆ *ed* słusznie się tłumaczy przez dzień zagłady i nieszczęścia, wynika z *Gemary* i objaśnień *Majmonidesa* i *Bartenory*⁵¹⁾ w *Aboda zara* 2a:

- ☆ «*Edehen* (nazywają się święta pogan) ponieważ jest napisane⁵²⁾: „Blisko jest dzień *edam* — zagłady ich“.»

Tamże za równoznaczne temu jest uważane ☆ *tabra* — zniszczenie.

⁵⁰⁾ Patrz § 2 tego art., na str. 124.

⁵¹⁾ U *Edzarda*.

⁵²⁾ *Deuteronomium* XX XII, 35.

Majmonides: do rozdz. I, karty 2a, traktatu *Aboda zara* — 78c:

☆ «Słowem *edehem* oznacza się ich (*goim*) nicość. Jest to nazwa obelżywa ich świąt; tych jednak nie godzi się ozdabiać nazwą święta (*moedim*), bo w rzeczywistości nie są niczem więcej, jak pustką.»

Tamże Bartenora:

☆ «Słowo *edehem* jest nazwą obelżywą ich świąt i uroczystości.»

Że tą nazwą oznacza się także święta chrześcijan, wiadomo z tekstu marginesowych *Toseft*. [73—74]

Aboda zara 6a:

☆ «Dzień zagłady, to jest dzień Nazareński lub Nazareńczyka, uważa się za zabroniony zarówno, jak ich pozostałe dni zagładę przynoszące.»

Wspomina się też imiennie niektóre święta chrześcijan, jak Boże Narodzenie i Wielkanoc.

Mojżesz Mikozzi⁵³⁾ do przytoczonego w tej chwili tekstu *Aboda zara* mówi:

☆ «R. Samuel ogłasza, w imieniu Salomona Jarchi, że zakazane są przedewszystkiem Święta Narodzenia (*nital*) i Wielkiejnocy (*kesach*); które są ich głównymi dniami zguby i źródłem [*rosz*] ich religji.»

To czyta się też w uwagach do *Hilchot akum* Majmonidesa, rozdz. IX⁵⁴⁾.

☆ «(W tych słowach) r. Samuel syn Meira z ust r. Salomona Jarchi, przekazuje, że święta Narodzenia (*nithal*) i Wielkiejnocy (*kecach*) są zakazane, ponieważ są obchodzone dla samego powieszzonego.“»

«Jest ponadto w samym sposobie nazywania tych świąt wyraźny dowód niegodziwości żydowskiej. Albowiem święto Narodzenia Chrystusa, które niekiedy piszą przez ☆ *Taw* — ☆ *nithal*, częściej jednak przez ☆ *Tet* — nazywają ☆ *nital*; a więc słowem na wzór łacińskiego „*Natalis*“, lecz tak zniekształcone, żeby dla żydów było jasne, iż pochodzi ono ze źródłosłowa ☆ *natal*, które oznacza wykorzenie lub

⁵³⁾ U G. Edzarda. ⁵⁴⁾ Tamże.

złupienie. — [74—75] Uważają, że *Pascha* chrześcijan [Wielkanoc] niegodna jest, aby ją nazywać ☆ *Pesach*; stąd literę ☆ P zamieniają na ☆ *Kof*, wtrącając także ☆ *Jod*, aby więcej odróżniało się od pierwotnego ☆ *Pesach*; albo nazywają także ☆ *kecach* lub ☆ *kesach*. W jednej i drugiej nazwie mieści się zjadliwość. Albowiem w słowie ☆ *kecach* pierwsze dwie litery wzięte są ze źródłosłowa ☆ *kacah* — odciął, oderznął; w ☆ *kesach* jest aluzja do podobnego słowa ☆ *kesa*, które oznacza szubienicę, czyli drewno; ponieważ święto Wielkiejnocy obchodzi się na pamiątkę Chrystusa (którego nazywają ☆ *Talui* — powieszony), zmartwychwstałego ze śmierci krzyża.»

CZEŚĆ II

NAKAZY TALMUDU O CHRZEŚCIJANACH

Na podstawie poprzednich wywodów wiemy już dobrze, że chrześcijanie, według Talmudu, są bałwochwalcami i to dla żydów najszkodliwszymi. Dlatego każdy Izraelita, jeżeli chce być „bogobojnym“, musi koniecznie przestrzegać wszystkich nakazów, które zostały dane ich Ojcom, zamieszkującym Ziemię Świętą, o bałwochwalczych tubylczych i sąsiednich narodach. Jest przeto obowiązany: I. unikać chrześcijan, II. starać się ich zniszczyć.

ROZDZIAŁ I

CHRZEŚCIJAN NALEŻY UNIKAĆ

Z czworakiej przyczyny ma żyd unikać wszelkich stosunków z chrześcijanami: 1 - ponieważ oni nie są godni obcowania z żydami; 2 - ponieważ są nieczyści; 3 - ponieważ są bałwochwalcami; 4 - ponieważ są zabójcami.

ARTYKUŁ I

CHRZEŚCIJAN NALEŻY UNIKAĆ

PONIEWAŻ NIE SĄ GODNI OBCOWANIA Z ŻYDAMI

Żyd, jak uczy Talmud, tem samem, że jest z narodu wybranego i obrzezany, jest obdarzony tak wielką godnością, że się z nim nikt, nawet anioł, [76—77] równać nie może. ¹⁾ Ow-

¹⁾ Talmud, traktat *Chullin* 91b.

szem, jest, jak sądzą, niemal równy Bogu. „Kto uderzy w twarz Izraelitę, mówi r. Chana na, jakby wymierzył policzek Majestatowi Boskiemu“²⁾. Żyd jest zawsze dobry, bez względu na jakiegokolwiek grzechy, które go skalać nie mogą, jak błoto nie plami jądra orzecha, lecz tylko jego łupinę³⁾. Jedyne Izraelita jest człowiekiem; jego jest świat cały i jemu wszystko powinno służyć, szczególnie zaś „zwierzęta mające postać ludzką“⁴⁾.

W takim stanie rzeczy okazuje się już jasno, że wszelkie stosunki z chrześcijanami plamią żydów i zbyt uciążliwie uwłaczają ich godności. Powinni przeto na każdy sposób trzymać się zdaleka od wszystkiego, co w czemkolwiek zdradza zwyczaj i postępowanie chrześcijan⁵⁾. A więc:

I. ŻYD NIE MOŻE SKŁADAC ŻYCZEŃ CHRZEŚCIJANINOWI

Talmud, traktat *Gittin* 62a :

- ☆ «Nie wejdzie człowiek do domu *nochri* w dniu jego święta dla złożenia życzeń. Jeżeli zaś spotka go na ulicy, może oddać pozdrowienie, jednak z miną przybitą i głową opuszczoną». [77 - 78]

²⁾ Talmud, traktat *Sanhedrin* 58b.

³⁾ Talmud, traktat *Chagiga* 15b.

⁴⁾ «Tak dzień sabatu obchodzą żydzi według możności winem, mięsami, rybami i różnego rodzaju słodyczami, świętują i wstrzymują się od wszelkiej czynności fizycznej, (nie poruszają nawet małym palcem), któraby miała jakiegokolwiek pozór pracy lub któraby mogła ich do pracy pobudzić. Jeżeli zaś potrzebują czego, — np. w zimie rozpalić ogień w piecu, zapalić świecę, nos wytrzeć, na ogniu zagrzać potrawy, doić krowy — przeznaczają do tej służby ubogich i prostych chrześcijan, służących lub służące. Stąd chwala się, że są panami, a chrześcijanie ich sługami; ponieważ właśnie im, spożywającym, usługują chrześcijanie. Słusznie i sprawiedliwie zrobiłyby władze chrześcijańskie, gdyby tego zabroniły, tak, żeby im nikt nie usługiwał w sabat i pozostałe dni świąteczne. Chociaż oni aż do fanatyzmu, uzasadniają tę niemożność pracy fizycznej w sabat, jednak trzeba przyznać, że myśmy ich zanadto rozpuścili, pod przykrywką chrześcijańskiej tolerancji. — J. Buxtorf: *Synagoga Iudaica*, rozdz. XVI, na str. 382.

⁵⁾ «Wcześniej też i pilnie się przestrzega, aby nie mieli z chrześcijanami jakichś stosunków, żeby się z ich chłopcami nie bawili, jedli, pili, albo żeby wogóle nie zaszła z nimi jakaś łączność i związek. Rodzice bowiem malują im [dzieciom] obcowanie z chrześcijanami jako tak straszne i obrzydłe, że nabierają od samej prawie kołyski przeciw chrześcijanom nieubłaganej nienawiści. — *Synagoga Iudaica*, rozdz. VII, na str. 136.

II. NIE ODPOWIADAC CHRZESCIJANINOWI

NA JEGO POZDROWIENIE

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 148, art. 10 :

- ☆ «Niech (żyd) nigdy nie odpowiada bałwochwalcy, na jego pozdrowienie (przez skłonienie się); dlatego dobrze jest uprzedzić go w pozdrowieniu; aby, jeżeli *akum* pierwszy pozdrowi, nie był obowiązany pozdrowić wzajemnie». ⁶⁾

To samo jest w Talmudzie, w traktacie *Gittin* 62a, gdzie, po słowach: „Nie należy odpowiadać na pozdrowienie *nochri*“, pozdrowił go rzekomo r. *Kohana* (mówiąc): ☆ *szeloma lemar* — „pokój Panu“, któremi to słowami zamierzał pozdrowić swego rabina — wyjaśniają *Tosefty* :

- ☆ «Serce zaś jego było przy *rabbim*.»

III. ŻYD NIE MOŻE STAWAĆ NA SĄDACH CHRZESCIJAN

Szulchan aruch, część *Choszen ha-miszpat* § 26, art. 1:

- ☆ «Nie wolno wszczynać sprawy wobec sędziów *akum* w ich sądach, nawet w tych, w których się sądzi sprawy na wzór sądów Izraela; i choćby się jedna i druga strona zgadzała występować wobec nich (sędziów), jest to wzbronione. I każdy, kto na nich staje, jest bezbożnikiem i podobnym temu, kto ży, kto bluźni, kto podnosi rękę przeciw prawu, [78 - 79] danemu przez *Mojżesza*, naszego nauczyciela, który niech będzie w spokoju. *Hagah*: I „*Bet-din*“ ma władzę, takiego (prawującego się) wykląć, póki nie usunie ręki poganina od bliźniego swego (żyda).»

IV CHRZESCIJANIN NIE MOŻE BYĆ TEŻ UŻYTY JAKO SWIADEK

Szulchan aruch, część *Choszen ha-miszpat* § 34, art. 19:

- ☆ «*Goj* i niewolnik nie są zdolni świadczyć.»

V. NIE WOLNO ŻYDOWI JEŚĆ POTRAW CHRZESCIJANŃSKICH

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 112, art. 1:

- ☆ «Mędrcy zakazali jeść chleb (pokarm) *akumów*, aby się nie wydawało, że są z nimi w zażyłości, (nawet, gdy nie ma żadnej obawy zażyłości, nie wolno).»

⁶⁾ Nie grzeczność tedy żydów jest przyczyną, dla której są tak uprzejmi, pozdrawiając chrześcijan w najniższych ukłonach.

Talmud, traktat *Aboda zara* 35b:

- ☆ «Zakazane są następujące rzeczy *gojów*:... mleko, które do-
ił *goj*, podczas nieobecności żyda ⁷⁾, także ich chleb ⁸⁾ i t. d.»

VI. I W NICZEM NIE GODZI SIĘ ŻYDOWI

BYĆ PODOBNYM DO CHRZEŚCIJAN

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 178, art. 1:

- ☆ «Niech nie żyją na sposób *akumów* (ani niech nie postępują podobnie jak oni); niech nie przywdziewają [79 - 80] ubrań właściwych *akumom*; niech nie układają włosów głowy na ich sposób układania... i niech nie budują domów podobnych do świątyń *akumów*.»

Ponieważ jednak nie wszędzie to prawo można zachowywać, następuje *Hagah*, wyjaśniając, że niekiedy można od tego odstąpić; wtedy oczywiście, gdy się to obraca na korzyść żydów; albo jeżeli np. ktoś uprawia zawód, mający przepisaną formę ubrania.

ARTYKUŁ II

CHRZEŚCIJAN NALEŻY UNIKAĆ—PONIEWAŻ SĄ NIECZYŚCI

Dla nikogo nie jest tajemnicą, jakie i jak częste są u żydów obmywania i oczyszczania i z jak wielką starannością powinni unikać wszystkiego, co ich może splamić.

Chrześcijanie zaś, jak uczy Talmud, są temi stworzeniami, które przez samo dotknięcie zanieczyszczają wszystkie rzeczy.

Talmud, traktat *Aboda zara* 72b:

- ☆ «Pewien mąż przelał wino (z beczki) przez rurkę, córkę rurki ⁹⁾. Przyszedł *goj* i dotknął rurki swoją ręką: całe wino stało się zakazane ¹⁰⁾.»

Dlatego należy myć wszystkie naczynia, które przecho-

⁷⁾ «Bo jest podejrzenie, że do niego domieszano mleka świńskiego lub innego zwierzęcia nieczystego.» Surenhusius: „*Mischna*“. *Aboda zara*, per. 6.

⁸⁾ Ponieważ jest podejrzenie, iż ciasto zostało zaczynione wodą słoną, w której solono mięso.

⁹⁾ T. j. syfon złożony z tego rodzaju podwójnej rurki, że jedna z nich jest w tem naczyniu, z którego się wino czerpie, druga w tem, do którego się przelewa.

¹⁰⁾ Które oczywiście było w jednej i drugiej beczce.

dzą od chrześcijan na użytek żydów, chociażby dotąd nie były w użyciu. [80—81]

Szulchan aruch, część *Jore dea* §120, art.1:

- ☆ «Jeżeli żyd kupuje od *akuma* naczynie, służące do stołu, odlane z metalu, albo szklane, lub naczynia wewnątrz pobielane, choćby były nowe, powinien je umyć w *mikwie* (w łaźni wielkiej) albo w cysternie, obejmującej czterdzieści *sata*.»

ARTYKUŁ III

CHRZEŚCIJAN NALEŻY UNIKAĆ PONIEWAŻ SĄ BAŁWOCHWALCAMI

I. ZABRONIONE SĄ STOSUNKI Z CHRZEŚCIJANAMI PRZED ICH ŚWIĘTAMI *)

Aby żyd nie dawał bałwochwalcom-chrześcijanom okazji do grzechu — przeciw nakazowi *Leviticus* XIX, 14: „Przed ślepym nie kładź przeszkody“ — obowiązany jest wstrzymać się od wszelkich stosunków z nimi w dniach, w których czczą swoje bożyszcze.

Talmud, traktat *Aboda zara* 2a:

- ☆ «Na całe trzy dni ¹¹⁾ przed świętami bałwochwalców, nie godzi się mieć z nimi interesów handlowych kupna i sprzedaży; nie godzi się także czegokolwiek im użyczać lub przyjmować od nich z tytułu użyczenia; pożyczać im pieniądze lub od nich brać pożyczki; uiszczać im dług lub pozwolić im na zwrócenie sobie długu.» ¹²⁾ [81—82]

Talmud, traktat *Aboda zara*: 78c - *Perusz* [komentarz] *Majmonidesa* do karty 8 [traktatu *Aboda zara*]:

- ☆ «I święta tych (którzy błędzą za Jezusem ¹³⁾) są wszystkie zakazane i wypada tak z nimi postępować, jak się postępuje z bałwochwalcami. I dzień pierwszy (tygodnia) szczególnie jest świąteczny dla pogan. Dlatego jest wzbronione pro-

*) [Podtytułik I i IV ze spisu rzeczy ks. *Pranajtisa*.]

¹¹⁾ Ponieważ takiego okresu potrzeba do przygotowania ofiar.

¹²⁾ Albowiem bałwochwalca z powodu zysku i korzyści, które osiąga z jakiejś umowy tego rodzaju, następnie, w dniu świątecznym, z tem większą czcią odnosiłby się do swego bóstwa.

¹³⁾ Patrz na str. 109.

wadzić interesy z kimkolwiek, kto wierzy w Jezusa, w pierwszym sabatu (t. j. w niedzielę) w jakiegokolwiek sprawie; i należy przestrzegać tego wszystkiego w pierwszym sabatu, czego się przestrzega z bałwochwalcami w ich dniu świątecznym. Tak bowiem wyjaśnia sam Talmud.»

II. NIE WOLNO ŻYDOWI UŻYWAĆ RZECZY, KTÓRE SIĘ ODNOSZĄ DO BOSKIEGO KULTU CHRZEŚCIJAN

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 139, art. 1:

- ☆ «Zabronione jest używanie bożków i rzeczy służących ich kultowi; bez względu na to, czy one zostały zrobione przez *akuma*, czy przez Izraelitę.»

III. ZABRANIA SIĘ SPRZEDAWAĆ CHRZEŚCIJANOM CZEGOKOLWIEK, CO MOŻE SŁUŻYĆ ICH BAŁWOCHWALCZEMU KULTOWI

Talmud, traktat *Aboda zara* 14b, *Tosefta*:

- ☆ «Na zawsze wzbronione jest sprzedawać *kad zidlo* kapłanowi bałwochwalczemu i golonemu, który (gdy o nie prosi) tem samem, jakgdyby oświadczał, że je użyje do kultu bałwochwalczego; [82—83] ponieważ jest jasne, że go żąda w tym celu, aby ofiarować bożkowi; a kto mu je sprzedaje, ten grzeszy przeciw nakazowi o niekładzeniu przeszkody ślepemu. Zakazane jest sprzedawać jakiemuś poganinowi *wosk* w święto świec. Ale w innych dniach wolno go sprzedawać. Podobnie nie wolno sprzedawać poganinowi kielicha, który żyd kupił, kiedy go *goj* złamał i zniszczył; nie wolno (mówię) sprzedawać go poganinowi takim, jaki jest, póki nie został stopiony na nowo; albowiem dla jednego pęknienia nie zaniecha nalewać do niego wina na cześć (wyśmiewanie) ¹⁴⁾ bożka.»

Potem następuje zakaz sprzedawania kapłanom chrześcijańskim ¹⁵⁾ *książek*, których nawet oprawiać nie wolno żydowi.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 139, art. 15:

- ☆ «Nie wolno oprawiać *książek akumów*, z wyjątkiem *książek sądowych* i *pisarzy*. Jeżeli jednak mianoby się narazić

¹⁴⁾ Słowo ☆ *kalles* oznacza też: wyśmiewać, drwić.

¹⁵⁾ Patrz na str. 124.

na ściągnięcie nieprzyjaźni, wtedy wolno; ale tylko po użyciu wszystkich usiłowań uchylenia się od tej pracy.»

Tamże — § 151, art. 1, *Hagah*:

- ☆ «Nie godzi się sprzedawać wody *akumowi*, jeżeli wiadomo, że on zechce [83—84] z niej zrobić wodę chrzcielną.»

I wiele innych rzeczy wylicza się, których nie wolno sprzedawać chrześcijanom, mianowicie: sukna, z którego można zrobić szaty kapłańskie lub chorągwie; papieru i atramentu, jeśli się podejrzewa, że nim będzie się pisało księgi, odnoszące się do kultu boskiego. Nie wolno sprzedawać albo także wynajmować chrześcijanom budynków, gdyby chcieli w nich odprawiać nabożeństwa i t. d.¹⁶⁾

Dziś jednak żydzi handlują z chrześcijanami, szczególnie w dniach świątecznych, oraz wynajmują im domy, chociaż przewidują, że w nich będą udzielane niektóre Sakramenty, jak Chrzest, Komunja św. lub Ostatnie Namaszczenie.

Przyczyny tego Talmud przytoczyć nie może.

Talmud, traktat *Aboda zara 2a, Tosefta*:

- ☆ «Trudno jest wykazać, na jakiej podstawie opierają się dziś żydzi, handlując z *gojami* w ich dniach zagłady. Chociaż bowiem bardzo wielu z nich obchodzi dni zagłady na cześć tych *kedeszim* *) (Świątych!), (których nie myślą czcić jak bogów); jest jednak u nich co tydzień dzień Nazareński, który według r. *Iszmaela*, zakazany jest na zawsze.»

Zaś *Bartenora*¹⁷⁾, komentator, do traktatu *Aboda zara I, 2*, karta 7b, dodaje:

- ☆ «W niewoli, ponieważ nie możemy utrzymać się sami poza stosunkami z nimi, kiedy główne [84—85] swe utrzymanie z nich mamy, i ponieważ musimy się ich obawiać, tylko ich dzień świąteczny jest zakazany¹⁸⁾. Wprawdzie dziś w samym dniu świątecznym wolno z nimi

16) *Szulchan aruch*, część *Jore dea* § 139, art. 15, *Hagah*.

*) [*kedesz* — chłopiec, będący przedmiotem lubieżności; patrz objaśnienie na str. 144, w tekście i dopisku.]

17) *U Edzarda*.

18) A nie jak twierdzi r. *Iszmael*, że nie godzi się handlować trzy dni przed świątami i trzy dni po ich ukończeniu.

handlować, ponieważ rabini są przekonani o tem, że dzięki temu nie odejdą i nie będą czcili (bożka). Albowiem cokolwiek zakazuje się w tym kodeksie, to wszystko należy rozumieć o bałwochwalcach właściwych¹⁹⁾.»

Rabbi Tam²⁰⁾ stara się zaś w *Misznie* tylko to zakazać, aby bałwochwalcem nie sprzedawano przed świętami tego, czego oni użyją do kultu bałwochwalczego, ponieważ radują się dlatego i czczą bożków, że dostali rzeczy potrzebne do kultu. Pogląd swój tak wyklada:

Talmud, traktat *Aboda zara 2a, Tosefta*:

☆ «Nie trzeba, żeby się ktokolwiek dziwił temu naszemu zwyczajowi; chociaż bowiem my ich mamy za bałwochwalców, jednak oni zwykle nie inny rodzaj ofiary robią, jak w pieniądzach. Skąd ustaje powód zakazywania tego, co zabiera się z ich zasobów i radości; ponieważ dość posiadają pieniędzy na to (choćaby mianowicie nie handlowali z nami).» [85—86]

IV. ATEISTOM WSZYSTKO WOLNO SPRZEDAWAC

To prawo, zakazujące wszelkich stosunków w bałwochwalcami, nie odnosi się do tych, którzy nie wierzą bożkom, którzy w naszym języku nazywają się ateistami [bezbożnikami, bezwyznaniowcami, wolnomyślicielami].

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 148, art. 5:

☆ «Nie wolno posyłać darów *akumom* w ich dniu świątecznym, chyba, że wiadomo, iż (ktoś z nich) nie wierzy bożkom, ani im nie służy.»

To samo znajduje się w *Hilchot akum*, rozdz. IX, § 2, *Majmonidesa*:

☆ «Nie godzi się także posyłać *gojowi* daru w jego dniu świątecznym, chyba, że wiadomo, iż on nie wyznaje kultu bałwanów (*akum*) i im nie służy.»²¹⁾

¹⁹⁾ T. j. o tych bałwochwalcach, którzy bezwarunkowo obchodzą i czczą swoje bożyszcze, dzięki temu, że my z nimi prowadzimy interesy; nie [zaś] o bałwochwalcach w szerszem pojęciu, którzy czczą tylko wogóle bożków.

²⁰⁾ R. Tam — jeden z autorów *Tosefty*; um. w 1170 r.

²¹⁾ Porównaj, co było powiedziane o zmieszaniem używaniu nazw na określenie bałwochwalców; na str. 113.

ARTYKUŁ IV

CHRZEŚCIJAN NALEŻY UNIKAĆ—PONIEWAŻ SĄ SZKODLIWI

Żydzi sądzą, że chrześcijanie niczego bardziej nie pragną, jak zguby synów Izraela. Dlatego przewidujący przewodcy narodu wybranego polecieli swoim, żeby nie korzystali z pomocy chrześcijan — zawsze podejrzanych o zabójstwo i o inne występki — w tych mianowicie przypadkach, w których łatwo nie mogą ustrzec się ich zbrodni.

Przeto nie wolno żydowi posługiwać się chrześcijańską karmicielką, ani chrześcijańskim nauczycielem, ani lekarzem, ani fryzjerem, ani akuszerką.

I. ANI KARMICIELKĄ

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 81, art. 7, *Hagah*:

- ☆ «Niech nie karmią niemowlęcia z karmicielki *nochrít*, jeżeli można mieć izraelicką; [86—87] ponieważ mleko *nochrítki* zamyka (zatwardza) serce i wytwarza w niem złą naturę.»²²⁾

II. ANI NAUCZYCIELEM

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 153, art. 1, *Hagah*:

- ☆ «Niech im (*akumom*) nie powierzają dziecka dla szkolenia w nauce lub sztuce; ponieważ przez nie wiodą do odszczerpienia.»

Jaki jest inny powód niepowierzania dzieci nauczycielom chrześcijańskim, widzieliśmy wyżej.²³⁾

III. ANI LEKARZEM

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 155, art. 1:

- ☆ «Gdyby (żyd) był zraniony lub dotknięty chorobą, chociaż tak ciężką, że mógłby nawet naruszyć sabat (dla postarania się o lekarstwo), nie może korzystać z pomocy lekarza *akuma*, który jest nieznany ogółowi (jako w swojej sztuce bardzo biegły); musimy się bowiem obawiać morderstwa *). Nawet

²²⁾ W innych wydaniach „*Szulchan aruchu*“ zamiast *nochrít*, jest *kutít* (w szczecińskim), *iszmaelit* (w krakowskim). W wileńskim zaś całe zdanie — „i wytwarza w niem złą naturę“ — jest opuszczone.

²³⁾ Na str. 117.

*) [Patrz dopisek na stronie 115 i 116.]

kiedy jest wątpliwe, czy (chory) będzie żył, czy umrze, nie wolno poddawać się jego leczeniu. Jeżeli jednak na pewno umrze, wtedy wolno: życia bowiem jednej godziny nie należy tak wiele cenić. *Akumowi* twierdzącemu, że jakieś [87—88] korzenne ziele (lekarstwo) jest dobre, można wierzyć; bynajmniej jednak nie kupować go od niego. *Hagah*. Niektórzy mówią, że tego wszystkiego nie wolno tylko wtedy, gdy *akum* używa pomocy zadarmo; kiedy zaś przyjmie pieniądze, wolno w każdym wypadku; pewne jest bowiem, że nie spowoduje szkody (żydowi) dla zachowania zysku.»

Talmud, traktat *Pesachim* 25a:

- ☆ «Powiedział r. *Jochanan*: mogą się leczyć u wszystkich, z wyjątkiem bałwochwalców [*aboda zara*], nierządników i zabójców.»

IV. ANI FRYZJEREM

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 156, art. 1:

- ☆ «Niech nie strzygą się u *akuma*, lecz tylko w obecności synów ludzi (żydów). *Hagah*. Inni jednak zaostrzają (ten nakaz) mówiąc: dać się golić brzytwą nawet wtedy nie wolno, gdy są obecni liczni (ludzie); lecz koniecznie powinien [strzyżony] widzieć siebie samego w lustrze.»²⁴⁾

V. ANI AKUSZERKĄ

Talmud, traktat *Aboda zara* 26a:

- ☆ «Nasi rabini uczyli: kobieta cudzoziemka [*nochrít*] nie może być akuszerką u córki Izraela, [88—89] dlatego, że są podejrzone o morderstwa *) według r. *Meira*. Mędrcy jednak mówią, że cudzoziemka [*nochrít*] może spełniać tę czynność, gdy są obecne inne kobiety (żydówki); lecz nigdy sama. Ale r. *Meir* powiedział: nie może być dopuszczona nawet w obecności innych; niekiedy bowiem uderzają ręką czoło (czyli mózg noworodka, gdzie jest oczywiście bardzo miękki), i zabijają dziecko; i to tak, że nie można zauważyć lub spostrzec.»

²⁴⁾ Nie rozchodzi się tu o golenie brody, lecz pogranicza włosów na karku. Żyd bowiem, goliący brodę, popełnia pięć grzechów, z powodu jej pięciu końców. — *Majmonides*: *Hilchot akum*, rozdz. XII, § 5.

*) [Patrz dopisek na stronie 115 i 116.]

ROZDZIAŁ II

CHRZEŚCIJAN NALEŻY ZNISZCZYĆ

Wyznawcom „tego męża“, którego samo imię brzmi u żydów — „niech zginie imię jego i pamięć o nim“, nic innego nie mogą życzyć jak żeby zginęli wszyscy — Rzymianie, tyrani, ciemniejący synów Izraela, i żeby się żydzi tak uwolnili z tej czwartej niewoli. Każdy Izraelita jest przeto obowiązany wedle sił, zwalczać to bezbożne królestwo Edomitów, rozprzestrzenione na cały świat. Ponieważ jednak nie zawsze, wszędzie i dla wszystkich jest możliwe tego rodzaju tępienie chrześcijan, nakazuje Talmud przynajmniej pośrednio ich zwalczać; mianowicie przez szkodzenie im wszelkimi sposobami — i tak zmniejszać ich władzę i przygotowywać upadek. Gdzie zaś jest możliwe, żyd może i powinien także mordować chrześcijan bez żadnej litości.

ARTYKUŁ I

NALEŻY CHRZEŚCIJANOM SZKODZIĆ

Żyd ma nakaz szkodzić chrześcijanom wszędzie tak pośrednio, nie robiąc dla nich nic dobrego, jak też bezpośrednio, w majątkach i sądach; nie może też przyjść chrześcijaninowi z pomocą, w razie niebezpieczeństwa życia. [89—90]

I. NIE NALEŻY ROBIĆ NIC DOBREGO

Księga *Zohar*, część I, 25b:

☆ «Ci, którzy starają się dobrze czynić *akumowi*,... po śmierci nie zmartwychwstaną.»

Wolno niekiedy dobrze czynić chrześcijanom, lecz w tym celu, aby dobrze było samemu Izraelowi: mianowicie dla spokoju i ukrycia nieprzyjaźni.

Majmonides w *Hilchot akum*, rozdz. X, § 6:

☆ «Będą się wspierali nędzarze pogan z nędzarami Izraela dla spokoju; nie należy przeszkadzać, aby nędzarze *gojów* zbierali resztki po kątach, i to także dla spokoju.»

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 148, art. 12, *Hagah*:

- ☆ «I dlatego jeśli wchodzi do miasta i znajduje ich weselących się, w ich dniu świątecznym, może się z nimi weselić, dla ukrycia nieprzyjaźni, na sposób obłudnika. Jednakowoż, (kto) o duszy (zbawienie jest niepokojny), niech unika weselenia się; niech się powstrzyma od weselenia się z nimi, jeżeli się to może stać i bez wzbudzenia nieprzyjaźni z tego powodu.»

1. Nie wolno chwalić chrześcijanina.

Talmud, traktat *Aboda zara* 20a, *Tosefta*:

- ☆ «Nie okażesz im życzliwości¹⁾, aby przypadkiem nie powiedziano: jak piękny jest ten *goj*²⁾.» [90—91]

Tak się tam tłumaczy słowa *Deuteronomium* VII, 2: ☆ „i nie będziesz ich (*goim*) żałował“, cytowane w *Gemurze*.

W ten sam sposób wyjaśnia to miejsce Pisma Świętego — r. Szelomo Jarchi:

- ☆ «Nie okażesz im życzliwości; zabronione jest człowiekowi [żydowi] mówić: jak piękny jest ten *goj*.»

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 151, art. 14:

- ☆ «Nie jest dozwolone coś powiedzieć na ich pochwałę, ani nawet powiedzieć: jak piękny jest ten *akum*. O ileż mniej chwalić (wolno) jego dzieła, lub coś takiego o nich opowiadać, coby mogło zrobić ich sławnymi. Jeżeli jednak chwałę go, ma się zamiar dać chwałę Bogu Błogosławionemu, za to mianowicie, że stworzył piękne stworzenie, wtedy wolno.»

2. Żydowi nie wolno nawet wymawiać nazwy chrześcijan i nazwy rzeczy, które się odnoszą do ich kultu bałwochwalczego.

M a j m o n i d e s w *Hilchot akum*, rozdz. V, § 12:

- ☆ «Wzbronione jest także wspominać *akum*... Albowiem napisano: „Nie wspominaj“.³⁾»

3. Gdy zaś zdarzy się wspomnieć koniecznie bożków, są obowiązani nazywać je obelżywie.

1) T. j. nie powiesz nic na ich pochwałę.

2) „Jako, że to staje się okazją przywiązania się do nich i nauczania się od nich złych rzeczy“, dodaje Majmonides w *Hilchot akum*, rozdz. X, § 5.

3) *Exodus* XXIII, 13.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 146, art. 15:

- ✧ «Należy się starać niszczyć bożki, albo nadawać im nazwy obelżywe.» [91—92]

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 147, art. 5:

- ✧ «Dozwolone jest wyśmiewać bożki. *Hagah*. Godzi się mówić *gojowi*: „Bóg twój niech ci pomaga“, lub „niech sprawy twoje czyni pomyslnemi“.»

R. B e c h a j, wyjaśniając tekst *Deuteronomium* VII, 26, o obrzydzeniu bałwochwalstwa, tak mówi ⁴⁾:

- ✧ «Pismo uczy, że człowiek jest obowiązany obrzydzać bożki, nazywając je obelżywie; jak: jeśli będzie nazwa jakiegoś kościoła *bet galja* — dom wyniosły, niech nazwie go *bet karja* — dom niski, dom wieprzy, ustęp; albowiem to słowo (*karja*) oznacza miejsce głębokie i niskie; i t. d.»

Że żydzi rzeczywiście nazywają obelżywie rzeczy chrześcijan, widzieliśmy już dotąd w niejednym miejscu. Warte trudu jest zebrać tu razem nazwy, oczywiście nie wszystkie, któremi żydzi określają rzeczy dla chrześcijanina najdroższe i najświętsze.

A. J e z u s nazywa się obelżywie ✧ *Jeszu*, co oznacza *Immach Szemo Wezikro* — niech zginie imię jego i pamięć o nim.

Właściwe imię naszego Zbawiciela po hebrajsku jest ✧ *Jeszua* — zbawienie.

Nawiązując do tego prawdziwego imienia mówią, że Jezus jest ✧ *El lo joszia* — Bogiem nie mogącym zbawić.

W owej modlitwie, którą odmawiają wychodząc z synagogi, przy dziękczynieniu, że Bóg ich nie stworzył, jak pozostałe narody ziemi, ani nie ustanowił ich działu i podziału, jako przeznaczenie owych narodów, dodają słowa: [92—93]

- ✧ «które [to owe narody] rzucają się na ziemię i czczą pustkę

⁴⁾ U J. Buxtorfa: *Lexicon*, w źródłosłowie ✧ *kara*, gdzie jest dużo o obelżywych nazwach rzeczy chrześcijańskich.

i nicość i zanoszą modły do Boga, który nie może z bawić.»⁵⁾

Podobnie u Rasziego, który do słów Psalmu XVIII, 24: ☆ *jeszawweu ween moszia* — „Wolali, a nie było, ktoby wybawił...” — dodaje: ☆ ten jest Bóg cudzy⁶⁾.

Mówią, że przymiotnik Chrystusa ☆ *Nocri* — Nazareński znaczy to samo, co *ben Necer*, co jest imieniem własnym pewnego słynnego rozbójnika, wspomnianego w Talmudzie, w traktacie *Ketubot* 51b.

R. Izaak Abarbinel, wyjaśniając słowa Daniela VII, 8: „Przypatrywałem się rogom, a oto róg inny mały wyrósł z pośrodku nich...“, tak mówi w *Majene ha-jeszua* 66b:

☆ «Uważaj, w jaki sposób wykładają (rabini) ten inny mały róg o *ben Necer*, którym jest Jezus Nazareński, i zestawiając szereg tekstów, łączą z nim królestwo bezbożne, które jest królestwem Edom; albowiem niem (królestwem) jest jego lud.»⁷⁾

B. Maryję, Matkę Jezusa, nazywa się ☆ *charja* — gnój, odchody⁸⁾. Po hebrajsku jest ☆ *Mirjam*. [93—94]

C. Świętych, którzy po hebrajsku zwą się ☆ *kedoszim*, nazywają, wstawiwszy ☆ *Jod*, ☆ *kedeszim* — *cinaedus*⁹⁾. Święte zaś — *kedeszot* — nierządnicę.

D. Święty dzień Pański — niedziela jest dla nich ☆ *jom ed* — dzień klęski.

⁵⁾ „W Jezusa godzą te pełne zdrady i bluźniercze słowa, które, gdy wymawiają piekielnymi ustami, zwykle na ziemię spluwają.” Buxtorf: *Synagoga Iudaica*, rozdz. X, str. 217. Porównaj: część I, rozdz. I, art. 1, § 1, na str. 90.

⁶⁾ „Wydaje się, że tu podstępnie mają na myśli chrześcijan i Jezusa rozumieją przez *Aboda zara* — boga cudzego, naigrawając się jakby z jego Imienia temi słowy: „*jeszawweu ween moszia*...”. Buxtorf: *Lexicon*, na str. 902.

⁷⁾ Tyle Abarbinel. Potwierdza te słowa także to, co zauważyłem w rękopisie *Szulchan aruchu* w tem miejscu, gdzie pod wyrazem ☆ *Necer*, te słowa się dodaje: ☆ *Necer* jest także ten przeklęty *Noceri*; lub A' ☆ *Necer* nazywa się ☆ Nazarejczyk przeklęty. Buxtorf, *Lexicon* w źródłosłowie ☆ — *Necer*.

⁸⁾ „To słówko było niegdyś wyrażeniem plugawym, jak u Niemców *Dreck*.” Buxtorf: *Lexicon*, w źródłosłowie ☆ *Chara*.

⁹⁾ *Cinaedus* — rozpustny, lubieżny chłopiec, będący przedmiotem lubieżności. [קדש — *kadesz* = „chłopiec będący przedmiotem lubieżności, niby bożkom poświęcony”. — Patrz ks. prof. Al. Chiarini: „Słownik hebrajski”, na str. 199.]

E. Święto Bożego Narodzenia nazywają ☆ *nital* — wytypienie.

F. Wielkanoc, brzmi u nich nie ☆ *Pesach*, lecz ☆ *ke-cach* — odcięcie, lub ☆ *kesach* — szubienica.

G. Kościół chrześcijański, nie ☆ *bet ha-tefilla* — dom modlitwy, lecz ☆ *bet ha-tifla* — dom głupoty i szaleństwa. Także ☆ *bet ha-turpa* — dom obrzydliwości.

H. Księga Ewangelji jest dla nich ☆ *aawon gilajon* — niegodziwością księgi [czyli księgą niegodziwości].

K. Nabożeństwa chrześcijan nazywają się gnojeniem.

W Talmudzie Jerozolimskim¹⁰⁾ znajduje się takie zdanie: ☆ «Kto widzi ich *mezabbelin*¹¹⁾ (t.j. gnojących; zamiast słowa *mezabbechim* — składających ofiarę) bożkowi, niech powie: „Kto składa ofiarę bożkowi, będzie pożarty“¹²⁾».

L. Nietylko rzeczy świętego kultu chrześcijańskiego nazywają niegodziwymi nazwami, ale nawet same osoby i to naczelne u chrześcijan. W Talmudzie w traktacie *Aboda zara* 46a — tak nakazuje się: gdyby kto chciał powiedzieć ☆ *pene ha-melech* — oblicze króla, niech zamiast tego powie ☆ *pene ha-kelew* — oblicze psa. [94—95]

Dziewczyna chrześcijańska, usługująca żydom w sabbat, nazywa się *szabes-sziksel* — nierządnicą sobotnia.

4. Żydowi nie wolno dawać chrześcijanom podarków.

Majmonides w *Hilchot akum*, rozdz. X, § 5:

☆ «Wzbronione jest dawać im (*goim*) podarki darmo. Lecz można je dawać nowonawróconemu [na judaizm], który mieszka wśród Izraelitów; ponieważ jest powiedziane: „Obcemu, który jest w twoim kraju, daj do zjedzenia lub sprzedaj poganinowi“¹³⁾; sprzedaj zaś, nie daruj.»

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 151, art. 11:

¹⁰⁾ Karta 13b. [Tak samo w Talmudzie Jerozolimskim wydanym w Lipsku; p. traktat *Berachot* 13b.]

¹¹⁾ *Jarchi* do *Numeri* XXV, 3 — uczy, że istotnie poganie gnoją wobec swego bóstwa, na jego cześć:

☆ «Otwierają wobec niego odbyt i wydają gnój i to jest sposób czczenia go (bożka).»

¹²⁾ *Exodus* XXII, 19. ¹³⁾ *Deuteronomium* XIV, 21.

☆ «Wzbronione jest dawać darmo podarki *akumom*, z którymi niema (żyd) żadnej zażyłości.»

Tym zaś, którzy są żydowi dobrze znani i od których jest nadzieja wzajemnego obdarowania, Talmud¹⁴⁾ zezwala dawać podarki. Także dla zachowania pokoju¹⁵⁾.

5. Prawem zakazane jest żydowi sprzedawać posiadłość swoją chrześcijanom.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 334, art. 43:

☆ «W 24 przypadkach (rada starszych) powinna żyda skazać na wygnanie: mianowicie... 8) Jeśli kto sprzedaje swoją posiadłość *akumowi*, musi być zesłany na wygnanie, póki nie podejmie się naprawienia wszelkiej szkody, powstałej od *akuma* dla sąsiada Izraelity.» [95—96]

6. Zakazane jest również uczyć chrześcijan sztuki.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 154, art. 2:

☆ «Nie wolno (żydowi) uczyć *akum* sztuki.»

II. NALEŻY SZKODZIĆ NA IMIENIU

Goim, jako niewolnicy, bydła służące synom Izraela, należą do żyda życiem swoim i majątkiem.

☆ «Życie jego (*goja*) jest pozostawione (t. zn. w rękę żyda), o wiele bardziej jego mienie¹⁶⁾.»

Jest to zasadniczy pewnik rabinów.

Zupełnie bezkarnie może więc żyd zabierać chrześcijanom rzeczy do nich należące, w każdy sposób: oszustwem i podstępem; i nie należy mówić, że kradnie, czyniąc w ten sposób, lecz że odzyskuje, co jest jego.

Talmud, traktat *Baba batra* 54b:

☆ «Wszystkie majątności *gojów* są jakby opuszczone; kto je pierwszy zabiera, ten jest ich panem.»

1. Przeto nie wolno ostrzegać mylących się w interesach.

Szulchan aruch, część *Choszen ha-miszpat* § 183, art. 7:

☆ «Posłał ktoś swego człowieka dla odebrania pieniędzy od *akuma*; jeżeli *akum* się pomyli i da więcej, niż się należy, cała

¹⁴⁾ Talmud, traktat *Aboda zara* 20a.

¹⁵⁾ Patrż: § 1, tegoż artykułu, na str. 141.

¹⁶⁾ U A. Rohlinga: *Die Polemik...*, na str. 20.

nadwyżka należy do posłańca. *Hagah*. Lecz tylko wtedy (należy dać nadwyżkę posłańcowi), gdyby on sam wiedział o omyłce, zanim oddał panu (który go posłał); w przeciwnym razie i jeżeli oddał (pieniądze omyłkowo otrzymane) panu, wszystkie należy przyznać posyłającemu [posłańca].» [96—97]

2. Nie wolno oddawać rzeczy znalezionej, jeżeli jej właścicielem jest chrześcijanin.

Szulchan aruch, część *Choszen ha-miszpat* § 266, art. 1:

☆ «Rzecz zgubioną *akuma*, może (żyd) zatrzymać; powiedziane jest bowiem: „rzecz zgubioną brata twego“¹⁷⁾ (oddasz). Kto zaś ją oddaje, przekracza prawo; powiększa bowiem znaczenie przekraczających prawo. Lecz jeżeli ktoś odda ją dla uczczenia Imienia (Boga), aby mianowicie chwalono Izraelitów i stąd wiadomo, że oni są ludźmi bardzo uczciwymi, wtedy jest godzien pochwały.»¹⁸⁾

3. Wolno oszukiwać chrześcijan.

Talmud, traktat *Baba kamma* 113b:

☆ «Oszukanie jego (*goja*) jest dozwolone.»

Szulchan aruch, część *Choszen ha-miszpat* § 156, art. 5,

Hagah:

☆ «Gdy ktoś (żyd) ma *akuma* w dobrym interesie, nie wolno innym, według zwyczaju niektórych okolic, współzawodniczyć i prowadzić interesy z tym samym *akumem*. W innych jednak miejscach nie tak się sądzi: dozwala się bowiem innemu żydowi przyjść do tego samego *akuma*, jemu pożyczać, z nim handlować, zniszczyć go [97—98] (oszukać), odebrać od niego pieniądze, ponieważ mienie *akuma* należy uważać za wspólne i jest tego, kto pierwiej zabiera. Są jednak tacy, którzy zabraniają (żydowi współzawodniczyć).»

Szulchan aruch, część *Choszen ha-miszpat* § 183, art. 7,

Hagah:

¹⁷⁾ *Deuteronomium* XXII, 3.

¹⁸⁾ To samo zawiera: Talmud w traktacie *Baba kamma* 9b i 113b; r. Bechaj 112a, i t. d. «W księdze ☆ *Ceror ha-mor* — Wiązanka mirry, napisanej około 1510 roku, podobnie uczy się wyraźnie, na podstawie Talmudu Jerozolimskiego, że należy zwrócić dla uświęcenia Imienia Pańskiego i aby utrzymywał się pokój między chrześcijanami.» — Buxtorf: *Lexicon*, w źródłosłowie ☆ *Abad*.

☆ «Jeżeli do jakiegoś (Izraelity), handlującego z *akumem*, przyjdzie jego towarzysz i oszuka *akuma*, czy to na miarze, czy to na wadze, czy też na ilości — obowiązany jest podzielić się zyskiem z tym towarzyszem, bez względu na to, czy sprowadzony był za nagrodą, czy też bezinteresownie (mu pomagał).» ¹⁹⁾

4. Wolno także żydowi udawać chrześcijanina dla lepszego oszukiwania.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 157, art. 2, *Hagah*: ²⁰⁾

☆ «Jeżeli może (żyd) oszukać ich (bałwochwalców), żeby oni go uważali za czciciela gwiazd [*akuma*], wtedy wolno (udawać).»

Przykład przewrotności tego rodzaju przytacza znakomity *Wagenseil* w swoim dziele „*Sota*“, na str. 704 :

«Lecz zaklinam, zechciej zwrócić uwagę Łaskawy Czytelniku i zdumiej się, w jaki sposób nasz *Juliusz Konrad Otto*, — pseudo-żyd, pseudo-rabin i pseudo-chrześcijanin, a przytem (oburzenie bowiem, wybuchające z całej duszy, zniewała zmienić zwyczajny skromny język) prawdziwy złodziej, arcyzłodziej godzien szubienicy — część tego powiedzenia, które — jak skłamał — można czytać w *Rosz ha-szana*, rozdz. I, [98 - 99] arkusz 186 (gdy nieskażona księga posiada nie więcej, jak 31 arkuszy ²¹⁾), omówił w *Gali razja*, czyli odkryciu tajemnic, księga I, rozdz. 3 :

«„Następuje, mówi, tekst, że należy czcić także Syna, ponieważ ten prawdziwy Bóg istnieje z Ojcem :

☆ „Powiedział *rabbi Icchak rabbiemu Kahanie* : Żą-

¹⁹⁾ Wolny jest żyd — jak sądzą — od naprawiania szkód, wyrządzonych przez jego zwierzęta chrześcijaninowi; ale nie przeciwnie. *Szulchan aruch*, część *Choszen ha-miszpat* § 406, art. 1.

²⁰⁾ Także w wyd. wileńskim z 1873 r. znajduje się ten tekst.

²¹⁾ Wydanie amsterdamskie ma 42 arkusze. Ten tekst znajduje się w 4a. Prawdziwa treść jego jest taka: «Odpowiedział *r. Icchak r. Kahanie*: Dobry nauczycielu, za pozwoleniem (zaprzeczę ci. Albowiem po tem, co przytoczyłeś, następuje bezpośrednio w dalszym ciągu świętego tekstu): Aby ofiarowali rzeczy o przyjemnym zapachu Bogu niebios i modlili się za życie króla (Cyrusa) i jego synów. (Więc widzisz, że nie z pobudki prawdziwej pobożności, lecz tylko aby on i dzieci żyli szczęśliwiego losu i aby jak najdłużej żyli, stosował on względem żydów tę łagodność).»

damy, żebyście składali ofiary Bogu niebieskiemu i czcili wiecznego i żywego króla wraz z jego synem.“

„Temi słowy rabin ten wyraźnie naucza, że Bóg Ojciec ma Syna, którego należy czcić także; mówi bowiem: Czcijmy Króla wiecznego z jego Synem. To jest: Tego żywego Króla, który jest Bogiem Ojcem i *Benohi*, co w gwarze chaldejskiej jest tem samem, jakgdyby powiedział: Czcijmy Boga Syna, ponieważ jest równy Ojcu i współwieczny Duchowi Św.“»

«Ach! Na miły Bóg! Cóż to jest, jeśli nie świętokradztwo i czy sam piekielny zły duch mógłby bardziej szydzić ze świętej religji chrześcijańskiej, jak uczynił to ten niegodziwiec, schwytany na gorącym uczynku? Nuże batów! Czyż to są „owe ukryte i żydom tymczasem wykradzione nauki i tajemnice“, które, jak się chwaliśz w przedmowie do książki, poza wyjątkami z Pisma, pod każdym względem obrzydliwej, „wyciągasz na światło“, „aby tem łatwiej dała się wielu poznać chwała Boga, a czytelnicy chrześcijanie coraz bardziej się utwierdzali w prawdziwej wierze“? Czyż to jest „rozgłaszanie tajemnic żydów dla ich korzyści i pożytku“? Zaiste „nietylko dopisałeś właściwy tekst Talmudu i same słowa rabinów, lecz także dodałeś liczbę poszczególnych stronic, aby się tem łatwiej okazało, żeś wszystko przepisał w dobrej wierze, prosto, jasno bez żadnego z góry powziętego zamierzenia“. Tak, zupełnie jestem przekonany; [99—100] nie miał innego zamiaru, najpodlejszy z dwunogich, gdy symulował religję chrześcijańską i obmyślał swoją bezbożną i ohydłą książkę, jak, żeby pod pozorem wspierania wiary chrześcijańskiej, zrobić ją najbardziej dla żydów pogardliwą. Spodziewał się bowiem, że chrześcijanie skwapliwie użyją jego bardzo nedorzeczných argumentów i naspikowanych jedynie pustemi żartami i szyderstwami przeciw żydom, i tak narażą się na ich śmiech i gwizdanie. Otóż tak, zaiste, się stało. Wzięli ludzie, wcale znaczni, oszustwa, podstępny i intrygi tego szalbierza i zamieścili je w swoich dziełach. Należy publicznie napomnieć, niech się nauczą ostrożniej postępować ci, którzy dbają o swoje zbawienie, którzy pojmują nienaruszoną chwałę Boga i Pana naszego Jezusa Chrystusa.»

5. Żyd według swego prawa może także uprawiać lichwę z widzeniem chrześcijan.

Talmud, traktat *Aboda zara* 54a:

☆ «Odstępcy²²), który popada w bałwochwalstwo, wolno dać pożyczkę na lichwę.»

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 159, art. 1:

☆ «Dozwala się według prawa pożyczać *akumowi* na lichwę. Jednak mędrcy (niektórzy) sprzeciwiają się temu, chyba żeby był w niebezpieczeństwie życia. Dziś jednak wolno w każdym przypadku.»

III. NALEŻY SZKODZIC W SĄDACH

1. Dla skazania sądem chrześcijanina, godzi się żydowi użyć wszelkiego rodzaju oszustwa, kłamstwa, a nawet krzywoprzysięstwa. [100—101]

Talmud, traktat *Baba kamma* 113a:

☆ «Nauka mówi: Gdy Izraelita i *goj* przyjdą na sąd, jeśli możesz uwolnić go (żyda) według praw Izraela, uwolnij; skarżącemu zaś *gojowi* powiedz, że tak nakazują nasze prawa. Jeżeli zaś (można uwolnić żyda) według praw narodów ziemi, uwolnij i powiedz: takie są wasze prawa. Jeżeli ani jedno, ani drugie nie jest możliwe, niech działa przeciw niemu (*gojowi*) podstępnie, jak chce r. Iszmael. *Rabbi Akiba* zaś utrzymuje, że nie należy działać podstępnie, aby przypadkiem nie znieważać Imienia (Boga Błogosławionego, gdyby żyd został przyłapany na podstępie).» *)

Że tak rzeczywiście należy rozumieć to sprostowanie r. *Akiby*, poucza wyjaśnienie na marginesie do tego miejsca:

☆ «Niema wcale znieważenia Imienia (Najwyższego), kiedy (*goj*) nie zauważy, że on (żyd) kłamie.» **)

²²) ☆ *Szomed* u żydów oznacza powszechnie chrzest. ☆ *Meszummad* — żyd odstępcą ochrzczony. *Szmaden*, mówią słowem mieszanym zamiast chrzcic. Stąd owa najstraszniejsza formuła zapewnienia, którą słyszałem na własne uszy, mówioną przez niepioniów: „*Ich will mich schmaden lassen, wenn das nit wahr ist.*“ [= „Ja się dam ochrzcić jeżeli to nieprawda“.] Wagenseil: *Sota*, na str. 959. Porównaj *Lexicon Buxtorfa*, w źródłosłowie ☆ *Szomed*.

*) [W Talmudzie lipskim tekst ten znajduje się w *Chesronot chaszas* do traktatu *Baba kamma* 113a; słowo *goj* zamieniono tu na *akum*.]

**) [W Talmudzie lipskim tekst ten podano z *Chesronot chaszas*.]

A nieco dalej, Talmud, traktat *Baba kamma* 113b, *Tosefta*:

- ☆ «Niema profanacji Imienia (Boga), gdy np. (żyd) kłamał i wie mówi spadkobiercy (*gojowi*): „dałem (jakaś rzecz) twemu ojcu; on zaś umarł“ (ty przeto mi ją oddaj); byleby tylko *goj* nie wiedział, że (żyd) wyraźnie kłamie.» *)

2. Żyd może także krzywo przysięgać ze spokojnem sumieniem. [101—102]

Talmud, traktat mały *Kalla* 1b (str. 18):

- ☆ «Powiedziała ²³⁾ jemu: przysięgnij mi. Przysięgł *rabbi* Akiba swojemi wargami, lecz w sercu swoim natychmiast tę przysięgę unieważnił.»

Potem tamże nazwany został *rabbi* Akiba wielkim, jako ten, któremu sam Bóg wyjawiał swoją tajemnicę!

Podobne miejsce znajduje się w *Szebuot hagahot* 6d, r. Aszera ²⁴⁾:

- ☆ «Jeżeli prefekt miasta wezwie ich (żydów) do przysięgi, że nie uciekną ani nie wyprowadzą kogoś z miasta, mogą postępować chytrze (krzywo przysięgać), myśląc w sobie, że nie wyjdą dzisiaj, albo że nie uprowadzą kogoś z miasta tylko dzisiaj.»

IV. NALEŻY SZKODZIĆ NA DOBRACH ŻYCIOWYCH

Żadnym środkiem nie powinni gardzić żydzi w zwalczaniu tyranji czwartej niewoli (chrześcijańskiej), aby się od niej w jakikolwiek sposób uwolnić. Należy więc walczyć z całą chytrą i nie robić nic, co by mogło ich zgubę odwrócić: chorych nie leczyć, rodzącym chrześcijankom nie pomagać, ani uwalniać z największego niebezpieczeństwa życia.

1. Żyd jest obowiązany starannie knuć zasadzki na chrześcijan.

Księga *Zohar* część I, 160a:

- ☆ «Rzekł do niego (r. Chezkji) r. Jehuda: Zaprawdę słusznie należy dać temu, kto zdoła się uwolnić od owej części (wrogiej żydom) i wielce należy chwalić tych sprawiedliwych, którzy mogą się uwolnić [102—103] od części drugiej i zwal-

*) [W Talmudzie lipskim tekst ten podano w *Chesronot chaszas*.]

²³⁾ Matka *mamzera*. Patrz na str. 93 i 94.

²⁴⁾ U A. Rohlinga: „*Die Polemik...*“, na str. 14.

czać ją. Powiedział r. Chezkia: w jaki sposób (należy zwalczać?). Otworzył (usta swe r. Jehuda) i rzekł: „w rozważnej staranności zgotujesz mu wojnę“²⁵⁾. Jaką wojnę? Rozumie się wojnę z ową złą częścią, którą każdy syn człowieka (żyd) obowiązany jest zwalczać; jak także Jakób działał przeciw Ezaowi²⁶⁾, który był z owej części, — z chytrością (i oczywiście przewrotnością), gdziekolwiek zajdzie potrzeba: należy walczyć przeciw niej [t. j. złej części] bez ustanku, aż zostanie ustanowiony należyty porządek (aż do wszechstronnego podbicia narodów ziemi). Dlatego mówię, że będzie rzeczą przyjemną dla tych, którzy mogą się (od tej części) uwolnić i nad nią panować.»

2. Nie wolno nieść pomocy choremu chrześcijaninowi.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 158, art. 1:

- ✧ «Nie należy ich (*akumów*) leczyć nawet za pieniądze, chyba, że należy się obawiać nieprzyjaźni. (Wtedy bowiem, nawet darmo wolno nieść pomoc, gdy niemożliwe jest odmówić). Wolno także próbować lekarstwa, (dla zbadania) czy pomaga.»²⁷⁾ [103—104]

3. Nie należy pomagać chrześcijance przy porodzie.

Szulchan aruch, część *Orach chajim* § 330, art. 2:

- ✧ «Nie należy udzielać żadnej pomocy w porodzie kobiecie *akum* w dniu sabatu, choćby w drobiazgu, przez który nie będzie wcale naruszenia sabatu.»

4. Choćby żyd zobaczył chrześcijanina w niebezpieczeństwie życia, nie powinien go uwalniać, owszem obowiązany jest oddalać wszelką pomoc, któraby go mogła zachować przy życiu.

Szulchan aruch, część *Choszen ha-miszpat* § 425, art. 5:

- ✧ «Jeżeliby kto zobaczył, że ktoś (odszczępieniec przeczący *Torze*) wpadł do studni, w której jest drabina, niech pospiesznie ją wyciągnie i powie: „Muszę sprowadzić z dachu mego syna; zaraz ci ją odniosę“; lub coś podobnego tym słowom (niech powie). Ale Kutejczyków, [*kutim*], z którymi nie mamy żadnej nieprzyjaźni i pasterzy

²⁵⁾ Przypowieści XXIV, 6. ²⁶⁾ Patrz na str. 116.

²⁷⁾ Majmonides: *Hilchot akum*, rozdz. X, § 2.

mniejszych trzód zwierząt Izraela, gdzie oni mają swoje pola, lub innych tym podobnych — nie należy zabijać: lecz nigdy nie należy uwalniać bliskich śmierci.»

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 158, art. 1:

- ☆ «*Akumów*, z którymi nie mamy nieprzyjaźni i t. d... nie należy zabijać, lecz nigdy nie uwalniać bliskich śmierci. Naprzykład: widząc, że ktoś z nich wpadł do [104—105] morza, nie powinien go wyciągnąć, chyba, że obiecał dać pieniądze.»

Majmonides w *Hilchot akum*, rozdz. X, § 1:

- ☆ «Nie wolno się nad nimi litować; ponieważ powiedziane jest: „Nie będziesz się nad nimi litował“²⁸⁾. Dlatego, gdyby ktoś zobaczył *akuma* ginącego lub tonącego w wodzie, niech nie udziela pomocy. Gdyby go zobaczył bliskiego śmierci, niech śmierci nie wrywa. Ale gubić go własnoręcznie, rzucać głową do studni lub coś temu podobnego, nie godzi się, ponieważ wojny z nami nie prowadzi.»

ARTYKUŁ II

CHRZEŚCIJAN NALEŻY MORDOWAĆ

Wreszcie Talmud nakazuje zabijać chrześcijan bez żadnej litości.

Talmud, traktat *Aboda zara* 26b:

- ☆ «Heretyków, zdrajców i odstępców należy strącać (do studni), ale nie wyciągać.»

Po dodaniu do nich jeszcze ciemiężców, trzymających teraz Izraela w niewoli, będziemy mieli cztery rodzaje tych, których żydzi mają zabijać, a to: zdrajcy, odstępcy, ciemiężcy, wreszcie wszyscy heretycy-chrześcijanie, nie wyłączając nikogo, nawet najlepszego.

I. NALEŻY MORDOWAĆ ZDRAJCÓW *)

Za największych wrogów żydów słusznie uważani są ci,

²⁸⁾ *Deuteronomium* VII, 2.

*) [Podtytułik ze spisu rzeczy ks. *Pranajtisa*.]

którzy odsłaniają tajemnice ich nauki talmudycznej lub stają się dla nich przyczyną szkody pieniężnej, chociaż niewielkiego znaczenia. Są to: *moserot* — zdrajcy. [105—106]

Szulchan aruch, część *Choszen ha-miszpat* § 388, art. 10:

- ✱ «Dozwala się zabić donosiciela, nawet w naszych czasach, na każdym miejscu (gdziekolwiek zostanie spotkany). Można go zabić zanim doniesie. Zarazem, gdy powiedział, że chce kogoś zdradzić co do (dóbr) życia lub majątku, chociażby te były małe i wielkiej szkody nie miały wyrządzić, już wydał na siebie dostateczny wyrok śmierci. Niech go przestrzegą jednak i powiedzą mu: „nie wyjawiaj“. Jeżeli zaś powie bezwstydnie: „nie, wyjawię to“, powinien być zabity i im pierwszej go kto zabije, tem większą będzie miał zasługę. *Hagah*. Jeżeli brak czasu, żeby go przestrzec, przestroga nie jest konieczna. Niektórzy twierdzą, że zdrajcę tylko wtedy należy zabić, kiedy nie można się od niego uwolnić, (pozbawiając go) jakiegoś członka jego. Jeżeli zaś można się uwolnić od niego (w ten sposób), np. przez wyrwanie języka, lub oślepienie jego oczu, wtedy nie wolno go zabijać, ponieważ on nie jest gorszy od innych prześladowców.»

Szulchan aruch, część *Choszen ha-miszpat* § 388, art. 15:

- ✱ «Jeżeli zostało stwierdzone, że ktoś trzy razy zdradził Izraela lub sprawił, że ich pieniądze przeszły do *akumów*, [106—107], należy szukać sposobu i rozsądnego (chytrego) pomysłu, aby go zgładzić ze świata.»

A nawet samo studjowanie prawa żydowskiego zasługuje na karę śmierci.

Talmud, traktat *Sanhedrin* 59a:

אמר רבי יוחנן גוי ששומט

bada który goj Jochanan rabbi Mówi

בתורה חייב מיתה

śmierci winien prawo

R. Jochanan mówi: *Goj*

badający prawo winien jest

śmierci. *)

*) [W Talmudzie lipskim, wydanym w 1932 r.: w traktacie *Sanhedrin* 59a i *Aboda zara* 3a, *Tosefta*: „*akum* badający prawo winien jest śmierci“. W *Chesronot haszas* do *Aboda zara* 3a, *Tosefta*: „*goj* badający prawo winien jest śmierci“.]

II. NALEŻY ZABIJAĆ ŻYDÓW PRZYJMUJĄCYCH CHRZEST

Majmonides w *Hilchot akum*, rozdz. X, § 2:

- ☆ «To powiedziane jest³⁰⁾ o bałwochwalcach. Lecz tych z pośród Izraelitów, którzy odstąpili od religii lub stali się epikurejczykami, mamy rozkaz zabić i aż do piekieł ścigać. Jako że niszczą Izraela i odwracają naród od Boga.

Szulchan aruch, część *Jore dea* § 158, art. 2, *Hagah*:

- ☆ «Przeniewiercy, którzy przechodzą na służbę *akumów*, którzy się plugawią między *akumami*, czcząc gwiazdy i planety, jak czczą tamci, podobni są tym, którzy prowokują gniew (Boga); dlatego należy ich strącać, a nie wyciągać.» [107—108]

Tamże i w *Choszen ha-miszpat* § 425, art. 5:

- ☆ «Epikurejczyków z Izraela, tych mianowicie, którzy poświęcają się czci gwiazd i planet, którzy grzeszą złośliwie, wywołując gniew; także tych, którzy jedzą padlinę, lub którzy ubierają się na pośmiewisko (w suknię zrobioną z wełny i płótna), (są bowiem) prawdziwymi epikurejczykami; podobnie tych, którzy nie uznają *Tory* i Proroków Izraela; wszystkich tych nakazane jest zabić: kto ma władzę zabijać, niech zabija mieczem publicznie; jeżeli nie ma, niech przedsięwzię chytre sposoby, aż zginą.»³¹⁾

Kim są ci, którzy się zapierają Prawa, jasno wykazuje r. Majmonides w *Hilchot teszuba*, rozdz. III, § 8³²⁾.

- ☆ «Trzy są klasy nieuznających *Tory*: 1. Którzy mówią, że *Tora* nie od Boga została dana, lub (nie od Boga) ani nawet jeden jej wiersz ani nawet jedno słowo, lecz (utrzymują), że Mojżesz od siebie to powiedział, każdy (kto tak mówi) nie uznaje *Tory*. 2. Którzy odrzucają jej objaśnienie, zwane *Torą* ustną (*Miszną*), ani nie uznają jej uczyńnych, jak (zrobili) *Cadok*³³⁾ i *Bajthos*³⁴⁾. 3. Którzy mówią, [108—109] że Stwórca zamienił to prawo na inne prawo; *Tora* zaś nie ma już więcej znaczenia żadnego,

³⁰⁾ W § poprzednim, że nie należy rzucać na głowę do studni pogańskiej.

³¹⁾ Następuje przykład, przytoczony na str. 153.

³²⁾ U J. Eckera: „*Judenspiegel*...“ w prawie 50, na str. 35.

³³⁾ Którego zwolennikami byli znani ☆ *Sadduceusze*.

³⁴⁾ Także twórca pewnej sekty religijnej w Izraelu.

choć nie zaprzeczają, że została dana od Boga, jak chrześcijanie i Turcy. Każdy z tych nie uznaje *Tory*.»

III. NALEŻY MORDOWAĆ CIEMIĘŻCÓW

TRZYMAJĄCYCH IZRAELA W NIEWOLI *)

Chrześcijan należy zabijać, ponieważ są ciemiężcami, resztkami Amalekitów, których nakazuje tępić starożytne prawo.

Księga *Zohar*, część I, 25a:

- ✧ «Narody ziemi są bałwochwalcami. O nich jest powiedziane: „niech zostaną zgładzeni z ziemi“, są bowiem z tych, o których jest powiedziane: „zniszcz pamięć Amaleka“. Resztki ich są także w czwartej niewoli³⁵), to jest sprawujący rządy..., którzy są (prawdziwymi) Amalekitami.»

1. Sprawujących rządy przeto przedewszystkiem należy zabijać, kiedy bowiem oni pozostaną nietknięci, próżna jest nadzieja żydów, że zostaną kiedykolwiek uwolnieni z tej czwartej niewoli, próżna jest ich modlitwa.

Księga *Zohar*, część I, 219b:

- ✧ «Pewne jest, że niewola (nasza) będzie trwała aż dotąd, póki nie zostaną wytępieni z ziemi sprawujący rządy nad ludami, czczącymi bożków.» [109—110]

Księga *Zohar*, część II, 19a:

- ✧ «Rzekł r. Jehuda: Przyjdź i zobacz, jak się rzecz ma: od tego czasu, gdy księciu ich została oddana władza nad Izraelem, nie jest wysłuchane ich (Izraelitów) wołanie; (jest zaś wysłuchiwane), gdy książę upada; o nich bowiem jest napisane: umarł król egipski i wkrótce odpoczęli synowie Izraela od niewoli; wołali i wstąpiło ich wołanie do Boga.»

2. Ze wszystkich jednak najbardziej jest żydom nienawistna ta władza, której metropolją jest Rzym. Nazywają ją: Królestwo Ezawa, Edomitów, Królestwo pychy, Królestwo niegodziwe, Rzym bezbożny. Państwo tureckie nazywa się Królestwem Izmaelickiem; jego nie mają zamiaru obalać; wszel-

*) [Podtytułik ze spisu rzeczy ks. *Pranajtisa*.]

³⁵) Mianowicie rzymskiej. Tę poprzedziły: egipska, asyryjska, babilońska.

kiemi zaś siłami [zamierzają] zgładzić Królestwo rzymskie; tem bardziej, że z zagładą Rzymu ma być połączone zbawienie i oswobodzenie narodu wybranego. ³⁶⁾

R. Dawid Kimchi pisze wyraźnie do Obadji: ³⁷⁾

☆ «Cokolwiek powiedzieli prorocy o zniszczeniu Edom w ostatnich dniach, to rozumieli o Rzymie, jak wyjaśniłem w Izajaszu w wierszu „Przybliżcie się ludy, aby słuchać”. ³⁸⁾ Albowiem, gdy Rzym zostanie zniszczony, nastąpi odkupienie Izraelitów.» [110—111]

To samo twierdzi i r. Abraham w księdze „*Ceror hamor*“, w rozdziale „*Szoftim*” i często gdzie indziej:

בחרבן רומא מיד גאולתנו W zburzeniu Rzymu leży rychłe
nasze odkupienie wnet Rzymu zburzeniu W odkupienie nasze. ³⁹⁾ [111—112]

³⁶⁾ Porównaj: *Synagoga Iudaica*, rozdz. X, na str. 212.

³⁷⁾ U J. Buxtorfa: *Lexicon* w źródłosłowach: רום i אדם

³⁸⁾ Izajasz XXXIV, 1.

³⁹⁾ Wiele jest w księgach żydowskich rzeczy pisanych o Rzymie, o jego powstaniu i losie przyszłym, które uważałem za pożyteczne tu przytoczyć.

O powstaniu Metropolji świata chrześcijańskiego czyta się w Talmudzie, w traktacie *Sanhedrin* 21b:

☆ «Tej godziny, w której Salomon pojął córkę Faraona, zastąpił Gabrijel i wetknął trzcinę w morze i sprawił, że wystąpiło (wyciągnął) błoto i na niem zostało zbudowane wielkie miasto, które jest Rzymem.»

W Talmudzie, w traktacie *Szabbat* 56b, czyta się to samo i mówi się dalej:

☆ «W dniu, w którym Jeroboam wprowadził dwa cielce, jednego do Betel, drugiego zaś do Dan, została zbudowana pewna chałupa, którą jest Italja Grecji», to jest Rzym. Albowiem w traktacie *Megilla*, rozdział I, czyta się:

☆ «Italją Grecji jest wielkie miasto Rzym.»

To samo czyta się w Talmudzie Jerozolimskim, w traktacie *Aboda zara*, rozdz. I:

«W dniu w którym Jeroboam wznosił dwa cielce, przybyli Remus i Romulus i zbudowali dwie chaty w Rzymie i t. d.»

Pełniej i z liczniejszymi szczegółami czyta się tę bajkę w *Midrasz rabba* do Pieśni Nad Pieśniami [*Szir ha-szirim rabba*] I, 6 — karta 93:

«Rzekł r. Lewi: w tym dniu, w którym król Salomon ożenił się z córką Faraona Necho, zastąpił Michał wielki książę z nieba i włożył trzcinę do morza, aby błoto lub brud wstąpiło do niej zewsząd i przylgnęło do niej, które to miejsce zrobiło się potem na kształt lasu ☆ i jest on tym samym, który dał miejsce miastu Rzymowi do budowania. Albowiem, gdy Jeroboam ben Nebat wznosił dwa złote cielce, zbudowali w Rzymie dwie chaty, które wkrótce runęły, a gdy je na nowo zbudowali, zwały się znowu. Był tam wtedy mąż sędziwy, któremu było na imię Abba Kolon, który im powiedział: Jeżeli nie przyniesiecie tu wody z rzeki Eufratu i nie zmieszacie jej z tem błotem

IV. NALEŻY ZABIJAĆ WSZYSTKICH CHRZEŚCIJAN *)

Wreszcie należy zabijać wszystkich chrześcijan, nie wyłączając nawet najlepszych. [112—113]

i z tego ich nie zbudujecie, nigdy nie będą stały. Rzekli do niego: A któż nam przyniesie? Odpowiedział: Ja. Wyruszywszy więc, zrobił z siebie jakby handlarza winem, który przynosi wino z jednego miejsca do drugiego do sprzedania i tak szedł z jednego miasta do drugiego, z jednego kraju do drugiego, aż wreszcie doszedł do Eufratu. Gdy tam przybył, wziął wody z Eufratu i przyniósł ją im, którą zmieszali ze swoim błotem i tak znowu wystawili te chałupy, które wtedy stanęły mocno. Od tego czasu mówili ludzie w przysłowiu:

☆ „Każdy kraj, w którym niema Abby Kolona, nie zasługuje na nazwę kraju.“ „I nazwali to miejsce Rzym Babilon”.

To jest tam. I żeby ktoś nie sądził, że się to mówi o innym Rzymie, do tych słów ☆ „miejsce Rzymu“ komentator zaznacza:

☆ „miejsce, w którym zbudowany został Rzym, sprawiający Izraelowi przykrości..”

R. B e c h a j w książce *Kad ha-kemach* (wydania krakowskiego) - litera ☆ *Gimel*, rozdział ☆ *Gaawa* 17d — podaje:

☆ „Ono wstąpiło ponad spalenie“ (*Leviticus* VI, 2) to jest niegodziwe królestwo rzymskie, które się pyszni i wynosi, końcem jego będzie, że będzie sądzone przez ogień jak jest powiedziane: „Ono wstąpiło do spalenia“. *Leviticus* VI.,

R. S a l o m o n do ostatniego wiersza O b a d j i: „I wstąpią Zbawiciele na górę Syjon, aby sądzić górę Ezaw i Pan będzie miał królestwo“, tak pisze: „Naucza cię, że królestwo jego nie jest doskonałe, aż weźmie zemstę z góry Ezaw“, to jest według parafrazy [komentatora] chaldejskiego ☆ wielkie miasto Ezaw“, ☆ k t ó r e m j e s t R z y m .

Ten sam do tych słów: „Uderz pasterza i rozproszą się owce“ (*Zacharjasz* XIII, 7) — „pasterza“, t. j. ☆ „Króla Rzymu bezbożnego“ czyli niegodziwego rzymskiego imperjum.

R. A b r a h a m w księdze „*Ceror ha-mor*“ do tych słów: „W czasie, w którym zachwieje się ich noga“ (*Deuteronomium* XXII, 35):

☆ jakby mówi: „kiedy zachwieje się ich ster i fundament, to jest Rzym bezbożny“..

Co więcej, spodziewają się, że sam ich Wybawca wyruszy z tego miasta. R. B e c h a j w literze ☆ *Num*, księgi *Kad ha-kemach*, pod koniec tak mówi:

☆ Tak znajdziesz o Zbawcy ostatnim, który pojawi się prędko w dniach nasy, który wyjdzie z metropolji Rzymu i zburzy ją..

I że już tylko tam siedzi Mesjasz okazuje się z Talmudu — traktat *Sanhedrin* 98a — w sprawie Mesjasza, gdy zapytują, gdzieby był Mesjasz, odpowiada się, że jest w mieście Rzymie. A jakiż znak jego? ☆ „Siedzi w Rzymie wśród owrozdziały“ t. j. trędowaty. Tak się przytacza w *Szulan aruchu*; lecz dziś czyta się w Talmudzie ☆ „Siedzi między ubogimi noszącymi choroby“. *Lexicon* Buxtorfa, w źródłosłowie קק

Co oznacza to wszystko, co się przepowiada o konieczności zburzenia niegodziwego Rzymu i kogo oznaczają po upadku państwa rzymskiego, zwłaszcza w naszych czasach, w których nawet nie pozostało nazwy imperjum rzymskiego, pozostawiam sądowi każdego, mogącego osądzić.

*) [Podtytułik ze spisu rzeczy ks. P r a n a j t i s a.]

Talmud, traktat *Aboda zara* 26b, *Tosefta*:

בשר שבגרים הרגו Najlepszy wśród *gojów*
zasługuje na śmierć.

To zdanie wielokroć powtórzone spotyka się w rozmaitych księgach żydowskich, chociaż nie w tych samych słowach. Np: r. Salomon Jarchi do rozdziału XIV *Exodus* (wiersz 7), wydania Amsterdamskiego⁴⁰⁾, mówi:

☆ «Najlepszy wśród Egipcjan⁴¹⁾ zasługuje na śmierć.»

Szulchan aruch, po słowach *Jore dea* 158, § 1, że nie należy zabijać własnoręcznie tych *akumów*, którzy nie są dla żydów szkodliwi, (którzy nie prowadzą wojny z Izraelem) w komentarzu *Binur hetib*, taką uwagę robi przy słowie ☆ *milchama* — wojna:

☆ «Lecz w czasie wojny niech go (*akuma*) zabijają rękami, według tego, co jest powiedziane: Dobry wśród *akumów* zasługuje na śmierć.» It. d.

V. WYTEPIENIE CHRZEŚCIJAN JEST MIŁĄ BOGU OFIARĄ *)

Żyd zabijając chrześcijanina nie grzeszy, lecz, jak uważają, składa Bogu przyjemną ofiarę.

Sefer Or Izrael 177b¹²⁾:

☆ «Zniszcz życie *klifot* i zabij je; będziesz bowiem miły Majestatowi Boskiemu, jako ten, który składa ofiarę kadzidła.»
[113—114]

Tamże, karta 180:

☆ «Izraelita powinien starać się gorliwie wyrwać ciernie z winnicy, t. j. wykorzenić i wytepić *klifot* z ziemi; nie można bowiem zrobić Błogosławionemu Panu większej przyjem-

⁴⁰⁾ W wydaniu weneckim, jak w Talmudzie: Najlepszy wśród *gojów* i t. d. W bazylejskim zaś wogóle niema. [W Talmudzie lipskim: „Najlepszy wśród *akumów* zasługuje na śmierć.”]

⁴¹⁾ Słowo ☆ *Mecrim* [Egipcjanie] można złośliwie czytać ☆ *No-crim*, wskutek podobieństwa litery ם do dwóch, obok siebie stojących: ן. Nie brak zapewne egzemplarzy, w których otwarcie chrześcijan się wymienia. Edzard pisze: „Jarchi do *Exodus* XIV, 7, wyd. Amsterdamskiego śmieiej podstawił ☆ „Najlepszego z chrześcijan należy zabić“.

*) [Podtytułik ze spisu rzeczy ks. *Pranajtisa*.]

⁴²⁾ Ten tekst i następane 4 patrz u Rohlinga: „*Die Polemik...*“

ności niż ta, jaką my sprawiamy wytępiając bezbożnych i *klifot* z tego świata.»

R. S z y m e o n: *Jalkut* 245c, numer 772; i *Bamidbar rabba* 229c:

- ☆ «Każdy, kto wylewa krew bezbożnych, (tak jest przyjemny) jak ten, kto składa Bogu ofiarę.»

VI. PO ZBURZENIU ŚWIĄTYNI JERUZOLIMSKIEJ NIEMA WIĘCEJ INNEJ OFIARY, OPRÓCZ WYTĘPIENIA CHRZEŚCIJAN

W księdze *Zohar*, część III, 227b, mówi „dobry pasterz“:

- ☆ «Nie mamy innej ofiary oprócz tej, która polega na usuwaniu strony nieczystej.»

W komentarzu *Mikdasz Melech* do karty 62 *Zoharu* czytamy:

- ☆ «Kozioł, którego posłali (w dniu pokuty) A z a z j e l o w i, jest dowodem, że także my obowiązani jesteśmy usuwać *klifot* ze świata.»

Księga *Zohar*, część II, 43a, wyjaśniając nakaz M o j ż e s z a o wykupieniu pierwotnego osła, jako ofiary baranka, mówi:

- ☆ «Osioł oznacza nieżyda. Odkup go z niewoli, jako ofiarę baranka, którym jest rozproszona owca Izraela (t. j. zrób go żydem). Jeżeli zaś odmówi, złam kark jego;... [114—115] muszą być bowiem wymazani z księgi żyjących, ponieważ o nich powiedziano: kto zgrzeszy przeciw mnie, tego wykreślę z księgi.»

VII. MORDERCOM CHRZEŚCIJAN

OBIECUJE SIĘ NAJWYŻSZE MIEJSCE W RAJU

Księga *Zohar*, część I, 38b i 39a:

- ☆ «W czwartym pałacu raju znajdują się wszyscy, którzy oplakiwali Syjon i Jeruzalem i wszyscy zabójcy pozostałych narodów bałwochwalczych... I jak purpura [jest] szatą (chlubną i wyróżniającą Boga), tak wyróżnia się i odznacza tych wszystkich, którzy zabijali pozostałe narody czczące bożków.»

VIII. NIE WOLNO ZAPRZESTAC TĘPIENIA CHRZEŚCIJAN *)

W takim stanie rzeczy, Izralita nie może nigdy według prawa swego zaniechać tępienia *gojów*, nie wolno im dać wcale spokoju, nie wolno zostawić żadnego miejsca.

Majmonides w *Hilchot akum*, rozdz. X, § 1:

- ☆ «Niech nie wchodzą w układy z bałwochwalcami, tak aby im zostawić możność czczenia bożków; ponieważ mówi się: ⁴³⁾ „Nie będziesz z nimi zawierał przymierza“ it. d. Lecz albo niech do odstępstwa od kultu nakłonią, albo niech zabijają.»

Tamże, rozdział X, § 7:

- ☆ «Gdzie Izraelici górują siłami, niegodziwością jest pozostawiać między nami jakiegokolwiek bałwochwalcę; jeśliby nawet tylko przypadkowo wśród nas bawił, albo [115—116] z jednego miejsca przejeżdżał na drugie dla handlu, ani przejść nawet nie pozwólmy przez ziemię...»

IX. NALEŻY PRZESŁADOWAĆ WSPÓLNEMI SIŁAMI *)

Wszyscy żydzi są obowiązani działać wspólnymi siłami, aby zniszczyć wrogich sobie zdrajców; jeżeli nie czynnie, to przynajmniej finansowo.

Szulchan aruch, część *Choszen ha-miszpat* § 388, art. 16:

- ☆ «Wydatki zrobione na zgładzenie zdrajcy obowiązani są zwrócić wszyscy mieszkańcy miasta; także ci, którzy uiszczają daninę gdzie indziej.»

X. ŻADNA UROCZYSTOŚĆ CHOĆBY BARDZO WIELKA

NIE MOŻE PRZESZKODZIĆ W ZABIJANIU CHRZEŚCIJAN

Talmud, traktat *Pesachim* 49b:

- ☆ «Powiedział r. Eliezer: naród ziemi (*am ha-arec*) dozwala się zabijać w święto pokuty, przypadające na dzień sabatu ⁴⁴⁾. Rzekli mu jego uczniowie: *Rabbi*, powiedz

*) [Podtytułik ze spisu rzeczy ks. *Pranajtisa*.]

⁴³⁾ *Deuteronomium* VII, 2.

⁴⁴⁾ W tym wypadku żadnego innego świętego dnia, w którym bardziej należy się wstrzymać od wszelkiej pracy, nie można sobie nawet wyobrazić.

raczej ofiarować. Na to im odpowiedział: Bynajmniej; przy ofiarowaniu trzeba odmawiać odpowiednie modlitwy, przy zabijaniu zaś niema potrzeby modlitw.»⁴⁵⁾

Że wogóle należy prostaków [*am ha-arec*] zabijać jak zwierzęta, ujawnia także księga *Zohar*, część II, 119a:

☆ «I śmierć ich niech będzie z zamknięciem gęby, jak bydłęcia, które zdycha bez głosu i bez słowa.» [116—117]

XI. OCZEKIWANY JEST MESJASZ — MSCICIEL *)

Spowodować więc obalenie religji chrześcijańskiej, jest jedynym celem wszystkich działań, a nawet modlitw Izraela.⁴⁶⁾ Nic dziwnego, jeżeli wyczekują także Mesjasza, swojego wybawcę, nie innego jak prześladowcę, który wygubi najcięższymi klęskami wszystkich nieżydów.⁴⁷⁾ Dlatego czas przyjścia Mesjasza zalicza się w Talmudzie do trzech najcięższych kar, które mogą spotkać ludzi.

Talmud, traktat *Szabbat*, 118a:

☆ «Ktokolwiek przestrzega trzech posiłków w sabat, uwalnia się od trzech kar: od cierpień Mesjasza, od sądu piekieł i od wojny Goga i Magoga. Od cierpień Mesjasza, ponieważ napisano tu „Dzień“, i napisano tam: „Oto ja posyłam wam Proroka Eljasza, zanim przyjdzie dzień Pana“ i t. d.»

Talmud, traktat *Sanhedrin* 98b:

☆ «Cóż zrobi człowiek, aby się uwolnić od cierpień Mesjasza? Będzie przestrzegał prawa dobroczynności i t. d.»

⁴⁵⁾ Człowiek z gminu przeto jest zupełnie niegodny, aby być ofiarowanym!

*) [Podtytułik ze spisu rzeczy ks. *Pranajtisa*]

⁴⁶⁾ Buxtorf: *Synagoga Iudaica*, na str. 24.

⁴⁷⁾ Nie takiego więc oczekują Mesjasza, jakiego przepowiadali Procy: pokornego, ubożego, Księcia pokoju, dziś w całym świecie czczono; lecz temu wogóle przeciwnego — *Anti-Chrysta*; że chrześcijanie dobrze wiedzą o jego nadejściu, nie jest dla żydów tajemnicą. Np. r. *Aberebinel* tak mówi (do Daniela karta 68b): „Usłyszeli (rozumie się: chrześcijanie od żydów), że będą bardzo ciężkie klęski w czasie Mesjasza, które nazywają się ☆ *Chable ha-masziach* — bóle Mesjasza, tak, że nazywają szczęśliwym tego, kto ich nie będzie widział, ani nie będzie żył w tych czasach., (Mateusz XXIV, 8). Patrz: *Lexicon* Buxtorfa w źródłosłowie ☆ *Chebel*.

XII. MODLITWY ŻYDÓW O ZAGŁADĘ CHRZEŚCIJAN *)

O tego mściciela Mesjasza wzdychają bezustannie w swoich modlitwach, zwłaszcza które zanoszą w wilję Paschy.⁴⁸⁾

- ☆ «Wylej gniew twój na narody, które cię nie poznały i na królestwa, które twego imienia nie wzywały;⁴⁹⁾ [117—118] wylej na nich gniew twój i szal gniewu twego niech ich ogarnie;⁵⁰⁾ prześladuj ich w uniesieniu twojem, i zetrzyj ich pod niebiosami Panie.⁵¹⁾ »⁵²⁾
- ☆ «Dokąd-że wreszcie siła twoja będzie w niewoli, a piękność twoja będzie spoczywała w ręku gnębiiciela? O Boże! pobudź siłę twoją i gorliwość twoją przeciw nieprzyjaciółom naszym; niech zginie siła ich i niech się przerażą i t. d...»
- ☆ «Zgubionym niech będzie odjęta wszelka nadzieja; wszyscy heretycy niech zginą, jakby w jednej chwili; wszyscy nieprzyjaciele narodu twego niech szybko zostaną wycięci; królestwo pychy wyrwij, złam i zniszcz, niech zostaną ujarzmeni wszyscy, prędko, w dniach naszych.»⁵³⁾ [118—119]

*) [Podtytułik ze spisu rzeczy ks. Pranajtisa]

⁴⁸⁾ Patrz: *Synagoga Iudaica*, rozdz. XVIII, na str. 416 i rozdz. XIV, na str. 283.

⁴⁹⁾ Psalmy LXXIX, 6—7.

⁵⁰⁾ Psalmy LXIX, 25. ⁵¹⁾ Treńy III, 66.

⁵²⁾ Zanim odmawiają tę modlitwę „śpiewają dość długi hymn o wyzwolenie z Egiptu, w którym, kiedy tekst dojdzie do dziesięciu plag, którym zostali dotknięci w Egipcie, śpiewają [go] wolno i jednym palcem wylewają krople wina z kielicha, zaznaczając, że owych dziesięć plag, powinno wyjść z ich domów na ich wrogów, mianowicie chrześcijan”. *Synagoga Iudaica*, na str. 412. *Minhagim*, na str. 25. Odmawiając zaś ją powinni otworzyć drzwi domów, aby zaświadczyć, że, zaufawszy Bogu, nie mają się czego obawiać; aby sobie przypomnieli, że „ta noc czuwania“ jest tą, w której Bóg strzeże ich od wszelkiego złego (*Pesachim* 109b) i dla tej wiary przysłał im Mesjasza, który wyleje gniew swój na *akumów*. *Szulchan aruch*, część *Orach chajim* § 480, *Hagah*. [Porównaj także: Zbigniew Krasnowski: „Światowa polityka żydowska“, Warszawa 1934; na str. 33.]

[str ⁵³⁾ „Ze zaś modlitwy te kierują także przeciw władzy chrześcijańskiej, możemy łatwo przekonać się u r. Bechaja, który o tej modlitwie tak pisze w *Kad ha-kemach*, karta 80a: ☆ Modlitwę tę przeznaczyci przeciw heretykom, czyli ułożyli na obalenie tego bezbożnego państwa t. j. na zniszczenie państwa rzymskiego, i wszystkich rządów chrześcijańskich, które panują nad żydami. J. Buxtorf: *Synagoga Iudaica*, rozdz. X, na str. 212.

W tym samym czasie Księżę owego pysznego Imperjum, tak się modli i nakazuje się modlić wszystkim swoim, po całym świecie rozszanym, „zgubionym“ i „heretykom”:

Módlmy się też i za wiarołomnych żydów: niech Pan i Bóg nasz zedrze zasłonę z serc ich, aby z nami poznali Pana naszego Jezusa Chrystusa.

Wszehmogący, wieczny Boże, który w miłosierdziu swoim nikomu, nawet wiarołomnym żydom, przebaczenia nie odmawiasz, wysłuchaj modlitw naszych za lud ten zaślepiony, aby wreszcie poznał światło prawdy, którym jest Chrystus i z ciemności został wybawion. Przez tegoż Pana...

מה טבו אהליך יעקב משכנתיך ישראל

JAK PIĘKNE PRZYBYTKI TWOJE JAKÓBIE
I NAMIOTY TWOJE IZRAELU! Numeri XXIV, 5.

ZAKOŃCZENIE

Bardzo niewiele tylko miejsc z Talmudu, odnoszących się do chrześcijan, przedstawiłem ci tu do oceny, Łaskawy Czytelniku. Starając się o wzięłość, chcąc oszczędzić twoją wrażliwość, Najłaskawszy, opuściłem większość tych, które możnaby zgodnie załączyć w tej książce, w przekonaniu, że i te, chociaż bardzo nieliczne teksty, wykazały ci aż nadto dostatecznie, ile warte są owe nieustanne zapewnienia uroczyste żydów, że w Talmudzie niema nic, coby tchnęło nienawiścią i nieprzyjaźnią względem chrześcijan.

Zechciej mi wybaczyć, Czytelniku Chrześcijański, gdybyś został ogarnięty zbytym wstrętem, przewracając nieliczne kartki tego dziełka, rojące się od strasznych bluźnierstw. Nie coś przyjemnego na jego wstępie obiecałem ci opowiedzieć, lecz miałem pokazać, jakich prawd uczy Talmud o chrześcijanach. Stosowniejszego sposobu prowadzącego do tego celu, oprócz powyższego, nie znalazłem.

Ponieważ nie wszystko, co jest prawdą podoba się wszystkim, wiedziałem dobrze, że będę miał wielu nieprzyjaciół za tego rodzaju świadectwo dane prawdzie. Upewniły mnie o tem tak prawa Talmudu, nakazujące ściagać „zdrajców“, jak więcej jeszcze częste bardzo rozmowy osób, które znały sposób postępowania żydów z tyml, co kiedykolwiek podejmowali się mówić rzeczy im niemiłe. Ktokolwiek się dowiedział, że to dziełko się ukaże, wszyscy jednogłośnie przepowiadali, że mnie żydzi zabiją. Chcąc mnie odstraszyć od powziętego zamiaru, jedni kazali mi rozważyć los ks. prof. Chiariniego o usuniętego nagle z grona żyjących, kiedy podjął się był tłumaczenia Talmudu na język ojczysty; drudzy mnicha z Wilna, Didakusa, chrześcijanina z żydów, okrutnie zamordowanego; inni, innych dręczonych w rozmaity sposób, za ujawnienie tajemnic religji żydowskiej. Znów inni przestrzegali, że nietylko mnie, lecz i moim krewnym grozi niebezpieczeństwo. „Wszak ciebie żydzi zabiją“ slyszałem setki razy powtarzane.

Najlepszym dowodem, że te wszystkie przestrogi przyjaćiół na mnie wcale nie wpłynęły, jest, Łaskawy Czytelniku, ta książeczkka, którą trzymasz w rękach. Uważałem za niegodne milczeć, dla swego jedynie ocalenia, gdy wre walka między dwoma obozami ludzi nazywanych „semitami“ i „antysemitami“, z których każdy widzi prawdę po swojej stronie, a ja chcę się przekonać, który z nich ma naprawdę rację. Cokolwiek zaś spotkałoby mnie z tego powodu, zniosę chętnie, samo życie jestem gotów oddać,

ABYM DAŁ ŚWIADECTWO PRAWDZIE.

(Jan XVIII, 37.)

WYJAŚNIENIE SKRÓTÓW

- א"כ ✧ Ponieważ tak jest, nieinaczej; lecz ponieważ tak jest; jeżeli tylko tak jest.
- אח"כ ✧ Potem; następnie.
- א"ל ✧ Powiedział, odpowiedział jemu. Lub w I. mn.: ✧ - powiedzieli, odpowiedzieli im.
- אע"פ ✧ Chociaż; aczkolwiek; jakkolwiek; niechby.
- א"ל א"ד lub א"פ ✧ Jeszcze tak; jeszcze teraz; przecie; dopóty; o ileż lub o wiele więcej.
- א"ר ✧ Mówi rabbi, lub ✧ - rab. W I. mn.: ✧ - mówią nasi rabini.
- אמ"ד ✧ Bądź błogosławiony ty Panie Boże nasz, Królu tego świata. - Jest to zwykły wstęp modlitw, używany w modlitewnikach, albo tam, gdzie chodzi o modlitwy.
- ב"ד ✧ Gmach sądu; sala obrad; wejście do sądu (jak to niegdyś w krużgankach odbywano sądy); korytarz; przenośnie: se-dziowię; rada; urząd.
- בד"ב ✧ Temi słowa powiedziano, lub mówi się. - Zwrot często używany w Talmudzie, gdy się lepiej wyjaśnia tekst poprzedni.
- בר"א ✧ W języku niemieckim. - Używają, gdy wyjaśniają wyraz hebrajski po niemiecku. Żydzi mówią, że Aszkenaz syn Gomera, syna Jafeta (Genesis X, 3) jest ojcem Niemców.
- בפ"ק ✧ W rozdziale pierwszym.
- נ"ב ✧ Tak samo; w ten sam sposób; podobnie; jednakowo.
- ד"ר ✧ Słowa naszych uczonych. Lub prościej: ✧ - słowa rab-biego; poczem następuje zwykle imię tego, którego słowa się przytacza.
- ה' ✧ Imię; w ten sposób specjalnie wymawia się tetragram יהוה
- ו' ✧ Ta pomocnicza litera jest zawsze na początku i oznacza „i“; dlatego wiele innych skrótów szukaj pod literą następującą po niej w skrócie.
- ו'ג ✧ I pozostałe; i tak dalej. - Używają tylko po przerwaniach miejscu Pisma.

- רבו ☆ I wszystko tamto; i tak dalej. - Używają kiedy przerywają zdanie.
- ז"י ☆ Niech pamięć jego będzie błogosławiona. W l. mn. ☆ - pamięć ich. - Zwykle dodaje się do imienia szanowanych zmarłych.
- חכ"א lub ח"א ☆ Mędracy [chachami] mówią.
- ח"א ☆ Mówią niektórzy.
- ח"א ☆ (Objaśnienie patrz na str. 100, odnośnik 26.)
- כד"א ☆ Jak jest powiedziane; rozumie się: w Piśmie.
- כ"ר patrz עכ"ר
- כ"ר 1) ☆ Wszystko to; wszystko to bez wyjątku. - 2) ☆ Przez cały czas jak...; jak długo.
- כ"ש
- כ"ש ☆ Im więcej, lub im mniej. - Zależnie od treści.
- לפ"ק ☆ Do mniejszego [krótszego] obliczenia. - Tak mówią, gdy podają lata od początku świata, opuściwszy większą liczbę, mianowicie tysiące. Np. obecny rok Chrystusowy 1892 nie piszą w całości 5652 lecz 652 - ☆. - Najczęściej dla oznaczenia roku stworzenia piszą jakieś zdanie z Pisma św., w którym wyróżniają litery będące cyframi. Np. ☆ - w roku „Ty powstawszy zmiłujesz się nad Syjonem“ skróconego obliczenia. To oznacza: roku 405 czyli 5405; naszej ery 1645. (Na początku traktatu Baba kamma, wyd. w Amsterdamie).
- מר"ע ☆ Nasz nauczyciel Mojżesz, który niech spoczywa w spokoju.
- ע"י 1) ☆ Kult cudzy czyli obcy; bałwochwalstwo. - 2) ☆ Dla tego; z powodu tego; skutek tego.
- עכ"ר ☆ Czciociele gwiazd i planet [bałwochwalcy].
- עע"ז ☆ Czciociele obcego kultu; bałwochwalcy.
- ע' 1) ☆ Rozdział (księgi). - 2) ☆ Wiersz [werset] w Biblii. - 3) ☆ Wykłada się. - 4) ☆ Parasza, t.j. rozdział, rozróżnienie.
- ק 1) ☆ Czyta się. - 2) ☆ Uciążliwy, trudny.
- ק"ו ☆ Lekkie i ciężkie. - Tak mówią, gdy argumentują od łatwiejszego, t. j. od mniejszego do większego, lub przeciwnie.
- ר' ☆ Rabbi; mistrz; uczoney.
- ר"א 1) ☆ Rabbi Eliezer. - 2) ☆ Rabbi Abraham.
- ר"ב 1) ☆ Chce powiedzieć. Lub ☆ - mam chęć powiedzieć; lub ☆ - jego chęć. Używają [tego zwrotu] gdy chcą coś jaśniej wytłumaczyć; jak np. mówi się w naszym języku: to jest, mianowicie. - 2) ☆ - Rabbi Lewi.
- רמ"ם ☆ Rabbi Mosze [ben] syn Majmona, zwany w skrócie Rambam; Majmonides, Mojżesz egipski.
- רמ"ן ☆ R. Mosze [ben] syn Nachmana, czyli Ramban gerundyjski, [żyd] hiszpański. Napisał liczne księgi i stał się nawet sławny około roku 1212.

CHRISTIANUS
IN TALMUDE IUDAEORUM.

CHRISTIANUS
IN TALMUDE IUDAEORUM

SIVE

RABBINICAE DOCTRINAE DE CHRISTIANIS

SECRETA

QUAE PATERE FECIT

I. B. PRANAÏTIS

S. THEOLOGIAE MAGISTER, LINGUAE HEBRAEAE IN ACADEMIA CAESAREA ROM. CATH. ECCLESIASTICA PETROPOLITANA PRAECEPTOR, PRESBYTER DIOECESEOS SEMENSIS.

PETROPOLI

OFFICINA TYPOGRAPHICA ACADEMIAE CAESAREAE SCIENTIARUM.

1892.

IMPRIMATUR.

Petropoli, die 13 Aprilis 1892 a.

Archiepiscopus Metropolita Mohiloviensis KOZŁOWSKI.

L. S.

f. m. Secretarii in Spiritualibus

C. Propolanis S. Th. C.

№ 794.

Tous droits réservés.

EXCELLENTISSIMO AC REVERENDISSIMO

DOMINO DOMINO

FRANCISCO ALBINO

SYMON

EPISCOPO ZENOPOLITANO

SUFFRAGANEO ARCHIDIOECESIOS MOHILOVIENSIS

Suae Sanctitatis Praelato Domestico

S. THEOLOGIAE DOCTORI

RECTORI ACADEMIAE CAESARAE ROMANO-CATHOLICAE ECCLESIASTICAE PETROPOLITANAE

ORDINUM EQUIT¹

PROFESSORI CLARISSIMO

MODERATORI SUO OPTIMO

DICAT DEDICATQUE

Auctor.

Excellentissime!

*Ut responderem aliquo modo summae
Tuae in me benivolentiae, cuius specimina
et multa et magna et pluries exhibita sensi,
animum suscepi Tuo Domini dicandi hunc
libellum, parvum mole, sed multi laboris
et vigiliarum, spe ductus, Te illum non
contempturum, utpote primitias laborum
eius, quem Tu Tuas primitias in regenda
Academia hacce amantissime dignatus es
appellare. Benedic illi, Excellentissime,*

*nuper sacrata manu, ut finem assequatur
quo conscriptus est; benedic et mihi, qua-
tenus proxime maiora proferre valeam ad
laudem Dei et ad augendum honorem
promovendumque Almae Matris nostrae,
cui ab octo iam annis gloriosissime
praees, cuiusque maximum es decus et
ornamentum.*

*Sint Tibi, Excellentissime, paucae
istae paginae argumento perenni sinceris-
simi amoris et gratitudinis*

Excellentiae Tuae

Devotissimi Discipuli

Iustini Bonaventurae P

ΑΝΤΙΦΩΝΗ.

Oeffnen wir den Völkern unsere Schriften. Mögen sie Einsicht nehmen in unseren Moralcodex! Wir brauchen diese Prüfung nicht zu scheuen, denn wir sind reinen Herzens und reinen Geistes. Mögen doch die Völker die Wohnungen Israels aufsuchen, und sich auf Grund eigener Anschauung von dessen Charakter überzeugen! Sie werden dann mit Bileam, der auszog, um Israel zu fluchen, ausrufen: „Wie schön sind deine Zelte, o Israel; wie köstlich deine Wohnungen“.

Patent populis volumina nostra. Videant quibus regamur principiis morum! Non habemus cur timeamus eiusmodi examen; sumus enim puro corde et puro spiritu. Explorent gentes habitacula filiorum Israel et propria informatione innixi persuasos se reddant, quis sit character eorum! Certissime tunc exclamabunt cum Bileam misso ad maledicendum Israel: „Quam pulchra tabernacula tua, Israel, quam pretiosa tua habitacula!“

„Относительно не-евреевъ „Relate ad non-iudaeos ipsa, она, т. е. религія евреевъ, яв- і. е. religio Iudaeorum, eius- ляется самою вѣротерпимою modi est, ut sua tolerantia su- между всѣми религіями міра... peret omnes religiones mundi... враждебныя постановленія praecepta rabbinorum antiquo- древнѣйшихъ раввиновъ отно- rum, inimica gentilibus, nullo сительно язычниковъ совер- pacto possunt applicari Chri- шенно непримѣнимы къ хри- stianis“.

стіанамъ“.

Daniel Chwolson in opere: «Употребляютъ-ли евреи христіанскую кровь», pag. 11 et 12. Edit. Petropoli a. 1879.

„Daje się przytoczyć cały „Potest allegari tota series szereg cytat z ksiąg najwię- sententiarum ex libris maxi- kszych rabinicznych powag, w marum auctoritatum rabbinica- dowód, że ci nauczyciele ludu rum ad probandum, istos po- zalecali swym spółwyznawcom puli doctores inculcasse suis szanować i miłować chrześcjan, venerationem et amorem erga uważać ich za braci po wierze christianos; ut eos tamquam w prawdziwego Boga, i o do- fratres suos, qui credant in bro ich się modlić“.

Deum verum. habeant, et ut precentur pro eis“.

Ephemeris polonica Varsavien. «Izraëlita», № 48, pag. 459 c, anni 1891.

„Bei dicser Gelegenheit ge- „Hac occasione declaramus ben wir die Erklärung ab, dass (Rabbini Vindobonenses) nil der Talmud überhaupt nichts dari omnino in Talmude, quod Feindseliges gegen Christen sit Christianis inimicum“.

enthält“.

Dr. Ad. Jellinek in opere: «Gegen die Antisemiten», pag. 9. Edit. Vindob. 1882.

PROLOGUS.

Multi sunt, qui, disputantes de rebus Iudaeorum, quærere soleant, utrum sit aliquid in eorum Talmude quo obtrectetur nomini Christiano, necne. Affirmantibus aliis, aliis vero id agentibus unice, ut cuius persuaderent nil in eo inveniri, quod non sit et pulchrum et sublime et a quovis odio in Christianos alienum, tanta est orta opinionum confusio, ut, audiendo eos, qui hac de re saepissime fiunt sermones, diceret, disceptatores agere de gente aliqua antiquissima et remotissima, non vero, quae media inter nos degit, gente Israel, eiusque codice sacrosancto, quo hucusque regitur vita religiosa et socialis Iudaeorum.

Quae res cum ita se habeant, proposui mihi demonstrare, quae sit vera Talmudis de Christianis doctrina, atque sic facere satis votis multorum, qui eam genuinis ex fontibus cognoscere volent.

Quamobrem perscripsi maxime notandos librorum talmudicorum, qui referuntur ad Christianos, locos eosque ita ordinaui, ut ultro appareat imago hominis Christiani, qualem sibi Iudaei, Talmudis sectatores, repraesentant.

Ne autem, more omnium, qui revelandum suscipiebant arcana iudaica, arguerer aut corrupti textus talmudici, aut non rite intellecti, etiam textum hebraeum latino apposui.

Duabus vero partibus absolvitur res tota, quarum prior continet doctrinam Talmudis de Christianis, altera praecepta, quae observare obligantur Iudaei una cum Christianis habitantes.

Hisce praemissa est brevis de ipso Talmude disputatio.

DE TALMUDE.

תלמוד *Talmud* nomen suum ducit a verbo למד *lamad*, docuit, atque *doctrinam* significat. Per metonymiam autem sumitur pro libro, quo doctrina continentur, qui κατ' ἐξοχὴν vocatur Talmud, i. e. liber doctrinalis, cum solus iste universam doctrinam et scientiam populi iudaici comprehendat.

Ad originem Talmudis quod attinet, Rabbin¹⁾ volunt primarium auctorem eius esse Moysen, quem in monte Sinai a Deo, praeter legem scriptam in lapideis tabulis, quae תורה שבכתב *torah shebiktab*, lex scripta appellatur, etiam explicationes eius, seu *legem per os traditam* תורה שבעל פה *torah shebeal peh*, accepisse arbitratur. Hancque dicunt esse rationem, cur tamdiu manserit Moyses in monte, cum ei potuisset Deus uno die tradere legem scriptam²⁾.

Moysen deinde oralem illam legis explicationem tradidisse Iosue; Iosuem septuaginta senibus; hos Prophetis; Prophetas Synagogae magnae; tandem ab ea praestantissimis quibusdam Rabbinis sequentibus successive traditam esse opinantur, eoque, donec oraliter amplius conservari non potuerit.

Quidquid est cum hac Rabbinorum narratione, nobis satis est nosse, iamdiu ante Christum natum extitisse in Palaestina scholas, in quibus

1) Vg. R. Levi in «Berakoth» fol. 5 a; R. Iochanan in «Megillah» f. 19 b.

2) Ne gratis hoc asserere dicantur, provocant ad Exodi C. XXIV, 12: «Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem et esto ibi: Daboque tibi tabulas lapideas et legem et mandata quae scripsi, ut doceas eas». Quem locum ita intelligi debere asserunt: «*tabulas lapideas*» designare decem praecepta; «*legem*» Pentateuchum; «*mandata*» Mischnam; «*quae scripsi*» deotare Prophetas et Hagiographos; «*ut doceas eas*» Gemaram. — Berakoth fol. 5 a.

Sacrae Litterae explicabantur. Legis doctorum¹⁾ commenta notabantur a Iudaeis memoriae causa in schedulis et chartis, quae in unum collectae, dederunt initium Talmudi iudaico.

Saeculo post Christum secundo Rabbi *Iehuda* ר' יהודה, a sanctitate vitae *Rabbenu hakkadosch* רבינו הקדוש sanctus, aut etiam *hannasi* הנשי princeps appellatus, videns sapientiam Iudaeorum imminui, legem oralem oblivioni tradi, populum iudaicum dissipari, primus serio cogitavit de lege orali conservanda et restauranda. Collegit proinde omnium Iudaeorum sui temporis schedas et chartas, et ex iis librum confecit, qui dictus fuit *Sepher Mischnaioth* ספר משניות, aut simpliciter *Mischnah* משנה δευτερώσις lex secundaria. Sex partibus eum absolvit, quarum singulae in plures tractatus sunt divisae, de quibus mox infra.

Mischnah est fundamentum et pars principalis operis talmudici.

Hic liber brevi receptus ab omnibus ubivis degentibus Iudaeis, agnitus qua authenticum corpus iuris eorum, explicabatur in Academiis, quales fuerunt Sura, Pumbaditha, Nchardea in Babylonia, — Tyberiadensis, Iamniensis, Lyddensis in Palaestina.

Explicationes eiusmodi et in dies crescentes doctorum²⁾ super libro Mischnaioth disputationes et decisiones³⁾ conscribentur, conscriptae constituerunt alteram partem Talmudis *Gemara* גמרא appellatam.

Hae duae partes sic per totum Talmud sunt dispositae, ut Mischnah quaelibet, tamquam iuris textus praecedat, Gemara cuique Mischnae, tamquam eius in diversas sententias ventilatio, ac absoluta decisio, recta subiiciatur.

Non super omnia tamen Mischnae praecepta disputabatur in scholis Iudaeorum; illa, quorum usus post destructum templum et deficientia sacrificia erat nullus, quorumque observatio possibilis erat non-

1) *Tannaitarum*. תנאים *Tannaim* — doctores, auctores Mischnae.

2) *Amoracorum*. אמוראים *Amoraim* — auctores Gemarae.

3) הלכות *Halakhoth* — decisiones. הלכה *Halakhah* — sententia, decisio, traditio decisa, et usu ac consuetudine recepta et approbata, secundum quam incedendum et vivendum.

A *Halakhah* distinguitur *Agadah* אגדה, expositio allegorica, obstrusus et occultus sermo, quo res magni momenti et arcani sensus describantur.

nisi in terra sancta, non commentabantur; explicatio eorum relicta est Eliae et Messiae venturo. Hanc ob causam nonnullae Mischnae partes apparent Gemara destitutae.

In interpretanda Mischnah R. Iehudae singulae scholae Palaestineses et Babyionienses suum modum sunt secutae; proindeque in diversa abeuntes duplici dederunt originem Gemarae: Ierosolymitanae et Babyioniensi. Auctor Ierosolymitanae est R. Iochanan ר' יוחנן, qui fuit per annos octoginta caput synagogae in Palaestina. — In 39 Mischnae tractatus conscripsit commentaria, quae absolvit anno Christi 230.

Gemaram autem Babylonicam non unus nec eodem tempore compilavit. Coepit R. Aschi ר' אשי anno post Christum 327 et per 60 annos laboravit. — Eum excepit R. Maremar ר' מרימר circa annum 427; absolvit vero R. Abina ר' אבינא c. a. 500. — Babylonica Gemara 36 tractatum interpretationem complectitur.

Duplex haec Gemara, iuncta Mischnae, duplicem quoque Talmud efficit: Ierosolymitanum ירושלמי *Ieruschalemi*, non magni habitum a suis, propter eius brevitatem et obscuritatem, et amplissimum Babylonicum בבלי *Babli*, maximi aestimatum ab omnibus omnium temporum Iudaeis.

Gemaram secutae sunt *additiones*, *Tosephoth* תוספות appellatae¹⁾. Sic omnium primo declarationes suas in librum *Mischnaioth* vocavit R. Chaia ר' חייא. Ille enim et R. Uschaia ר' אישעיא fuerunt primi, qui librum istum publice in scholis explicarunt. — Commentationes vero doctorum in Mischnam extra scholas factae, vocatae fuerunt *Baraietoth* ברייתות — extraneae declarationes²⁾.

In istas additiones quoque additae sunt *Declisiones additionum* פסקי תוספות *Piske Tosephoth*, per brevissimas theses et nudas propositiones.

Post absolutum demum Talmud Babylonicum, cum per 500 fere annos partim calamitatibus publicis, partim gravibus et ambitiosis doctorum dissidiis, studia litterarum turbata fuissent, saeculo XI fue-

1) תוספת *Tosepheth*, sive תוספתא *Tosiphta* — additamentum.

2) בריא *Baria* — extraneus; ברייתא *Baraietha* — doctrina extranea.

runt alii, qui etiam additiones ad Talmud conscripserunt. — Celeberrimae sunt eiusmodi Tosephoth R. Ascher ר' אשר.

Praeterea apparuerunt commentaria *Perusch פירוש* R. Mosche ben Maimon ר' משה בן מיימון, a Iudaeis per abbreviationem *Rambam* appellati, qui apud Christianos *Maimonides* audit, et R. Schelomo Iarchi ר' שלמה ירחי sive *Raschi*.

Itaque: Mischnah, Gemara, Tosephoth marginales et Rabbenu Ascher, Piske Tosephoth et Perusch hamischuainoth Maimonidis, in unum collecta, constituunt vastissimum opus, de quo loquimur, Talmud vocatum.

Partes talmudicae generales, quarum supra mentionem fecimus¹⁾, sunt sex:

I. זרעים *Zeraim* — Seminum. Agit enim de seminibus, frugibus, fructibus, herbis, arboribus; de fructuum usu privato et publico; de seminibus homogenis et heterogenis et similibus.

II. מועד *Moed* — Festorum, Solemnitatum. Agit de tempore, quo sabbathum aliaque festa inchoari, finire et celebrari debeant.

III. נשים *Naschim* — Mulierum. De uxoribus ducendis vel repudiandis; de mulierum officiis, affectibus, morbis et similibus.

IV. נזיקין *Nezikin* — Damnorum. De damnis ab hominibus vel bestiis illatis; de eorum poena et compensatione.

V. קדשים *Kodaschim* — Sanctitatum. Agit de sacrificiis et variis rebus sacris.

VI. טהרות *Tohoroth* — Purificationum. Agit de munditie et purificatione vasorum, suppellectilis et aliarum rerum, ac earum immunditie et pollutione.

Singulae harum sex partium, quae a Hebraeis dicuntur ששה סדרים — *Schischah sedarim* — sex ordines sive ordinationes, dividuntur in libros sive tractatus מסכתות *Massiktoth*, libri in capita, פרקים *Perakim*²⁾.

1) V. p. 6.

2) סדר *Seder* — ordo; מסכת *Masseketh* — tractatus; פרק *Perek* — caput.

I. זרעים Zeraim.

Pars prima, de seminibus et fructibus terrae, continet libros undecim.

1. ברכות *Berakhoth* — Benedictiones. Complectitur praescripta de orationibus, gratiarum actione etc. Capita eius sunt 9. Hic duntaxat Gemaram habet: sequentes decem sunt sine Gemara.
2. פאה *Peah* — angulus agri, quod non seminabatur, sed pauperibus relinquebatur. Cap. 8. — Tractatus hic est proprie dictus *Zeraim*.
3. דמאי *Demai* — res dubia — propter decimationem, an de ea decimae Deo datae sint, vel non. C. 7.
4. כלאים *Kilaim* — heterogenea. Agit de diversi generis seminum commixtione. C. 9.
5. שביעית *Schebiith* — septimus. De iuribus anni septimi tractat. C. 10.
6. תרומות *Terumoth* — oblationes — de rebus, quas quisque de bonis suis eximebat et separabat, et quasi sacras sacerdoti offerebat. C. 11.
7. מעשרות *Maaseroth* — decimae, decimationes; sive מעשר ראשון *Maaser rischon* — decimatio prima. De decimis primis, quae Levitis dabantur. C. 5.
8. מעשר שני *Maaser scheni* — decimae secundae, quas Levitae de decimis sibi oblatis dabant sacerdotibus. C. 5¹).
9. חלה *Challah*²) — placenta, quam mulieres, deponents massam, tenebantur sacerdoti offerre. C. 4.
10. ערלה *Orlah* — praeputium. De praeputio arborum, quae per tres annos a plantatione praeputiatae dicebantur, ideoque ipsorum fructus illiciti erant. C. 3.
11. בכורים *Bikkurim* — primitiae, quae in Templo offerri debebant. C. 4.

1) Tertia classis decimarum erat מעשר עני *Maaser òni* — decimae pauperum.

2) *Challah* appellatur etiam pars eiusdem massae, quam Iudaeae in ignem mittunt, aut, inscriptis in ea quibusdam magicis nominibus, utuntur adversus morbos nonnullos.

II. מועד Moed.

Secunda pars, de *sacris Festis*, habet libros *duodecim*.

1. שבת *Schabbath* — Sabbatum. De eius iuribus et solemnitatibus. C. 24.
2. ערובין *Erubhin* — commixtiones. Complectitur praecepta, quae observare tenentur congregati vicini ad cibum sumendum vespera Sabbati, die Veneris scilicet. C. 10.
3. פסחים *Pesachim* — Pascha. Agit de agno paschali et de hoc festo celebrando. C. 10.
4. שקלים *Schekalim* — sicla, quae quisque quotannis pensitare tenebatur. Agit de eius pondere et magnitudine. C. 8.
5. יומא *Ioma* — dies expiationis. Continet praescripta, quae hac die sint agenda. C. 8.
6. סוכה *Sukkah* — tabernaculum. Agit de festo tabernaculorum. C. 5.
7. ביצה *Betsah* — ovum diei festi, qui etiam יום טוב *Iom tobh* appellatur. Continet disputationem utrum liceat comedere ovum positum die festo; et in genere tractat de licitis et illicitis actibus die festo. C. 5.
8. ראש השנה *Rosch haschanah* — initium anni. De festo primi diei anni. C. 4.
9. תענית *Taanith* — ieiunium. Tractat de ieiuniis quae et quando observanda sint. C. 4.
10. מגילה *Megillah* — volumen, scil. libri Esther. Continet descriptionem festi Purim. C. 4.
11. מועד קטן *Moed katon* — festum parvum, seu interfestum. Agit de diebus intermediis, quae sunt inter primum et octavum diem festorum Paschatis et Tabernaculorum. C. 3.
12. חגיגה *Chagigah* — festiva comparatio, scil. virorum in templo Ierosolymitano tribus solemnitatibus: Paschatis, Pentecostes, Tabernaculorum. Complectitur iura et solemnitates huius comparationis. C. 3.

III. נשים Naschim.

Tertia haec pars, de *Mulieribus*, continet libros *septem*.

1. יבמות *Iebammoth* — fratris. Continet praecepta Leviratus. C. 16.
2. כתובות *Kethuboth* — litterae — scil. matrimoniales. De contractibus matrimonialibus agit. C. 13.
3. קדושין *Kidduschin* — sponsalia. Agit de sponsalibus et sponsalitiis. C. 4.
4. גטין *Gittin* — libellus repudii. De divortiis et modo scribendi libellum repudii. C. 9.
5. נדרים *Nedarim* — vota. De votis, quae obligatoria, aut quae non; qui vovere possint, qui non. C. 11.
6. נזיר *Nazir* — Naziraeus. De Naziraeis et ipsorum voto, quo se a mundo separabant et Deo consecrabant. C. 9.
7. סוטה *Sotah* — adultera. De muliere declinante, quae in suspicionem adulterii venit, quomodo maritus zelotypus eam probare debeat, quomodo aqua amara potata fuerit, iuxta Legem Numer. 5. C. 9.

IV. נזיקין Nezikin.

Quarta pars, de *damnis*, continet libros *decem*.

1. בבא קמא *Babha kama* — porta prima. De damnis, quae a bestiis vel ab hominibus alicui inferuntur. C. 10.
2. בבא מציעא *Babha metsia* — porta media. De rebus inventis, de deposito, de usuris et foenore, de contractibus, et locationibus, de commodato et mutuo. C. 10.
3. בבא בתרא *Babha bathra* — porta postrema. De societate et commerciiis, de haereditatibus et successionibus, de emptionibus et venditionibus agit. C. 10.
4. סנהדרין *Sanhedrin* — senatus maior. De iudiciis et iudicibus, deque Messia tractat. C. 11.
5. מכות *Makkoth* — plagae. De quadraginta plagis, quibus rei caedebantur (minus una). C. 3.

6. שבועות *Schebhuoth* — iuramenta. Praescripta iuramenti praestandi continet. C. 8.
7. עדיות *Edaioth* — testificationes. De plurimarum controversiarum decisionibus, quae ex testificatione praestantissimorum aliorum Rabbiorum collectae sunt. C. 8. Hic tractatus caret Gemara.
8. הוריות *Horaioth* — documenta. De statutis iudicum agit et de puniendis transgressoribus. C. 3.
9. עבודה זרה *Abhodah zarah* — cultus peregrinus. In hoc libro de idololatria est sermo. C. 5.
10. אבות *Abhoth* — patres. De patribus Legis, qui Legem oralem a Moyse acceperunt et post eius mortem docuerunt et propagarunt. Vulgo vocatur פירקי אבות *Pirkē abhoth* — capitula patrum. C. 6. Et hic liber caret Gemara.

V. קדשים *Kodaschim*.

Quinta pars, de *Sanctitatibus*, libros continet *undecim*.

1. זבחים *Zebhachim* — sacrificia. Continet praescripta offerendorum sacrificiorum. C. 14.
2. חולין *Chulin* — prophana, scil. animalia, quae munda, quae immunda, quatenus Iudaeis ea manducare liceat, ostendit. C. 12.
3. מנחות *Menachoth* — sacrificia. De origine et modo offerendi sacrificium vespertinum agit. C. 13.
4. בכורות *Bekhoroth* — primogenita (animalium), quomodo vel offerri vel pecunia redimi debeant. C. 9.
5. ערכין *Erakhin* — aestimationes. De pretio earum rerum agit, quae Deo devotae et promissae erunt. C. 9.
6. תמורה *Temurah* — permutatio. De permutatione sacrificiorum, an aliud pro alio substituere vel offerre licitum sit. C. 7.
7. מעילה *Meilah* — transgressio. De transgressionibus in usu sacrificiorum. C. 6.
8. כריתות *Kerithuth* — excisio, videl. animarum ex saeculo futuro; quid sit et ob quae peccata ea mercatur. C. 6.

9. תמיד *Tamid* — iuge (sacrificium). De quotidiano sacrificio ex duobus agnis, quorum alter mane, alter vespere offerebatur. C. 6. Hic et sequentes duo tractatus Gemaram non habent.
10. מדות *Middoth* — mensurae. De mensuris et dimensionibus Templi agit. C. 5.
11. קנים *Kinnim* — nidi. De pullis ex nido avium offerendis a pauperibus. C. 3.

VI. טהרות *Tohoroth*.

Sexta pars, *de munditia*, seu purificatione ac pollutione qualibet, continet libros *duodecim*. Ex his tantum unus «*Niddah*» Gemaram habet; reliqui undecim sunt sine Gemara.

1. כלים *Kelim* — vasa. De vasis, instrumentis, supellectili, vestibus; quomodo pura aut impura censeantur, et quomodo purificentur. C. 30.
2. אהלות *Oholoth* — tentoria. De tabernaculis sive domibus, quomodo polluantur et purificentur. C. 18.
3. נגעים *Negaim* — plagae. De plaga leprae, quomodo ab ea pollutio contrahatur. C. 14.
4. פרה *Parah* — vacca. De purgatione ab immunditia, a cadavere humano contracta, quae fiebat per cineres combustae vaccae rufae. C. 12.
5. טהרות *Tohoroth* — purificationes. De purificatione ab immunditia, quae aliunde, quam a cadavere hominis, contracta esset. C. 10.
6. מקואות *Mikvaoth* — balnearia. De fossis et receptaculis aquarum, in quibus utriusque sexus homines lavant se purificationis causa. C. 10.
7. נדה *Niddah* — menstruata. De purificatione mulieris a fluxu menstruo et ab immunditia partus. C. 10.
8. מכשירין *Makschirin* — liquida. De liquidis, quomodo per eorum affusionem polluantur, aut ad pollutionem disponantur fructus terrae, quibus vescitur homo. C. 6.

9. זבים *Zabhim* — fluxus. De fluxum nocturnum seminis patientibus aut gonorrhoea affectis, et quomodo purificentur. C. 5.
10. טבול יום *Tebhul iom* — lotum diei. Continet praescripta, quomodo quotidie mane purificandum sit ab omni immunditia. C. 4.
11. ידים *Iadaim* — manus. De manibus lavandis, item de vasis et aquarum qualitate et quantitate, unde lavari debent. C. 4.
12. עוקצין *Oketsin* — pedunculi. De petiolis fructuum, quomodo contactu aliorum fructuum polluantur. C. 3.

Omnes igitur libri seu tractatus talmudici sunt *sexaginta tres*, capita autem *quingenta viginti quatuor*.

Praeterea sunt adhuc quatuor alii tractatus breves, qui apud praescos in corpore talmudico non extiterunt, sed a posterioribus adiecti, una cum «*Pirke abhoth*» eduntur. Sunt autem:

1. מסכת סופרים *Massektheth sopherim* — tractatus scribarum. Agitur in eo de modo scribendi et legendi librum Legis. C. 21.
2. מסכת שמחות *Ebbel rabbeti* — luctus magnus, vel *Massektheth semachoth* — tractatus laetitiarum, scil. prohibitarum. De luctu, quibus cerimoniis mortui lugendi, quomodo lugentes consolandi etc. C. 14.
3. כלה *Kallah* — sponsa. De acquisitione sponsae, de ornamentis eius et de aliis ad sponsam pertinentibus. C. 1.
4. מסכת דרך ארץ *Massektheth derekh erets* — tractatus viae terrae. Agit de moribus, quos vocant «viam terrae». Distinguitur in רבה *Rabbah* maiorem et זוטא *Zuta* — minorem. Ille complectitur capita 10, hic 6. Subiicitur ad finem caput peculiare quod vocatur פרק שלום *Perek schalom* — caput de pace¹⁾.

1) In Talmude, cuius exemplar optime conservatum reperitur in bibliotheca Academiae Caesareae R. C. Ecae Petropol. 23. 8. 1, edito Amstelodami a. 1644—1648, tractatus, quos modo enumeravimus, hoc ordine sunt glutinati a concinnatore librario, qui eos in XIV volumina divisit, nomenque eis dedit «*Livres talmudiques*»

1. ברכות, פאה, דמי, כלאים, שביעית, תרומות, מעשרות, מעשר שני,
 חלה, ערלה, בכורים.
 11. שבת, פסחים.

Cum tanta esset moles operis talmudici, etiam sine ordine conscripti, desiderabatur compendium, quod faciliorem redderet studium eius.

Huic necessitati providere conatus est R. Isaac ben Iacob Alphasi ר' יצחק בן יעקב אלפסי edito anno 1032 *Talmude minore* sive *abbreviato*, quem simpliciter הלכות *Halakhoth* — constitutiones appellavit. Omissis in eo prolixissimis discussionibus collegit nonnisi ea, quae ad vitae usus apta erant. Cum tamen et istud opus esset ordine destitutum, non magni aestimabatur a suis.

Primum opus, legem Iudaeorum in ordinem redactum prae se ferens, praestitit supra memoratus Maimonides, etiam «*Aquila synagoga*» appellatus. Anno 1180 in lucem prodiit celeberrimum eius opus *משנה תורה* *Mischneh torah* — Repetitio Legis, aut etiam *יד חזקה* *Iad chazakah* — Manus fortis vocatum. Distinctum est in quatuor partes seu volumina et libros quatuordecim, quo Talmudicum opus totum compendiose tractatur.

Multum philosophiae indulsit in hoc suo opere Maimonides, atque eius ope plurimas leges conatus est stabilire. Quamobrem a suis excommunicatus et ad mortem quaesitus, aufugit in Aegyptum, ibique supremum diem obiit anno 1205.

-
- III. ערובין, סוכה.
 IV. חגיגה, ביצה, מועד קמץ, ראש השנה.
 V. יומא, תענית, שקלים, מנילה.
 VI. בתובח, יבמות.
 VII. קדושין, נישין, אבות, — מסכת סופרים, אבל רבתי (מסכת שמחות). בלה, מסכת דרך ארץ, פרק שלום, — הוריות, עדיות.
 VIII. נדרים, גזיר, סוטה.
 IX. בבא קמא, בבא מציעא.
 X. בבא בתרא, מכות.
 XI. סנהדרין, שבועות, עבודה זרה.
 XII. זבחים, חולין.
 XIII. מנחות, בכורות, ערכין, מעילה, קינין, תמיד, מדרת, כריתות, תמורה.
 XIV. נדה, כלים, אהלות, ננעים, פרה, טהורות, מקואות, מבשירין, זבים, טכול יום, ידים, עוקצים.

Hisce tamen non obstantibus valor operis crevit in dies, atque purgatum nullo non tempore a Iudæis summi habebatur. Id vitio datum est operi, quod comprehenderet multas leges, quae post destructionem templum Ierosolymitanum nullius valoris erant.

Opus purgatum ab omnibus philosophicis innovationibus a Maimonide introductis, destitutum vetustis et oblitteratis legibus, conscriptum omnino ad mentem Rabbīnorum concinnavit Iacob ben Ascher יעקב בן אשר anno salutis 1340, nomenque ei indidit ארבע טורים *Arbaa turim* — Quatuor ordines, qui sunt:

- I. אורח חיים *Orach chaim* — semita vitae, in quo agitur de vita quotidiana domi et in synagoga.
- II. יורה דעה *Iore deah* — docens scientiam, de cibis, purgationibus, deque aliis legibus religiosis.
- III. חושן המשפט *Choschen hammischat* — pectorale iudicii, de lege civile et criminali.
- IV. אבן העזר *Ebhen haezer* — lapis auxilii, de lege Matrimoniali tractat.

Cum Alphasi, Maimonides, Iacob ben Ascher non convenirent in multis, cumque inde orirentur diversissimae unius eiusdemque legis interpretationes, summe exoptabatur liber, in quo essent breves et concinnae rerum controversarum solutiones, quique esset veri nominis codex iuridicus gentis Iudaeorum.

Huic indigentiae satisfecit Ioseph Karo יוסף קארו, Rabbi Palaestiniensis (natus 1488 mort. 1577) celeberrimo suo commentario in *Arbaa turim*, quod nominavit שלחן ערוך *Schulchan Arukh* — mensa parata.

Consuetudines tamen Iudaeorum Orientalium in multis erant diversae a consuetudinibus Occidentis Iudaeorum, proinde nec *Schulchan Arukh* Iosephi Karo sufficiebat Iudæis ubivis locorum habitantibus.

Quamobrem R. Mosche Isserles ר' משה איסרלש in *Schulchan Arukh* scripsit commentarium nomine דרכי משה *Darkhē Mosche* — viae Moysis, quod in Occidente eandem nactum est auctoritatem, quam habuit opus Iosephi Karo in Oriente.

Hodie *Schulchan Arukh* est obligatorius codex legis Iudaeorum, eique praecipue student¹⁾.

Multi sunt et hucusque scribuntur in singulas partes huius libri commentarii.

Haec de Talmudis origine et evolutione.

Momentum eius quod spectat, opus istud Iudaeis semper erat sacrosanctum; maioris illud faciebant et faciunt quam Sacram Scripturam. Clarissime nos docet hac de re ipsum Talmud.

In tractatu Babha Metsia fol. 33a. haec legere est:

העוסקים במקרא מידה ואינה	Qui operam dant lectioni biblicae, virtutem aliquam exercent, aut potius nullam virtutem; (qui student)
מידה במשנה מידה ונוטלין	Mischnae, exercent virtutem, propter quam accipitur praemium; (qui vero studio) Gemarae (incumbunt), virtutem, qua nulla praestantior esse potest (exercent).
עליה שבר נמרא אין לך מידה	
גדולה מזן	

Item in tract. Sopherim XV, 7, fol. 13 b:

נמשלה המקרא כמים והמשנה	Comparatur S. Scriptura aquae, Mischnah vino, Gemara condito (aromatis vino).
ביין והש"ס כקונדימון	

Laudata et trita est in Rabbinorum scriptis sententia:

כני הזהר בדברי סופרים יותר	Fili mi, attende ad verba scribe-
מדברי תורה	rum magis quam ad verba Legis ²⁾ .

1) Talmud Iudaeis modernis eius est valoris, cuius Christianis sunt opera sanctorum Patrum; *Schulchan Arukh* respondet nostris Theologiae compendiis.

2) *Érubbin* f. 21 b.

Ratio huius rei est in tr. Sanhedrin X, 3, f. 88 b:

חומר בדברי סופרים מדברי תורה Gravius peccatur (transgrediendo) verba scribarum, quam verba Legis.

Etiam quando discordes sunt sententiae Legis doctorum, credendum est utrasque esse Dei O. M. verba.

In tractatu Erubhin f. 13 b., postquam narratum est duas scholas Hillel et Schamai diversa fuisse opinatas, concluditur:

אלו ואלו דברי אלהים חיים Ista et illa (scil. verba) sunt verba Dei viventis.

In libro *Mizbeach kazzahabh* cap. V. ¹⁾ haec datur sententia:

התלמוד המקודש אין למעלה ממנו Sanctissimo Talmude nihil est superius.

Fere in eundem sensum loquuntur moderni Talmudis propugnatores ²⁾).

Quomodo autem de Talmude opinati sint Christiani, probe demonstrant plurima de eo decreta edictaque interposita, quibus supremi rerum moderatores utriusque potestatis et civilis et ecclesiasticae, multoties proscribebant et ad rogum damnabant sacrosanctum hunc codicem legis secundariae Iudaeorum.

Iam Iustinianus Imperator lege vetuit anno 553 propagationem librorum talmudicorum in universo Imperio Romano ³⁾).

Saeculo XIII «libros *Thalmud*, ut omni contumeliae et blasphemiae genere refertos in veritatem Christianam, damnarunt Gregorius IX et Innocentius IV et exuri mandarunt, propterea quod multis et horrendis haeresibus scaterent» ⁴⁾).

1) Apud Ioan. Buxtorf. Recensio operis Talm. pag. 225.

2) Cf. «Talmud Babli» tract. Berachoth edit. Berolini a. 1842, Praef. p. 8.

3) «Authenticae constitutiones», Novella 146.

4) Corp. Iuris Can. VII Decretal. lib. V, tit. IV, cap. 1, adnot.

Postea damnarunt eum plures alii Romani Pontifices, ut: Julius III, Paulus IV, Pius IV, Pius V Gregorius XIII, Clemens VIII, Alexander VII, Benedictus XIV alique, qui novas editiones parabant Indicis librorum prohibitorum, confecti a Patribus Concilii Tridentini, usque ad nostra tempora ¹⁾.

Ad Iudaeorum morem sese gerendi talibus in adiunctis quod attinet, hic erat diversis temporibus diversus.

Ab edicto Iustiniani usque ad exitum medii aevi, cogebantur religiosissime occultare suum Talmud, in locis abditissimis, propter metum Inquisitorum, qui illum saepe saepius requirebant flammis tradendum ²⁾.

1) In «*editione novissima*» huius Indicis, «*iussu sanctissimi Domini nostri Leonis XIII. P. M.*», nunc felicissime gubernantis Ecclesiam Christi, anno 1887 confecti, hoc modo proscriptus indicatur «*Thalmud aliique libri hebraeorum*», pag. XI:

«*Quamvis in Indice praedicti Pii papae quarti Thalmud hebraeorum, eiusque glossae, annotationes, interpretationes, et expositiones omnes prohibeantur; sed quod, si absque nomine Thalmud, et sine iniuriis, et calumniis in religionem christianam aliquando prodissent, tolerarentur: quia tamen Sanctissimus Dominus noster Dominus Clemens papa VIII per suam Constitutionem contra impia scripta, et libros hebraeorum sub Dat. Romae apud sanctum Petrum Anno Incarnat. Dom. MDXCH, pridie Kal. Martii, pontificatus sui anno secundo, illos prohibuit, atque damnavit: mens ipsius non est, eos propterea ullatenus etiam sub illis conditionibus permittendi, aut tolerandi; sed specialiter, et expresse statuit, et vult, ut huiusmodi impii Thalmudici, Cabalistici, aliique nefarii hebraeorum libri omnino damnati, et prohibiti maneant, et censeantur; atque super eis, et aliis libris huiusmodi praedicta Constitutio perpetuo et inviolabiliter observetur.*»

2) Postremum conamen extirpandi talmudicos libros, susceptum est imperante Maximiliano, qui, instigatus a Ioanne Pfefferkorn (Pipericornio), ex Iudaeo Christiano, anno 1510 mandavit, ut Iudaeorum libri conquirentur, et Universitatibus examinandi proponerentur. Quod cum factum esset, excitatum est famosissimum luotamen «*reuchlinianum*» dictum, a nomine consilarii ducis Wirtembergensis Reuchlini, qui partes Talmudis tutandas suscepit, cuique adhaeserunt humanistarum celeberrimi: Erasmus Rotterdamiensis, Ulrichus Huttensis, Aegidius Viterbiensis et alii. Controversia haec ardebat in tota fere Europa. Post plurimas deliberationes Universitates: Erfordiensis, Moguntina, Lovaniensis, Parisiensis, Reuchlinum qua iudaizantem notarunt; magnus vero Inquisitor Dominicus Hoogstraten accusavit eum haereticae pravitatis et in ius vocavit. Tandem res delata est Romam, ibique iudices delecti anno 1516 causam Reuchlini tuiti sunt. Causa finita est mandato Leonis X, qui indixit silentium utrique parti; a promulganda tamen definitiva sententia se abstinuit. Proinde nec Reuchlinus est innocens declaratus, nec Talmud combustum.

Ineunte saeculo XVI, turbata Ecclesiae pace a novatoribus religionis, palam eum divulgare coeperunt, ope artis typographicae, nuper inventae. Anno 1520 Venetiis in lucem prodiit prima Talmudis editio typica¹⁾, plenissima, plurimis scatens blasphemis in Religionem Christianam²⁾. Et fere omnes Iudaeorum libri, qui hoc saeculo, ipsis faventissimo, sunt editi, integri sunt et genuini.

Postremis decenniis saeculi XVI et primis XVII, quibus peculiari cum diligentia incubuerunt sermoni hebræo-rabbinico excolendo et Talmudi enucleando celeberrimi viri³⁾, — Iudæi, sibi metuentes, expungere coeperunt nonnullos talmudicos textus, evidentissime Christianis inimicos. Talmud proinde, editum Basileae a. 1578, in multis iam est castratum.

Morem hunc agendi Germaniae Iudaeorum probarunt et susceperunt aliarum nationum Rabbini, congregati in synodo Petricoviensi in Polonia a. 1631, statueruntque non amplius typis mandandi quidquam, quod exacerbare posset animos Christianorum, atque ideo in damnum ipsi Israel vergi. Quamobrem in libris Iudaeorum, saeculo proximo et superiori editis, multae conspiciuntur lacunae insignes, quae quid significant, explicant ex memoria Rabbini, quibus adhuc non desunt libri genuini, inter Christianos iam rarissimi.

Attamen qui Amstelodami in Hollandia (ubi Iudæi, pulsati Hispania, amicissime sunt excepti), etiam recentiori aevo in lucem prodierunt libri, minime sunt mutilati. Quapropter et Talmud ibi editum a. 1644—1648, valore aequiparatur Venetiano⁴⁾.

1) Iudæi triumphantes indicare solent, quod hoc acciderit eodem anno, quo Martinus Luter combussit bullam Papae Leonis X. Vid. Iacubr. Em. Deitsch in angl. ephemer. «Quarterly Review» a. 1867 m. Oct., cui tit. «What is the Talmud», cap. 3 in fine; in vers. ross.: «Талмудъ» Petrop. 1877, p. 20.

2) Huius editionis exemplar, constans XII voluminibus in folio, invenitur in bibliotheca aulae Caesariae Vindobonae. Ex eo nonnullos textus transcripsi.

3) Maxime hac de re sunt meriti duo professores Basileenses Buxtorfii, senior et iunior (pater et filius), praecipue suo «Lexicone Chaldaico, Talmudico et Rabbinico— opere *triginta* annorum» — et aliis operibus, ut: «Synagoga Iudaica», «De Abbreviaturis Hebraeorum», «Operis Talmudici recensio», «Bibliotheca Rabbinica».

4) Impressus est characteribus minuseulis in 4° maiori Vid. adnot. pag. 14.

Observandum hic est, fere omnes Talmudis editiones sibi similes esse et numero foliorum et textus dispositione. Forma earum maior aut minor, pendet a characteribus maioribus vel minoribus, quibus imprimuntur.

Ultimo demum invenerunt modum decipiendi vigilantiam censorum, inserendo videlicet textui genuino vocem הִיָּה *haiah-erat*; quasi res, de qua agitur, quondam nonnisi locum habuisset¹⁾.

Verumtamen laterem lavant ista facientes; produnt ipsos verba non omitta: גם עתה *gam attah* — etiam nunc, videl. hanc legem obligare; אפילו בזמן הזה *aphilu bazzeman hazzeh* — etiam hoc tempore (scil. obligare legem istam), et alia his similia²⁾.

Haec praenotasse de Talmude sufficient.

Adhuc pauca dicamus oportet de alio Iudaeorum libro celeberrimo, qui vocatur זוהר *ZOHAR*:

Secundum nonnullos Rabbinos, Moyses, postquam edoctus est legis interpretationem in monte Sinai, non eam tradidit Iosue, ille senibus, et s. p.³⁾, sed Aaroni, Aaron Eleazaro, et ita ulterius, usquedum haec oralis traditio conscripta fuerit in librum זוהר *Zohar*. — Appellatur sic a voce זהר *zehir* — splenduit: est enim illustratio librorum Moysis, commentarius in Pentateuchum.

Auctor eius fertur esse R. Schimeon ben Iochai ר' שמעון בן יוחאי, discipulus R. Akibhae, qui quinquaginta annis post desolatio-

1) Ex exemplum eius rei.

Schulchan Arukh parte Iore dea § 158 v. 1 veteris editionis Venetiae a. 1694 habet:

עובדי עב"ם שאין בינינו וביניהם מלחמה... אסור להצילם וכו'	Cultores stellarum et planetarum, quando non est inter nos et illos bellum... non licet liberare eos, etc.
---	--

Idem locus in editione Vilnensi a. 1873 sic sonat:

אבדי נלולים משבעה העמין בער שלא היה בינינו וביניהם מלחמה... אסור להצילם וכו'	Idololatræ de septem populis, tempore quo non erat inter nos et illos bellum... non licet liberare eos, etc.
--	--

Etiamsi desset textus genuinus, quis crederet auctorem του Schulch. Ar. saeculo XVI concinnantem codicem legis in usum suorum, reiicientem omnia, quae obliterata erant, — imperasse non liberandum eos, quibuscum nullae erant inimicitiae!

2) Vid. Choschen ham. 388. 10, Iore dea 159. 1. etc.

3) Vid. pag. 5.

nem templi martyrio vitam finivit, c. a. 120 post Christum natum, in bello Adriani contra Iudaeos. Attamen, cum in hoc libro nomina occurrant hominum, qui pluribus post indicatum annum vixerunt saeculis¹⁾, cumque ex altera parte nullam mentionem eius faciant nec Ramban (R. Mosche ben Nachman) nec R. Ascher, qui mortuus est a Christi 1248, verior est sententia eorum, qui dicunt librum Zohar sacculo demum XIII lucem aspexisse; praecipue quod circa hoc tempus prodierit liber similis argumenti et similis styli in Chaldaico sermonis genere.

Tribus constat voluminibus in-8° maiori³⁾.

Permulta alia quoque in lucem prodierunt iudaeae gentis doctorum opera, et usquemodo prodeunt, non minimi habenda ab his, qui student rebus Iudaeorum, cum explicent saepissime quomodo intelligendae sint subobscurae nonnunquam talmudicae sententiae. Nonnulla eorum citantur in hoc libello³⁾.

1) Mahomedis' v. g. P. III, f. 282 a.

2) Nostum est editionis Amstelodamiensis a. 1805.

3) Cuiusmodi sunt:

ביאור *Biur* — Declaratio, elucidatio. Commentarius in alium commentarium. Eiusmodi declarationes sunt diversae in diversos auctores.

הלכות *Halakhoth*, sive, ut communissime legitur, *Hilkhoth* — Decisiones sive dissertationes in singulos libros tam Sacrarum Scripturarum, quam talmudicos, diversorum Rabbiorum nempe: Maimonidis, Bechai, Edels, Mosia Kotzensis, Kimchi et aliorum. Plus ceteris citantur hic Maimonidis: הלכות עבודת כוכבים ומזלות *Hilkhoth Akum*. וחקות הנזים *Hilkhoth abhodath kokhablim umazzaloth vechukoth haggoin*, sive abbreviate *Hilkhoth Akum* — Dissertationes de cultu stellarum et planetarum et statutis gentium; et הלכות מאכלות אסורות *Hilkhoth maakhaloth asavoroth* — Diss. de cibis vetitis.

יוחסין *Iuchasin* v. *Sepher Iuchasin* — Liber prosapiarum. Historiam tractat sacram et iudaicam ab initio mundi usque ad an. Christi 1500. Auct. R. Abrab. Zakhuth. Cracov. an. 1580.

ילקוט *Jalkut* — Pera. Commentarius in tota Biblia varius ex variis antiquis libris collectus (veluti: Siphra, Talmud et similibus) non ad litteralem sensum, sed ad allegoricum, in quem Rabbinici concionatores excurrere solent. Auctor R. Schimeon concionator Frankfurtensis.

כד הקמח *Kad hakkemach* — Cadus farinae. Continet ordine alphabetico locos communnes theologicos. Auctor R. Bechai. Lublini.

Ex recensitis Iudaeorum libris isti mihi ad manus erant in conscribendo hoc opusculo.

Talmud Amstelodamiense. ¹⁾ (Biblioth. nostra).

Schulchan Arukh R. Iosephi Karo, Venetiis editum anno 1594, sine commentariis. (Biblioth. Caesarea publica Petropol.).

Multoties citata eius pars *Iore dea* — Cracoviensis editionis verisimillimum; titulo enim caret. (Ibidem) ²⁾.

מגן אברהם *Magen Abraham* — scutum Abrahae. Auct. Peritzola.

מזבח הזהב *Mizbeach hazzahabh* — Altare aureum. Est liber cabalisticus, de confectioe suffitis sacri, qui super altari aureo fiebat. Auctor R. Schelomon ben Rabbi Mordechai. Basileae. 1602.

מחזור *Machzor* — cyclus. Liber precum est, quo maxime in maioribus festis utuntur.

מנורת המאור *Menorath hammaor* — Candelabrum lucis. Liber Talmudicus, continens Aggadoth et Medraschim, i. e. commentationes allegoricas et historicas totius Talmudis. Auctor R. Isaac Abuhabh. Edit. 1544.

מעייני הישועה *Maiene haieschuah* — Fontes Salvatoris. Commentarius in Danielem pulcherrimus R. Isaaci Abarbinelis, in quo multa disputat contra Christianos. 1551.

מקרא גדולה *Mikra gedolah* — convocatio magna. Biblia hebraica cum commentariis R. Salomonis Iarcbi (Raschi) et R. Aben Ezra.

משמיע ישועה *Maschnia ieschuah* — praedicator salutis. Explicantur in eo omnes Prophetiae, quae non possunt accipi de Templo secundo, vel spiritualiter, sed tantum de redemptione futura. Auctor R. Abarbinel.

ניצחון *Nizzachon* — Victoria, scilicet reportata de Christianis. Impugnat evangelicam historiam quatuor Evangeliorum. Auctor R. Lipmann. 1459.

ספר עקרים *Sepher ikkarim* — Liber fundamentorum, seu articulorum fidei, in quo est acerrima adversus Christianam fidem disputatio.

עין ישראל *En Israel* — oculus Israel, aut *עין יעקב* *En Iakobh* — oculus Iacob. Liber celebris est, cuius altera pars *בית יעקב* *Beth Iakobh* — domus Iacob. Complectitur historias talmudicas incundiores. Venetiis a. 1547.

שערי אורה *Schaare orah* — Portae lucis. Liber cabalisticus valde celebris. Auct. R. Ioseph ben Gekatilia.

שפע טל *Schephaa tal* — Abundantia roris. Liber cabalisticus; clavis in librum Zohar et alios id generis. Auctor R. Schephtel Horwitz Pragensis.

תולדות ישו *Toldoth Ieschu* — Generationes Iesu. «Liber parvus mere blasphemus et maledicus, continens historiam Christi, sed plenam manifestis mendaciis et calumniis».

1) Vid. p. 14 adnot.

2) Ex sigillo in eius medio excusso apparet hunc librum fuisse proprietatem cuiusdam

Rabbi Schapiro:

иумен рабвиуи манро

Zohar editum Amstelodami a. 1805. III volum. (Bibl. nostra).

Mikra gedolah — Amstelodam. a. 1792. XII volum. et Basileensis 1620. II vol. in fol. (Biblioth. nostra); Venetiana (Bibl. publ. Petrop.).

Hilkhoth Akum R. Maimonidis; edit. a Vossio. 1675. (Bibl. nostra).

Et auxiliaria opera:

Ioannis Buxtorfii:

a) *Lexicon Chaldaicum, Talmudicum et Rabbinicum*. Basileae. 1640. (Bibl. nostra).

b) *De Abbreviaturis Hebraicis, Operis Talmud recensio, Bibliotheca Rabbinica*; in uno volum. Basileae 1640. (Bibl. nostra).

c) *Synagoga Iudaica*. Basileae a. 1712. (Bibl. Seminarii Seinensis).

Ioh. Christophori Wagenseilii: *Sota*. Altdorfi Noricorum. 1674. (Bibl. nostra).

Georgii Eliez. Edzardi: *Tractatus talmudici «Avoda sara» caput primum*. Hamburgi 1705. (Biblioth. Aulae Imperatoris Austriae Vindobon.).

Jacobi Ecker: *Der «Judenspiegel» im Lichte der Wahrheit*. Paderborn 1884.

Augusti Rohling: *Die Polemik und das Menschenopfer des Rabbinismus*. Paderborn 1883¹⁾.

Illorum nonnisi virorum usus sum operibus, qui rerum Hebraicarum communi suffragio peritissimi habentur, et ad quos ipsi quoque Iudaei, cum Christianis disputantes provocant²⁾, ut

1) Opusculum celeberrimum, scriptum methodo obiectiva pure quae dicitur. «Bonifacius-Druckerei» tale de illo adducit iudicium: «Unter den Schriften Rohlings über die Judenfrage ist die vorliegende ohne Zweifel die *bedeutendste*. Dieselbe argumentiert in streng wissenschaftlicher Weise und ist deshalb für gebildete Kreise in erster Linie bestimmt. Der Verfasser hat sich die Aufgabe gestellt, eine objektive, auf die Urtexte zurückgreifende Besprechung der Judenfrage zu veranstalten, welche nicht bloss die Übersetzungen, sondern auch Originale vorlegt und nötigen Ortes kommentiert.

2) V. g.: In edito Berolini a. 1842 tract. Berakhoth cum interpretat. germ. citatur Buxtorfii sententia de Talmude. Vorrede p. 8.

In lucubratione «Die Blutbeschuldigung gegen die Juden», Wien. 1883, pag. 22 et sqq., plura perscripsit auctor ex op. Ioan. Christ. Wagenseilii ad confutandum adversarios Iudaeorum.

pote homines doctissimos, sine studio partium opiniones suas proferentes¹⁾.

Ceterum, summæ eorum diligentia in citandis textibus librorum, qui mihi erant ad manus, sufficienti mihi erat argumento, etiam in adducendis sententiis paucissimis e libris minoris momenti, quorum illis, non mihi, copia erat, eandem diligentiam adhibuisse.

Ad Doctorem Iac. Ecker sese converterunt, qua in Hebraicis versatissimum, iudicialiter agentes adversus «Judenspiegel» Iusti (anonym.); cuius rei gratia scriptum est opus mox citatum. Etc.

1) Ex. gr. I. C. Wagens. Sota, pag. 598: «Atque hic, obiter vindicanda est iniuria, qua Christianus Gerson, istos Rabbinos innocenter affecit. Sic enim homo sum, cui prae veritate nihil antiquius, nec placent mendacia, etiam quae adversus iudaeos proferuntur, quocunque fine tandem id fiat. Sacro-sancta Christianorum religio, nec eget falsis testimoniis, nec iisdem admodum iuvatur».

Dr. Iac. Ecker. «Judenspiegel» Vorwort p. III: « die Judenbetze ist mir zuwider, und an der antisemitischen Bewegung habe ich mich bis jetzt in keiner Weise beteiligt, und diesen Standpunkt werde ich auch in Zukunft vertreten, um nicht weiter von dieser gefährlichen Strömung fortgerissen zu werden.

Et perplurima his similia.

PARS I.

DOCTRINA TALMUDIS DE CHRISTIANIS.

Videbimus primo, quid doceat Talmud de auctore Christianae religionis Christo Iesu; tum vero de sequentibus Eum Christianis.

CAPUT I.

DE IESU CHRISTO IN TALMUDE.

Non pauca sunt, quae legere est in diversis talmudicis libris de Christi origine, de Eius vita et morte, deque doctrina Eius. Non ubi vis tamen uno eodemque nomine appellatur, sed diversimode, ut: «Iste vir» «Quidam» «Fabri filius» «Suspensus» et s. p. Sit ergo

Articulus I.

De Nominibus Christi.

I. Verum Christi nomen hebraice est **ישוע הנוצרי** *Ieschua han-notsri* — Iesus Nazarenus.

• *Notsri* appellatur sic ab urbe **נצרת** *Natsareth*, in qua educatus est Iesus. Inde et Christiani in Talmude vocantur *Notsrim*.

Cum vox יֵשׁוּעַ *Ieschua* salutem, Salvatorem designet, plene scriptum nomen Iesu rarissime occurrit in libris Iudaeorum¹⁾, sed fere semper et ubivis abbreviate יֵשׁוּ *Ieschu*, quod ita malitiose ab eis legitur, ac si esset ortum ex literis initialibus trium verborum: יִמְחַ שְׁמוֹ זְכוֹרוֹ *Immach Schemo Vezikro* — Deleatur nomen eius et memoria eius²⁾.

II. Appellatur Christus in Talmude אִישׁ אוֹתוֹ *Otho isch* — iste vir, omnibus videlicet notissimus.

In tractatu Abhodah zarah 6 a. legitur:

נוֹצְרֵי הַהוֹלֵךְ בְּמַעוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ Christianus (vocatur), qui sequitur
 אִישׁ שְׂצוּהָ לָהֶם לַעֲשׂוֹת לָהֶם qui praecepit ipsis, ut facerent
 יוֹם אֶיךָ כְּאַחַד בְּשַׁבַּת i. e. ut colerent primum post Sab-
 batum diem.

III. Ulterius simpliciter vocatur פְּלוֹנִי *Peloni* — quidam.

In Chagigah 4 b:

מְרִים . . . אִמּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי כִּרְאִיתָּ Maria... mater cuiusdam, quem-
 אִישׁ אֲדוֹמָה דִּיכִרְאִיתָּ admodum dicitur in Schabbath
 (104 b.).

Quod ista Maria non sit alia, quam mater Iesu, mox videbimus.

1) V. g. in Maiene ieschua fol. 66 b.

2) «Inter se (Iudaei) non dicunt Ieschu, sed Iisschu, ad formam huius maledictionis tanto propius accedentes. Mibi ante paucos annos hac de re cum quodam Iudaeo conferenti, immo, respondit, non sic tantum explicatur, sed et יֵשׁוּ שְׂקָר וְתוֹעֵבָה *Ieschu Schker* (mendacium) *Uloebah* (et abominatio). Quis ad haec toto pectore non exhorreat? et tamen haec dicuntur inter recutitos istos, et feruntur nemiue Christianorum ad id advertente. Vixit iste Iudaeus Francofurti et Hanoviae, ubi Anno 1616 ivit ad infima terrae. Cum autem mihi horrendam istam vocem proderet, in fide iudaica vacillabat, minime a fide Christiana alienus, de qua etiam mecum, ut et cum DD. Amando Polano b. m. aliquoties contulit. Sed לְפִיּוֹם רִיבֵהָ cursim et in transitu alia duo arcana ex secreto Cabalae iudaicae detegam, quae in idem hoc nomen incidunt. Notum est, quod saepius monentur Israelitae in sacris literis, ne colant אֱלֹהֵי נֹכַר (*Elohe nekhar*)—Deos alienos vel Deum alienum. Quid אֱלֹהֵי נֹכַר? per speciem numeralem Gematriae hae literae valent 316; totidem valet יֵשׁוּ. Extat hoc in libello אֲבָקַת רוֹכֵל (*Abkath rokhel*), in fine eius. Docent ergo, dum Deus dehortatur a cultu אֱלֹהֵי נֹכַר, idem esse, ac si de-

IV. Per contemptum appellatur נגר בר נגר *Naggar bar naggar*¹⁾ — faber fabrique filius; aut etiam עוצים בן חרש *Ben charasch etsim* — filius fabri lignorum²⁾

V. Tum vero תלוי *Talui* — suspensus.

R. Samuel filius Meir, ad Maimonidis Hilch. Akum, refert in primis festum Natale et Paschatis Christianorum esse prohibita, quia celebrantur בשביל התלוי עצמו «propter suspensum ipsum»³⁾.

R. Aben Ezra in commentario ad Genes. XXVII, 39, *Talui* appellatum, cuius imaginem in vexillo erexit Constantinus Imperator.

כל... בימי קוסטננזין שחדש כל... in diebus Constantini, qui mutavit Religionem et posuit in vexillo suo figuram suspensi.
הרת ושם על דגלו צורת התלוי

Articulus II.

De vita Christi.

Talmud docet Christum Iesum fuisse spurium et filium menstruae, Esavi animum in se habuisse, stultum, praestigiatores, seductorem, idololatram, crucifixum, sepultum in inferno et usquemodo sequacibus suis esse idolum.

hortatus esset a cultu ישן. En serpentinam malitiam! — Alterum detexit iampridem Antonius margarita in libro de Fide et religione Iudaeorum. In libro precum Iudaicarum extat quaedam precatio, incipiens עלינו (*alenu*). In ea verba quaedam sunt, quae olim expresse in libris ponebantur, postea metu Christianorum fuerunt omissa, relicto spatio vacuo, ut morderentur sive pueri sive adulti simpliciores, ibi aliquid deesse. Verba omissa sunt: המשתחויים להבל וריק ומתפללים ללא יושיע *hammischtacharim lehebbel varik umitpalleim lelo ioschia* i. e. qui incurvantes se honorem exhibent vanitati et inanitati, et adorant eum, qui non poterit servare. Haec etsi in genere de idolis dicantur, tamen occulte in Iesum contorta sunt, quem his titulis insigniunt. Nam וריק per Gematriam valet 316, totidem ישן. Haec cum intelligere animadverterent Christianos, in libris editis omiserunt. Est penes me exemplar antiquum, in quo expressa sunt; vidi et in Iudaeorum libris calamo adscripta. Hinc satis, ut puto, liquet, quid sibi stolidi gens Iudaica corruptione salutaris huius nominis velit. Vindicem experientur aeternum, cuius gloriosi nominis aeternam gloriam, quantum in se, pessumdant». I. Buxtorf. in Abbrev. ישן'.

1) Abbodah zarah 50 b.

2) In lib. Chizzuk emunah. Apud Wagenzeil. Sota. pag. 1123.

3) Vid. Lex. Buxt. in rad. תלה.

I. Spurius et menstruae filius.

In tract. Kallah 1 b. (18 b.) haec narratur historia:

פעם אחת היו זקנים ישבין בשער
ועברו לפניהם שתי תינוקות אחד
כסה את ראשו ואחד גילה את
ראשו זה שגילה את ראשו ר"א
אומר ממזר רבי יהושע אומר בן
נדה ר"ע אומר ממזר ובן הנדה
אמרו לו לר"ע היאך מלאך לבך
לעבור על דברי הכירך אמר
להן זה אקימנו הלך אצל אמו
של תינוק וראה שהיתה יושבת
ומוכרת קיטניות בשוך אמר לה
בתי אם את אומרת לי דבר שאני
שואלך אני מביאך לחיי עולם
הבא אמרה לו השבע לי הויה
ר' עקיבא נשבע בשפתיו ומכטל
בלבו אמר לה בנך זה מדה מיבו
אמרה לו כשנכנסתי לחופה נדה
הייתי ופירש ממני בעלי ובא

Cum aliquando seniores sederent in porta, praeterierunt ante ipsos duo adolescentuli, quorum alter caput texerat, alter retexerat. De eo, qui caput retexerat, R. Eliezer dixit quod esset spurius *mamzer*. R. Iehoschua dixit eum esse a muliere menstruata conceptum *ben niddah* R. Akibha autem subiecit eum esse et spurium et filium menstruatae. Unde ceteri interrogarunt R. Akibham, quomodo tam audacter collegis suis contradiceret. At ille respondit illis, se dicta sua esse confirmaturum. Abiit ergo ad matrem pueri istius, quam cum videret sedentem in foro vendentem legumina, dixit ad illam: filia mea, si tu mihi ingenue indicaveris id, quod sum interrogaturus, efficiam ego, ut potiaris vita saeculi futuri. Ipsa autem postulante, ut iureiurando assertum suum roboraret, iuravit R. Akibha labiis suis, sed corde suo iusiurandum hoc statim reddidit irritum. Tum R. Akibha: dic mihi, qualis sit hic filius tuus. Ad quae illa: quando nuptias celebrarem, laborabam a menstruis; ideoque recessit a me maritus; paranympheus autem meus congressus est mecum, atque (ex

עלי שושביני והיה לי בן זה
 נמצא התינוק ממזר ובן הנדה
 אמרו גדול היה ר"ע כשהבחיט
 את רבותיו באותה שעה. אמרו
 ברוך ה' אלהי ישראל אשר נילה
 סודו לר"ע בן יוסף

eo concubitu) extitit mihi filius
 hic. Unde apparuit puerum istum
 esse non modo spurium, sed et
 menstruatæ filium. Cumque id per-
 cepissent assessores, dixerunt: ma-
 gnus fuit R. Akibha, quando cor-
 rexerit doctores suos. In illa hora
 dixerunt: Benedictus Dominus Deus
 Israel, qui revelavit arcanum suum
 Rabbi Akibhae filio Ioseph.

Quod de Christo et Maria hunc locum intelligant Iudaei, optime demonstrat eorum liber «*Toldoth Ieschau*» — Generationes Iesu, ubi fere iisdem verbis narratur ortus Servatoris nostri¹⁾.

Alia in hunc sensum narratio datur in Sanhedrin 67 a:

כל חיבי מיתורת שבתורה אין
 מכמינין עליהן חוץ מזו כיצד
 עושין לו מדליקין לו את הנר
 בבית הפנימי ומושיבין לו עדים
 בבית החיצון כדי שהיו רואין
 אותו ושומעין את קולו והוא
 אינו רואה אותן והלד. אומר לו
 אמור משאמרת לי ביהוד והוא
 אומר לו והלד. אומר לו היאך
 נניח את אלהינו שבשמים

Nulli ex omnibus, qui rei mortis
 sunt ex lege, insidiae collocantur,
 nisi isti²⁾. Quomodo faciunt id ei?
 Accendunt ipsi candelam in con-
 clavi interiori, et testes collocant
 in cubiculo exteriori, ut hi ipsum
 videre et vocem eius audire pos-
 sint; sed ipse non videt illos. Tum
 ille, quem antea conatus est sedu-
 cere, dicit ei: repete quaeso id,
 quod antehac dixisti, hic privatim.
 Tum si id dicat, hic regerit ei:
 quomodo relinqueremus Deum no-
 strum qui est in caelis et serviremus
 idolis? Ad hoc si convertatur et
 respiscat, bene; si vero dicat: hoc

1) Vid. Synag. Iud. cap. VIII. p. 133.

2) Seducitori videlicet, qui alium ad idololatriam et cultum alienum cupit seducere.

ונעבוד ע"ז אם חוזר בו מושב
 ואם אמ' כן היא חובתינו וכך
 יפח לנו העדים ששומעין מבחוץ
 מביאין אותו לכ"ד וסיקלין אותו
 וכן עשו לבן סטרא בלוד ותלאוהו
 בערב הפסח בן סטרא בן פנדירא
 הוא אמר רב חסדא בעל סטרא
 בעל פנדירא בעל פפום בן יהודיה.
 הוא אלא אימ' אמו סטרא אמו
 מרים מגדלא נשי הואי כדאמרי
 בפומבדית' סטראא מבעלא

est officium nostrum, atque ita omnino nos decet facere, testes exterius ipsum audientes eum ad domum iudicii adducunt et lapidant. Sic fecerunt filio Stadae in Lud, et suspenderunt eum in vespera Paschatis. (Hic) filius Stadae (autem fuit) filius Pandirae. Dixit quidem R. Chasda: maritus (scil. fuit matris eius) Stada Pandira, Paphus filius Iehudae est ¹⁾. Sed (tamen dico) matrem eius fuisse Stadam, Mariam Magdala, (plicatricem videlicet illam capillorum mulierum) sicut dicunt in Pumbadita: declinavit ista a marito suo.

Hoc est: atque hanc Mariam appellatam fuisse Stadam, i. e. meretricem, quod, secundum Pumbeditanos, declinaverit a marito suo ad adulterium.

Similia legere est in Talmude Ierosolymitano ²⁾ et apud Maimonidem ³⁾.

Quod ad Mariam illam attinet, cuius facta est mentio, de ea legitur in tract. Chagigah 4 b:

רב ביבי הוה שכיח גבי מלאך
 המות אמר לידה לשלוחית זיל
 אייתי לי מרים מגדלא שער

R. Bibhai, cum esset quondam apud Angelum mortis, dixit (scil. Ang. mortis) ad legatum (suum): abi et adduc mihi Mariam plicatricem (capillorum) mulierum (i. e.

1) hoc est, ut in Glossa habetur, vocatur hic ben Stada sic a patre, non a matre, quamvis spurius fuerat.

2) Sanhedrin cap. VII sub finem, et Iebhammoth capite ultimo.

3) Hilkhoth Akum V. 3, 4, 5.

נשייא אזל אייתי ליה. מרים
מנדלא דרדקי וכו' occide eam). Abiens ille, adduxit
ei Mariam, plicatricem parvulo-
rum (pro altera seil. Maria).¹

Glossa. autem marginalis sic illustrat hunc locum:

האי עובדא דמרים מנדלא נשיא
בבית שני היה דזיתה אמו של
פרוני כדאית' בשבת (דף ק"ד)
Haec historia Mariae plicatricis
capillorum mulierum, accidit in
domo secunda. Fuit enim mater
טע N. (Peloni), sicut habetur in
tract. Schabbath (fol. 104 b.).

In Schabbath autem locus iste sic habet:

אמר להן ר' אליעזר לחכמים
והלא בן סטרא הוציא כשפים
ממצרים בשריטה. שעל בשורו
אמרו לו שומה היה ואין מביאין
ראה מן השוטמים בן סטרא בן
פנדירא וכו' Dixit R. Eliezer Sapientibus: An-
non filius Stadae eduxit magias ex
Aegypto per caesuram in carne
sua? Responderunt ipsi: Stultus
fuit, et non petitur probatio a
stultis. Filius Stada, filius Pandira
etc. ut supra iu Sanhedr. 67 a.

Magia ista filii Stadae sic explicatur in libro «*Beth Iacobh*» f. 127 a:

«Magi, antequam ex Aegypto exirent, perquirebantur penitius, ne
magiam in scripto exportarent, et sic alios populos eam artem doce-
rent. Ideoque hic novam artem excogitavit, ut cuti eam inscriberet,
aut scissae cuti includeret, quae rursus sanata artem minime prode-
ret»¹).

«Ex his, quisnam Ben Stada fuerit, verba sunt Buxtorffii²), vel
quisnam per eum hic intelligatur, consideratis circumstantiis, haud
obscure videtur lucere. Utut enim Rabbini in additionibus talmudicis
contendant non intelligi Iesum Nazarenum, et malitiam suam conen-

1) Fusius hac de re in lib. «*Toldoth Ieschu*», ut mox videbimus agentes de Christo
qua «*Praestigiatore*». Legitur quoque istud de hoc Ben Stada in Talmude Ierosolymi-
tano, cap. 12.

2) Lexic. in verbo סמך.

tur tegere, tamen fraus ipsorum multipliciter pellucet, et de illo ipso eos haec omnia scribere et intelligere, varia evincunt».

«Nam primo vocatur quoque Ben Pandira. Sic vocari ab ipsis Iesum Nazarenum patet ex aliis talmudicis locis¹⁾, ubi expressa fit mentio **ישו בן פנדירא** «Iesu filii Pandirae».

«Etiam S. Ioannes Damascenus²⁾ in genealogia Christi meminit Pantherae et Bar Pantherae».

«Deinde haec Stada dicitur fuisse Maria, et haec Maria mater «*Peloni*», τcū N., quo sine dubio Christus intelligitur. Sic enim nomen eius reticere solent, quia exprimere verentur. Manuscripta exemplaria, si ad manus essent, forte eius rei fidem facerent. Et hoc quoque fuit nomen matris Iesu Nazareni».

«Tertio dicitur fuisse Seducor populi. Pro tali habitum fuisse olim Christum a Iudaeis testatur historia Evangelica³⁾; et hodieque adhuc ab ipsis haberi, scripta hodierna testantur⁴⁾».

«Quarto dicitur fuisse Suspensus, quod manifeste refertur ad crucifixionem Christi, praesertim cum circumstantia temporis addatur: in vespera Paschatis; quae cum tempore crucifixionis Christi convenit».

«Et sic scribunt in Sanhedrin 43 a.»

בערב הפסח תלאוהו לישו «In vespera Paschatis suspenderunt Iesum».

«Quinto, quod in Talm. Ierosolymitano de duobus discipulis sapientum, tamquam testibus, scil. in insidias ipsi collocatis, et deinde contra ipsum productis, scribitur. Id referendum est ad duos illos *ψευδομαρτυρες* (falsos testes), quorum mentionem faciunt Evangelistae Matthaeus⁵⁾ et Lucas⁶⁾».

1) Talm. Ierosol. Abhodah zarah cap. II et Schabb. c. XIV. Beth Iaakobh. 127 a.

2) Lib. 4.

3) Matth. XXVII, 63.

4) Sanhedr. 107 b.

5) Cap. XXVI, vv. 60, 61

6) Cap. XX, v. 20.

«Sexto, quod de eodem Ben Stada scribunt: «cum in caesura carnis suae eduxisse magicas artes ex Aegypto». Simile enim quid de Christo scribunt in virulentissimo scripto *«Toldoth Ieschu»*

«Septimo, denique tempus quoque convenit. Nam dicitur hic Ben Stada vixisse diebus Pappi, filii Iehudae, qui fuit contemporaneus R. Akibae. Akiba autem vixit tempore Ascensionis Christi, et adhuc postea. Maria etiam ista dicitur vixisse sub templo secundo».

«Ex quibus omnibus patet, tecte et blaspheme eos hic per Filium Stadae intelligere Filium Mariae, Iesum Christum».

«Quod aliae quaedam circumstantiae discrepent, nihil obest. Nihil enim novi hoc est in libris Iudaeorum; sed studio id faciunt, ut tanto minus a Christianis impostura animadvertatur¹⁾»

II. Ulterius «in secretioribus libris suis, quos non facile in Christianorum manus incidere permittunt, dicunt Esavi animam in Christum venisse, eumque adeo impium fuisse, atque Esavus ipse fuit²⁾».

III. A nonnullis vocatur Stultus et Amens.

Schabbath 104 b:

אמרו לו שומה היה ואין מביאין Dixerunt (sapientes) ipsi (Eliezar):
ראיה מן השוטים Stultus fuit (filius Stadae) et non
petitur probatio a stultis.

IV. Praestigiator et magicis artibus deditus.

«In nefando libro *Toldoth Ieschu* ita de Servatore nostro sacrilege blasphematur»:

ויאמר ישו הלא עלי ניבא ישיעה «Et dixit Iesus: Annon de me vati-
ודוד זקני יי' אמר אלי בני אתה cinati sunt Esaias et David proavi
היום ילדיתך וגו' ועוד פסוק mei? Dominus dixit mihi, tu es

1) Non deest ipsorum Iudaeorum hac de re confessio. Ex. gr. in libro *«Sepher Iuchasin»* 9 b: «Rabbini semper decipiebant Nazaraeos, dicentes, Iesum, de quo loquitur Talmud, non esse eundem Iesum Christianorum. Istud mendacium sibi permittebant pacis gratia». Ap. Rohling, Die Polemik etc. p. 14.

2) Synag. Iudaica p. 217 et Lexic. Buxt. in verbo אדם.

אחר אמר נאם יי' יאדוני שב
 לימיני ועתה אעלה: אג' אבי
 שכשמים ואשב לימינו ועינינו
 רואות ואת יהודא אל תבא
 שמה ויפרוש ישו את שם הגדול
 ויבא הרוח ויוליכנו בין שמים
 וארץ ויפרוש יזודא גם כן את
 השם ויבא הרוח ויולך אותו גם
 כן בין שמים וארץ והיו פורחים
 באויר העולם ויתמהו כל הרואים
 מאוד ויבא יהודא ויזכור את
 השם ויתפוש את ישו להשליכו
 לארץ וישו זכר גם כן את השם
 ובקש להשליך את יזודא לארץ
 והיו נאבקים זה עם זה וכראות
 יהודא שלא יכול לקלקל את
 מעשיו של ישו השתין על ישו
 ויטמאו שניהם ונפלו לארץ ולא
 יכלו עוד להשתמש בשם
 המפורש כי נטמאו עד שיטבלו

filii meus hodie genui te¹⁾ etc. Item alio loco: Dixit Dominus Domino meo, sede ad dextram meam²⁾. Nunc vero ascendam ad Patrem meum, qui in caelo degit, sessurus ad eius dextram, quod oculis vestris videbitis; tu vero Iuda³⁾ haudquaquam illo pertinges. Sic igitur pronunciauit Iesus Dei nomen magnum (IHVH), nec mora: adfuit ventus, qui eum inter caelum et terram stitit. Enunciauit idem quoque nomen Iudas, atque similiter a vento medius inter caelum et terram constitutus est. Hac ratione uterque in aëre circumvolitabat, omnibus, qui haec intuebantur, stupentibus. Ceterum Iudas, iterum prolato Divino nomine, Iesum praehendit, ut illum in terram deturbaret; verum Iesus idem faciens, Iudam praccipitem dare satagebat, atque sic invicem colluctabantur. Cum vero videret Iudas, non posse se infirmare opera Iesu, minxit super Iesum, atque sic ambo immundi redditi, in terram ceciderunt nec priusquam sese lustrassent, Divino nomine amplius uti poterant».

«Utrum maiore odio, an misericordia digni sint, qui talibus ab

1) Ps. II. 7.

2) Ps. CX. 1.

3) Traditur quidam Iudas fuisse, aemulus Iesu in patrandis miraculis.

ipso Daemone confictis mendaciis fidem adhibent, equidem incertus sum»¹⁾).

In alio loco eiusdem libri narratur fuisse in domo sanctuarii lapidem, quem inunxit Iacob Patriarcha oleo²⁾). In hoc lapide scriptae erant literae Nominis Tetragrammati יהוה IHVH³⁾, et quicumque ex studiosis Israelitarum illud discebant, ii vastabant mundum.

Propterea fecerunt constitutionem, ne quis illud disceret, et fecerunt illic duos canes, impositos duabus columnis ferreis ante sanctuarium. Si quis ergo didicerat literas illas, eum exire volentem canes allatrabant, ut prae timore iterum obliviscerentur illarum. — «Venit Iesus et ingressus didicit et scripsit eas in pergamento, disciditque carnem femoris sui et indidit illum ei, statimque prolato nomine, cutis concrevit»⁴⁾).

V. Idololatra.

In tract. Sanhedrin 103 a, verba Psalmi XCI, 10:

וּנְנַע לֹא יִקְרַב בְּאֵהָלְךָ «Et plaga non appropinquabit tabernaculo tuo», ita exponuntur:

שְׁלֵא יִהְיֶה לְךָ בֶן אִו תַּלְמִיד Ut non sit tibi filius aut discipulus,
שִׁמְקֵדִיָּה תִבְשִׂיל בְּרִבִּים כְּנֹן qui nimium saliat, vel saliendo corrumpat edulium suum
יֵשׁוּ הַנּוֹצְרִי publice, sicut Iesus Nazarenus.

Adurare edulium, vel nimis salire aut condire, proverbialiter dicitur pro eo, qui vias et mores suos corrumpit, vel famae suae maculam inurit, qui ad haeresim vel idololatriam desciscit, eamquem palam disseminat et defendit⁵⁾).

1) Wagenseil. Sota, p. 1049.

2) Genes. XXVIII.

3) Quomodo legendum sit hoc Altissimum Dei Nomen scit nemo. Hoc solummodo est certum, nunquam illud sonasse *Iehovah*, quemadmodum communissime pronuntiatur. Vocales enim huic tetragrammati subscriptae, sunt vocales nominis Adonai, ita enim legunt Iudaei IHVH. Summae reverentiae causa, ne scribitur quidem in eorum libris, praeterquam in Sacra Scriptura, integre יהוה, sed aut 'י', aut 'ה' (*Haschem* — Nomen).

4) Lexic. Buxt. in rad. שָׁרַף.

5) «der öffentlich Abgötterei treibet», ut explicat Gerson. Lexic. Buxt. in rad. קָרַף.

VI. Seducitor.

In eodem Sanhedrin 107 b. legitur:

אמר מר ישו כישף והסית והדיח Dixit Mar: Iesus corruptit et se-
 אַתְּ יִשְׂרָאֵל duxit et trusit (perdidit) Israel.

VII. Cruci affixus.

Tandem scelerum suorum et impietatis poenam luisse in ignominiosa morte, suspensum videlicet fuisse in patibulo crucis vespere Paschatis, supra iam vidimus¹⁾.

VIII. Sepultus in inferno.

Zohar 282 b. nos instruit Iesum uti bestiam esse extinctum et esse sepultum in illa

אִשְׁפַּת מְטוֹנֶפֶת . . . דִּזְרָקִין בְּהַ *«acerva spurcitarum» . . . in qua*
 כְּלָבִים מְתִים וְחִמּוּרִים מֵתֵי בְנֵי *proiecti iacent mortui canes et*
 עֵשׂוֹ וַיִּשְׁמַעְאֵל קְבוּרִים בְּהַ יִשׁוֹ *asini mortui (et) ubi sunt sepulti*
 וּמֹחַ עֶרְל וְטִמָּא דְאִינוֹן כְּלָבִים *fili Esau (Christiani) et Ismael*
 מְתִים קְבוּרִים בְּהַ *(Turcae), (etiam) Iesum et Muha-*
medem, praeputiatum et immun-
dum, qui sunt canes mortui,
sepultos esse in ea²⁾.

1) § 1. huius Art. pag. 33.

2) In «Synagoga Iudaica», Cap. III (pag. 75), ista legere est: «Qui vero secus facit, (qui scilicet non praestiterit coecam fidem doctrinae Rabbinorum) dira illum manent apud inferos supplicia, ut (statuitur) iuris Talmudici sanctione Tractatu de Repudiis (Gitt. c.5) his verbis: מַר אָמַר כָּל הַמְּלִינֵי עַל דְּבָרֵי הַכֹּמִים נִדּוֹן בְּצוּאָה וְרוֹתָחָה id est: «Mar dixit, Quisquis sapientum verba subsannat, in Zoah stercus fervens apud inferos proiicitur» Quam poenam, horresco referens, Servatori nostro Iesu Christo, cuius nomen sit in saecula benedictum, in gehenna assignatam, blasphemae scribunt, quod patrum traditiones, statuta, leges et praecepta non secutus sit, sed reiecerit et contempserit. Haec poena iteratur in tractatu Talmudico עִירּוּבִין *Eruvhin* De Commixtionibus, (pag. 22, col. 1.) et plenius verbosiusque exponitur in מְנוֹרַת הַמְּאֹר *Menorath hammaor* Candelabro Lucis (pagiu. 32) et expressissime in בֵּית יַעֲקֹב *Beth Jaakobh* Domo Iacobi: Sed in Talmude Basilcensi merito, ut multa alia, quae in Christum et Christianam religionem dicuntur, omitta.

IX. Post mortem a suis sequacibus uti Deus veneratus.

Georg. El. Edzard in lib. «Avoda sara» etc.¹⁾ adducit verba commentatoris in Maimonidis Hilkhoth Akum V. 3, quae sequuntur:

ובכמה מקומות בתלמוד הוזכר ישו הנוצרי ותלמידיו ואין אלוה גוים יותר ממנו
Tot quoque locis in Talmude fit mentio Iesu Nazareni et discipulorum eius, et nullus est gentilibus Deus praeter ipsum.

In libro *Chizzuk Emunah* parte I, cap. 36, legitur:²⁾

מביאים הנוצרים ראייה לאמונתם מזה הפסוק באמדם הנה הנביא ייעד שבימים העתידים יטרוו בני ישראל ויבכו ויספדו על שדקרו והרנו את המשיח השלוח אליהם והוא ישו הנוצרי שהיה מורכב מאלוהות ואנשות והוא אמרו והביטו אלי את אשר דקרו וספדו עלי כמספד על היוזיו
Christiani ex loco hoc (Zachariae XII, 10) argumentum petunt, ad fidem suam stabiliendam dicendo: Ecce Propheta testatur, quod saeculis futuris dolebunt Judaei, flebunt ac plangent, ob transfixum et interfectum a sese Messiam, iisdem missum, atque hunc esse Iesum Nazarenum, divinitate et humanitate constantem, idque indicare verbis: «Et respicient ad me quem transfixerunt, plangentque super eo, tanquam planctu de unigenito».

Quantopere errent Christiani Iesum colentes, demonstrare conatur Maimonides in Hilkhoth Melakhim IX. 4³⁾.

אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי
Si (omnia quae) fecerat prospere successerunt⁴⁾, si aedificavit Sanc-

1) Perscribens Vindobonae a. 1889 plures textus ex hoc libello praetermisi adnotare paginas eius.

2) Apud Wagens. Sota, p. 69.

3) Ibidem p. 34G.

4) Ps. I. 3.

זה משיח בודאי... ואם לא הצליח
עד כה או נהרג בידוע שאין זה
שהבטיח תורה עליו והוא ככל
מלכי דוד הכשרים והשלמים
שמתו ולא העמידם הקב"ה אלא
לנסות בורכים שנ' ומן המשכילים
יבשלו לגרוף בהם ולכור וללכך
עד עת קץ כי עוד למועד אף
ישוע הנוצרי דמה שיוזיה משיח
ונהרג כב"ד כבר נתנבא דניאל
כן וכני פריצי עמך ינשאו להעמיד
חוזן ונכשלו וכי יש מכשול גדול
מזה שכל הנביאים דברו
שהמשיח גואל ישראל ומושיעם
ומקבצם ומחזק מצותן וזה גרם
לאבד ישראל בחרב ולפזר
שאורותם ולהשפילם ולהחליף
התורה ולהתעות רוב העולם
ולעבוד מבלעדיי אבל מחשבות
בורא עולם אין כה באדם
להשיגם כי לא דרכינו דרכיו

tuarium in loco suo, et congregavit dispersos Israel, vere est Messias ille Si hucusque non succedat ipsi, aut si occisus fuerit, planum est, eum non esse Messiam, quem sperare Lex iussit. Ille vero similis omnibus Regibus Domus Davidicae, integris et probis, qui mortui sunt, quos Deus Sanctus Benedictus non excitaverit alio fine, quam ad probandum multos per illum, quemadmodum dicitur: «Et de intelligentibus corrueant ad purificandum eos, et ad purgandum, et dealbandum usque ad tempus termini, quia adhuc ad statutum tempus»¹⁾. Etiam de Iesu Nazareno qui se putavit fore Christum, et de sententia Senatus interfectus est, iam in antecessum vaticinatus est Daniel, his verbis²⁾: «Et filii dissipatorum populi tui elevabuntur, ut stare faciant visionem, et corrueant». Nam quis casus maior fieri potest? Siquidem omnium Prophetarum iste sermo fuit: Christus liberabit Israëlem, et salutem eis afferet, et colliget propulsos eius, et confirmabit praecepta eorum. At ille in causa fuit, ut Israel gladio interimeretur, dis-

1) Dan. XI. 35.

2) ibid. v. 14.

ולא מהשבותינו מחשבותיו וכל
 הדברים האלו של ישוע הנוצרי
 ושל הישמעאלים שעמדו אחריו
 אינו אלא לישר דרך למלך
 המשיה ולתקן העולם כולו לעבוד
 את יי' ביהוד שנ' או אהפוך על
 עמים שפה ברורה לקרוא כולם
 בשם יי' ולעבדו שכס אחד כיצד
 כבר נתמלא כל העולם כולו
 מדברי משיה מדברי תורה מדברי
 המצות ופסמו דברי הללו באיים
 רחוקים ובעמים רבים ערלי לב
 וערלי בשר והם נושאים ונותני'
 בדברים הסותרות את התורה
 אלו אמרו מצות אילו אמת וכבר
 בשלו בזמן הזה ולא היו נוהגות
 ולא²⁾ אמרו דברים נסותרות יש
 בהן ואינו פשוטות וכבר בא
 משיה המלך וגלה נסותרותיהם

pergerentur reliquiae ipsorum, et humiliarentur; utque Lex mutaretur, et seduceretur maxima pars Orbis, ut alio, quam Deo, serviret. Verum cogitationes Creatoris nemo hominum assequi valet; neque enim viae illius et nostrae, consilia eius et nostra, eadem sunt. Nimirum omnia instituta Iesu Nazareni et Ismaelitarum qui post illum surrexerunt, alio non spectant, quam ad rectificandum viam Regi Christo, et ut praepararetur totus mundus ad serviendum Domino pariter, quemadmodum dicitur: «Nam tunc convertam ad populos labium purum, ut invocent cuncti nomen Domini colendo eum humero uno»¹⁾. Quomodo? Iam repletus est omnis Orbis sermone de Christo, et de Lege ac praeceptis, et diffusa sunt verba laudis eius in insulas longinquas et populos multos, praepunitos qua cor, qua carnem; illique de his inter se communicant, quae Legem evertunt, dicentes: alii, — praecepta illa vera fuisse, sed iam cessasse; alii, — mysteria in eis esse, illaque non parva; venisse autem Messiam Regem, et eorum occulta revelasse. Sed quando vere adventaverit

1) Sophon. III. 9.

2) Legendum est ואלו.

וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום הם כולן חוזרין ויודעים ששקר

Christus, et prosperatus fuerit, et evecetus atque exaltatus fuerit, omnes convertentur, et cognoscent falsa illa et vana fuisse.

X. Idolum.

In tr. Abhodah zarah 21 a. Toseph. legimus:

יש לפקפק על מה סומכים עתה בני אדם למכור ולהשכיר בתים לגוים ואף לבית דירה ויש רוצי' להביא ראיה להתיר מדתניא בתוספתא כאן וכאן לו ישכור אדם ביתו לגוי מפני שידוע שמכנים לתוכו ע"ז אפ"ה משכירין להם אורוות ואוצרות ופונדקאות אע"פ שידוע שמכנים לתוכו עבודה זרה משמע המעם משום שמחלק בין מקום שמכנים עבודה זרה בקביעות בין שאינו מכנים בהנך שאומר אינו מכנים עבודה זרה בקביעות שרי ולפי זה עתה שהגוים שבינינו אינם מכניסין לבתיהם ע"ז בקביעות

Opere pretium est ut inquiramus, quo fundamento nitantur hoc tempore homines, dum vendunt et elocant etiam domos gentilibus ad inhabitandum. Sunt qui rationem pro licita venditione atque elocatione petant ex eo, quod traditur in Tosephtha. Nemo quisquam domum suam elocabit gentili tum hic (in terra Israel) tum ibi (extra), quia manifestum est, quod inferet in illam idolum. At nihilominus licet illis elocare stabula et horrea et diversoria, quamvis ibidem sit notum eos idola in illa esse illaturos. Ratio manifesta est: distinguitur enim inter locum, in quem infertur idolum ita ut fixam sedem in eo habeat, et inter locum, in quem non infertur idolum ita, ut fixam mansionem ibi habeat, (proindeque) pronunciatur licitus. Nimirum, quia gentiles, inter quos nunc vivimus, non inferunt in aedes suas idolum, ita ut fixam sedem ibi habeat, sed tantum eo tempore, quando est ibi cadaver, vel quando quis in agone

אלא כשיש שם פנר או שמוטה est constitutus; imo vero, etiam
למות וגם אותה שעדה אינן ne tum quidem cultum illi persol-
עובדין אותה מותר vunt; (idcirco aedes vendere illis
atque clocare) est licitum.

Similia profert, non minus luculenter, in suo commentario ad
Abhodah zarah R. Ascher 83 d:

האידנא שאין הגוים רגלין Hodie, ubi non solent gentiles in-
להכניס עבודה זרה לכתיהם ferre idolum in aedes suas, nisi
אלא בשעת הולי שרי licitum est (domos illis elocare).

Idem R. Ascher, in eodem loco, paulo superius 83 b, dicit:

האידנא רגלין להקמיר לבנה. Hodie adolere solent thus idolo.
לעבודה זרה

Quae omnia, et alia his similia permulta, nullos dubios nos red-
dunt, Rabbinos, loquentes de idolis gentilium, inter quos vivebant
illis temporibus, quibus nulli iam idololatrae dabantur, non alia idola
prae oculis habuisse, nisi Christianorum idolum sive in speciebus
Eucharisticis, sive in Crucis Imagine veneratum.

Scholion de Cruce.

Non datur in literatura Iudaeorum nomen, ad designandum directe
Crucem Christianorum.

Crux T. cui affigebantur capitali sententia damnati, apud Phoeni-
cios et Hebraeos appellabatur «*Tau*»; eius nomen postea et similitudo
sumpta est in alphabetum tam Hebraeorum, quam Graecorum et Ro-
manorum.

Crux vero a Christianis honore prosecuta diversimode appellatur:

1. צורת התלוי *Tsurath hattalui* — figura suspensi¹⁾.

1) Aben Ezra in Genes. XXVII. 39.

- II. אליל *Elil* — vanitas, idolum.
- III. צלם *Tselem* — imago. Inde etiam Crucigeri in Iudaeorum libris sunt vocati «Tsalmerim» (ein Tsalmer).
- IV. שתי וערב *Scheti veerebh* — stamen et subtegmen. Nomen petitum ab arte texoria.
- V. כוכב *Kokhabh* — stella, propter radios quaquaversus diffluentcs
- VI. פסילא *Pesila* — sculptile. Idolum sculptum.

Quocumque demum nomine appelletur, semper in sensu idoli vel maxime execrandi.

Orach chaim 113, 8:

<p>המתפלל ובא כנגדו עב"ם ויש לו כוכב בידו והגיע למקום ששוחזן בו לו ישחה אע"פי שלו לשמים שלא יהא נראה כמשתחוה לצלם</p>	<p>Oranti (Iudaeo) si occurrerit Akum, manu tenens stellam; ipse autem (Iud.) venerit (in oratione) ubi opus est inclinari, non inclinabitur, licet cor suum (ad Deum) in caelo sit directum, ne videatur se incurvare coram imagine.</p>
---	---

Iore dea 150, 2:

<p>ישב לו קוין ברגלו בפני אלילים או נתפזרו לו מעות לפניו לא ישוח להסיר הקוין וליטול המעות מפני שנראה כמשתחוה לה אלא ישב או יפנה אחוריו או צדו לצד אלילים ואח"כ יטול</p>	<p>Etiamsi infixerit pedi eius (Iudaei) spina in conspectu idoli, aut dispersa fuerit in eius conspectu pecunia, non incurvabitur ad amovendam spinam, aut ad nummulos colligendos, ne videatur illud adorare; sed sedeat, aut vertat terga vel latus idolo, et tunc extrahat (spinam).</p>
---	---

Cum tamen non semper eiusmodi aversio impunis Iudaeo esse possit, quid tali in casu agendum sit, datur ibidem regula

Iore dea 150, 3. Hagah: ¹⁾

<p>שורים או כהנים שיש להם שתי וערב בכנדיהם או שנושאים צלם לפניהם כדרך הגמונים אסור להשתחוות להם או להסיר הכובע לפניהם רק בדרך שאינו נראה כמו שנתפזרו מעותיו או שיקום לפניהם קודם בואם ובן יסיר הכובע וישתחור קודם בואם</p>	<p>Coram principibus aut sacerdo- tibus, supra vestes crucem habentibus, aut imaginem portantibus supra pectus, ut est moris penes imperantes, non licet incurvari, aut galeam amovere. Curabit tamen eo modo (hunc honorem denegare) ut a nemine animadvertatur. Ex. gr. nummulos dispergendo, aut surgendo, antequam advenerint. Tali pacto amovebit galeam et inclinabitur ante adventum eorum.</p>
--	--

Distinguunt tamen inter Crucem, quae veneratur, et crucem, quam collo suspensam portant in memoriam alicuius eventus, aut uti merum ornamentum. Illam dicunt pro idolo habendam, non vero hanc.

Iore dea 141, 1. Hagah:

<p>צורת שתי וערב שמשתחיים לו דינו כדין צלם ואסור בלא ביטול אכל שתי וערב שתולין בצואר לזכרון לו מקרי צלם ומותר</p>	<p>Imago crucis, coram qua inclinatur, tractanda est ut idolum, atque non licet ea uti, antequam destructa fuerit. Attamen stamen et subtegmen e collo pendens memoriae gratia, non est dicendum idolum, proindeque licet ea uti (non destruendo).</p>
---	--

Signum Crucis manu formatum, quo se signare solent Christiani, in Iudaeorum sermone dicitur agitatio digitorum «hinc et hinc» (לכאן ולכאן).

1) Hagah — Meditatio, Doctrina, Exemplum.

2) Kad hakkem. 20 a.

Articulus III.

De Doctrina Christi.

Seductor et Idololatra nil aliud docere potuit, nisi errorem, nisi haeresim, illamque irrationabilem et impossibilem observatu.

I. Error.

Abhoda zarah 6 a. Toseph:

נוצרי ההולך בתעותו של אותו איש שצוה להם לעשות להם יום איד באחד בשבת Nazaracus (vocatur) qui sequitur errorem illius viri, qui praecepit colere primum diem Sabbati.

II. Haeresis.

In eodem Abhodah z. Cap. I, 17 a Toseph. est sermo de haeresi iacobi דבר מינות דיעקב. Hunc autem Iacobum fuisse discipulum Christi, docemur ex verbis paulo inferius positus.

Abhodah zarah 27 b:

יעקב איש כפר סכני מתלמידי ישו כדאמרין בפ"ק Iacob Sekhanites de discipulis Iesu, ut dictum est in Capite primo.

Iacob vero non suam, sed Iesu Christi doctrinam praedicabat.

III. Impossibilis observatu.

Auctor libri «Nizzachon»¹⁾ hac de re argumentatur in modum, qui sequitur:

כתוב להם אם יכך יהודי בלחי נמה לו לחי אחרת ואל מכה אותו כלל פרק ו' פסוק ס"ז אהבו Haec ipsis (Christianis) scripta lex: Si quis Iudaeus in unam maxillam te percutiat, porrigite eidem quoque alteram, neque ullatenus plagam

1) Apud Wagens. Sota. p. 822.

את אויביכם ועשו טובה
 לשונאיכם ברכו את המקללים
 אתכם התפללו בעד החומסים
 אתכם למכה אותך על הלחי האחת
 תן לו גם השנית והלוקח מלבושך
 החיצוני אל תמנעי ממנו גם
 הפנימי וכו' ותמצא זה הענין ג"כ
 במטיאוש פ' ה' פסוק ל"ט ואת
 המצודה לא ראיתי שום נוצרי
 שיקיים אותה כי אפי' ישו עצמו
 לא היה מתנהג כמו שהיה מלמד
 לאחרים כי הגה מצנינו ביאן פ' י"ה
 פסוק כ"ב כאשר הבה²⁾ איש
 אחד על הלחי לא נתן לו לחו
 השנית אלא התרעם אפילו על
 ההבאה האחת באמרו למה מכה
 אותה אותי וכן מצנינו באקטא
 אפוסטולורום פ' כ"ג פסוק ג'
 כאשר נזר הבהן להכות את פויל
 על הלחי לא נתן לו לחו השנית
 אלא קללו באמרו האל יכה
 אותך וכו' והנה זה הדבר עומד
 כנגדם וסותר יסוד דתם שאומרים
 שתורת ישו קלה השמידה והנה
 פויל שהיה נאמן ביתו של ישו

remetire¹⁾. Cap. VI, v. 27: «Dilige hostes vestros; benefacite inimicis vestris; benedicite iis qui exsecrantur vos; orate pro vim facientibus vobis, ferienti te super unam maxillam, ei alteram etiam praebeto: Auferentique togam, ne tergiversator concedere quoque interulam» etc. Idem reperire est etiam apud Matthaeum cap. V, v. 39. At ego non vidi istud quemquam Christianorum implere, ipseque adeo Iesus non se gessit, quomodo alios docuerat. Ecce enim reperimus apud Ioannem cap. XVIII, v. 22, quod, cum nonnemo ei alampam impegisset, non obvertisse ipsum caedenti alteram maxillam, sed vel ob unicam istam plagam commotum dixisse: Quare me percutis? Simile in Actis Apostolorum capite XXIII, v. 3 occurrit: Cum enim iussisset Pontifex maxillae Pauli ictum infligere, non exporrexerat quoque alteram, sed imprecatus est ei dicendo: Deus te percutiat etc. Res igitur ista illis met ipsis adversatur, et religionis eorum fundamentum destruit, quo iactitant, legem Iesu observatu esse facilem. Atqui vero Paulus, Dispensator quasi Iesu, praece-

1) Mutatus textus S. Lucae VI. 29.

2) Videtur desse vox ארתו.

ולא יכול לקיים מצוותו א"כ שאר
מאמיניו איך יוכלו לקיים

ptum eius implere non poterat, qui
ergo ceteri in eum credentes id
mihi praestabunt?

Auctorem, cui ad manus erant Evangelia et Actus Apostolorum, latere non poterat, quo in sensu iussisset Christus percutienti unam maxillam, porrigere alteram, quemadmodum et in alio loco¹⁾, abscindere manum, amputare pedem, eicere oculum, si haec scandalizarent. Nemo utique, aliquantulum in Sacris Literis versatus, haec mandata ad literam intelligenda putavit unquam. Nonnisi summa malitia et omnimoda ignorantia indolis temporum, quibus vixit his in terris noster Servator, causa esse potest, cur tam libenter, etiam hisce diebus, Iudaei captent occasionem ex istis locis Evangeliorum carpendi doctrinam Iesu Christi²⁾.

CAPUT II.

DE CHRISTIANIS.

Tria consideranda nobis venient in hoc capite: 1) quibus nominibus appellentur in Talmude Christiani; 2) quid sint Christiani secundum doctrinam Iudaeorum; 3) quid teneat Talmud de divino cultu Christianorum.

Articulus I.

De Nominibus Christianorum in Talmude.

Quemadmodum in nostro sermone Christiani a Christo nomen suum habent, ita et in lingua talmudica a Iesu Nazareno נוצרים — *Notsrim* appellantur³⁾.

1) Marc. IX. 42 etc.

2) «Wenn ich aber heute dem Antisemitenhäuptling, dem frommen Hofprediger Stöcker eine Ohrfeige auf seine rechte Wange versetze, so erlaube ich mir zu zweifeln, ob er so christliche Selbstverleugnung besitzen würde, um mir auch noch seine linke zur Disposition zu stellen». K. Lippe in op. «Der Talmudjude vor dem katholisch-protestantisch-orthodoxen Dreirichter-Kollegium», p. 16 edit. a. 1884.

3) Vid. Ephemerides hebraeas huius temporis הנליץ *Hamelitz* (Petropol.) et הצפירה *Hatsfirah* (Varsav.).

Sed et omnibus nominibus, quibus designantur in Talmude non Iudaei, ut: Abhodah zarah, Akum, Obhde elilim, Minim, Nokhrim, Edom, Amme haarets, Goim, Apikorosim, Kuthim, — etiam Christiani vocantur.

I. עבודה זרה *Abhodah zarah* — Cultus peregrinus, Idololatria. Eo modo appellatur etiam tractatus talmudicus de Idololatria. Inde עובדי ע"ז *Obhdē Abhodah zarah* — Cultores Idololatriae.

Quod Abhodah zarah sit revera cultus idololatricus, summopere contaminans ei nomen dantes, patet ex ipso Talmude. In tract. Abhodah zarah 3 a, Nimrod v. g. adducitur qua testis, Abraham non fuisse idolorum cultorem:

יבא נמרוד ויעיד כאברהם שלא
עובד ע"ז
Veniat Nimrod et testetur, quod
Abraham non sit servus *Abhodah zarah*.

Temporibus Abrahæ certe nullus fuit cultus peregrinus, nec Ismaelitarum, nec Nazaraeorum, sed tantum verus Dei cultus et Idololatria.

Ibid. in Schabbath 82 a:

אמר ר"ע מניין לע"ז שמטמאה
במשא שנ' תזרם כמו דוה תצא
תאמר לו
R. Akibha dicit: unde scimus *Abhodah zarah* contaminare in onere (eos qui nomen dant ei) sicut mulier immunda? Quia dicitur (Is. XXX, 22): et disperges ea, sicut immunditiam menstruatae; egredere dices ei.

In primo hemistichio ejusdem 22 versus est sermo de idolis ex auro et argento conflatis¹⁾.

Etiam Christianos esse Iudæis Abhodah zarah, clarissime demonstrat sapientissimus Maimonides.

1) Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, et vestimentum conflatis auri tui. disperdes ea sicut immunditiam menstruatae, egredere dices ei.

Abhodah z. 78 c. Perusch:

ורען שזאת האומה הנוצרים Et scito, quod ista gens Christianorum, qui errant post Iesum, quamvis doctrina eorum variet, omnes sint cultores *Abhodah zarah*.
 המועים אחר ישו אפילו שדתותיהם משונות כולם עובדי ע"ז

II. עכ"ום — Akum. Vox est composita ex initialibus literis verborum: ¹⁾ *Obhdē Kokhabhim UMazzaloth* — Cultores stellarum et planetarum.

Ita olim Iudaei appellabant gentiles, destitutos omni cognitione veri Dei; nunc autem voce *Akum* in libris Iudaeorum, praesertim in *Schulchan Arukh*, Christianos designare ex innumeris locis apparet.

In *Orach chaim* 113, 8. *Akum* appellantur ii, qui *cruce* utuntur²⁾.

In *Iore dea* 148, 5, 12. cultores stellarum et planetarum vocantur, qui celebrant festum *Natalis* et, octo diebus post, *Novi anni*.

וכן אם שולח דורון לעכ"ום בזמן וזה ביום ח' שאחר ני"טל שקורין *Itaque si mittitur donum τω Akum etiam his temporibus die VIII post Nital, quem Neue Jahr appellant etc.*
 ני"א יא"ר

III. עובדי אלילים *Obhdē Elilim* — Servi idolorum. Nomen est eiusdem significationis, atque praecedens *Akum*. Frequenter eo appellantur non Iudaei. Exempli causa:

Orach chaim 215, 5:

בשמים של ע"א אין מברכין עליהם Super aromata, quae pertinent ad servos idolorum, non dicatur benedictio.

Iam vero tempore, quo prodiit *Schulchan Arukh*, nulli erant «cultores stellarum et planetarum» *Akum*; nulli «servi idolorum», praeter

1) Vel עבודת *Abhodath* — Cultus.

2) Vid. *Schol. de Cruce* pag. 43.

eos, intra quos medii erant Iudaei. Sic v. g. auctor commentarii ad Schulch. Arukh, cui titulus «*Magen Abraham*», Rabbi Calissensis in Polonia † 1775, nota 8 ad § 244 Orach chai., ubi permittitur Iudaeo suum opus die Sabbati ope Akum perficere, dicit: «Hic in nostra civitate agitur de pretio conducendis cultoribus stellarum et planetarum, qui verrent plateas et ut suum opus etiam Sabbato perficiant»¹⁾.

IV. מינים *Minim* — Haeretici.

In Talmude appellantur Minim illi quoque haeretici, qui habent libros Evangelia dictos.

Schabb. 116 a:

רבי מאיר קרי לכפרי המינין און R. Meir vocat libros τῶν Minim
 ניליון לפי שהם קורין אותן *Aven gilaion* (iniquitatem volumi-
 אונגילא nis), quia isti eos vocant *Evangelia*.

V. אדום *Edom* — Idumaei.

R. Aben Ezra, dicto²⁾ Constantinum Imperatorem mutasse religionem et posuisse in vexillo imaginem Suspensi, haec addit:

אל כן נקראה רומי מלכות Proinde Roma vocatur regnum
 אדום Idumaeorum.

R. Bechai in *Kad hakkemach* fol. 20 a, in Isai. LXVI, 17:

אלו אדום שרגילין לנענע Isti Edomitae dicuntur, qui solent
 אנבעותיהם לכאן ולכאן movere digitos hinc et hinc (Si-
 gnum crucis peragunt).

Idem R. Bechai, post Isaiae verba I. c. אכלי בשר הדוזיר «qui comedunt carnem suillam», addit: אלו אדום «Isti Edomitae»: R. Kimchi autem אלו הנוצרים «Isti Christiani».

R. Abarbinel in opere *Maschmia ieschua* 36 d. dicit:

אדום הנוצרים הם חרומיים בני אדום. Nazaraei sunt Romani, filii Edom.

1) «Diese polnischen Juden haben vor 100 Jahren ihre Strassenfeger vielleicht aus dem fernen Asien per Eisenbahn kommen lassen». Ecker. Judensp. p. XVII.

2) Vid. pag. 28.

VI. גוי *Goi* — Gens, populus. Etiam unum hominem nominant. Iudaei *Goi* — gentilis; גויה *Goiah* — foemina gentilis.

Hoc nomine appellantur nonnunquam etiam Israelitae, sed rarissime quidem¹⁾. Saepissime autem non Iudaei, idololatrae

In libris Iudaeorum, tractantibus de idololatria²⁾ saepissime hac sola et unica voce «Goi» designantur idolorum cultores. Quam ob causam, in recentioribus editionibus Talmudis³⁾, studiose vitatur vox «Goi», eiusque loco ponuntur aliae denominationes non Iudaeorum.

Hodie nomine «Goim» in lingua Iudaeorum appellari Christianos optime norunt omnes, qui habitant cum eis. Non negant hoc ipsi Iudaei. Contendunt tantummodo in lucubrationibus idiomate vulgari scriptis, nil mali et infensi esse in ista voce⁴⁾. At vero contrarium patet ex libris eorum scriptis lingua Hebraea. V. g. in Choschen hamischpat 34, 22: nomen «Goi» usurpatum est pro mensura pravitatis:

המוכרים והאפיקורוסים והמומרים
פחותים מהגוים
Proditores et Epicuræi et Apostatae peiores sunt etiam quam Goim.

VII. נכרים *Nokhrim* — Alieni, extranei. Omnem, qui non est Iudaeus, hoc nomen designat; ergo et Christianum.

VIII. עמי הארץ *Ammē haarets* — populi terrae, idiotae.

Sunt qui dicant⁵⁾, hoc nomine non designari gentes alienas ab Israel, sed tantum rudes et indoctos homines. Verumtamen dantur textus, qui minime hac de re dubitare sinunt.

In S. Script. lib. Esra X, 2:

אנחנו מעלנו באלהינו ונשב
נשים נכריות מעמי הארץ
Nos praevaricati sumus in Deum nostrum, et duximus uxores alienigenas (nokhrioth) de populis terrae.

1) V. g. Genes. XII, 2. Exod. XIX, 6. Isai. I, 4.

2) Vid. tractat. «Abhodah zarah», Maimonidis «Hilkhoth Akum» etc.

3) V. g. in Varsaviensi a. 1863.

4) Wyraz «goj» oznacza po hebrajsku osobnika, należącego do innego plemienia, «goim» oznacza plemiona, narody, a zatem—nic obrażającego. «Israëlita» №48. a. 1891.

5) Franz Delitzsch in lucubr. «Schachmatt den Blutlügen» edit. 1883. pag. 41.

«Populos terrae» etiam idololatrias denotare, patet ex Zohar I, 25a:

אומין דעלמא עע"ז Populi terrae — obhde abhoda
zarah (idololatrae)¹⁾

IX. **בשר ודם** *Basar vcdam* — Caro et sanguis.

Homines videlicet carnales, ad perditionem destinatae creaturae, quibus nulla est cum Deo communio.

Christianos esse carnem et sanguinem, patet ex libro precum:

«Qui Sapientem et eruditum Christianum videt (dicat): Benedictus tu Domine Rex universi, qui de Sapientia tua largiris Carni et Sanguini etc. Item in alia oratione, in qua Deum precantur ut citissime regnum Davidis restituat, Eliam et Messiam mittat, ex captivitate diutina liberet etc. rogant etiam ut paupertatem prohibeat, ne cogantur a Carne et Sanguine vel dona accipere, vel mutuari, vel stipem petere»²⁾.

X. **אפיקורוסים** *Apikorosim* — Epicuraci.

Ita vocantur modo omnes non observantes Dei praecepta, et secundum suum beneplacitum de rebus fidei iudicantes non tantum alienigenae, sed et ipsi Iudaei³⁾. Quanto magis ergo Christiani!

XI. **כותים** *Kuthim* — Kuthaei (Samaritani).

Cum hodie nulli iam dentur Samaritani, Kuthaeorum autem mentio in recentioribus Iudaeorum libris occurrat frequenter, Christianos hoc nomine designari, quis prudenter dubitabit?

Ceterum, de nominibus non Israelitas denotantibus, id praecipue observandum est, Scriptores Iudaeorum uti eis promiscue et indiscriminatim, quando loquuntur de una eademque re, et fere verbis iisdem. Exempli gratia:

1) Recte igitur Buxtorf in Lexic. col. 1626 verbis «Ammē haarets» apposuit significationem «gentiles», quae displicet Professori Delitzsch, quamque elidendam esse putat. Ibid.

2) Synag. Ind. C. XII, pag. 257 et 263.

3) Exemplum huius rei praebuerunt initio huius anni 1892 Iudaei Varsavienses, proclamantes moderatorem folii publici **הצפירה** «Hatssefrab» «Apikores» hanc ob causam, quod ipse ausus esset affirmare, non omnia in Talmude esse eiusdem saucitatis, et auctoritatis.

In tractatu Abhodah zarah 25 b. usurpatur nomen Goi; — In Schulchan Arukh vero parte Iore dea 153, 2. Akum.

Kerithuth 6b. Goim; — Iebhammoth 61 a. Nokhrim.

Gittin 45 b. Nokhri; — Orach chaiim 39, 1. Akum.

Abhodah z. 2 a. Obhdē elilim; — Ibidem Thoseph. Goim, Obhdē Ab. z. Choschen ham. 388, 15. edit. Venet. Kuthi; ibid. edit. Slavut. Akum.

Et alia innumera his similia.

Maimonides in suo libro de Idololatria, idololatrias appellat sine ullo discrimine: Goim, Akum, Obhdē kokhabbim, Obhdē Elilim et s. p.

Articulus II.

Quid sint Christiani secundum doctrinam Talmudis.

Superiori capite vidimus, quid teneant Iudaei de auctore Christianae Religionis, et quantopere ipsum nomen eius detestentur. Post illa nemo exspectabit, ut meliora opinentur de errantibus post Iesum Nazarenis. Et reipsa, nil tam abominabile quid imaginari potest, quod non ipsi praedicent de Christianis. Dicunt enim eos esse: idololatrias, homines pessimos, multo peiores Turcis, homicidas, scortarios, impura animalia, adinstar stercoreis contaminantia, indignos vocari homines, bestias forma humana praeditas, veri nominis bestias, boves et asinos, sues, canes, canibus peiores; eos bestiarum more propagari, diabolicae originis esse; eorum animas a diabolo procedere, et ad diabolum post mortem redire in infernum; cadaver etiam mortui Christiani non distingui a morticino bestiae exstinctae.

I. Idololatrae.

Cum Christiani sequantur doctrinam «eius viri», qui Iudaeis erat Seducator et Idololatra, cumque eum uti Deum colant¹⁾, clarissimum

1) Vid. C. I. Art. II. §§ 5. 6. 9. pag. 36 et sequ.

est eos esse veri nominis Idololatrias, non absimiles illis, quibuscum Iudaei habitabant ante Christum natum, quosque iuebantur omnibus modis exterminare.

Hanc rem optime probant nomina, quibus appellantur Christiani, et clarissima Maimonidis verba, quae demonstrant omnes Christiano nomine insignitos esse Idololatrias¹⁾.

Sed et qui hucusque in lucem prodeunt Iudaeorum libri, tractantes de nostrorum temporum «cultoribus stellarum et planetarum», «Epicuraeis», «Samaritanis» et s. p., non alios Idololatrias prae oculos habere possunt, nisi Christianos. Turcae enim ubivis «Ismaelitae» appellantur, et non vocantur Idololatrae.

II. Christiani Peiores quam Turcae.

Maimonides in Hilkhoth Maakhaloth asavoroth cap. IX²⁾:

<p>נר תושב והוא שקבל עליו שבע מצוות כמו שכארנו יינו אסור בשתיה ומותר בהנייה ומיחדין אצלו יין ואין מפקידין אצלו יין וכן כל גוי שאינו עובר עבודה זרה כגון אלו הישמעאלין יינן אסור בשתייה ומותר בהנייה וכן</p>	<p>Vinum proselyti inquilini, qualis est ille, qui recepit septem praecepta Noachidarum, uti diximus³⁾, bibere non licet; utilitatem vero ex illo capere est concessum. Licet etiam vinum solum apud eum relinquere, non tamen deponere apud ipsum. Par ratio est omnis gentilis, qui non est idololatra, quales sunt Ismaelitae: vinum quidem illorum bibere non licet; attamen licet Iudaeo aliis modis in</p>
---	---

1) Vid. C. II. A. I. § 1. pag. 61.

2) Apud Edzard.

3) Duplices sunt proselyti: alii enim vocantur נרי צדק *Gerē tsedekh* — proselyti iustitiae, qui non rerum externarum, sed solius religionis causa et gloriae Dei studio, religionem Iudaicam amplectuntur, et totam legem Moysis dicto modo recipiunt; alii נרי תושב *Gerē toschabh* — proselyti inquilini sive incolae, qui neque circumciduntur, neque baptizantur, sed certas tantum quasdam Leges observant, praecepta videlicet filii Noe data, quae sunt: I. De iudiciis, II. De Benedictione Dei, III De Idololatria fugienda, IV. De scortatione, V. De effusione sanguinis, VI. De rapina, VII. De membro de animali vivo, scil. non tollendo.—Vid. Sanhedr. 56a.

הווו כל הנאנים אבל הנוצרים
 עובדי עבודה זרה הם וסתם
 יינם אסור בהנייה

suum commodum convertere. Et in hoc consentiunt omnes excellentissimi (Rabbini). At Christiani sunt idololatrae, ideoque ne in utilitatem quidem capere licet ex illorum vino.

III. Homicidae.

Abhodah zarah 22 a:

לא יתיחד אדם עמהן מפני
 שחשודין על שפיכות דמים

Non associabitur homo (Iudaeus) illis (gentilibus), quia suspecti sunt de effundendo sanguine.

Idem in Iore dea 153, 2:

לא יתיחד ישראל עם עכו"ם
 מפני שהם חשודים על שפיכות
 דמים

Non associabitur Israelita Akum'o, propterea quod ipsi sint suspecti de effundendo sanguine.

Abhodah zarah 25 b:

ת"ר ישראל שנודמן לו גוי בדדך
 מופלו לימינו ר' ישמעאל בנו של
 ר' יוחנן בן ברוקה אומר בסיף
 מופלו לימינו במקל מופלו
 לשמאלו חיו עולין במעלה או
 יורדין בירידה לא יהא ישראל
 למטה וגוי למעלה אלא ישראל

Rabbini docuerunt: Si Israelitae associatus fuerit Goi in via, iunget eum sibi ad latus dextrum¹⁾. R. Ismael filius R. Iochanani, nepos Beruka dicit: si gladio sit cinctus, adiunget sibi ad latus dextrum²⁾. Si baculum gestet Goi, iunget eum sibi ad latus sinistrum³⁾. Si ascendant per gradus, vel descendant per locum declivem, non erit Iu-

1) Ut si forte gentilis violentam manum ipsi velit inferre, queat malum illud dextra sua citius avertere.

2) Ut manus Iudaei dextra propior sit gladio gentilis, queatque adeo, si conetur illum stringere, dextra sua impedire.

3) Ut propius sit manui dextrae gentilis, qua is baculum gestat, citiusque possit sinistra sua istum antevertere.

למעלה וגוי למטה, ואגל יסוח
 לפניו שמא ירוין את גולגלתו
 שאלו להיזקן הולך ירחיב לו את
 הדרך כדרך שעשה יעקב אבינו
 לעשו הרשע עד אשר אבא אל
 אדוני שעיריה וכתוב ויעקב נסע
 סכותה

Orach chaim 20, 2:

אין מוכרין טלית מצוייצת לעב"ם
 שמא יתלווה עם ישראל כדרך
 ויהרננו אפילו למשכן ולהפקיד
 טלית מצוייצת לעב"ם אסור
 אא"כ הוא לפי שעה, דליכא
 למיחש להא

IV. Scortarii.

Abhodah zarah 15 b:

אין מעמידין בהמ' בפונדקאות
 של גוים זכרים אצל זכרים
 ונקבות אצל נקבו' ואין צריך
 לומר נקבות אצל זכרים וזכרים
 אצל נקבות ואין מוסרין בהמה.

daeus infra, Goi autem supra; sed
 Israel supra, Goi autem infra; nec
 incurvabit se coram illo, ne forte
 cranium sibi confringat. Si denique
 interroget ipsum, quo tendat, in-
 dicabit ipsi longius iter, quemad-
 modum fecit Iacob Pater noster
 impio Esau dicens: «Donec veniam
 ad dominum meum in Seir»¹⁾; su-
 biungitur autem: «Jacob profectus
 est in Sukoth».

Non est vendenda vestis superior
 (Talith) cum fimbriis τῶ Akum,
 ne forte associetur Iudaeo in via
 et occidet eum. Etiam interponere
 et committere vestem superiorem
 gentili interdicitur, nisi ad breve
 tempus, ita ut nihil sit timen-
 dum.

Non est collocandum in diversoriis
 Goim bestias masculini sexus apud
 masculos et foeminini sexus apud
 foeminas. Multo minus autem (col-
 locare licet in illorum diversoriis
 bestias) foeminini sexus apud mas-
 culos, aut masculini sexus apud
 foeminas. Concredere etiam pasto-

1) Genes. XXXIII, 14, 17.

לרועה שלהן ואין מייחדין עמהם
 ואין מוסרין להם תינוק ללמוד
 ספר וללמוד אומנות

ribus illorum pecudes non licet;
 nec uniendum se eis, nec infantes
 tradendi sunt eis, ut discant ex eis
 literas, aut opificium.

Quare nefas sit collocare bestias in diversoriis gentilium, et quare non sit uniendum se eis, explicatur in eodem tractatu paulo inferius.

Abhodah zarah 22 a:

אין מעמידין בהמה בפונדקאות
 של גוים מפני שחשודין על
 הרביע' ולא תתייחד אשה עמהן
 מפני שחשודין על העריו'

Non collocandae sunt bestiae in
 diversoriis Goim, quia suspecti
 sunt de quadrupedatione; nec unia-
 tur mulier cum illis, quia sunt su-
 specti ardoris in rem veneream.

Cur autem praecipue non foeminini sexus bestias collocandum apud foeminas, adducitur ratio ibidem fol. 22 b:

מפני שהגוים מצויין אצל נשי
 חביריהן ופעמים שאינו מוצאה
 ומוצא את הבזומה ורובעה אפילו
 מוצאה נמי רובעה חביבה עליהן
 בהמתן של ישראל יותר
 מנשותיהן

quia (videlicet) gentiles, quando
 proximi sui aedes adeunt ut uxores
 eorum adulterent, easque domi
 non inveniunt, ineunt earum loco
 pecudes ibi existentes. Sed et
 quando inveniunt domi uxorem
 proximi etiam cum bestiis scortan-
 tur; amabiliores enim illis sunt
 Israeliticae pecudes, quam mulie-
 res ipsorum (τῶν Goim).

Eandem ob causam concredere non licet bestias pastoribus, pueros praeceptoribus Goim.

V. Immundi.

Duplici ex causa dicuntur in Talmude Goim immundi: tum quod comedant res immundas, tum vero, quod non sint mundati (a sorde originali) apud montem Sinai.

Schabbath 145 b:

מפני מה גוים מזוהמין מפני
שאוכלין שקצנים ורמשים

Quare Goim sunt immundi? Quia comedunt abominabilia et reptilia.

Hidem et in Abhodah zarah 22 b

מפני מה גוים מזוהמין שלא עמדו
על הר סיני שבשעה שבא נחש
על חוה הטיל בה זוהמא ישראל
שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן
גוים שלא עמדו על הר סיני לא
פסקה זוהמתן

Quare Goim immundi? Quia non steterunt ad montem Sinai. Nam cum serpens cum Hova concumberet, sordem in eam infudit. Sordes Iudaeorum, qui steterunt ad montem Sinai, cessavit; sordes vero Goim, qui non erant penes montem, non cessavit.

VI. Stercori comparantur

Orach chaim 55, 20

היו י במקום א' ואומרים קדיש
וקדושה אפילו מי שאינו עמיהם
יכול לענות וי"א שצריך שלא
יהא מפסיק מינוף או עכ"ם

Quando adsunt in uno loco decem orantes «Kaddisch», aut «Kedoschah» dicentes, potest aliquis, quamvis ad eos non pertineat, respondere (Amen). Sunt tamen qui dicant, opus esse ut non sit ibi stercus aut Akum.

Iore dea 198, 48. Hagah:

ויש לנשים ליזהר כשיוצאות מן
הטבילה שיפגע בה חברתה שלא
יפגע בה. תהלה דבר טמא
או עכ"ם ואם פגעו בה דברים
אלו אם היא יראת שמים תחזור
ותטבול

Curare debent mulieres Iudaeorum ut, quando egrediuntur de balneis, occurrat ei (primo) amica eius, ne (videlicet) occurrat ei res immunda aut Akum; obvenientibus enim istis rebus, mulier, si pia esse vult, iterum lavari debet.

Notatu digna est enumeratio rerum immundarum in «B'aur hetib», commentario in Schulch. Arukh ad hunc locum:

«Mulier debet iterum lavari, si viderit aliquid immundum,

כגון כלב או חמור או עם הארץ ut: canem, aut asinum, aut Populum terrae, aut Akum, aut camelum¹⁾, aut suem, aut equum, או עב"ם או גמל או חזיר וא סוס או מצורע aut leprosum».

VII. Non homines, bestiis comparati.

Kerithuth 6 b. (p. 78):

ת"ר הסך בשמן המשחה: Doctrina Rabbiorum est: qui fundit oleum unctionis super bestiam... לבהמה... לגוים ולמתים פטור super Goim et super mortuos, liber (est a poena). Quoad bestiam, בשלמא בהמה... לאו אדם הוא hoc est verum; non est enim homo²⁾. אלא גוים אמאי פטור הא אדם Sed ungens Goi quomodo נינהו לאיי דכתב אתם צאני dici potest liber (a poena) cum et וצאן מרעייתי אדם אתם אתם ipse sit homo? — Minime; scriptum est enim³⁾: «Vos autem greges mei, greges pascuae meae, homines estis»: Vos vocamini homines, non vero Goim vocantur אדם homines⁴⁾.

In tract. Makkoth 7 b: reus dicitur occisionis,

פרט למתכוין להרוג את הבהמה excepto casu, si intendens occidere והרג את האדם לגוי והרג את bestiam, occidat hominem; aut ישראל (occidere volens) Goi, occidat Israhelitam.

1) In editione Vilnensi a. 1873 «camelus» est omissus, cum nullus sit eius apud nos usus; non autem «Populus terrae» et «Akum» omittuntur. . .

2) Idem dicendum quoad cadaver hominis mortui.

3) Ezech. XXXIV, 31.

4) Cnfr. Iebhamm. 61 a, Babha metsia 114 b, Schabb. 150 a.

Orach chaiim 225, 10:

<p>הרואה בריות טובות אפילו עב"ם או בהמה... אומר בא"י אמ"ה שזכה לו בעולמו</p>	<p>Qui viderit creaturas pulchras, quamvis Akum aut bestiam... dicat: Benedictus tu Domine Deus noster, Rex universi, cui talia sunt in mundo eius.</p>
--	---

VIII. Forma tantum a bestiis distincti.

Midrasch Talpioth fol. 255 d¹):

<p>בראם בצורת אדם לכבודם של ישראל שלא נבראו העב"ם כי אם לשמשם דיום ולילה לא ישבותו ממלאכתם ואין כבוד לבן מלך שישמש אותו בהמה בצורת בהמה כי אם בהמה בצורת אדם</p>	<p>Creavit eos (Deus) in forma homi- nis ad honorem Israel; non enim creati sunt Akum (alio fine), quam ad ministrandum eis (Iudaeis) die et nocte; neque requies eis dari potest unquam ab isto servitio eo- rum. Dedecet enim filium regis (Israelitam), ut ministrent ei be- stiae in propria forma, sed bestiae in forma humana.</p>
--	--

Huc etiam referri potest, quod habetur in

Orach chaiim 576, 3:

<p>אם היה דבר בחזירים מתענין מפני שמעיהן דומים לשל בני אדם וכ"ש אם היה דבר בעב"ם</p>	<p>Si grassaverit pestis (lepra) inter sues, ieiunandum (dolendum) est, quia intestina earum similia sunt intestinis filiorum hominum; quan- to magis (dolendum) grassante peste inter Akum²).</p>
--	---

1) Edit. Varsav. a. 1875. In ארת יוד ענף ישראל.

2) In Taanith 21 b: «Quanto magis, si inter *Nokhrim*, qui similes sunt Israelitis».

IX. Bestiae.

Zohar II, 64 b:

... עמין עע"ז דאקרין שור וחמור ... Populi idolorum cultores, qui vocantur bos et asinus, secundum quod scriptum est: ego habui bovem et asinum.

דכתיב ויהי לי שור וחמור

R. Bechai in lib. «*Kad hakkemach*» in lit. 2 Cap. I, quod incipit גאולה *geulah* — redemptio, ad locum Psalmi LXXX, 14: יברסמנה «consumpsit eam aper de silva», animadvertit:

העי"ן התלויה כי כן הם עובדי התלוי Litera «Ain» suspensa est, nam sic sunt isti cultores «Suspensi» (illius).

«Auctor iste vult per «*Porcum silvestrem*» intelligi Christianos, quod ipsi vescantur porcis, et tanquam porci vastaverint vineam Israelis, urbem Ierusalem, et credant in suspensum Christum. Vel littera ע in ista voce sursum supra vocem suspensa est, ut sint etiam sic suspensi cultores suspensi istius Christi. Amarulentia Iudaica»¹⁾.

R. Edels ad Kethuboth 110 b²⁾:

מדמה עכ"ז להזיר טמאה מיער Comparat (Psalmista) Akum sui immundae de sylva.

X. Bestiis peiores.

R. Schelomo Iarchi (Raschi), celeberrimus commentator Iudaeorum, — explicans legem Moysis Deuter. XIV, 21 de non comedendis morticinis carnibus, laceratis a bestiis, sed tradendis peregrino aut alienigenae לנכרי *lenokhri* vendendis, aut, secundum Exodi XXII, 30, proiciendis canibus, — ad ultima verba «Et proicietis canibus» sic dicit:

1) I. Buxt. Lex. in rad. תלה.

2) Ap. Rohl. «Die Polemik etc.» p. 11.

אף הוא ככלב או אינו אלא כלב quia et ipse est sicut canis. Utrum
 כמשמעו תלמוד לומר בנבילה intelligendus est canis in vero
 או מכור לנכרי קל וחומר לטרפו morticino: aut vende alienigenae;
 שמותרת בכל הנאות אם כן מה quanto magis (hoc valet) de lace-
 ת"ל לכלב ללמדך שהכלב נבדד emolumentum (capere). Si ita res
 ממנו se habet, cur dicit Scriptura «cani»
 (proiicies)? Ut te doceat, quod
 canis magis sit honorandus,
 quam ipse (Nokhri)¹⁾.

XI. Bestiarum more propagantur.

Sanhedrin 74 b. Tosephoth:

ביאת נוי דהויא כביאת בהמה Coitus Goi est sicut coitus bestiae.

Kethuboth 3 b. Toseph.:

וזרעו חשוב כזרע בהמה Semen eius (Goi) existimatur sicut
 semen bestiae

Exinde inferre est Matrironia Christianorum non esse dicenda
 vera Matrimonium.

Kidduschin 68 a:

... מנלן אמר רב הונא אמר קרא ... unde hoc nobis constat? Dicit
 ר. חונה: legas: manete hic cum
 שבו לכם פה עם החמור עם asino; h. e. cum (populo) simili
 חרומה לחמור אשכחן דלא תפסי asino. Inde nobis patet, quod non
 כה קדושי sint capaces contrahere Ma-
 trimonia

Eben haezer 44, 8:

המקדש עב"ם או שפחה אינו Si Iudaeus init Matrimonium cum
 כלום שאינן בני קדושיין וכן Akum aut ancilla, est nullum;
 cum ipsi non sint apti inire

1) Cnf. etiam § 4 Artic. hui. (pag. 57).

עכ"ז ועבד שקידשו ישראלית
אינו כלום

Matrimonia; similiter si Akum
aut servus ducit Iudaeam, est nul-
lum.

Zohar II, 64 b:

א"ר אבא כד מזדווגי כחדא לא
יכלין בני עלמא למקם בהו...
ותנינן לא יהיב איניש דכתא
לינין בישין... וכד מזדווגי כחדא
לא יכלין למיקם בהו מבין
סגרא דלהון נפיק מתקיפותא
דילהון ההוא דאקרו כלב

Dicit R. Abba: Si soli Idololatrae
copularentur, non posset mundus
subsistere. Proinde docti sumus,
quod homo (Iud.) nullum locum
relinquere debeat latronibus (istis)
pessimis. Si enim isti ultra copu-
lentur, impossibile erit amplius
existere propter eos, quia de eo-
rum latere exit propago, quae ap-
pellatur canis.

XII. Filii diaboli.

Zohar I, 28 b:

והנחש הזה ערום מכל הית
השדה ונ' ערום לרע מכל היוון
דאומין דעלמא עע"ז ואנון בני
דנחש הקדמוני דפתי לחוה

Et serpens erat callidior ex omni-
bus bestiis agri¹⁾ etc. «Callidior»—
ad malum. «Ex omnibus bestiis»
i. e. populis terrae idololatriis. Isti
enim sunt filii serpentis anti-
qui, qui seduxit Hevam²⁾.

Christianos esse diaboli prosapiem, optimo Iudaeis est argumento,
quod sint incircumcisi; praeputium non Iudaeorum impedire, quomi-

1) Genes. III. 1.

2) Serpens ille antiquus, parens Christianorum, i. e. diabolus in forma serpentis, qui seduxit Hevam, appellatur *Sammael* (Targum Iobi XXVIII, 7). R. Maimonides scribit in *More lib. II cap. 30*, *Sammaelem* inequitasse serpenti antiquo, et seduxisse Hevam. — Vocatur etiam: «Angelus mortis» (Targ. Ionath. Genes. III, 6), «Caput coetuum malignorum» (Schaare orah. XVII, fol. 1), «*Sammael impius, princeps omnium diabolorum*» (Debbarim rabba 208 c), R. Bechai autem in *Legem in finem Paraschae* מיקין Mikkets, vocat:

סמאל הרשע שרו של רומי Sammaelem impius, principem Romae.

nus ipsi filii Dei Omnipotentis vocentur. Circumcisione enim obsignatur et perficitur nomen Dei שדי *Schaddai* in carne circumcisi Iudaei: In naribus repraesentatur figura literae ש; in brachio — literae ט; in circumcisione — literae ך. In gentibus igitur non circumcisis, veluti Christianis, non remanere, nisi duas literas שד *Sched* — diabolus. Sunt ergo filii τού Sched.¹⁾

XIII. Animae Christianorum malae et immundae.

Doctrina Iudaeorum est Deum Benedictum creasse duplicem naturam: bonam et malam; duplex latus: mundum et immundum. Ex hoc igitur latere immundo, quod appellatur קליפה *Keliphah* — cortex, pellicis, crusta scabiei, procedere dicunt Christianorum animas.

Zohar I, 131 a:

ושאר עמין עע"ז כד אינון בחייהון Ceteri autem populi idololatrici, אינון מסאבין ויהא מסמרא, quandoquidem vivunt, polluunt; מסאבא אית לון נשמתין, quia de latere immundo sunt animae eorum.

Emek hammelech 23 d²⁾:

הרשעים... יש להם נפש מן Impiorum animae sunt de Keliphah, הקליפה הנקראת מות וצל מות, quae dicitur mors et umbra mortis.

Latus hoc immundum esse sinistrum et ex eo procedere animas Christianorum, patet ex Zohar I, 46 b, 47 a:

ואת כל נפש החידה הרומשות «Et (creavit) omnem animam viventem, reptantem» i. e. Israelitas, אלין אינון ישראל... בנין דאינון, quia ipsi sunt filii Dei Altissimi, בני לק"בה ונשמתהון קדישין, et eorum animae sanctae ab Ipso מניה אתיין נפשאן דשאר עמין, procedunt. Animae autem ceterarum gentium idololatrarum ex quo עע"ז מאן אתר הוא אמר רבי, loco (procedunt)? R. Eliezer dicit: עלעזר מאינון סטרי שמאלא, de latere sinistro, qui reddit

1) Synag. Iud. p. 88.

2) Ex exempl. bibl. Caes. publ. Petrop.

דמסאבי לון אירת לון נשומתינ
ובנין כך כלהו מסאבין ומסאבין
למאן דקרב בהדיהו

immundas animas earum; propterea omnes sunt immundae et immundant omnes, qui appropinquant ad ipsas.

XIV. Post mortem descendunt in infernum.

Docent sapientes Abraham sedere ad portam gehennae et impedire, quominus aliquis circumcisis in eam ingrediatur; descendere vero in infernum omnes praepuatiatos.

Rosch haschanach 17 a:

... המינין והמסורות והאפיקורוסין...
יורדין לגיהנ'

Haeretici et Proditores et Epikurei descendunt in infernum.

XV. Mortui Christianorum — morticina.

Corpora Christianorum post mortem odioso פגרים *Pegarim* nomine insigniuntur, quod in codice sacro ubique usurpantur aut de impiorum aut de bestiarum cadaveribus, nuspiam de pie mortuis, qui מתים *Metim* dicuntur¹). Quamobrem *Schulchan Arukh* praecipit non aliter loqui de mortuo Christiano, ac de animali extincto.

Iore dea 377, 1:

העכרים והשפחות... אין אומרין
עליהם תנחומי אבלים אלא
אומרים לו המקום ימלא חסרוןך
כשם שאומרים לאדם על שורו
וחמורו

Propter mortuos servos aut ancillas non dicantur verba consolationis ad dolentes (dominos eorum); dicatur tantum ipsi: «Dominus restituat tibi tuum damnum», quemadmodum dicimus homini, quando eius bos aut asinus exspirat²).

Nec proinde vitandi sepelientes Christianum septem diebus, iuxta legem Moysis, cum non sint homines; sepultura enim bestiae non immundat.

1) Abhodah zarah 21a. Toseph., Kerith. 6 b. Caf, § 7. hui. art. (pag. 59).

2) Berakhoth 16 b.

Iebhammoth 61 a:

<p>קברי נכרים אינן מטמאין באהל שנא' ואתנ' צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין הנכרים קרויין אדם</p>	<p>Sepelientes Nokhrim non immun- dantur in tabernaculo; dicitur enim: «vos greges mei, greges pascuae meae, homines estis»; vos vocamini homines; non vero No- khrim vocantur homines.</p>
---	---

Articulus III.

De Divino cultu Christianorum.

Cum Christiani Iudaeis sint Idololatrae, omnis cultus eorum est idololatricus. Eorum Sacerdotes — sacerdotes Baalitici; templa eorum — domus fatuitatis et idololatriae; omnisque in eis apparatus, calices, libri — idololatriae inservientes; preces eorum privatae et publicae — peccata Deum offendentia; festa — dies exitiales vocantur.

I. Sacerdotes.

De ministris cultus Christianorum, sacerdotibus, ita loquitur Talmud, ut de ministris idololatricis et Baaliticis; appellatque eos *בומרים Komarim*¹⁾ — haruspices et גלחים *Galachim* — rasi, propter rasum caput, monachorum praesertim.

Abhodah zarah 14 b. Toseph:

<p>סופרים פסולים הראוים לתפלה בבית עע"ו אסור למכור להם לכומרים דעובר משום לפני עור</p>	<p>Libros prophanos, qui adhiberi possunt ad fatuitatem in domo ido- lolatrica, prohibitum est vendere haruspicibus. Nam qui id facit, peccat contra legem de non po- nendo offendiculo coeco. Prohibi-</p>
--	---

1) II Reg. XXIII, 5. Ose X, 5. Zeph. I. 4.

ואף לגוי שאינו גלח אסור tum est etiam vendere τῷ Goy, qui non est rasmus; quia certum est דבוראי יתננו או ימכרנו לגלח istum eos aut daturum, aut venditurum esse raso.

II. Ecclesiae.

Locus cultus Christiani appellatur: 1) בית תיפלה *Beth tiflah* — domus fatuitatis¹⁾, insulsitatis, loco בית תפלה *Beth tefilah* — domus orationis. 2) בית עבודה זרה *Beth abhodah zarah* — domus idololatriae. 3) בית התורף של לצים *Beth hatturaph schel letsim* — domus turpitudinis irrisorum²⁾.

Abhodah zarah 78 d. Perusch Maimon:

ודע לך שכל עיר של אומה Et notum sit tibi, quod extra omne נוצרית שיהיה להם ביה בית dubium prohibitum sit ex instituto תיפלה שהוא בית ע"ז בלא ספק Christianam, in qua est domus fatuitatis id est domus idololatriae; אוותר העיר אסור לעבוי ביה multo magis habitare in illa. Sed בכוונה וכל שכן לדור בה אבל nos hodie sumus sub potestate illorum ob peccata nostra, et habitamus in terra ipsorum pressi; impleturque adeo nunc in nobis, quod dicitur:³⁾ Et coletis ibi deos alienos, hominum manu factos de ligno et lapide. Quod si autem fas est, עין ואבן ואם העיר דינה כן קל וחומר דין בית ע"ז עצמו שהוא אסור לנו כמעט לראותו וכל שכן ליכנס בה ingredi eam liceat.

1) Non satis dixisse Cl. Buxtorfium, qui vocem *Tiflah* reddidit — fatuitatem, insulsitatem, animadvertit Wagenseilius in *Sota* p. 497, atque istam appellationem Ecclesiae Christianae dicit idem audire, ac *Lupanar*, Fornix meritorium.

2) In lib. «*Sepher Zerubbabel*» edit. Constantinopoli. Ap. I. Buxt. Lex. in rad. ארם.

3) Deuteron. IV. 28.

Non modo ingredi, verum etiam appropinquare Ecclesiae non licet Iudaeo, nisi in quibusdam casibus.

Iore dea 142, 10.

צל בית אלילים תוכו ונגד פתחו
 תוך ד' אמות אסור צל שלאחריו
 מותר ואפילו תוכו אם גזול
 הרבים שקדם לו הדרך ואה"כ
 בנה שם בית של אלילים מותר
 לעבור דרך שם אבל אם קדם
 הבית לדרך אסור ויש אוסרים
 בכל גוונא

Umbra domus idololatricae tam intra, quam extra eam quatuor cubitis ante portam (principalem) eius est prohibita; non prohibetur autem umbra a tergo (Ecclesiae). Neque intra eam prohibetur, si stat in loco, ubi antea erat via publica, et postea nonnisi, subrepta ea communitati, aedificata est in hoc loco domus idololatricae. Via enim est ibi. Si vero exstiterat domus (idolorum) priusquam erat via facta ibi, non licet (transire). Sunt tamen, qui interdicant, in omni casu.

Nec musicam audire nec admirari pulchritudinem Ecclesiarum licet Iudaeo.

Iore dea 142, 15:

אסור לשמוע כלי שיר של
 אלילים או להסתכל בנוי אלילים
 כיון שנהגה בראייה (ומיהו דבר
 שאין מתכוין מותר)

Prohibitum est audire musicam cultus idololatrici, nec intueri structuram idolorum (imagines sculptas et pictas, ipsaque aedificia Ecclesiarum); etenim per aspectum capitur exitium idololatricum. Qui hoc non intendit, potest intueri.

Item non licet Iudaeo habere aedificia prope Ecclesiam; neque destructa reaedificare, quae ibi habuerat.

Iore dea 143, 1:

מי שהיה כיתו סמוך לכית
אלילים ונפל אסור לבנותו כיצד
יעשה כונס לתוך שלו ובונה:
ואותו הריוח ממלאו קוצים או
צואה כדי שלא ירחיב בכית
אלילים

Si corruerit domus adhaerens do-
mui idolorum penes Akum, non
licet eam reaedificare. Quid ergo
faciendum? Retrahat (Iudaeus) et
aedificet; relictum autem spatium
repleat aut vepribus aut stercore,
ne praebeat amplius spatium dila-
tandi domum idololatricam.

Iuvabit hic adducere ex libro Nizzachon¹⁾, quid edixerit de Tem-
plo Christiano quidam R. Kelonimus, cui Henricus III Niger Impe-
rator permisit libere proferendi, quid opinaretur de nuper a se aedifi-
cata Basilica Spirensi.

מעשה בר' קלונימוס בשפירא
ששלה אחריו מלך הינריך הרשע
אחרי כלותו לבנות את התהום
המבוער בשפירא ואמר לו בניין
בית המקדש מרה היה רבותא
יותר מזה שכתבו עליו כמה
ספרים א"ל אדוני אם תרשיני
לדבר ותשבע לי שלא להרע
לי אבאר לך א"ל כשבועתי סמוך
על אמונתי ועל ממלכתי שלא

Accidit aliquando Spirae, ut R.
Kelonimum accersi iuberet Impe-
rator Henricus, homo sceleratus,
postquam finem imposuisset fabri-
cae informis illius barathri²⁾ spi-
rensis, eidemque diceret: equae
quaeso Templi Salamonis, de quo
tot ac tanta edita sunt volumina,
fuit magnificentia, prae ista (Ba-
silica, quam ego condidi). Respon-
dit ipse: Domine, si facultatem
loquendi mihi concedis, et iureiu-
rando te mihi obstringes, impune
me id laturnm, rem tibi exponam.
Cui Imperator: Fidem iuratam in-

1) Ap. Wagenseil. Sota p 498.

2) In margine adiectum est: i. e. «R'ל בית הכנסת היפס שקורין ב"לא טום
«Innuitur insigne illud templum, quod Germanice vocant Thum». Sic ergo ludit in voca-
bulis Sycophanta. et pro Thum Tchom (abyssus) dicit.

יענה לך כל רע ואמר לו אם היה כל הממון אשר הונאת כבר וכל הזהב והכסף שבאוצרותיך לא יכולת להשכיר הפועלים ובעלי המלאכה והרודים בעם והעושים המלאכה שבו כתוב ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמונים אלף חוצב כהר וכרברי הימים ושלושת אלפים ושש מאות מנצחים להעביד את העם ושמונה שנה טרחו בבית המקדש מה שאתה לא עשית לתהום הזה ולאחר שבנה שלמה את בית המקדש ויכלהו ראה מה כתוב ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד יי את בית האלהים ואילו היה ממעונין חמור קיא צוארה והיו מוליכין אותו בתהום הזה לא היה מזיק לו דבר אמר לו המלך הינריך

terpono; ita me veritas amat, et ita Imperii moderor, nihil sinistri tibi eveniet. Tum inquit (Iudaeus): Si vel maxime in unum congerantur omnes illi sumptus, quos iamdum fecisti, et omne illud aurum argentumque, quod in thesauris tuis asservatur, non tamen suffices ad conducendos operarios, opifices illorumque praefectos (quos Salomo adhibuit). Scriptum est enim¹⁾: «Erant Salomoni septuagies mille baiuli, et octoagies mille lapicidae in monte». Et in postero libro Chronicorum:²⁾ «Ter mille sexcenti, qui praeessent adigendo populo». Octo insuper anni insumpti fuere in condendo templo, quot a te in aedificationem istius Templi minime sunt impensi. Condito autem, perfectoque a Salomone, vide quod Scriptura testetur:³⁾ «Non poterant Sacerdotes consistere ad ministrandum, propter illam Nubem, quod implevisset gloria Domini, Domum Dei». At, si quis asinum, foedissimis sordibus oneraret, isque in hoc Barathrum introduceretur, illaesus abiret! Ad quae Henricus Imperator: Nisi

1) III Reg. V, 15.

2) Cap. II, 17

3) II Chronic. V, 14.

אלמלא שנשבעתי לך וזייתי נזר (impunitatem) tibi sacramento promississem, caput tibi amputari praeciperem.
עליך להברית את ראשך

III. Calices.

De calicibus, qui in administratione Missae Sacrificii adhibentur, loquuntur ac de vasis, in quibus administratur idolo spurcitia.

Moses Kozzensis — Hilkhoth Abhodah zarah 10 b:1)

נביעים שפגם הגוי ובטלן ואחר Calices, quos emit Iudaeus, postquam Goi eos fregit et abiecit, non licet vendere iterum iisdem, quia למוכרם לגוי לפי שהזכומר יעש Sacerdos Baaliticus exercet in illis בו תפלה לעבודה זרה fatuitatem idolo.

IV. Libri.

Christianorum libri appellantur in Talmude ספרי מינים *Siphre minim* — libri haereticorum, ספרי רבית אבידן *Siphre debeth abidun* — libri domus perditionis²⁾. In specie autem loquitur Talmud de libro Evangeliorum.

Schabbath 116 a. Toseph:

רבי מאיר קרי לספרי המינין און R. Meir vocat libros haereticorum גיליון לפי שהם קורין אותן *Aven gilaion* (iniquitatem volu- אונגילא *gela*. minis), quia isti eos vocant *Evan-*

R. Iochanan autem ibidem appellat eosdem libros עון גיליון *Avon gilaion* — exitium libri.

Schulchan Arukh Cracoviense ita explicat hoc nomen: און נכתב על הגיליון *Aven niktabh al haggilaion* — vanitas (seu iniquitas) scripta in libro.

«In manu scripto quodam Arukh legi: שקר נכתב על גיליון *Sche-*

1) Ap. Edzard.

2) Ita schola Christianorum apud Iudaeos audit.

her niktabh al gilaion — mendacium scriptum in libro», addit ad hunc locum Buxtorfius¹⁾.

Annihilandum esse libros Christianorum, omnes uno ore fatentur talmudistae; non conveniunt tantum, quid faciendum sit cum Dei nominibus, saepissime in eis occurrentibus.

Schabbath 116 a:

<p>הגליונין וספרי מיני' אין מצילין אותם מפני הדליק' רבי יוסי אומר בחול קודר את האזכרות שבהן וגונזן והשואר שורפן אמר רבי טרפון אקפח את בני שאם יבאו לידי שאני אשרוף אותן ואת האזכורת שבהן שאפילו רודף אחריו להורגו ונחש ריץ להכישו נכנס לבית ע"ז ואין נכנס לביתיהן של אלו שהללו מכירין וכופרין והללו אין מכירין וכופרין</p>	<p>Margines librorum (nostrorum) librique haereticorum, non liberantur ab igne (si forte die Sabbatho flamman conceperint). R. Iose ait: diebus profestis, e libris (Christianorum) eruenda esse divina nomina, et recondenda; quod autem superest, igne absumendum esse. At R. Tarphon dixit: Sim ego liberis meis superstes, si non sicubi in manus meas incident, libros cremavero, cum ipsis, qui in eis sunt divinis nominibus. Nam si quis a sicario petatur, aut si in quem serpens, ad eum laedendum irruat, potius in delubrum gentilium, quam in talium aedes se recipere debet; propterea quod (Christiani) scientes iis, quae vera sunt, oblucantur, pagani autem inscientes id faciunt.</p>
--	--

V. Preces.

Preces Christianorum non תפלה *Tefillah*, sed, mutata punctuatione, aut etiam inserto י *Iod* תיפלה *Tiflah* appellant, quae vox insultatam, fatuitatem, peccatum, transgressionem designat²⁾.

1) Lexic. in radice ארן.

2) Vid. § 3. art. hui. (pag. 73).

VI. Festa.

Dies festos Christum sequentium, atque inter illos praecipue diem Dominicum, vocant יום אֵד *Iom ēd* — diem interitus, perditionis, infortunii, calamitatis, qui etiam simpliciter appellatur יום נוצרי *Iom Notsri* — dies Christianorum.

Vocem אֵד *ēd* recte interpretari diem exitii et infortunii, patet ex Gemara et ex Glossis Maimonidis et Bartenorae¹⁾ in Abhodah zarah 2 a:

יום אֵד קרוב יום אֵד... דכתיב כי קרוב יום אֵד *Edehem* (vocantur festa gentilium) quia scriptum²⁾: «Juxta est dies אֵד *ēdam* — perditionis eorum».

Ibidem equipollens ei esse dicitur תכרא *Tabra* — confractio.

Maimonides: ad C. I. fol. 2 a. Abhodah zarah 78 c:

אֵד קרוב יום אֵד... דכתיב כי קרוב יום אֵד *Voce Edehem* notatur vanitas eorum (Goim). Est cognomen ignominiosum festorum ipsorum; quae tamen festi nomine (*Moedim*) non licet condecorare, quia revera non sunt, nisi mera vanitas.

Ibidem Bartenora:

אֵד קרוב יום אֵד... דכתיב כי קרוב יום אֵד *Vox Edehem* est cognomen ignominiosum festorum et solemnitatum eorum.

Isto nomine Christianorum quoque festa appellari constat ex textu Tosephoth marginalium.

1) Apud Edzard.

2) Deuteron. XXXII, 35.

Abhodah zarah 6 a:

יום איד פ' יום נוצרי לאסור Dies exitii, hoc est dies Nazare-
 כשאר יום אידם bitus aequae atque reliqui dies exi-
 tiales illorum.

Memorantur etiam nominatim nonnulla festa Christianorum, ut Nativitatis Christi et Paschatis.

Moses Mikkozzi ¹⁾ ad proxime adductum textum Abhodah zarah dicit:

ופירוש רבינו שמואל בשם ר"שי R. Samuel declarat, nomine Salo-
 דווקא ני"טל וקי"סח שהן עיקר vitatis (*Nital*) et Paschatis (*Kēsach*),
 אידם וראש יראתם אסור illorum et caput religionis ipso-
 rum, esse prohibita.

Quae leguntur etiam in animadversionibus ad Maimonidis Hil-
 khoth Akum C. IX ²⁾.

ופר"שכם בשם ר"שי דווינו «(In his verbis) R. Samuel filius
 דווקא ניתל וקצח שהם בשביל inprimis festa Nativitatis (*Nithal*
 התלוי עצמו bita, quia celebrantur propter Sus-
 pensum ipsum».

«Est insuper in ipsa nomenclatura festorum horum non obscurum indicium impietatis Iudaicae. Nam festum Nativitatis Christi, quod aliquando scribunt per ת *Tav* — ניתל *Nithal*, saepius tamen per ט *Tet* — vocant ניטל *Nital*; voce quidem in speciem ex Latino «Natalis», sed ita corrupto, ut planum sit Iudaeis illam derivari a radice נטל *Natal*, quae extirpationem seu ablationem notat. — Pascha

1) Ap. G. Edz.

2) Ibidem.

autem Christianorum indignum reputant, quod vocent פסח *Pesach*; hinc pro פ *Phe* substituunt ק *Koph*, inserto etiam י *Iod*, ut magis recedat a genuino פסח; vel appellant etiam קצח *Ketsach* aut קיסח *Kēsach*. Utrique appellationi subest virulentia. Nam in voce קצח priores duo literae petitae sunt e radice קצה *Katsah* — abscidit, amputavit; in קיסח *Kēsach* alluditur ad vocem similem קיסא *Kēsa*, quae patibulum notat, seu lignum; quia festum Paschatis celebratur in memoriam Christi (quem תלוי *Talui* — suspensum nominant) e morte crucis redivivi».

PARS II.

TALMUDIS PRAECEPTA DE CHRISTIANIS.

Ex hucusque dictis, perspectum iam habemus, Christianos, secundum Talmud, esse Idololatrias, eosque Iudaeis perniciosissimos. Proinde quivis Israelita, si vult «timens Deum» esse, necessario debet observare omnia praecepta, quae data erant Patribus eorum, terram sanctam inhabitantibus, de gentibus idololatrias indigenis et vicinis. Tenetur igitur: I. Christianos vitare; II. eos delendum curare.

CAPUT I.

CHRISTIANI VITANDI.

Quadruplici de causa Iudaeus tenetur vitare omne commercium cum Christianis: 1 — quia non sunt digni consuetudine Iudaeorum; 2 — quia immundi; 3 — quia sunt idololatrae; 4 — quia homicidae.

Articulus I.

Christiani vitandi — quia non digni consuetudine Iudaeorum.

Iudaeus, docente Talmud, eo ipso, quod sit de gente electa et circumcisis, tanta dignitate est praeditus, ut eum nemo, ne Angelus

quidem, aequare possit¹⁾. Quinimo, fere aequalis Deo esse putatur. «Qui percutit maxillam Israelitae, dicit R. Chanina, quasi Divinae Maiestati alapam impigat²⁾. Iudaeus semper est bonus, non obstantibus quibuscunque peccatis, quae eum contaminare non possunt, quemadmodum lutum non contaminat nucleum nucis, sed tantum putamen eius³⁾. Solus Israelita est homo; eius est universus orbis, eique omnia servire debent, praecipue autem animalia formam hominis praesefrentia⁴⁾».

Quae cum ita sint, clarissime iam patet, omne commercium cum Christianis Iudaeos inquinare, atque nimium detrudere dignitati eorum. Debent proinde omni modo procul se tenere ab omnibus, quae dolent mores et actus Christianorum⁵⁾. Itaque:

I. Non potest Iudaeus gratulari Christiano.

Gittin 62 a:

<p>לא יכנס אדם לביתו של נכרי ביום אידו ויתן לו שלום מצאו בשוק נותן לו בשפה רפה ובכובר ראש</p>	<p>Non introibit homo domum Nokhri in die solemnitatis eius gratulandi causa. Si autem convenerit eum in platea, adprecari potest salutem; attamen conciso vultu et capite demisso.</p>
---	---

1) Chullin 91 b.

2) Sanhedrin 58 b.

3) Chagigah 15 b.

4) «Sic diem Sabbathi Iudaei vino, carnibus, piscibus, et omnigenis deliciis pro viribus celebrant, feriantur, et ab omni externo opere abstinere, nihil vel minimo digite sollicitant, quod ullam laboris speciem praeseferat, aut quo ad laborem incitari possint. Si vero re aliqua opus habeant, ut hyeme hypocausto ignem supponere, candelam accendere, vel emungere, foculo subiecto cibos calefacere, vaccas mulgere, pauperes et simplices Christianos, sive famulos sive ancillas, ad id muneris destinant. Hinc se Dominos, Christianos vero servos suos esse, gloriantur; siquidem sibi quiescentibus a Christianis ministratur. Ius et aequum faceret Christianus magistratus, si hoc interdiceret, ita ut nemo illis Sabbatho, reliquisque festis diebus, inserviret. Ut vero illi nodum hunc circa opera corporalia in Sabbatho, ad superstitionem usque adstringunt, ita fatendum, nos illum, libertatis Christianae obtentu, nimis laxare». I. Buxtorf Synag. Iud. C. XVI, pag. 382.

5) «Mature etiam et diligenter cavetur, ne quid cum Christianis commercii habeant, ne cum illorum pueris lusitent, edant, bibant, vel quidquam omnino ipsis communitatis

II. Non respondere Christiano salutanti.

Iore dea 148, 10.

אסור לכפול לו שלום לע"א
 לעולם לפיכך טוב להקדים לו
 שלום כדי שלא יתחיל העב"ז
 ויצטרך לכפול לו שלום

Non respondeat (Iudaeus) salutanti idololatrae unquam (sese inclinando); propterea bonum est praevenire eum in salutando; ne, si prior Akum salutaverit, ipse sit obligatus eum resalutare¹⁾.

Eadem sunt in Gittin 62 a, ubi post verba: «Non resalutandum Nokhri», R. Kohana dicitur salutasse eum (dicendo): שלומא למר
scheloma lemar — «pax Domino», quibus verbis intendisse salutare Rabbi suum, — explicant Tosephoth:

אלא לכו היזו לרבו «cor autem eius erat ad Rabbi suum».

III: Iudaeus non potest adire iudicia Christianorum.

Choschen hammischpat 26, 1.

אסור לדון בפני דייני עב"ז
 ובערכאות שלהם אפילו בזין
 שדנים כדיני ישראל ואפילו
 נתרצו בעלי דינים לדון בפניהם
 אסור וכל הכא לידון בפניהם
 הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף

Non licet instituere causam coram iudicibus Akum, in eorum iudiciis, etiam in illis, in quibus iudicantur res adinstar iudiciorum Israel; et etiamsi utraque pars conveniret coram illis (iudicibus) procedere, est prohibitum. Et omnis, qui eos adit, est impius et similis illi, qui calumniatur, qui blasphematur, qui manum extollit adversus Legem,

et societatis cum illis intercedat. Parentes enim tam horrendam et abominandam depingunt illis Christianorum conversationem, ut ab ipsis veluti cunabulis inexpressibile contra Christianos odium concipiant». Synag. Iud. C. VII, p. 136.

1) Non urbanitas ergo Iudaeorum est ratio, cur tam amabiles sint in honorandis Christianis humillimis inclinationibus.

והרים יד בתורת מרע"ה הגה ויש
 ביד בית דין לנדותו להחרימו עד
 שיסלק יד העב"ם מעל חבירו
 datam a Moyse, doctore nostro,
 qui sit in pace. Hagah: Et «Beth-
 din» habet potestatem talem (liti-
 gantem) excommunicare, quousque
 non amoverit manum gentilis a
 proximo suo (Iudaeo).

IV. Christianus nec uti testis adhiberi potest.

Choschen ham. 34, 19:

גוי ועבד פסולים לעדות
 Goi et servus non sunt capaces
 testari.

V. Non licet Iudaeo vesci cibis Christianorum.

Iore dea 112. 1.

אסרו חכמים לאכול פת של
 עב"ם משום חתנות ואפילו
 במקום דליכא משום חתנות
 אסור
 Sapientes interdixerunt comedere
 panem (cibum) τῶν Akum, ne cum
 eis familiari videantur, (Etiam,
 ubi nulla familiaritas est timenda,
 non licet.)

Abhodah zarah 35 b:

ואילו דברים של גוים אסורין...
 חלב שחלבו גוי ואין ישראל
 רואהו הפת וכו'
 Interdictae sunt res τῶν Goim quae
 sequuntur: ... Lac, quod mul-
 sit Goi, absente Iudaeo¹⁾, panis
 quoque eorundem²⁾ etc.

VI. Nec in quacunque re fas est Iudaeo assimilari Christianis.

Iore dea 178, 1.

אין הולכין בחוקות העב"ם (ולא
 מדמין להם) ולא ילבוש מלבוש
 Non vivant more Akum (nec eis
 similia agant); non induantur ve-

1) «Nam suspicio est, illi immixtum esse lac suillum, aut alterius animalis immundi»
 Surenhusius. «Mischna». Abhod. z. per. 6.

2) «Quippe suspicio est massam esse subactam aqua salsa, in qua salita fuit caro».

המיוחד להם ולא יגדלו צינורות
 ראשו כמו צינורת ראשם... ולא
 יבנה מקומות כבנין היכלות של
 עב"ם

stibus Akum propriis; non plicent
 comam capitis ad modum plicatu-
 rae eorum. . . et non aedificent do-
 mos similes templis Akum.

Cum tamen non ubivis locorum haec lex observari queat, sequitur *Hagah*, explicans, posse aliquando recedere ab illa; tunc videlicet, quando in Iudaeorum commodum vertitur; V. g. si quis artem proficitur, praescriptam formam indumenti habentem.

Articulus II.

Christiani vitandi — quia immundi.

Neminem latet quanti sint, quamque frequentes apud Iudaeos lotiones et purificationes, quantoque studio debeant vitare omnia, quae eos foedare possint.

Christiani autem, docente Talmude, sunt istae creaturae, quae solo contactu, quascumque res reddunt immundas.

Abhodah zarah 72 b:

ההוא גברא דאסיק דאמרא
 בנישתא וכת גישתא אתא גוי
 אנח ידיה אנישתא אסורי רבא
 לכולי חמר

Quidam vir ascendere fecit (e dolio) vinum per fistulam, filiam fistulae¹). Advenit Goi et contigit manu sua fistulam: prohibitum redditum est totum vinum²).

Proinde lavari debent omnia vasa, quae transeunt a Christianis in servitium Iudaeorum, quamvis non fuerint adhuc in usu.

1) H. e. syphonem eiusmodi duplici fistula constantem, quarum altera est in illo vase, e quo vinum hauritur, altera in eo, in quod immittitur.

2) Quod scil. in utroque dolio erat.

Iore dea 120, 1:

הקונה מהעב"זם כלי סעודה של
מתכת או של זכוכית או כלים
המצופים באבר מבפנים אף על
פי שהם חדשים צריך להטבילם
במקוה או מעיין של ארבעים
סאה

Ci emit (Iudaeus) ab Akum vas
mensae inserviens conflatile ex me-
tallo, aut vitreum, aut vasa intus
plumbata, etiamsi sint nova, debet
ea lavare in Mikvah (lavacro am-
plo), aut in cisterna comprehen-
denti quadraginta sata.

Articulus III.

Christiani vitandi— quia idololatrae.

I. Ne Iudaeus Idololatrix-Christianis peccandi occasionem praebeat, — contra praeceptum, Levit. XIX, 14 «Ante coecum nonposito offendiculum», — abstinere tenetur ab omni commercio cum eis, diebus, quibus colunt deastrum suum.

Abhodah zarab 2 a:

לפני איריון של ע"א שלשה
ימים אסור לשאת ולתת עמה'
להשאיל ולשאל מהן להלוות
וללוות מהן לפרוע ולפרוע
מהן

Triduo integro¹⁾ ante festa Idololatrarum, nefas est cum eis emendi atque vendendi commercium habere; nefas quoque est ipsis aliquid commutato dare, aut commutato ab eis accipere; ipsis pecuniam mutuo dare, aut mutuo ab eis sumere; solvere eis debitum, aut pati, ut debitum ab eis sibi solvatur²⁾.

1) Quia tanto spatio ad paranda sacrificia opus est.

2) Nam Idololatra ob quaestum commodumque, quod ex eiusmodi contractu aliquo percipit, in festo deinde die tanto maiore cultu deastrum suum prosequeretur.

Abhodah zarah 78 c. Perusch Maimonidis ad fol. 8:

<p>ואידיהן כולם אסורים וראוי לנהוג עמהם בתורת מדה שינהוג נכח עובדי ע"ז ויום ראשון ככלל אידיהן של גוים ולפיכך אסור לשאת ולתת עם מי שמאמין בישו באחד בשבת כלל בשום דבר והכל ינהג עמהם באחד בשבת מה שינהג עם עובד ע"ז ביום אידם וכן באר התלמוד</p>	<p>Et festa eorum (qui errant post Iesum¹) omnia sunt prohibita et expedit cum illis ita agere, quemadmodum agitur cum idololatriis. Et dies primus (hebdomadis) praecipue est festus gentilibus. Propterea prohibitum est negotiari cum quocunque, qui credit in Iesum, in una Sabbathi (i. e. Dominica) in quacunque re; omniaque illa observari debent in una Sabbathi, quae observantur cum idololatriis in die festo eorum. Et ita explicat Talmud ipsum.</p>
---	---

II. Non licet Iudaeo uti rebus, quae pertinent ad Divinum cultum Christianorum.

Iore dea 139, 1:

<p>אלילים אסורה בהנאה היא ותשמישה ונויה ותקרובתה בין של עכ"זם בין של ישראל</p>	<p>Prohibitus est usus idolorum et rerum eorum cultui inservientium; perinde est utrum facta haec fuerint ab Akum, aut Israelita.</p>
--	---

III. Interdictum est vendere quidquam Christianis, quod inservire possit idololatrio cultu eorum.

Abhodah zarah 14b. Toseph:

<p>אסור לעולם למכור לכומר ולגלח לבנדה דהוי כמו פירושן דדבר ברור הוא דלתקרובות בעי ליה</p>	<p>In perpetuum est prohibitum vendere sacerdoti idololatrio et raso thus, qui (quando illud petit) perinde est ac si declaret se illud ad cultum idololatricum esse adhibi-</p>
---	--

1) Vid. P. I, C. II, A. I, § 1. (pag. 49).

ועובר משום לפני עור וגם אסור
 למכור שעוה לשום נוי ביום איד
 קנדרלור"א אבל ודאי בשאר ימים
 מותר וכן אותם גביעים שישראל
 קוננה לאחר שפנמו הגוי ובטלו
 מ"מ אסור למוכרו לגוי כמו שהוא
 עד שיהא ניתן כולו דבשבי"ל
 פגימה אחת אינו מניח לתת בו
 יין לקלם לע"ז

turum; quandoquidem manifestum est ipsum illud eum in finem petere, ut offerat idolo; quique illud ei vendit, is peccat contra praeceptum de non ponendo offendiculo coeco. Prohibitum est vendere ulli gentili ceram in festo candelarum. At reliquis diebus vendere illam licet. Consimiliter concessum non est vendere gentili calicem, quem Iudaeus emit, postquam Goi illud fregit, atque abolevit; non (inquam) concessum est illum vendere gentili talem, qualis est, donec fuerit de novo conflatus; nam propter unam rupturam non desinit ei infundere vinum in honorem (derisionem¹) idoli.

Postea sequitur res de non vendendis libris sacerdotibus Christianorum²), quos ne ligare quidem licet Iudaeo.

Iore dea 139, 15:

ואין לקשור ספרי עב"ום חוץ
 מספרי הדיינים והסופרים ואם
 חשש משום איבה כל מה
 שיכול להשמט ישמט

Non licet ligare libros Akum, exceptis iudicialibus et scriptorum libris. Si tamen hanc ob rem subeundum esset periculum contrahendae inimicitiae, tunc liceret; sed nonnisi post adhibita omnia conamina declinandi ab hoc opere.

Ibidem 151, 1. Hagah:

אסור למכור לעב"ום מים
 Akum, si est notum eum velle

1) Verbum קלם *Kalles* designat etiam: deridere, illudere.

2) V. P. I, C. II, A. III, § 1. (pag. 66).

מהם כשיודעים שרוצה לעשות מהם
מים להטביל *ex ea facere aquam baptismalem.*

Multaeque aliae res numerantur, quas vendere non licet Christianis, scilicet: pannum ex quo fieri possint vestes sacerdotales aut vexilla; papyrus et atramentum, si suspicatur eis scriptum iti libros ad cultum Divinum pertinentes. Non licet vendere, aut etiam locare aedes Christianis, si vellent in eis peragere Sacra, et sic porro¹⁾.

Hodie tamen Iudaei negotiantur cum Christianis, praecipue diebus festis, atque elocant eis domos, quamvis praevident, fore, ut administrentur in eis nonnulla Sacramenta, ut Baptismatis, Sacrae Communionis, aut Extremae Unctionis.

Rationem huius rei Talmud afferre non potest.

Abhodah zarah 2 a. Toseph:

<p>וקשיא על מה שמכו העולם עכשיו לשאת ולתת ביום איד הגוים עמהם נהי דרוב אידיהם מן הקדושים הם מ"מ בכל שבוע יום נוצרי יש להם דלרבי ישמעל לעולם אסור</p>	<p>Difficile est docere, quo fundamento nitantur hodie Iudaei, quando negotiantur cum Goim in diebus exitii illorum. Quamvis enim plerique illorum dies exitiales in honorem cynaedorum (Sanctorum!) colantur (quos ut deos colere non putant); datur tamen apud illos, per singulas hebdomadas, dies Nazarenicus, qui, secundum R. Ischmael, in pertuum est prohibitus.</p>
--	--

Affert vero eius Glossator Bartenora²⁾ ad Abhodah zarah. I. 2, f. 7 b:

<p>בגולה שאין אנו יכולין להעמיד עצמנו מלשא' ליתן עמהם שעיקר</p>	<p>In captivitate, quia non possumus sustentare nos ipsos citra commercium cum ipsis, dum praecipua</p>
---	---

1) Iore dea 139, 15 Hagah.

2) Ap. Edzard.

פרנסתינו מהם ועוד משום יראה
 אינו אסור אלא יום אידם כלכד
 והאידנא נהוג עלמא היתר אפילו
 בכל יום אידם משום דקים להו
 לרבנן בנוויהו דלא אזלו ומוזיו
 דכל הני דאיתסר בזו המסכתא
 מיירי בעובדי אלילים ועבודה
 זרה ממש

nostra sustentatio ex ipsis est, et
 quia metuendi nobis sunt, solus
 dies festus ipsorum est prohibitus¹).
 Imo hodie in ipso festo cum
 ipsis negotiari licet, quia Rab-
 bini sunt persuasi de hoc, quod
 non abeant propterea et celebrent
 (idolum). Nam quidquid in hoc co-
 dice interdicitur, id omne intelli-
 gendum est de idololatriis stricte
 dictis²).

Rabbi Tam³) autem contendit in Mischnah tantummodo prohiberi,
 ne idololatriis ante festa vendantur ea, quae adhibentur ab ipsis ad
 cultum idololatricum, quia gaudent propterea et celebrant idola,
 quod acceperint necessaria ad cultum. Rem suam ita exponit:

Abhodah zarah 2 a. Toseph:

אין לתמוה על מנהגנו שאפילו
 אנו מחזיקין אותם בעובדי ע"ז
 שהרי אינם עושים שום תקרובת
 אלא במעות וכזה לא שייך
 הרווהא והרכה מעות מצויים
 להם לאותו דבר

Non est quod quispiam miretur
 hunc nostrum morem; quamvis
 enim nos eos habemus pro idolo-
 latriis, non tamen hi aliud genus
 oblationis facere solent, quam in
 nummis. Unde cessat ratio ista
 interdicti, quae desumitur a lucro
 et gaudio eorundem; quia sat num-
 morum ipsis ad rem istam (etiam-
 si videlicet, non negocientur no-
 biseum).

1) Non ut R. Ischmael ait, triduo ante festa et triduo post illa peracta, nefas esse negotiari.

2) I. e. de illis idololatriis, qui praecise abeunt et venerantur deastrum propter ea, quae nos cum illis agimus; non de idololatriis late dictis, qui idola in genere tantum colunt.

3) R. Tam — unus ex auctoribus Tosephoth. † 1170.

IV. Haec lex, vetans omne commercium cum idololatrīs, non respicit eos, qui idolis non credunt, qui in nostro sermone Athei audiunt.

Iore dea 148, 5:

אסור לשלוח דורון לעב"ם ביום חגם אלא אם כן נודע לו שאינו מודה באילימ ואינו עובדם Non licet dona mittere Akum in die festo eorum, nisi notum sit (aliquem eorum) non credere idolis, nec eis servire.

Eadem habentur in Maimonidis Hilkhoth Akum IX, 2:

אסור לשלוח דורון לגוי ביום אידו אלא אם כן נודע לו שאינו מודה לעב"ם ואינו עובדם Nefas quoque est munus Goi mittere festo eius die, nisi constet, eum non profiteri cultum idolorum (Akum), nec eis servire¹).

Articulus IV.

Christiani vitandi — quia perniciosi.

Nil magis in votis habere putant Iudaei Christianos, quam perniciem filiorum Israel. Propterea providi duces gentis electae praeceperunt suis, ne ulla ope utantur Christianorum, semper suspectorum de homicidio, deque aliis facinoribus, iis videlicet in casibus, in quibus declinare ab eorum maleficio non facile possint.

Itaque non licet Iudaeo uti Christiana nutrice, neque praeceptore Christiano, neque medico, neque tonsore, neque obstetrice.

I. Non nutrice.

Iore dea 81, 7. Hagah:

לא יניקו תינוק מן הנכרית אם Non nutriant infantem de nutrice Nokhrith, si haberi potest Israeli-

1) Cf. quae sunt dicta de promiscua usurpatione nominum, ad designandos Idololatrās. Pag. 52.

אפשר בישראלית דחלב נכרית
משמטם הלב ומוליד לו טבע רע

tica; quia lac Nokhritae ocludit
(obdurat) cor et generat illi malam
naturam¹).

II. Non praeceptore.

Iore dea 153, 1. Hagah:

אין מוסרים להם תינוק ללמד
ספר או ללמדו אומנות דמשכי
ליה למינות

Non confidant ipsis (Akum) parvu-
lum ediscendi gratia aut literas
aut artem; quia hisce trahunt ad
haeresin.

Quae sit alia ratio non confidendi infantes praeceptoribus Christia-
nis, supra vidimus²).

III. Non medico.

Iore dea 155, 1:

כל מכה וחולי שייש בהם סכנה
שמחללים עליהם שבת אין
מתרפאין מעב"ם שאינו מומחה.
לרבים דחיישינן לשפיכת דמים
ואפילו הוא ספק חי ספק מת אין
מתרפאים ממנו אבל אם הוא
וראי מת מתרפאים ממנו דלחיי
שעה לא חיישינן בהא ואם אמר
סם פלוני יפה או רע יכול לסמוך

Quocunque vulnere aut morbo sit
affectus (Iudaeus), licet tam gravi,
ut etiam Sabbathum violari possit
(ad procurandam medicinam), non
potest uti ope medici Akum, qui
ignotus est multitudini (qua suae
artis peritissimus); timendum est
enim nobis de effusione sanguinis.
Etiam quando dubium est, utrum
vivat (aegrotus) an moriatur, non
licet curari ab eo. Si vero certo
morigerus sit, tunc licebit: unius
enim horae vita non est habenda
tanti. Affirmanti Akum aliquod

1) In aliis editionibus «Sebulchan Arukh» loco *Nokhrith*, ponitur *Kuthith* (Steti-
nensi) *Ischmaelith* (Cracov.). In Vilnensi vero tota phrasis «Et generat illi malam natu-
ram» est omissa.

2) Vid. P. I, C. II, A. II, § 4. (pag. 57).

עליו והוא שלא יקה ממנו אותו
 סם הגה וי"א דכל זה אינו אסור
 אלא כשהעב"וב עושה. כחנם
 אבל אם עושה בשכר בכל ענין
 מותר דחייש לפסידא דאגריה

aroma (medicamentum) esse bonum, credi potest; minime tamen illud emere ab eo. Hagah. Quidam dicunt, omnia haec non licere non nisi tunc temporis, quando Akum opem praestat gratis; Quando vero pecuniam accipit, licere in omni casu; certum est enim non causaturum eum damnum (Iudaeo) propter servandum lucrum.

Pesachim 25 a:

אמור ר' יוחנן בכל מתרפאין חוץ
 מע"ז ונילוי עריות ושפיכות דמים

Dixit R. Iochanan: ab omnibus mederi possunt, exceptis idololatris et scortariis et homicidis.

IV. Non tonsore.

Iore dea 156, 1:

אין מסתפרין מהעב"וב אלא
 במקום שמצויין בני אדם... הגה
 ויש מחמירין שלא להסתפר
 מעב"וב אפילו במקום רבים
 בתער אם לא שיראה במראה

Non tondentur ab Akum, nisi adstantibus filii hominum (Iudaeis). Hagah. Alii tamen aggravant (hoc praeceptum) dicentes: radi cultro ne tum quidem licere, quando adsunt multi (homines); sed necessario debet seipsum videre in speculo¹).

V. Non obstetrice.

Abhodah zarah 26 a:

ת"ר... נכרית לא תילד את בת
 ישראל מפני שחשודין על

Tradiderunt Rabbini nostri: foeminam alienigenam non posse obstetricem agere apud filiam Israel,

1) Non agitur hic de radenda barba, sed confiniis crinium in cervice. Iudaeus enim barbam radens quinque peccata committit, ob quinque extremitates eius — Maimon. Hilkh. Akum. XII, 5.

<p>שפיכות דמים דר"מ וחכ"א נכרות מיילדת את בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבת אבל לא בינה לכינה ור"ם אומר אפילו אחרות עומדות על גבה נמי לא דזימנין דמנח' ליה ידא אפותא וקטלה ליה ולא מתחזי</p>	<p>eo quod suspectae sint de effusione sanguinum, secundum R. Meir. Sapientes tamen dicunt alienigenam posse eo munere defungi, quando aliae mulieres (Iudaeae) adstant; sed nunquam solam. At R. Meir dixit: ne quidem adstantibus aliis admitti posse; quandoque enim manum impingunt fronti (seu cerebro nascentis, ubi scilicet mollius est), et occidunt infantem; et quidem ita, ut non possit animadverti vel conspici.</p>
---	--

CAPUT II.

CHRISTIANI DELENDI.

Asseclis «illius viri», cuius ipsum nomen apud Iudaeos audit «deleatur nomen eius et memoria eius», non alia exoptare possunt, quam ut pereant omnes — Romani, tyranni, captivantes filios Israel, utque sic Iudaei liberentur ex hac quarta captivitate. Tenetur proinde quivis Israelita pro viribus expugnare illud impium regnum Edomiticum, per universum orbem diffusum. Cum tamen non semper, et ubivis, et omnibus sit possibile eiusmodi exterminium Christianorum, iubet Talmud saltem indirecte eos expugnare; nocendo videlicet eis omnibus modis, atque ita eorum potestatem imminuere ruinamque parare. Ubi autem possibile est, Iudaeus trucidare quoque Christianos potest et debet sine ulla misericordia.

Articulus I.

Nocendum est Christianis.

Iudaeus iubetur nocere Christianis ubivis tum indirecte, nil boni eis faciendo, tum vero directe in opibus et iudiciis; neque succurrere potest Christiano in discrimine vitae constituto.

I. Nil boni faciendum.

Zohar I, 25 b:

אילין דמושתדלין בה למעבד טב
 עם ע"ז... רפאים כל יקומו

Qui student bonum facere τῶ
 Akum, . . . post mortem non re-
 surgent.

Licet nonnunquam bonum facere Christianis, sed eo fine, ut bene sit ipsi Israel: pacis scilicet et inimicitiae celandae gratia.

Maimonides in Hilkhoth Akum X, 6:

מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל
 מפני דרכי שלום ואין ממחין בידי
 עניי גוים בלקט שכחה ופיאה:
 מפני דרכי שלום

Sustentabuntur egeni gentilium
 cum egenis Israelis pacis causa;
 nec obstandum, quominus egeni
 Goim in angulis relictæ colligant,
 atque id quietis ergo.

Iore dea 148, 12. Hagah:

ולכן אם נכנס לעיר ומצאם
 שמחים כיום חגם ישמח עמהם
 משום איבה רהוי כמחניף ומ"מ
 בעל נפש ייחזיק מלשמוח עמהם
 אם יוכל לעשות שלא יהיה לו
 איבה בדבר

Et ideo si ingreditur urbem et in-
 venit eos laetantes in die festo eor-
 um, laetari potest cum eis, pro-
 pter inimicitiam celandam,
 more hypocritæ. Attamen, (qui)
 de anima (salvanda est sollicitus),
 sit procul a laetando; detestetur
 laetari cum eis, si fieri hoc potest
 absque incurrenda hanc ob rem
 inimicitia.

1. Non licet laudare Christianum.

Abhodah zarah 20 a. Toseph.

לו תתן להם הן שלא יאמר כמו
 גוי זה נאה

Non attribues illis gratiam¹⁾, ne
 forte dicatur: quam sit pulcher
 Goi iste²⁾.

1) I. e. nihil in ipsorum laudem dices.

2) «Quippe id occasio fit adhaerendi eis, et mala addiscendi opera eorum», addit Maimon. Hilkh. Akum X, 5.

Ita ibi explicantur verba Deuteronomii VII, 2: ולא תנחם «et non misereberis eorum (Goim)», citata in Gemara.

Eodem modo explicat hunc S. Script. locum R. Szel. Iarchi:

לא תתן להם חן אסור לו לאדם
לומר כמו נאה גוי זה

Non attribues illis gratiam; prohibitum est homini dicere: quam pulcher est iste Goi.

Iore dea 151, 14:

אסור לספר בשבחן אפילו לומר
כמה נאה עב'ום זה בצורתו קל
וחומר שיספר בשבח מעשיו או
שיחכב דבר מדבריו אבל אם
מכוין בשבחו להודות להק"ב
שברא בריה נאה כזו מותר

Non est concessum aliquo profari in laudem eorum, nec etiam dicere: quam pulcher Akum iste. Quanto minus laudare (licet) opera eius, aut quid tale de eis narrare, quod eos claros reddere possit. Si tamen eum laudando intendatur dare gloriam Deo Benedicto, propterea videlicet, quod creaverit pulchras creaturas, tunc licet.

2. Ne nomen quidem Christianorum et rerum, quae ad eorum cultum idololatricum pertinent, Iudaeo pronunciare licet.

Hilkhoth Akum V, 12:

ואפילו להזכיר שם עב'ום...
אסור שנ' לא תזכיר

Etiam interdictum est mentionem facere Akum... Siquidem scriptum: «Ne commemores»¹⁾.

3. Ubi autem necessario occurrit memorandum idola, nominare ea tenentur ignominiose.

Iore dea 146, 15:

צריך לשרש אחר האלילים
ולכנות להם שם גנאי

Curandum est delere idola, aut eis ignominiosa nomina imponere.

1) Exod. XXIII, 13.

Ibidem 147, 6:

<p>מותר להתלוצץ באלילים הגדה מותר לומר לגוי אלהך יהיה בעזרך או יצלה מעשיך</p>	<p>Licetum est deridere idola. Hagah. Fas est dicere Goi: «Deus tuus te adiuuet», aut «prospera faciat opera tua».</p>
---	--

R. Bechai, explicans textum Deuteronomii VII, 26, de detestanda idololatria, sic dicit¹⁾:

<p>למדך הכתוב שחייב האדם לשקנן ע"ז להזכירה בלשון ננאי אם היה שמה בית גליא שהוא לשון גובה קורין אותו בית כריא שהוא לשון עומק וכו'</p>	<p>Docet Scriptura, quod teneatur homo detestari idola, nominando ea ignominiose; ut: si fuerit no- men Ecclesiae alicuius <i>Bēthgalia</i>— domus excelsa, nominet eam <i>Bēth</i> <i>karia</i>—domus humilis, domus por- corum, latrina; nam ista vox (<i>ka-</i> <i>ria</i>) notat locum profundum et hu- mitem; et s. p.</p>
--	--

Quod revera ignominiose nominentur a Iudaeis res Christianae, non in uno loco hucusque iam vidimus. Opere pretium est hic in unum collegisse nomina, non omnia certe, quibus Iudaei appellant res homini Christiano carissimas et sacrosanctas.

A. Iesus ignominiose appellatur ישו *Ieschu*, quod designat: *Im-*
mach Schemo Vezikro — pereat nomen eius et memoria eius.

Proprium nomen Servatoris nostri hebraice est ישוע *Ieschua*—salus.

Ad hunc verum nomen alludentes dicunt Iesum Christum esse
אל לא ישוע *El lo ioschia* — Deum salvare non valentem.

In illa oratione, quam recitant synagoga exeuntes, gratias agendo, quod non creaverit eos Deus sicut reliquas terrarum nationes, neque portionem et partem eorum posuerit, sicut sortem illarum gentium, addunt verba:

1) Apud I. Buxt. Lex. in rad כרה, ubi multa de ignominiosa appellatione rerum Christianarum.

להכל שהם כורעים ומשתחיים להכל ולריק ומתפללים אל אל לא ישיע «*quae prosternunt se et adorant vanitatem et inanitatem, et supplicant Deo, qui salvare non potest*»¹⁾.

Similia apud Raschi in Psal. XVIII, 24 ad verba יושעו ואין מושיע *Ieschavveu veën moschia* — Clamaverunt et non est salvans, addit: זר עבודה זרה — hic est Deus alienus²⁾.

Epitheton Christi נוצרי *Notsri* — Nazaraeus idem valere dicunt atque בן נצר *Ben Netser*, quod est nomen proprium insignis cuiusdam latronis, de quo mentio est in Talmude, tr. Ketubhoth 51 b.

R. Isaac Abarbinel, explicans Danielis VII, 8 verba: «Considerabam cornua, et ecce cornu aliud parvum ascendebat inter ea», haec dicit:

Maiene haieschua 66 b:

ראה גם ראה איך פירשו אותו הקרן אותו זעירא על בן נצר שהוא ישוע הנוצרי ונרפו בענינו כפי המשך הכתוב מלכות הרשעה שהיא ארום כי הוא אומתו Attende, qua ratione exponant (Rabbini) cornu illud aliud parvum de *Ben Netser*, qui est Iesus Nazarenus, et iuxta seriem contextus cum eo coniungant Regnum impium, quod est Regnum Edom; nam illud (scil. regnum) est ipsius populus³⁾.

B. Maria Mater Iesu vocatur חריא *Charia* — Fimus, Excrementum⁴⁾. Hebraice est מרים *Miriam*.

1) «Fraudulenta haec et blasphema verba Christum petunt, quae, ubi ore tartareo effutierunt, in terram expuere solent». Buxt. Syn. Iud. cap. X, p. 217. Cf. quae dicta sunt P. I, C. I, A. I, § 1. (pag. 26).

2) «Videtur hic malitiose Christianos traducere et Iesum intelligere per *Abhodah zarah* deum alienum, quas scilicet ad nomen eius alluderetur verbis istis «*Ieschavveu veën moschian*». Buxt. Lex. p. 902.

3) «Hactenus Abarbenel Confirmat haec etiam id, quod in Aruk manuscripto hoc loco observavi, ubi sub ordine נצר haec verba subiiciuntur: נצר נצרי המקולל b e Netser est etiam Notsri maledictus ille; vel A' נצר vocatur נוצרי המקולל — Nazaraeus maledictus» Lex. Buxt. in rad. נצר

4) «Vocabulum hoc olim pronunciatu fuit obscoeuum, ut Germanis *Dreck*». Buxt. Lex in rad. חרה

C. Sanctos, qui Hebraice קדשים *Kedoschim*, ipsi, inserto י *Iod*, קדישים *Kedēschim* — Cynaedos¹⁾ vocant. — Sanctas autem *Kedeschoth* — Scorta.

D. Festus dies Domini est illis יום איד *Iom ēd* — dies calamitatis.

E. Nativitatis Domini festum ניטל *Nital* — Exstirpationem appellant.

F. Pascha non פסח *Pesach*, sed קצה *Ketsach* — abscissio, aut קיסח *Kēsach* — patibulum, apud eos audit.

G. Ecclesia Christianorum non בית התפלה *Bēth hattefillah* — domus orationis, sed בית המפלה, vel בית התיפלה *Bēth hattiflah*, domus stultitiae et fatuitatis. Item בית התרפא *Bēth hatturpa* — domus turpitudinis.

H. Liber Evangeliorum est eis עון גליון *Aavon gilaion* — iniquitas libri.

K. Sacrificia Christianorum appellantur stercorationes.

In Talmude Ierosolymitano²⁾ haec occurrit phrasis:

ראה אותם מזבלים לע"ז אומר *Qui vidit eos mezabbelim*³⁾ (i. e. stercorantes; vult dicere *mezabbelim* — sacrificantes) idolo, dicat: זוכח לאלילים יחרם *«Qui sacrificat idolo devorabitur»*⁴⁾.

L. Non modo res sacri cultus Christianorum perversis nominibus appellant, verum etiam ipsas personas, easque principes inter Christianos. Sic in Abhodah Zarah 46 a. iubetur: si quis dicere velit פני המלך *Penē hammelekh* — facies regis, ut pro eo dicat פני הכלב *Penē hakkelebh* — facies canis.

1) κυνοειδής — cani similis (in scortatione).

2) Fol. 13 b.

3) Revera gentiles stercoreare coram suo deastro in eius honorem, docet Iarchi ad Num. XXV, 3:

פוערין לפניו פי הטבעת ומציאין *Aperiunt coram eo anum et stercus egerunt, et hic est modus colendi cum (idolum).*
רעי וזו היא עבודתו

4) Exod. XXII, 19.

Puella Christiana Sabbatho inserviens Iudaeis vocatur *Schaw-weschicksel* — spurcitia sabbatina.

4. Non licet Iudaeo dona dare Christianis.

Hilkhoth Akum X, 5:

אסור ליתן להם מתנות חנם אבל
נותן הוא לגר תושב שנאמר לגר
אשר בשעריך תתננה ואכלה או
מכור לגכרי במכירה ולא בנתניה

Prohibitum est munera illis (Goim) gratuita donare. Sed licet ea donare proselyto, qui inter Israelitas habitet; quia dicitur: «Peregrino, qui in civitatibus tuis est, da, ut comedat ea, aut vende gentili»¹⁾; vende autem, non dona.

lore dea 151, 11:

אסור ליתן מתנת חנם לעב"ם
שאינו מכירו

Prohibitum est donare munera gratuita Akum, quibuscum nulla consuetudo est (Iudaeo).

Iis vero, qui non sunt ignoti Iudaeo, et a quibus spes est remuneratum iri, Talmud²⁾ permittit dona dare. Item pacis servandae gratia³⁾.

5. Lege interdictum est Iudaeo vendere fundum suum Christianis.

lore dea 334, 48:

על כ"ד דברים מנדין את האדם
ואלו הם . . . ח המוכר קרקע שלו
לעב"ם מנדין אותו עד שיקבל
עליו כל אונס שיבא מהעב"ם
לישראל חכירו בעל המצר

In XXIV casibus (senatus) in exilium mittere debet Iudaeum: vide licet. . . 8) Si quis vendit fundum suum τῶ Akum mittendus est in exilium, — quosque non suscipiat reparandum omne damnum, ortum ab Akum Israelitae vicino.

1) Deuter. XIV, 21

2) Abhodah zarah 20 a.

3) Vid. § 1, Art. hui. (pag. 90).

6. Interdictum quoque est docere artem Christianos.

Iore dea 154, 2:

אסור ללמד לעב"ם אומנות Non licet (Iudaeo) docere Akum artem.

II. Nocendum in opibus.

Goim, utpote servi, bestiae inservientes filiis Israel, pertinent ad Iudaeum cum vita et facultatibus suis.

גופו מותר כל שובן ממנו «Vita eius (Goi) licita est (i. e. in manu Iudaei), multo magis substantia eius»¹⁾.

Axioma est Rabbinicum.

Impunissime ergo subripere potest Iudaeus Christianis res ad eos pertinentes omni ratione: fraude et dolo; neque dicendus est furari tali pacto agens, sed recuperare, quod est suum.

Babha bathra 54 b:

נכסי הגוים הם כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן Omnes facultates Goim sunt instar deserti; qui primus eas occupat, earum dominus est.

1. Itaque, non licet admonere errantes in negotiis.

Choschen hammischpat 183, 7:

שלה שלוחו לקבל מעות מהעב"ם ומעה העב"ם ונתן לו יותר הכל לשליח הגה ודווקא שידע השליח בטעות קודם שבאו ליד המשלח אבל אם לא ידע בטעות ההוא ונתנו ליד המשלח הכל של המשלח Misit aliquis hominem suum ad recipiendam pecuniam ab Akum; si erraverit Akum dederitque plus iusto, omne superfluum pertinet ad nuntium. Hagah. Sed tunc nonnisi (tradendum est superfluum nuntio) si ipse sciverit de errore, antequam tradidit domino (qui misit eum); sin minus, tradideritque (ex errore acceptam pecuniam) domino, omnis dicenda est mittentis.

1) Apud A. Rohl. Die Polem. pag. 20.

2. Non licet reddere rem inventam, si eius proprietarius est Christianus.

Choschen ham. 266, 1:

אברת העב"ם מותרת שנאמר
אברת אחיך ומחזירה הרי זה
עובר עבירה מפני שהוא מחזיק
ידי עוברי עבירה ואם החזירה
לקדש את השם כדי שיפארו
את ישראל וידעו שהם בעלי
אמונה הרי זה משובח

Res perdita Akum, retineri potest (a Iudaeo); dictum est enim: «rem perditam fratris tui»¹⁾ (reddes). Qui autem reddit illam, transgressor est Legis; auget enim potestatem Legis transgressorum. Sed si quis redderet eam ad honorandum Nomen (Dei) ut videlicet laudent Israelitas et inde sciant eos esse homines honorificentissimos, tunc laudandus esset²⁾.

3. Licet defraudare Christianos.

Babha kama 113, b:

שעותו מותרת Fraus eius (Goi) est licita.

Choschen ham. 156, 5. Hagah:

אדם שיש לו עב"ם מערופיא יש
מקומות שדנין שאסור לאחרים
לירד לחיותו ולעסוק עם העב"ם
ההוא ויש מקומות שאין דנין ויש
מתירין לישראל אחר לילך
להעב"ם ההוא להלוות לו
ולעסוק עמו ולשחודיה ליה

Habente aliquo (Iudaeo) Akum in bono negotio, non licet aliis, secundum consuetudinem quorundam locorum, concurrere et cum eodem Akum negotiari. In aliis tamen locis non ita iudicatur: permittitur enim alteri Iudaeo adire eundem Akum, ei commodare, negotiari cum eo, eum corrumpere (defrau-

1) Denter. XXII, 9.

2) Eadem habet: Babha kama 9 b. et 113 b., R. Bechai 112 a. etc. «In lib. צרור המור Tseror hamor — Fasciculus myrrhae, scripto c. a. 1510, similiter expresse docetur ex Talm. Ierosol. restituendum esse propter sanctificationem Nominis Domini, et ut pax conservetur inter Christianos» Buxt. Lexic. in rad. אכר.

ולאפוקי מיניה. דנכמי עב"ם הם
 כהפקר וכל הקודם זוכה ויש
 אסורין

dare), recuperare ab eo pecuniam, quia opes Akum uti communes sunt reputandae, et sunt eius, qui prius occupat. Sunt tamen qui interdican (Iudaeo concurrere).

Choschen ham. 183, 7. Hagah:

מי שהיה עושה סחורה עם
 העב"ם ובא חבירו וסייעו והטעה
 העב"ם כמדה או כמשקל או
 במנין חולקין הריוח בין שעשה
 עמו בשכר או כחנם

Si habente aliquo (Israelita) negotium cum Akum venerit socius eius et fraudaverit טב Akum aut in mensura, aut in pondere, aut in numero, — dividere tenetur lucrum cum illo socio, perinde est utrum fuerit pretio conductus, an vero gratis (eum adiuverit¹).

4. Etiam simulare se esse Christianum Iudaeo licet melius decipiendi causa.

Iore dea 157, 2. Hagah²)

אם יוכל להטעותם שהם סוכרים
 שהוא עב"ם שרי

Si potest (Iud.) decipere eos (idololatrias) ut ipsi eum existiment esse cultorem stellarum, tunc licet (simulare).

Exemplum huiusmodi perversitatis affert laudatissimus Wagenzeilius in suo opere «Sota» pag. 704.

«Sed obsecro, vide mihi, Bone Lector, et obstupesce, quomodo noster Iulius Conradus Otto, — pseudo-Iudaeus, pseudo-Rabbinus, et pseudo-Christianus, atque sic (cogit enim mutare consuetam sermonis modestiam, animo et pectore erumpens indignatio) verus fur, trifur, trifurcifer, — aliquæ istius dicti, quod in *Rosch haschana* cap. I.

1) Liber dicitur esse Iudaeus a reparandis damnis illatis ab eius animalibus Christiano; non vero contra. Chosch. ham. 406, 1.

2) Etiam in edit. Vindensi n. 1878 invenitur hic textus.

ipso folio 186. (cum haud ultra 31 folia¹⁾, integer tractatus agnoscat), legi mentitus est, tractarit, in *Gali Razia*, sive occultorum detectione l. I. c. 3:

«Sequitur, inquit, textus, quod etiam Filius sit adorandus, cum is verus Deus cum Patre existat:

<p>אמר ר' יצחק לרב כהנא מטונך דליהוין מהקרבין. ניוזוהין לאלהא שמיא ומצליין לחייה מלכא ובנוהי</p>	<p>Dixit Rabbi Icchak Rabbi Khabanae: Petimus ut sacrificia offeratis Deo caelesti, et adoretis aeternum vivumque Regem, una cum Filio suo.</p>
--	---

«Quibus Rabbi hic expresse docet, Deum Patrem habere Filium, qui sit quoque adorandus; ait enim: Adoremus aeternum Regem cum filio suo. Id est: Vivum illum Regem, qui est Deus Pater, et בנוהי *Benohi*, quod Chaldaico idiomate idem est, ac si diceret: Deum Filium adoremus, cum aequalis sit Patri, et Spiritui S. coaeternus».

«Proh! Dei hominumque fidem! Quod est, si non hoc sacrilegium est, et num ipse stygius Cacodaemon magis sanctissimae Christianorum religioni posset illudere, quam iste nequam fecisse deprehenditur? Heus mastigia! Anne haec sunt «illae absconditae et Iudaeis hactenus surreptae doctrinae et mysteria», quae inter praefandum, libro, Scripturae dictis exceptis, caetera undequaque foedissimo, «in lucem proferre», te gloriaris, «quo facilius gloria Dei multis innotescat, Christiani vero Lectores in fide vera magis magisque confirmentur?» Num hoc est «divulgare Iudaeorum mysteria in ipsorum commodum et utilitatem?» Nimirum «non solum genuinum textum Talmud ipsaque verba Rabonum adscripsisti, sed etiam numerum singularum paginarum addidisti, quo facilius manifestum fieret, te bona fide, simpliciter, candide, nullo prorsus praeiudicio omnia perscripsisse». Sic omnino persuasus sum;

1) Edit. Amstelodam. habet folia 42. Textus hic, invenitur in 4 a. Vera eius significatio haec est: «Respondit R. Icchak R. Khabanae: Bone Magister: ex tua probatione (te refellam; nam post ea, quae attuleras, sequitur continuo in sacro contextu): Ut offerant res odoris grati Deo caeli, et orent pro vita Regis (Cyri) et filiorum eius. (Ergo vides, non verae pietatis instinctu, sed tantum, ut ipse, liberique, prospera fortuna uterentur, atque diutissime aetatem agerent, hac indulgentia erga Iudaeos ipsum usum esse).

non habuit aliud consilium, bipedum nequissimus, cum Christianam religionem simularet, et sacrum ac detestabilem librum suum meditaretur, quam, ut specie iuvandi Christianam fidem, illam Iudaeis redderet contentissimam. Sperabat enim fore, ut Christiani argumentis suis ineptissimis, et per merum iocum ac ludibrium suppeditatis, cupide adversus Iudaeos uterentur, atque sic illorum risui sese exponerent, et sibilis. Atque hoc, hercle, factum fuit. Mutuati sunt Viri non contemnendi, Sycophantae istius fraudes, dolos, fallacias, suisque Scriptis illas inseruerunt. Publice interest monere, cautius mercari discant, qui salutem suam amant, qui Dei et Domini nostri Iesu Christi gloriam salvam capiunt».

5. Iudaeus lege sua etiam usuram exercere potest in Christianos.

Abhodah zarah 54 a:

המשומד לע"ז מותר להלוותו ברבית
Apostatae¹⁾ deficienti ad idololatriam, licitum est mutuo dare in usuram.

Iore dea 159, 1:

דבר תורה מותר להלוות לעב"ז ברבית וחכמים אסרוהו אם לא כדי חייו... והאידנא מותר (בכל ענין)
Licitum est, secundum Torah, mutuari אָקום Akum in usuram. Attamen sapientes (quidam) negant hoc, nisi sit in discrimine vitae. Hodie tamen licet in omni casu.

IV. Nocendum in Iudiciis.

1. Ad condemnandum Christianum Iudaeo fas est uti omnimoda fraude, mendacio et etiam periurio.

1) «שמד Schomed Iudaeis communiter Baptismus audit. משומד Meschummad — Iudaeus apostata baptizatus. Schmaden hybrica voce dicunt pro Baptizare. Inde sacerdotibus illa asseverationis formula, quam ipse meis auribus nebulones proferentes audivi: «Ich will mich schmaden lassen, wenn das nit wahr ist». Wagenzeil Sota. p. 959. Cf. Lex. Buxt. in שמד».

Babha kama 113 a:

<p>הניא ישראל ונוי שבאו לדין אם אתה יכול לזכותו בדיני ישראל זכיהו ואמור לו כך דינינו בדיני אומות העול' זכהו ואמור לו כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפין דברי ר' ישמעאל רע"א אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם</p>	<p>Doctrina est: Venientibus Israelita et Goi in iudicium, si potes absol- vere eum (Iud.) legibus Israel, ab- solve; conquerenti vero Goi dic, ita iubere leges nostras. Si vero (absolvi potest Iud.) legibus popu- lorum terrae, absolve et dic: tales sunt leges vestrae. Si neutrum possibile sit, agat adversus eum (Goi) callide, ut vult R. Ischmael. R. Akibha autem tenet non esse agendum dolose, ne forte profane- tur Nomen (Dei Benedicti, si com- prehensus fuerit Iudaeus in dolo).</p>
---	--

Ita revera esse intelligendam hanc correctionem R. Akibhae, docet Glossa marginalis in hunc locum:

<p>ליכא חילול השם שאין מבין שזה מכזב</p>	<p>Nulla (est) profanatio Nominis (Altissimi), quando non animad- vertit (Goi) illum (Iud.) mentiri.</p>
---	--

Et paulo ulterius, Babh. k. 113 b. Toseph:

<p>ליכא חילול השם כגון היכ' דטען ליה ליורש נתתי לאבך ומרת דלא דע גוי בהדיא דמשקר</p>	<p>Nulla profanatio (Dei) Nominis, ubi v. g. (Iud.) mendose dicit haeredi (Goi): «dedi (rem aliquam) patri tuo; ipse autem mortuus est» (tu ergo redde illam mihi); modo nesciat Goi clare (Iudaeum) men- tiri.</p>
---	---

2. Peierare quoque potest Iudaeus tuta conscientia.

Kallah. 1 b. (p. 18):

אמרה לו השבע לי היה ר' עקיבא Dixit¹⁾ illi: iura mihi. Iuravit
 נשבע כשפתיו ומכטל בלבו R. Akibha labiis suis, sed cor-
 de suo iusiurandum hoc stam-
 tim reddidit irritum.

Post haec ibidem magnus fuisse dicitur R. Akibha, utpote cui ipse Deus revelaverit arcanum suum!

Similis locus invenitur in Schebbuoth hagahoth R. Ascher 6 d.²⁾:

אותם שמושל העיר משביעים Si praefectus civitatis compellat
 שלא יצאו או יבריחו חוץ לעירו eos (Iud.) iurare, quod non fugiant
 כלום מותר להם להערים ויחשבו neque educant aliquem de civitate,
 בלבם שלא יצאו היום או שלא cogitando intra se, non esse exitu-
 יבריחו היום חוץ לעירו כלום quem de civitate hodie tantum.

IV. Nocendum in bonis vitae.

Nulli medio parcere debent Iudaei in debellanda tyrannide quartae captivitatis (Christianorum), ut quomodocunque sese ab ea liberentur. Bellandum igitur est omni astutia, neque faciendum quidquam, quo pernicies eorum averti possit: aegroti non curandi, parturientes Christianae non iuvandae, neque e summo vitae periculo liberandi.

1. Tenetur Iudaeus assidue struere insidias Christianis.

Zohar I, 160 a:

אמר ליה רבי יוודה הכי הוא Dixit ad eum (R. Chezkiam) R. le-
 ודאי וזכאה מאן דיכיל huda: vere merito dandum est illi,
 לאשתזכא מניה מההוא סטרא qui liberari valet a parte illa (ad-
 וזכאין אינן צדיקייא דיכלי sunt illi iusti, qui se liberare pos-

1) Mater τοῦ Mamzer. Vid. P. I, C. I, A. II, § 1. (pag. 29).

2) Ap. A. Rohl. «Die Polemik etc.» p. 14.

לאשתזב' מנייהו ולאנחא קרבא
 כההוא סטרא אמר רבי חזקיה
 במה פתח ואמר כי בתחבולות
 תעשה לך מלחמה. וגו' מאן
 מלחמה. דא מלחמה. דההוא
 סטרא כישא דאצטריך בר נש
 לאנחא ביה קרבא ולשלטאה.
 עלוי ולאשתזבא מניה. ת"ח
 דיעקב הסי אשתדל לגבי עשו
 בגין ההוא סטרא דיליה.
 לאתחכמא עלוי ולמיזל עמיד.
 בעקימו בכל מה דאצטריך בגין
 לשלטאה עלוי ברישא וסופא
 וכלא כדקא יאות... ובגין כך
 זכאה איהו מאן דאשתזב מנייהו
 ויכיל לשלטאה עלייהו

sunt a parte altera, et eam debellare. Dixit R. Chezkia: quomodo (debellandum sit?) Aperuit (os suum R. Iehuda) et dixit: «in industria facies illi bellum»¹⁾. Quale bellum? Intelligitur bellum cum illa mala parte, quam unusquisque filius hominis (Iud.) tenetur debellare; quemadmodum etiam Iacob egit adversus Esau²⁾, qui fuit de parte illa, — cum astutia (videlicet et perversitate), ubicunque opus sit: bellandum adversus eam sine intermissione, usque dum debitus ordo constituatur (usque omnimodam subiectionem populorum terrae). Propterea volupe dico esse illis, qui liberari possunt (ab ea parte) et ei dominari.

2. Non licet opem ferre aegrotō Christiano.

Iore dea 156, 1.

אין לרפאותן אפילו כשכר אם
 לא היכא דאיכא משום איבה
 (דאז אפילו בחנם שרי אם לא
 יוכל להשמש אפילו בחנם) וכן
 מותר לנסות רפואה בעכ"ז אם
 תועיל

Non curandum est eos (Akum) etiam pro pecunia, nisi timenda sit inimicitia. (Tunc enim, etiam gratis licitum est opem ferre, quando impossibile est renuere.) Item licet temptare medicinam, (exploratu) utrum prosit³⁾.

1) Proverb. XXIV. 6.

2) Vid. P. I, C. II, A. II, § 3. (pag. 56).

3) Hilkhoth Akum X 2.

3. Non succurrendum parturienti Christianae.

Orach chaim 330, 2:

עכ"ם אין מילדין אותה בשבת
אפילו בדבר שאין בו חילול
שבת

Nullum est praestandum auxilium
in partu mulieri Akum die Sabba-
thi quamvis in re parvi momenti,
qua nulla fit Sabbathi vio-
latio.

4. Etiamsi Iudaeus viderit Christianum esse in discrimine vitae, non debet eum liberare; quinimo, tenetur amovere omne subsidium, quo salvari possit.

Choschen hammischat 425, 5:

כיצד ראה אחד מהם שנפל
לבאר והסולם בבאר קודם
ומסלקו ואומר הריני טרוד
להוריד בני מהנג ואחזירנו לך
וכיוצא בדברים אלו אבל
הכותים שאין בינינו ובינם
מלחמה ורועה בהמה דקה
מישראל במקום שהשדות הם של
ישראל וכיוצא בהם אין מסככים
להם המיתה ואסור להצילן

Si quis viderit v. g. aliquem (hae-
reticum negantem Torah) cecidisse
in puteum, in quo est scala, festi-
net extrahere eam, et dicat:
«Debeo deducere de tecto filium
meum; statim referam tibi illam»;
aut quid simile his verbis (dicat).
Attamen Kuthaei, quibuscum nulla
est nobis inimicitia, et pastores
animalium minorum gregum Israel,
ubi habent isti suos campos, aut
alii similes illis, — non sunt occi-
dendi; sed nunquam liberandi
morti proximi.

Iore dea 158, 1.

עובדי עכ"ם שאין בינינו וביניהם
מלחמה וכו'.... אין מסככים
להם המיתה ואסור להצילם אם
נמו למות כגון שראה א' מהם

Akum, quibuscum non est nobis
inimicitia etc.... non sunt occi-
dendi, sed nunquam liberandi
morti proximi. Verbi gratia:
videns aliquem eorum occidisse in

שנפל לים אינו מעלהו אפילו mare, non debet extrare eum, licet
 אם יתן לו שכר promiserit pecuniam dare.

Maimonides in Hilkhoth Akum X, 1.

אסור לרחם עליהם שנאמר ולא Non licet misereri eorum; quia di-
 תחנם לפיכך אם ראה נוי עובד citur: «Ne misereberis eorum»¹⁾.
 כו"ם אובד או טובע בנהר לא Idcirco, si quis viderit Akum per-
 יעלנו: ראהו נטוי למות לא opem ferat. Si eum morti prox-
 יצילנו אבל לאבדו בידו או mum viderit, ne eripiat morti.
 לרפחו וכיצא בזה אסור מפני Attamen manu sua eum perdere,
 שאינו עושה עמנו מלחמה siquid huic simile, nefas est, quia
 nobiscum bellum non gerit.

Articulus II.

Christiani trucidandi.

Tandem occidere iubet Talmud Christianos sine ulla misericordia.

Abhodah zarah 26 b:

המינין (2) והמוסרות והמשוטרים Haeretici et proditores et apostatae, detrudendi (sunt in puteum)
 מורדין ולא מעלין non vero extrahendi.

Hisce additis adhuc tyrannis, nunc captivantibus Israel, habebimus quatuor genera occidendorum a Iudaeis, qui sunt: Proditores, Apostatae, Tyranni, Omnes denique Haeretici-Christiani, nemine excepto, ne optimo quidem.

I. Maximi inimici Iudaeorum merito putantur ii, qui revelant secreta talmudicae doctrinae eorum, aut fiunt causa Iudaeis damni pecuniarii, licet non magni momenti — *Moseroth* — Proditores.

1) Deuter. VII, 2.

2) In codice hoc verbum scribitur literis transpositis מוסרות — *Meseroth*, quod primum esse videtur.

Choschen hammischpat 388, 10.

מותר להרוג המוסר בכל מקום
 אפילו בזמן הזה ומותר להרוג
 קודם שימסור אלא כשאמר
 הריני מוסר פלוני בנפשו או
 בממונו אפילו ממון קל והתיר
 עצמו למיתה ומוותרין בו ואומרים
 לו אלא תמסור אם העיז פניו
 ואמר לא כי אלא אמסרנו מצוה:
 להרוג וכל הקודם להרוג זכה
 הגה ואם אין פנאי להתרות בו
 אין צריך התראה י"א דאין להרוג
 המוסר אלא אם כן אי אפשר
 להינצל ממנו באחד מאיבריו
 אבל אם אפשר להצילו באחד
 מאיבריו כגון להתוך לשונו או
 לסמות עיניו אסור להרוגו דהרי
 לא נרע משער רודף

Licetum est occidere delatorem, etiam nostris temporibus, in omni loco (ubicunque inventus fuerit). Potest occidi antequam denunciaverit. Simul atque dixerit se velle aliquem prodere in (bonis) vitae vel facultatum, licet istae sint parvae nec multum damni inferentes, iam sufficientem causam mortis in seipsum pronuntiavit. Praemoneant tamen et dicant ei: «noli manifestare». Si autem impudenter dixerit: «non, manifestabo hoc», debet occidi; et quo prius quis eum occiderit, eo maius meritum habebit. Hagah. Si desit tempus praemonendi eum, praemonitio non est necessaria. Sunt qui dicant, proditorem non nisi tunc temporis oportere trucidare, quando impossibile est ab eo liberari (privando eum) aliquo membro eius. Si autem sit possibile liberari ab eo (hoc modo) v. g. eripiendo linguam, aut excoecando oculos eius, tunc non licet occidere eum, quia ipse non est peior ceteris persecutoribus.

Choschen ham. 388, 15:

מי שמוחק ששלשה פעמים
 מסר ישראל או ממונם ביד

Si probatum fuerit aliquem ter prodidisse Israel, aut fecisse, ut pecunia eorum transierit ad Akum,

עב"זם מבקשים עצה ותחבולה
 לבקרו מהעולם

quaerendum est modum et consilium prudens (callidum), ut ille deleatur de terra.

Quinimo, ipsum studium Legis Iudaeorum mortis poenam meretur.

Sanhedrin 59 a:

אמר רבי יוחנן גוי שעוסק בתורה
 חייב מיתה

R. Iochanan dicit: Goi scrutans legem, reus est mortis.

II. Occidendi sunt Baptisma suscipientes Iudaei.

Hilkhoth Akum X, 2:

בד"א בעב"זם אבל המוסרים
 והאפיקורוסין מישראל מצורה
 לאבדן ביד ולהורידן עד באר
 שחת מפני שהן מצדיין לישראל
 ומסירין את העם מאחרי ה'

Haec dicta sunt¹⁾ de idololatrīs. Sed Israelitarum illos, qui a religione desciverint, vel Epikurei evaserint, trucidare, atque ad inferos usque persequi iubemur. Quippe affligunt Israelem, populumque a Deo avertunt.

Iore dea 158, 2. Hagah:

מומרים שממרים עצמם לעב"זם
 ומטמאים עצמם בין העב"זם
 לעבוד עכו"ם כמותם הרי הם
 כמו מומרים להבעים ומורידין
 ולא מעלין

Praevaricatores, qui transeunt ad placita Akum, et qui contaminantur inter Akum, colendo stellas et planetas, sicut ipsi colunt, similes sunt illis, qui praevaricantur ad irritandum (Deum); ideoque detrudendi sunt, non autem extrahendi.

1) § praecedenti, non esse dandum praecipitem in puteum gentilem.

Ibidem, et in Choschen ham. 425, 5:

אפיקורוס מישראל והם עוכרי
 עב"ם או העושה עבירות
 להכעים אפילו אכל נבילה או
 לבש שעטנז להכעים (הרי זה)
 אפיקורוס ושכופרים בתורה
 ובנבואה מישראל מצוה להרגן
 אם יש בידו כח להרגן בסיף
 כפרהסיה הורג ואם לאו יבא
 עליהם בעלילות עד שיסכב
 הריגתן

Epikureos de Israel, eos videlicet, qui abeunt post cultum stellarum et planetarum, qui peccant malitiose ad irritandum; etiam eos, qui comedunt morticinum, aut qui induuntur (veste facta ex lana et lino) illusorie, (sunt enim) veri nominis Epikurei; item eos, qui negant Torah et Prophetas Israel;— omnes istos praeceptum est occidere: qui habet potestatem occidere, gladio, publice occidat; sin minus, struat machinationes, donec pereant¹).

Qui sint isti abnegantes Legem, clare demonstrat R. Maimon in Hilkhoth teschubhah III, 8²).

שלשה הן תכופרים בתורה
 האומר שאין התורה מעם ה'
 אפילו פסוק אחד אפילו תיבה
 אחת אם אמר משה אמרו מפי
 עצמו הרי זה כופר בתורה וכן
 הכופר בפירושה וזוה"ק תורה
 שבעל פה והמכחיש מגידויה
 כגון צדוק ובייתום והאומר

Tres sunt classes negantium Torah: 1. Qui dicunt non a Deo datam esse Torah, aut (non a Deo) saltem unum eius versum, saltem verbum unum, sed (tenent) Moysen a seipso hoc dixisse, omnis (qui ita dicit) abnegat Legem. 2. Qui abiciunt eius explicationem, quae dicitur Torah oralis (Mischnah), neque agnoscunt eius doctores, quemadmodum (fecerunt) Tsadok³) et Baithos⁴). 3. Qui di-

1) Sequitur exempl. adduct. A. I. § 4, 4. cap. hui. (pag. 104).

2) Ap. J. Ecker «Judenspiegel etc.» in lege 50, p. 35

3) Cuius asseclae erant notissimi *Sadducei* צדוקים

4) Item auctor cuiusdam sectae religiosae in Israel.

שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת וכבר כטלה תורה זו אף על פי שהיא היתה מעם ה' כנון הנוצרים והגרים כל אחד משלשה אלו כופר כתורה

cunt Creatorem commutasse Legem hanc cum altera Lege; Torah autem nullum iam amplius habere valorem, quamvis non negant ipsam a Deo esse datam, ut Christiani et Turcae. Unusquisque horum abnegat Torah.

III. Christiani occidendi, quia sunt Tyranni, reliquiae Amalecitarum, quos delere iubet Lex antiqua.

Zohar I, 25 a.

אומין דעלמא עע"ז... ואתמר בהון וימחו מן הארץ כנין דהון מאלין דאתמר בהון תמחה את זכר עמלק... ומאלין ראשותארו מנהון בגלותא רביעאה אנון רישין... אלין אנון עמלקים

Populi terrae sunt idololatrae. De illis est dictum: «deleantur de terra»; sunt enim ex istis, de quibus dictum est: «dele memoriam Amalek». Reliquiae illorum sunt etiam in quarta captivitate¹⁾, mempe Principes... qui sunt (veri) Amalecitrae.

1. Principes proinde praeprimis sunt occidendi; ipsis enim salvis manentibus, vana est spes Iudaeorum unquam liberatum iri de hac quarta captivitate, vana est oratio eorum.

Zohar I, 219 b:

ודאי גלותא אתמשך... עד די שלמנות דעמין עע"ז אמריאו מן עלמא

Certum est captivitatem (nostram) eousque duraturam, quousque non debebuntur de terra principes gentium idola colentium.

1) Videt. Romana. Hanc praecesserunt: Aegyptiaca, Assyriaca, Babylonica.

Zohar II, 19 a:

<p>אמר רבי יהודה בא וראה שכך הוא שכל זמן שהשר שלהם נתנה לו שררה על ישראל לא נשמע צעקתם של ישראל כיון שנפל השר שלהם כתיב וימת מלך מצרים ומיד ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים</p>	<p>Dixit R. Iehuda: Veni et vide, quomodo res se habeat: quo tempore principi eorum tradita est potestas super Israel, non exauditur vociferatio eorum (Israelitarum); (exauditur autem) quando cadit princeps; de his enim scriptum est: mortuus est rex Aegyptiorum et mox quieverunt filii Israel a servitute; clamaverunt, et ascendit vociferatio eorum ad Deum.</p>
--	---

2. Omnium tamen maxime detestandus est Iudaeis ille principatus, cuius metropolis est Roma. Vocant illum: Regnum Esaviticum, Edomiticum, Regnum superbiae, Regnum improbum, Roma impia. Imperium Turcicum vocatur Regnum Ismaeliticum; huic evertendo non sunt intenti; magno opere autem exterminando Regno Romano; eo magis, quod cum pernicie Romae iuncta esse dicatur salus et liberatio gentis electae¹⁾.

R. David Kimchi scribit diserte in Obadiam²⁾:

<p>מה שאמרו הנביאים בחרבן אדום באחרית הימים על רומי אמרו כמו שפי' בישעיה בפרשת קרבנו נויב לשמוע כי כשתחרב רומי תהיה גאלת ישראל</p>	<p>Quidquid dixerunt Prophetae de vastatione Edom in ultimis diebus, id de Roma intellexerunt, ut explicavi in Iesaia in versu «Accedite gentes ad audiendum»³⁾. Etenim, quando vastabitur Roma, erit redemptio Israelitarum.</p>
--	--

1) Cnf. Synag. Iud. C. X. p. 212.

2) Ap. I. Buxt. Lex. in rad. אדם et רום.

3) Iesai XXXIV, 1.

Eadem habet et R. Abraham in libro «Tseror hammor» sectione «Schoftim», et alibi saepe:

בחרבן רומא מיד נאולתנו In vastatione Romae illico erit redemptio nostra¹⁾.

1) Multa dantur in libris Iudaeorum scripta de Roma, de eius origine et sorte futura, quae hic aduxisse non inutile fore putavi

De origine Metropolis orbis Christiani legitur in Sanhedrin 21 b:

כשעה שנשא שלמה את בת פרעה
יד נביראל ונעץ קנה בים והעלה
שירמון ועליו נבנה כך גדול שברומי

Ea hora, qua Salomon duxit filiam Pharaonis, descendit Gabriel et fixit calamum in mare et ascendere fecit (attraxit) coenum et in eo aedificata est civitas magna, quae est Roma.

In Schabbath 56 b. idem legitur, et ulterius dicitur:

ארתו היום שהבנים ירבעם שני ענלי
זהב אחד בכיתאל ואחד כן נבנה
צירף אחד זהו איטליא של יון

«In die quo introduxit Ieroboam duos vitulos alterum in Bethel, alterum vero in Dan, aedificatum fuit tugurium quoddam, quod est Italia Graeciae», i. e. Roma. Nam in

tractatu Megillah cap. I. legitur

איטליא של יון זה כך גדול של רומי Italia Graeciae est urbs magna Romae.

Idem legitur in Talmude Ierosolymitano, tractatu Abhodah zarah, cap. I:

«Die quo erexit Ieroboam duos vitulos, venerunt Remus et Romulus et aedificarunt dno tuguria Romae etc.»

Plenius et pluribus circumstantiis legitur haec fabula in Medrasch Rabba Cantici Cantorum I. 6, fol. 98:

«Dixit R. Levi: eo die, quo desponsatus fuit Rex Salomon cum filia Pharaonis Necho, descendit Michael princeps magnus de caelo, et fixit calamum in mari, ut coenum vel lutum undique ascenderet in eo, eique adhaereret, qui locus postmodum factus est instar sylvae, היה מקומו של רומי estque is ipse, qui locum urbi Romae aedificandum praebuit. Nam cum Ieroboam ben Nebat duos vitulos aureos erexisset, exstruxerunt Romae duo tugurida, quae mox corruerunt, et cum denuo aedificarent ea, conciderunt iterum. Aderat ibi tum vir senex, cui nomen erat Abba Kolon, qui dixit illis: Nisi attuleritis huc aquas ex fluvio Euphratae, easque cum hoc luto commiscueritis, et ex eo aedificaveritis illa, nunquam subsistent. Dixerunt ei: ecquis autem adferet nobis? Respondit: Ego. Profectus ergo, fecit seipsum tamquam σικεπλνην, qui vinum vendendum ex uno loco in alium deferret, atque ita ab una urbe ad alteram, ab una regione ad alteram profectus est, donec tandem ad Euphratem pervenit. Eo cum venisset, sumsit aquam ex Euphrate, eamque ipsa attulit, quam cum luto suo commiscuerunt, ac sic iterum tuguria illa exstruxerunt, quae firma tum persisterunt. Ab eo tempore dixerunt homines in proverbio

IV. Demum occidendi sunt omnes Christiani, ne optimis quidem exceptis.

כל מדינה ומדינה דלית אבא קולון «Omnis provincia in qua non est Abba Kolon, non meretur ut vocetur provincia».
לא תתקרי מדינה והיו קורין ליה «Et vocaverunt locum illum Roma Babylon».
רומי בבֵּלֶן

Haec ibi. Et ne quis arbitretur de alia Roma haec dici, ad ista verba מְקוֹמָהּ שֶׁל רומי «locus Romae» notat Glossator:

שעליה נבנה רומי המצורה לישראל locus in quo aedificata est Roma angustiis afficiens Israellem.

R. Bechai in *Kad hakkemach* lit. ג *Gimel* in capite quod incipit נאורה 17 d., editionis Cracoviensis:

היא העולה על מוקדה זו מלכות «Illud ascendit super adustionem» (Lev. VI. 2) illud est Regnum Romanum improbum, quod superbit et effert seipsum, finis eius erit, ut iudicetur per ignem, sicut dictum est: «Illud ascendit in adustionem». Lev. VI.
רומי הרשעה שחיא מתנאה ומעלה
את עצמה סופה שתרון באש שנ' היא
העולה

R. Salomon, ad versum ultimum Obadae: «Et ascendent Servatores in montem Sion ad iudicandum montem Esau, eritque Domino regnum», sic scribit: «Docet te, quod regnum eius non est perfectum, donec vindictam sumserit de monte Esau», id est, iuxta paraphrasten Chaldaeum: «urbem magnam Esau» היא רומי «quae est Roma».

Idem ad verba ista: «Percute Pastorem et dispergentur oves» (Zach. XIII, 7). «Pastorem» i. e. את מלך רומי הרשעה «Regem Romae impiae» seu Romani imperii improbi.

R. Abraham in libro «Tseror hammor» ad illa verba: «Tempore quo nutabit pes eorum» (Deuter. XXXII, 35):

כל' כשחמוט היתד והיסוד שלהם quasi diceret: «quando nutabit clavus et fundamentum ipsorum, quod est Roma impia».
שהיא רומי רשיעא

Quid amplius, ipsum Liberatorem suum sperant egressurum esse ex ista urbe.

R. Bechai in litera ג *Nun*, libri *Kad hakkemach*, circa finem haec habet:

כן תמצא למושיע האחרין שינלה Sic invenies de Salvatore postremo, qui apparet cito in diebus nostris, qui egressurus est de metropoli Roma, et vastaturus est eam.
במהרה בימינו שהוא עתיד לצאת
מתוך מטרופלין של רומי ומחריבה

Iamque modo ibi sedere Messiam patet ex Sanhedrin 98 a, in materia Messiae, ubi quaeritur, ubinam sit Messias, respondetur, esse in urbe Roma. Ecquod signum eius? יתיב בין סקבי דרומי «Sedet inter ulceratos Romae» i. e. leprosos. Sic in Arukh adducitur; sed hodie legitur in Talmude יתיב בין עניי סובלי הולאים «Sedet inter

Abhodah zarah 26 b. Tosephoth:

כשר שבנוים הרוג Optimus inter Goim occidi meretur.

Multoties haec phrasis repetita occurrit in diversis libris Iudaeorum, licet non iisdem verbis. V. g.: R. Sal. Iarchi in Exodi cap. XIV, v. 7 editionis Amstelodamiensis¹⁾ dicit:

כשר שבמצרים הרוג Optimus inter Aegyptios²⁾ occidi meretur.

Schulchan Arukh, post verba Iore dea 158, 1. non esse occidendum propria manu eos Akum, qui non sunt Iudaeis nocivi, (qui non gerunt bellum cum Israel) in commentario *Bivur hetib* sic animadvertit ad vocem מלחמה *Milchamah* — bellum:

אבל בשעת מלחמה הורגין אותו Sed tempore belli occidunt eum (Akum) manibus, secundum quod בידים דאמרינן טוב שבנעב"ום est dictum; Bonus inter Akum הרוג occidi meretur. Et s. p.

V. Iudaeus occidens Christianum non peccat, sed offerre dicitur Deo acceptabile sacrificium.

Sepher Or Israel 177 b. ³⁾:

חסיר חיות הקליפות ותמיתם Dele vitam Kliphoth et occide ea; ואז תעלה עליך השכינה כאילו gratus enim eris Divinae Maiestati הקטרת קטורת sicut ille, qui offert oblatum incensi.

pauperes portantes morbos». Lex. Buxt. in rad. סקב.

Quid significant ista omnia, quae praedicantur de Roma impia delenda, quosque designent post destructum Romanorum Imperium, praesertim nostris temporibus, quibus ne nomen quidem Imperii Romani remansit, iudicio relinquo cuiusque iudicare valentis.

1) In Venetiana edit. ut in Talmude: Optimus inter Goim etc. In Basileensi autem omnino non apparet.

2) Nomen מצרים malitiose legi potest נוצרים *Notsrim*, propter similitudinem litterae מ duabus aliis iuxta se positis נן. Non desunt fortasse exemplaria, in quibus non tecte Christiani nominantur. Edzard scribit: «Iarchi in Exod. XIV, 7 edit. Amstelodamien. audacius substituit: כשר שבנוצרים הרוג «Optimus de Christianis est occidendus».

3) Hunc et sqq. IV text. vid. ap. Rohl. «Die Polemik» etc.

Ibidem fol. 180:

<p>בעי בר ישראל לעקור הקוצים מן הכרם לעקור הקליפורג ולכלותם מעל פני האדמה כי אין חדוה לפני הק"בה גדולה מזו כשאנחנו מכלים את הרשעים והקליפות מן העולם</p>	<p>Israelita enixe studere tenetur evellere vepres de vinea, i. e. eradicare et extirpare Kliphoth de terra; nulla enim dari potest Deo Benedicto laetitia maior hac, quam nos praestamus exterminan- tes impios et Kliphoth de hoc mundo.</p>
---	---

Ialkut Simoni 245 c. n. 772, et Bamidbar rabba 229 c:

<p>כל השופך דמן של רשעים כאילו הקריב קרבן</p>	<p>Omnis, qui fundit sanguinem im- piorum, (ita est acceptabilis) sicut ille, qui offert Deo sacrificium.</p>
--	---

VI. Post dirutum templum Ierosolymitanum nullum aliud sacrificium est amplius, praeter exterminium Christianorum.

In Zohar III, 227 b. dicit «bonus pastor»:

<p>לית קרבנין אלא לרחקא סטרי מסאבין</p>	<p>Non est nobis aliud sacrificium, praeter illud, quod consistit in amovendo latere immundo.</p>
--	---

Mikdasch Melech ad Zohari f. 62 dicit:

<p>השעיר שהיו שלחין לעזאזל רמו שנבער גם אנו הקליפות מן העולם</p>	<p>Hircus, quem mittebant (die ex- piationis) Azazieli, argumento est quod etiam nos amovere teneamur Kliphoth de mundo.</p>
--	---

Zohar II, 43 a, explicans praéceptum Moysis de redimendo primogenito asini oblatione agni, dicit:

<p>איהו חמור עם הארץ תפרה מן גלותא בשה דאיהו שם פזורה ישראל ואי לא הדר בתזיובתא וערפתו . . . דעתידין לאתמחאה</p>	<p>Asinus designat non Iudaeum. Re- dime eum de servitute oblatione agni, qui est dispersus ovis Israel (i. e. fac eum Iudaeum). Si vero re- nuerit, frange cervicem eius; ... de-</p>
---	--

מִן סֵפֶר חַיִּים דְּעֵלְיֵיהּ אֲתַמַּר מִי לendi sunt enim de libro viventium,
אֲשֶׁר חָטָא לִי אֲמַחֲנוּ מִסְפְּרֵי quia de ipsis est dictum: qui pec-
caverit mihi, delebo eum de libro.

VII. Occidentibus Christianos promittitur supremus in Paradiso locus.

Zohar I, 38 b. et 39 a:

כְּהִיכֹלָא רַבִּיעָאָה וּתְמַן כֹּל אֵינוֹן In quarto Paradisi palatio sunt
אֲבֵלֵי צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם וְכֹל אֵינוֹן omnes, qui lugebant Sion et Ieru-
קְמוּלֵי דְשָׂאָר עַמִּין עַע"ז... וְכַדִּין quarum nationum idololatrifica-
פּוֹרְפִירָא לְבִישׁ וּתְמַן חֻקִּיִּין rum... Et, quemadmodum pur-
וְרִשְׁמִיִּין כֹּל אֵינוֹן קְמוּלֵי דְשָׂאָר pura indumentum (honorificum et
עַמִּין עַע"ז distinctivum Dei), ita decernuntur
et signantur omnes isti, qui occi-
debant reliquos populos idola co-
lentes.

VIII. Quae cum ita sint, Israelita nunquam potest lege sua supersedere exterminio Goim; nulla pax dicitur eis danda; nullus locus reliquendus.

Hilkhoth Akum X, 1:

אֵין כּוֹרְתִין בְּרִית לְעוֹבְדֵי כּוֹ"ם Ne paciscantur cum idololatrīs, ita
כְּדֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה עִמָּהֶן שְׁלוֹם וּנְנִיחַ ut iis concedant idola colendi li-
אוֹתָם לְעוֹבְדֵם שֶׁנֶּאֱמַר לֹא centiam; quia dicitur¹⁾: «Non per-
תַּכְרוּת לָהֶם אֲלֵא יַחֲזוּ מֵעֲבוֹדָתָם cuties cum eis» etc. Sed vel a
אוֹ יִהְיֶה cultu avertant, vel occi-
dant.

Ibidem X. 7:

כּוֹמֵן שִׂיד יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה עַל Ubi Israelitae viribus praevalent,
אוֹמוֹת הָעוֹלָם אֲסוּר לָנוּ לְהִנְיָח nefas ullum inter nos relinquere
גּוֹי עוֹכֵד כּוֹ"ם בִּינֵינוּ אֲפִילוּ יוֹשֵׁב idololatram; etsi tantummodo forte
יִשְׁיבַת עֵרָאִי אוֹ עוֹכֵד מִמְּקוֹם fortuna inter nos commoretur. aut

1) Deuter. VII, 2.

למקום בסחורה לא יעבור uno ex loco in alterum commet
בארצנו mercaturae gratia; imo nec per-
transire terras sinemus. . .

IX. Omnes Iudaei obligantur viribus unitis agere ad delendum ipsis inimicos proditores; si non opere, saltem opibus.

Choschen hammischpat 388, 16:

Expensas factas ad perimendum
הוצאות שעשו לבער מוסר כל
הדרים בעיר חייבים לפרוע בהם
אפילו אותם שפורעים מס
במקום אחר qui alibi tributum persolvunt.

X. Nulla solemnitas, quantumvis magna, impedire potest, quominus iugulentur Christiani.

Pesachim 49 b:

Dixit R. Eliezer: Hominem Idiotam (populum terrae) fas est iugulare in Expiationis festo incidente in diem Sabbathi¹). Dixerunt illi discipuli eius: Rabbi, dic potius mactare. Ad quae respondit illis: Minime; mactando opus est consuetas preces recitare, iugulando autem haud opus precibus²).

אמר רבי אלעזר עם הארץ מותר
לנחורו ביום הכיפורים שחגל
להיות בשבת אמרו לו תלמידיו
רבי אמור לשוחטו אמר להן זה
מעון ברכה וזה אינו מעון ברכה

Omnino uti bestias iugulandos esse Idiotas, patet etiam ex Zohar II, 119 a:

Et mors eorum sit cum occlusione oris sicut bruti, quod exstinguitur sine voce et sine loquela.

ומיתה דלהון בסתימו דפומא
כבעירא דאיהי מיתא ולית לה
קול ודבור

1) Quo casu, nullam aliam sanctiorem diem, quaque magis ab omni opere quiescendum sit, ne fingere quidem licet.

2) Plebeius igitur ut mactetur plane indignus est!

XI. Prostratam igitur reddere religionem Christianam est unicus finis omnium actionum et etiam orationum Israelis¹⁾ Nil mirum, si etiam Messiam, suum Liberatorem, non alium expectent, nisi persecutorem, gravissimis calamitatibus afficturum omnes non Iudaeos²⁾. Propterea tempus venturi Messiae in Talmude adnumeratur tribus gravissimis poenis, quae hominibus obvenire possint.

Schabbath 118 a:

<p>כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מהכלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלהמ' גוג ומנוג מחבלי של משיח כתיב הכא יום וכתיב התם הני אנוכי שולח להם את אליהו הנביא לפני בוא יום וגו'</p>	<p>Quicumque observat tria prandia in Sabbatho, liberatur a tribus poenis: a doloribus Messiae, a Iudicio gehennae, et a bello Gog et Magog. A doloribus Messiae: quia scriptum est hic «Dies», et scriptum est illic: «Ecce ego mitto vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini» etc.</p>
---	---

Sanhedrin 98 b:

<p>מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובנמילות חסדים וכו'</p>	<p>Quid faciet homo, ut liberetur a doloribus Messiae? Operam dabit Legi et beneficentiae etc.</p>
--	--

XII. Post illum vindicem Messiam continuo suspirant in orationibus suis, praecipue quas vespere Paschatis fundunt³⁾.

<p>שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך ועל הממלכות אשר</p>	<p>«Effunde iram tuam in gentes, quae te non noverunt, et regna, quae nomen tuum non invocave-</p>
--	--

1) Buxt. Synag. Iud. p. 24.

2) Non talem igitur expectant Messiam, qualem praedicaverunt Prophetae humilem, pauperem, Principem pacis, hodie in universo orbe adoratum; sed huic omnino adversum — Αντι-Χριστον, quem venturum nec Christianos ignorare, ipsos Iudaeos non latet. Ex gr. R. Aberbinel sic loquitur (in Daniele fol. 68b.): «Audiverunt (scil. Christiani a Iudaeis) quod gravissimae sint futurae calamitates tempore Messiae, quae vocantur חבלי המשיח *Chablē hammaschiach* — Dolores Messiae, adeo ut beatum praedicaverint, qui illas non visurus est, nec istis temporibus victurus». (Matth. XXIV 8). Vid. Lex. Buxt. in rad. חבל.

3) Vid. Synag. Iud. C XVIII. p. 416, et C. XIV. p. 283.

כשמך לא קראו שפוך עליהם
ועמך וחזיון אפך ישיגם תרדוף
באף ותשמידם מתחת שמים יי
עד מתי עוזך לשבי ותפארתך
ביד צר עוררה נבורתך וקנאתך
עליהם הם יבשו ויחתו
מנבורתם

ולמשומדים אל תהי תקוה וכל
חמינים כרתע יאכרו וכל אויבי
עמך מהרה יכרתו ומלכות זרון
תעקר ותשכר ותכניעם במהרה
כימינו

runt¹⁾; effunde super eos iram tuam, et furor irae tuae comprehendat eos²⁾; perseguere eos in furore tuo et contere eos sub caelis Domine³⁾ 4)].

«Quousque tandem robur tuum captivum erit et decor tuus in manu oppressoris iacebit? O Deus! suscita robur tuum, et zelum tuum contra inimicos nostros; pereat robur eorum et confundantur etc. . . ».

«Perditis omnis spes praecisa esto; omnes haeretici quasi momento pereant; omnesque inimici populi tui cito excindantur; regnum superbiae eradicato et confrigito et destruito; subigantur omnes, cito, in diebus nostris»⁵⁾.

1) Ps. LXXIX, 6—7.

2) Ps. LXIX, 25.

3) Threni III, 66.

4) Priusquam recitant hanc orationem «longum satis de liberatione ex Aegypto decantant hymnum, in quo, ubi ad decem plagarum, quibus Aegyptii affecti sunt, narrationem devenere, lente canunt, et digito uno vinum e scypho spargunt, denotantes decem illas plagas domibus suis in hostes suos, Christianos nempe, egredi debere». Synag. Iud. p. 412. Minhagim p. 25. Eam vero recitantes reserare debent fores aedium ad testandum, quod, Deo confisi, non habeant, quid timeant; ut recordarentur, quod «ista nox custodiarum» sit, qua Deus custodiat eos ab omni malo (Pesach. 109b.), et propter hanc fidem ipsis missurus sit Messiam, qui effundat iram suam super Akum. Orach chaim 480. Hagah.

5) «Quod autem in Christianum etiam Magistratum preces istas dirigant, ex Rabbi Bechai facile perspicere possumus, qui de hac precatione ita scribit in *Kad hakke-mach* f. 80a: לעקוד מלכות הרשעה וברכת המינים חקנו אותה לעקוד מלכות הרשעה. Id est: Precationem hanc in haereticos ordinarunt vel composuerunt in impii illius imperii excidium, h. e. in Romani imperii, et omnium Christianorum Magistratum, qui Iudaeis dominantur, excidium». Ioan. Buxt. in Synag. Iud. C. X. p. 212.

Eodem ipso tempore Princeps superbi illius Imperii, sic orat, omnesque suos per universum orbem diffusos „perditos“ et „haereticos“ precari iubet:

Oremus et pro perfidis Iudaeis: ut Deus et Dominus noster auferat velamen de cordibus eorum, ut et ipsi agnoscant Iesum Christum Dominum nostrum.

Omnipotens sempiternae Deus, qui etiam Iudaicam perfidiam a tua misericordia non repellis: exaudi preces nostras, quas pro illius populi obcaecatione deferimus; ut agnita veritatis tuae luce, quae Christus est, a suis tenebris eruantur. Per eundem Dominum. . . .

מה טבו אהליך יעקב
משכנתיך ישראל

QUAM PULCHRA TABERNA-
CULA TUA IACOB, ET TENTO-
RIA TUA ISRAEL! Num. XXIV, 5.

EPILOGUS.

Perpaucos nonnisi talmudicos locos, qui referuntur ad Christianos, hic tibi proposui mirandum, Benevole Lector. Studens brevitati, volensque parcere teneri animo tuo, Benevolentissime, praetermisi plures eorum, qui congruenter allegari possent in hoc libello, persuasus, quod et isti, paucissimi licet textus, satis superque tibi demonstrarent, quanti faciendae sint illae perennes Iudaeorum asseverationes, nihil esse in Talmude, quod odium inimicitiamque oleat Christianorum.

Noli mihi infitias ire, Lector Christiane, si nimio taedio affectus fueris volvendo non numerosa folia, horribilibus blasphemiiis scatentia, huius opellae. Non iucundum quid tibi in eius fronte narrare proposueram, sed quae vera doceat Talmud de Christianis ostendere. Aptiorem modum ad hunc finem pertingendum, praeter superiorem, non reperiebam.

Cum non omnia, quae vera sunt, placeant omnibus, multos mihi fore infensos ob huiusmodi testimonium perhibitum veritati, non ignorabam. Certiorem hac de re me reddiderunt cum leges talmudicae insectari iubentes „proditores“,

tum plus etiam frequentissimi sermones eorum, quos non latebat modus agendi Iudaeorum cum his, qui unquam suscipiebant animum fandi eis non faventia. Quibuscunque innotuerat de hoc opusculo promulgando, omnes uno ore praedicabant, futurum esse, ut perimerer a Iudaeis. Deterrere cupientes a suscepto proposito, alii mihi animo volvendam iuebant sortem professoris Chiarini, subito e vivis sublatis, postquam susceperat vertendum Talmud in linguam vernaculam; alii monachi Vilnensis Didaci, e Iudaeo Christiani, immanissime trucidati; alii aliorum diversimode vexatorum ob arcanam iudaicae religionis patefacta. Non solum mihi, verum etiam necessariis meis imminere periculum, praemonebant alii. „Wszak ciebie żydzi zabiją“ sexcenties mihi repetitum audivi.

Quas omnes amicorum suasiones me nihili fecisse, optimo est tibi, Lector Benevole, argumento hicce, quem manu tenes, libellus. Indignum esse putabam tacere, mea solius salute, ardente certamine inter duo castra hominum, „semitae“ et „antisemitae“ qui dicuntur, quorum singuli pro ipsis pugnare veritatem affirmant, dum scirem penes utros eorum veritas inveniatur. Quidquid autem mihi hanc ob rem obvenit, sustinebo libenter; ipsamque vitam ponere sum paratus —

UT TESTIMONIUM PERHIBEAM VERITATI.

(Ioan. XVIII, 37).

EXPLICATIO ABBREVIATURARUM.

כִּאֲכֹּל = אֵלָא אִם כֵּן — Nisi quod sic, nisi alioqui; sed cum ita sit; tantummodo si ita sit.

אחֲרַיִךְ = אַחֲרֵי כֵּן — Postea; deinde.

אָמַר לוֹ = אָמַר לִי — Dixit, respondit ipsi. Vel pluraliter: אָמְרוּ לָהֶם — Dixerunt, responderunt ipsis.

אֵפֶי = אַף עַל פִּי — Quamvis; etsi; etiamsi; licet.

אִתָּהּ אוֹתָּהּ = אִתְּלִי הָכִי — Etiam sic; etiamnum; attamen; adhuc; quanto v. multo magis.

אָרַב = אָמַר רַבִּי — Inquit Rabbi, vel רַב — Rabb. Pluraliter: אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ — Dicunt Rabbini nostri.

אִמְרֵי אֱמִי = בְּרֹךְ אֱתָהּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם — Benedictus sis tu Domine Deus noster rex huius mundi. — Commune exordium precum est, et in libris precum, aut ubi de precibus agitur usitatum.

בֵּית דִּין = בֵּית דִּין — Domus iudicii; curia; porta iudicialis, (ut olim in porticis exercuerunt iudicia); consistorium; et metonymice: iudices; senatus; magistratus.

בְּרֵאשִׁית = בְּרֵאשִׁית דְּבָרִים אֲמֹרִים — Quibus verbis dicta sunt, aut dicuntur. — In Talmude frequens, quando praecedens sententia melius explicatur.

בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְנִי = בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְנִי — In lingua Germanica. — Utuntur quando Hebraeorum vocem Germanice explicant. Askenas filius Gomeri, filii Iaphet (Genes. X, 3) dicitur a Hebraeis pater Germanorum esse.

בְּפֶתַח = בְּפֶתַח קָמָא — In capite primo.

בְּנִי = כֵּן — Etiam sic; itidem; similiter; pariter.

דְּבַר רַב = דְּבַר רַבּוֹתֵינוּ — Verba Doctorum nostrorum. Vel simpliciter: רַב —
Verba Rabbi; et tunc subsequi solet nomen eius, cuius verba addu-
cuntur.

הַשֵּׁם = ה' — Nomen, quomodo αατ' ἐξοχῆς vocatur nomen tetragrammaton
יהוה.

ו — ab initio semper est servilis litera, designatque latinum «et»; ideo multas
alias abbreviaturas vide in litera, quae proxime eam in abbreviatura
sequitur.

וְנוֹמֵר = וְנוֹמֵר — Et reliquum; et cetera. — Post abruptum Scripturae locum usur-
pant tantum.

וְכוּלוֹ = וְכוּלוֹ — Et totum illud; et cetera. — Usurpant quando sententiam
abrumpunt.

זְכוֹרוֹנֵם = זְכוֹרוֹנֵם לְבְרָכָה — Memoria eius sit in benedictione. De pluribus זְכוֹרוֹנֵם —
memoria ipsorum. — Nomini virorum piorum defunctorum subiici
solet.

חֲכָמִים אֹמְרִים = ח"א vel חכ"א — Sapientes dicunt.

יֵשׁ אֹמְרִים = י"א — Quidam dicunt.

יְהוָה = יי — Vide pag. 36, adnot. 3.

כִּדְאִי = כִּדְאִי מְאִיר — Sicut dicitur, scil. in Scriptura.

כִּדְאִי = כ"א — Vide in עֲבָדִים.

כָּל זְמַן = כ"א — Totum istud; universum hoc. — 2) כָּל זְמַן — Omni tem-
pore; quamdiu.

כָּל שָׁכֵן = כ"ש — Quanto magis, vel quanto minus; — pro ratione sensus.

לְפָרֵט קָמוֹן = ל"פ"ק — Ad supputationem minorem. — Sic loquuntur, quando
annos a condito mundo ponunt, omissa numero maiore, scilicet mil-
lenario. V. g.: annum hunc Christi 1892 non integre ponunt 5652,
sed 652 — תרנ"ב לפ"ק. — Saepissime ad designandum annum crea-
tionis scribunt aliquam sententiam S. Scripturae, in qua assignant
litteras numerandas. Ex. gr. שְׁנַת אֵתָהּ תָקוּם תְּרוּם צִיּוֹן לְפָק —
Anno «Tu exurgens misereberis Sion», supputationis minoris. Id est:
anno 405, sive 5405, nostrae aerae 1645. (In fronte tractatus
Babha kama edit. Amstelod.)

מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם = מר"עה — Moses praeceptor noster, qui in pace
quiescat.

עַל זֶה = ע"ז — 1) עַל זֶה; 2) עַל זֶה —
De hoc; propter hoc; propterea.

עֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת = ע"ם — Cultores stellarum et planetarum.

עֹבְדֵי זָרָה = ע"ז — Cultores cultus extranei; idololatrae.

- פ' = 1) פָּרָק — Caput, libri scilic. — 2) פָּסוּק — Versus Biblicus. — 3) פָּרוּשׁ — Interpretatur. — 4) פְּרָשָׁה — Parascha, i. e. sectio, distinctio.
- ק' = 1) קָרִי — Legitur. — 2) קָשָׁה — Durum; difficile.
- ק"ו = קַל וְחֹמֶר — Leve et grave. — Sic loquuntur, quando argumentantur a leviori, i. e. minori ad maius, vel contra.
- ר' = רַבִּי רַבִּי — Rabbi; magister; doctor.
- ר"א = 1) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר — Rabbi Eliezer. — 2) ר' אַבְרָהָם — R. Abraham.
- ר"ל = 1) רֹצֵה לֹמֵר — Vult dicere. Vel רְצוֹנִי לֹמֵר — voluntas mea est dicere; vel רְצוֹנִי — voluntas eius. — Usurpant, quando aliquid clarius volunt explicare, ut cum Latini dicunt: id est, hoc est. — 2) רַבִּי לֵוִי — Rabbi Levi.
- רמ"ם = ר' מֹשֶׁה בֶּן מִימֹנִי — Rabbi Mosche filius Maiemoni, abbreviate *Rambam* dictus; Maimonides, Moses Aegyptius.
- רמ"נ = ר' מֹשֶׁה בֶּן נַחְמָן — R. Mosche filius Nachman, sive *Ramban*, Gerundensis Hispanus. Complures libros conscripsit, ac inclarescere coepit circa annum Christi 1212.
- ר"ע = רַבִּי עֲקִיבָא — Rabbi Akibha.
- רש"ם = ר' שְׁמוּאֵל בֶּן מֵאִיר — R. Schmuel filius Meir, sive *Raschbam*. Unus ex auctoribus Tosephoth. Obiit a. 1171.
- רש"י = ר' שְׁלֹמֹה יָרְחִי — R. Schelomo Iarchi, sive *Raschi*. Hic integra Biblia et integrum Talmud Interpretatus est. Commentaria eius omnium aliorum commentariis praeferuntur. Mortuus est a. Christi 1105
- ר"ת = 1) רָשִׁי תִּיבּוֹת — Principia dictionum. — Sic vocantur abbreviaturae de quibus hic agimus, eo quod constituuntur ex primis literis variarum dictionum. — 2) רַבִּינֵי תַם — Magister noster Tam; frater Raschbani, unus ex auctoribus Tosephoth.
- ר' שנ' v. שנאמר = שְׁנֵאמַר — Quod dicitur; sicut dicitur. Usurpant, quando dictum aliquod Scripturae allegant.
- ת"ח = תָּא חֲזִי — Veni vide. — In Zohar frequens, quando lectorem ad ocularem quodammodo demonstrationem revocant.
- ת"ה = תַּלְמוּד לֹמֵר — Doctrina est dicere; doctrina textus; vox haec vult dicere.
- ת"ד = תַּנּוּ רַבָּנָן — Tradiderunt, docuerunt Rabbini nostri.

Praeterea in fine verborum saepissime omittuntur literae: ת. ס. ה. Itaque scribitur v. g. נַקְבּוּת. ו. נַקְבוּ, מִיָּנִים. ו. מִיָּוִ, בַּהֲמָה לֹעַם כַּהֲמָ.

Literae: a, h, c, d, appositae numeris arabicis, designant foliorum columnas: 1^{am}, 2^{am}, 3^{am}, 4^{am}.

Lit. h, praeterquam in initio syllabae, non pronunciatur; ponitur tantummodo ad denotandum, literam praecedentem legi oportere cum aliqua aspiratione.

Numeri: I. Romani denotant: In *S. Scriptura* et *Hilkhoth* — capita; in *Zohar* — volumina, sive partes.

II. Arabici: In *Schulchan Arukh* et *Hilkhoth* — paragraphos; in *S. Scriptura* — versus; in *Talmude* et aliis talmudicis libris — folia.

Numeri Arabici minusculi in *Schulch Ar.* — versus designant.

INDEX.

ANTIΦΩΝΗ	1
Prologus	3
Talmudis descriptio	5
Alii talmudici libri recensiti	21
Fontes	23

PARS I.

DOCTRINA TALMUDIS DE CHRISTIANIS.

	Pag.
Caput I. De Iesu Christo in Talmude	26
Articulus I. De nominibus Christi	"
I. Ieschua, Hannotsri (Ischu) — Iesus Nazarenus	"
II. Otho isch — Iste vir	27
III. Peloni — Quidam	"
IV. Naggar bar naggar — Faber fabrique filius	28
V. Talui — Suspensus	"
Articulus II. De vita Christi	"
I. Christus dicitur fuisse: spurius et menstruae filius	29
II. Esavi animam in se habuisse	34
III. Stultus et amens	"
IV. Praestigiator et magicis artibus deditus	"
V. Idololatra	36
VI. Seductor	37
VII. Cruci affixus	"
VIII. Sepultus in inferno	"
IX. Post mortem uti Deus veneratus a suis	38
X. Idolum	41
Scholion de Cruce	42

	Pag.
articulus III. De doctrina Christi	45
I. Error	"
II. Haeresis	"
III. Impossibilis observatu	"
Caput II. De Christianis	47
articulus I. De nominibus Christianorum in Talmude	"
I. Abhodah zarah — Cultus aliepus, Idololatri	48
II. Akum — Cultores stellarum et planetarum	49
III. Obhdē elilim — Cultores idolorum	"
IV. Minim — Haeretici	50
V. Edom — Idumæi	"
VI. Goim — Gentiles	51
VII. Nokhrim — Alienigenae	"
VIII. Ammē haarets — Idiotae (populi terrae)	"
IX. Basar vedam — Caro et sanguis	52
X. Apikorosim — Epicurei	"
XI. Kuthim — Samaritani	"
articulus II. Quid sint Christiani secundum Talmud	53
I. Idololatrae	"
II. Peiores quam Turcae	54
III. Homicidae	55
IV. Scortarii	56
V. Immundi	57
VI. Stercori adaequati	58
VII. Non homines, bestiis comparati	59
VIII. Forma tantum a bestiis distincti	60
IX. Bestiae	61
X. Bestiis peiores	"
XI. Bestiarum more propagantur	62
XII. Filii diaboli	63
XIII. Animae Christianorum malae et immundae	64
XIV. Post mortem descendunt in infernum	65
XV. Mortui Christianorum — morticina	"
articulus III. De Divino cultu Christianorum	66
I. Sacerdotes	"
II. Ecclesiac	67
III. Calices	71
IV. Libri	"
V. Preces	72
VI. Festa	73

PARS II.

TALMUDIS PRAECEPTA DE CHRISTIANIS.		Pag.
Caput I. Christiani vitandi		76
Articulus I. Vitandi — quia non digni consuetudine Iudaeorum		»
I. Non potest Iudaeus gratulari Christiano		77
II. Non respondere Christiano salutanti		78
III. Non licet Iudaeo adire iudicia Christianorum		»
IV. Non potest Christianus adhiberi uti testis		79
V. Non licet Iudaeo vesci cibus Christianorum		»
VI. Nefas est in quacunq[ue] re assimilari Christianis		»
Articulus II. Christiani vitandi — quia immundi		80
Articulus III. Christiani vitandi — quia idololatrae		81
I. Interdicta commercia cum Christianis ante festa eorum		»
II. Non licet uti rebus sacris Christianorum		82
III. Non vendere quidquam ad cultum Christianorum utile		»
IV. Atheis omnia vendere licet		86
Articulus IV. Christiani vitandi — quia perniciosi		»
I. Non licet Iudaeo uti nutrice Christiana		»
II. Non praeceptore		87
III. Non medico		»
IV. Non tonsore		88
V. Non obstretrice		»
Caput II. Christiani delendi		89
Articulus I. Delendi <i>indirecte</i> : Nocendum est Christianis		»
I. Nil boni faciendum		90
1. Non licet laudare Christianum		»
2. Non pronuciare nomen Christianorum		91
3. Nominandi ignominiose		»
4. Non licet dona dare Christianis		95
5. Non vendere fundum Christianis		»
6. Non docendi artem Christiani		96
II. Nocendum in opibus		»
1. Non licet admonere errantes in negotiis		»
2. Non reddere rem inventam		97
3. Licet defraudare Christianos		»
4. Licet Iudaeo simulare se esse Christianum		98
5. Licita usura		100
III. Nocendum in iudiciis		»
1. Licitum mendacium		»
2. Licitum periurium		101

	Pag.
IV. Nocendum in bonis vitae	102
1. Struendum insidias Christianis	»
2. Aegroti non curandi	103
3. Non succurrendum parturienti Christianae	104
4. Non liberandi morti proximi	»
Articulus II. Delendi <i>directe</i> : Trucidandi Christiani	105
I. Trucidandi proditores	»
II. Apostatae	107
III. Tyranni captivantes Israel	109
1. Occidendi Principes	»
2. Principatus Romanus praeprimis delendus	110
IV. Trucidandi omnes Christiani	112
V. Exterminium Christianorum est acceptabile Deo sacrificium	113
VI. Est modo unicum sacrificium	114
VII. Occidentibus Christianos Paradisus promittitur	115
VIII. Non licet unquam supersedere exterminio Christianorum	»
IX. Viribus unitis persequendi	116
X. Iugulare Christianum licet etiam solemnissimis diebus	»
XI. Expectandum vindicem Messiam	117
XII. Preces Iudaeorum pro pernicie Christianorum	»
—	
Precatio Christianorum pro Iudaeis	119
—	
Epilogus	121
Explicatio abbreviaturarum	123

ERRORES.

In textu Latino.

	<i>impressum est:</i>	<i>lege:</i>
pag. 5 v. 4	continentur	continetur
» 10 » 29	comparatio	comparitio
» 36 » 10	obliviscerentur	oblivisceretur
» 95 » 24	quosque	quotsque

In textu Hebraeo.

pag. 21, adnot 1.	v. 3	אבדי	עובדי
» 71 (Nizzachon)	» 1	שנשבעתי	שנשבעתי
» 82 Iore d. 139, 1	» 1	אלילים	עבודת אלילים

In adnotationibus.

pag. 5 adnot. 2	v. 3 et 5	eas	eos
» 24	» 1 » 1	obiectiva pure	pure obiectiva
» 34	» 2 » —	217	205
» 54	» 1 » —	61	48 et 49
» 72	» 2 » —	§ 3. p. 73	§ 2. p. 67
» 94	» 1 » —	κυνσιδής etc.	κίναιδος — cinaedus, puer mollis.

POSŁOWIE • BIBLIOGRAFJA • INDEKS

POSŁOWIE

Zaznaczyliśmy już poprzednio, że przy opracowywaniu tłumaczenia posługiwaliśmy się dodatkowo Talmudem lipskim wydanym 1932 roku i *Zoharem* wydanym w Żółkwi w latach 1862/4. Pomimo całkowitej pewności, że teksty przytoczone przez ks. Pranajtisa są autentyczne, porównaliśmy je jednak z oryginałami. Zadaliśmy sobie ten trud także i dlatego, aby móc Czytelnikowi powiedzieć, że zacytowane w niniejszej pracy nakazy religii żydowskiej, można znaleźć nie tylko w poźółkłych ze starości foljach rzadkich egzemplarzy Talmudu z roku 1644, lecz również w nowoczesnym wydaniu Talmudu z 1932 roku.

Sprawdzając teksty hebrajskie, przytoczone w „*Christianus in Talmude Iudaeorum*“, stwierdziliśmy całkowitą ich zgodność z oryginałami. W jednym tylko wypadku porównane teksty różniły się między sobą merytorycznie. Zaznaczyliśmy to na stronie 94 w tekście i na 95 w dopisku. Różnica, polegająca na opuszczeniu w jednym słowie litery „Waw“, w drugim zaś na zamianie litery „Taw“ na „Alef“, nie jest, w naszym przekonaniu, błędem drukarskim pracy ks. Pranajtisa, lecz błędem (może celowym) wydawców Talmudu amsterdamskiego. Inne, drobne różnice, jak np. w terminach użytych do określenia chrześcijan, i t.p., nie są istotne, gdyż na rozumienie treści nie wpływają; niektóre z nich zaznaczyliśmy w dopiskach.

Oprócz erraty podanej na str. 307 (131-ej oryginału) przeprowadził ks. Pranajtis jeszcze własnoręczną korektę we wszystkich, jak się wydaje, egzemplarzach swej pracy. Te drobne poprawki, dotyczące prawie wyłącznie tekstów hebrajskich, nie zostały w wydaniu niniejszem przy fotograficznem kopjowaniu uwidocznione. Nie podajemy ich również w osobnem zestawieniu, gdyż nie posiadamy Talmudu amsterdamskiego, z którego autor cytował teksty.

Dla ścisłości zaznaczamy, że obok paginacji oryginału pracy ks. Pranajtisa dodaliśmy własną.

Zbierając informacje o drukarniach, gdzie moglibyśmy wydrukować tak trudną pod względem technicznym książkę, trafiliśmy wreszcie do Zakładów Drukarskich St. Michalski i Cz. Ociepmo, którym dziękujemy na tem miejscu za staranne opracowanie druku i za złożenie, szczególnie trudne, tekstów czcionkami hebrajskiemi.

BIBLIOGRAFJA

Zawiera wykaz dzieł pomocniczych oraz pozycji bibliograficznych podanych w niniejszej książce.

WSTĘP: „KSIĄDZ PRANAJTIS I WALKA O TALMUD“

- Brant Eugenjusz: „*Ritualnoje ubijstwo u jewrejew*“, Białogród 1926 - 1929, tomów 3.
- Buxtorf Jan: „*Lexicon Chaldaicum, Talmudicum et Rabbinicum*“, Bazylea 1640.
- Desportes Henri: „*Le Mystere du Sang chez les Juifs de tous les temps*“, Paryż 1889.
- Fromer Manes: „*Nasza wina, nasza hańba, nasza walka*“, Warszawa 1935.
- Grünbaum Icchok: „*Genrik Borisowicz Sliosberg*“, w dzienniku żargon. „*Hajnt*“, Nr. 135, 11. VI. 1937 r.
- Inocenty IV papież: „*Impia Iudaeorum perfidia*“, bulla, 1244.
- Kordyński Feliks: „*Sztadlan*“, Warszawa 1934.
- Nassalski Marjan ks.: „*Wspomnienia*“, Częstochowa 1935.
- Nelidow: List do ministra Sazonowa, Rzym 5/18. XI. 1913.
- Niemojewski Andrzej: „*Książd Pranajtis i jego przeciwnicy*“, Warszawa 1914.
- Niemojewski Andrzej: „*Dusza żydowska w zwierciadle Talmudu*“, wyd. II, Warszawa 1921.
- Paweł IV papież: „*Cum nimis absurdum*“, bulla, 1555.
- Pius V papież: „*Hebraeorum gens*“, bulla, 1569.
- Pranajtis Justyn ks.: „*Christianus in Talmude Iudaeorum swe Rabbinicae doctrinae de Christianis secreta*“, Petersburg 1892.
- Pranajtis Justyn ks.: „*Das Christentum im Talmud der Juden oder Geheimnisse der rabbinischen Lehre ueber die Christen*“, przełożył i uzupełnił ks. J. Deckert, Wiedeń 1894.
- Pranajtis Justyn ks.: „*Christianin w Talmudie Jewrejskom ili tajny rawwinskawo uczenja o christianach*“, Taszkient 1911.
- Pranajtis Justyn ks.: „*De itinere, quod in Sibiriam a. 1900 fecit I.B.Pr.*“, w roczniku Akád. Duch. za r. 1900-1901. Petersburg.
- Pranajtis Justyn ks.: Ekspertyza w procesie Bejlisa.
- Pranajtis Justyn ks.: List do Ojca P..., Taszkient 16. VII. 1913; w rękopisie.

- Rohling August: „*Die Polemik und das Menschenopfer des Rabbinitismus*“, Paderborn 1883.
- Rozstański Bolesław: „Ks. Pranajtis i jego działalność „naukowa“, w dzienniku „Nowa Gazeta“, Nr. 507, 3. XI. 1913 r.
- Rozstański Bolesław: „Andrzej Niemojewski jako obrońca ks. Pranajtisa“, Warszawa 1914.
- Rutkowski Franciszek ks.: „Arcybiskup Jan Cieplak“, Warszawa 1934.
- Strack H. dr.: „*Po powodu diela Juszczyńskawo i ekspiertizy Pranajtisa*“.
- Tagier A. S.: „*Carская Расија и диело Бејлиса*“, OGIZ 1933.

- „*Birzewyje Wiedomosti*“, dziennik, Petersburg.
- „*Bullarium Magnum Laertii Cherubini*“.
- „*Bullarium Romanum Novissimum*“, Angeii Maria Cherubini, 1638.
- „*Collectio Conciliorum Mancy*“.
- „Dziennik Kijowski“.
- „Goniec“, dziennik, Warszawa.
- „*Hajnt*“, dziennik żargonowy, Warszawa.
- „Homiletyka“, miesięcznik, czasopismo kaznodziejskie. 1898 - 1914.
- „*Il sangue Cristiano nei riti ebraici della moderna sinagoga*“. 1883.
- „Izraelita“, tygodnik żydowski, Warszawa.
- „*Jüdisches Lexikon*“, Berlin b. r. (1930).
- „Kurjer Warszawski“, dziennik.
- „*Magnum Bullarium Romanum*“.
- „Myśl Niepodległa“, tygodnik, Warszawa.
- „Nowa Gazeta“, dziennik, Warszawa.
- „*Papskije bylyy o krowawom nawietie*“.
- „*Podręczna Encyklopedia Kościelna*“, Warszawa 1913.
- „*Riecz*“, dziennik, Petersburg.
- „Rola“, tygodnik, Warszawa.
- „*Ruskije Wiedomosti*“, czasopismo.
- „*St. Petersburger Zeitung*“.
- „*Times*“, dziennik, Londyn.

„CHRZEŚCIJANIN W TALMUDZIE ŻYDOWSKIM“

„CHRISTIANUS IN TALMUDE IUDAEORUM“

- Anderson James: „*The New Book of Constitutions of the Antient and Honourable Fraternity of Free and Accepted Masons...*“, Londyn 1738.
- Archutowski J. ks. dr.: „*Wstęp szczegółowy do Ksiąg świętych Starego Testamentu*“, Kraków 1927.
- Benury A.: „*Słownik hebrajsko-polski*“, Warszawa — Tel-Awiv.
- Bischoff Erich: „*Thalmud-Katechismus*“, II wyd., Lipsk b. r.
- Buxtorf Jan: „*Lexicon Chaldaicum, Talmudicum et Rabbincum*“, Bazylea 1640.
- Buxtorf Jan: „*De Abbreviaturis Hebraicis, Operis Talmud recensio, Bibliotheca Rabbinnica*“, Bazylea 1640.

- Buxtorf Jan: „*Synagoga Iudaica*“, Bazylea 1712.
- Cassel Dawid dr.: „*Hebräisch-Deutsches Wörterbuch*“, wydanie 11, Wrocław 1930.
- Chełmiński Bolesław: „*Masonerja w Polsce Współczesnej*“, Warszawa 1936.
- Chiarini Alojzy Ludwik ks.: „*Słownik Hebrajski*“; tekst łaciński w przekładzie polskim P. Chlebowskiego; Warszawa 1829.
- Chwolson Daniel: „*Upotriebajut-ik jewrei chrycijańskuju krow*“, Petersburg 1879.
- Dąbrowski E. ks. dr.: „*Chrystjanizm a judaizm*“, Warszawa 1935.
- Deutsch Em.: „*What is the Talmud*“, w czasopiśmie angielskim „*Quarterly Review*“, październik 1867.
- Deutsch Em.: „*Talmud*“, Petersburg 1877.
- Delitzsch Franz: „*Schachmatt den Blutlügen*“, 1883.
- Drach P. L. B.: „*De l'harmonie entre l'Eglise et la Synagogue*“, Paryż 1844, 2 tomy.
- Ecker Jakób: „*Der „Judenspiegel“ im Lichte der Wahrheit*“, Paderborn 1884 i III wydanie Paderborn 1921.
- Edzard Jerzy Eliez.: „*Tractatus talmudici „Avoda sara“ caput primum*“, Hamburg 1705.
- Feyerabend Karol prof.: „*A complete Hebrew-English Pockert-Dictionary to the Old Testament*“, Berlin b. r.
- Fromer Jakób: „*Der Talmud. Geschichte, Wesen und Zukunft*“, Berlin 1920.
- Ginsburg I. dr.: „*Di antsztajung fun kristentum*“, w żargonie, Warszawa — Nowy York 1929.
- Ginsburg I. dr.: „*Der Talmud*“, w żargonie, Warszawa — Nowy York 1931.
- Gronkowski Witold ks. dr.: „*Le messianisme d'Ezechieł*“, Strassburg 1930.
- Jellinek A.: „*Gegen die Antisemiten*“, Wiedeń 1882.
- Karo Józef: „*Szulchan aruch*“, Wenecja 1594 (ponadto cytowane są wydania: krakowskie, szczecińskie i wileńskie).
- Klausner Józef: „*Jeszu ha-nocri*“, Tel-Awiw 1933.
- Krasnowski Zbigniew: „*Światowa polityka żydowska*“, Warszawa 1934.
- Kwiatkowski W. ks. dr.: „*U kolebki chrystjanizmu*“, Warszawa 1936.
- Lagrange M.-J. ks.: „*Le messianisme chez les Juifs*“, Paryż 1909.
- Lippę K.: „*Der Talmudjude vor dem katholisch-protestantisch-orthodoxen Dreirichter-Kollegium*“.
- Luzenszky Br. A.: „*Der Talmud in nichtjüdischer Beleuchtung*“, Budapest 1932.
- Luzenszky Br. A.: „*Schulchan Arukh (Der gedeckte Tisch) Die vier Gesetzbücher der Juden*“, b. r.
- Majmon Salomon r.: „*Autobiografia*“, przekład Leo Belmonta, Warszawa 1913.
- Michalski W. ks. dr.: „*Wstęp ogólny do Ksiąg Starego Testamentu*“, Poznań 1928.
- Rohling August: „*Die Polemik und das Menschenopfer des Rabbinismus*“, Paderborn 1883.

- Roslaniec Fr. ks. dr.: „Stary Testament a chrystjanizm“, Warszawa 1936.
- Singer J.: „*Sollen die Juden Christen werden*“, Wiedeń 1884.
- Strack Hermann: „*Jüdisches Wörterbuch*“, Lipsk 1916.
- Strack Hermann und Billerbeck Paul: „*Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*“, tom I, Monachjum 1922.
- Surenhusius G.: „*Mischna...*“, Amsterdam 1698-1703, tomów 6.
- Szapiro Ł.: „Etyka judaizmu i podstawy religji mojżeszowej“, Warszawa 1927.
- Szlagowski A. ks.: „Wstęp ogólny, historyczno-krytyczny do Pisma świętego“, Warszawa 1907, tomów 3
- Trzeciak Stanisław ks. dr.: „Literatura i religja u Żydów za czasów Chrystusa Pana“, Warszawa 1911, 2 tomy.
- Wagenseil Jan Krzysztof: „*Sota*“, Altdorf Norycki 1674.
- „*Authenticae constitutiones*“.
- „*Chamisza chumsze Tora*“, z komentarzami, Wilno 1910 i Lwów 1914/15.
- „*Chesronot haszas*“, Kraków 1894.
- „*Christos Soter*“. Praca zbiorowa profesorów Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa 1934.
- „*Corpus Iuris Canonici*“.
- „*Di Cukunft*“, miesięcznik żargonowy, Nowy York.
- „*Die Blutbeschuldigung gegen die Juden*“, Wiedeń 1883.
- „*Die Torah, die Propheten und die Hagiographen*“, przekład niemiecki M. Mendelsohna, Petersburg 1852.
- „*Hacefira*“, dziennik hebrajski, Warszawa.
- „*Hamelic*“, tygodnik hebrajski, Odesa, Petersburg.
- „*Izraelita*“, tygodnik żydowski, Warszawa.
- „*Jüdisches Lexikon*“, Berlin b. r. (1930).
- „*Livres talmudiques*“, Amsterdam 1644 - 1648, tomów 14.
- „*Philo-Lexikon. Handbuch des Jüdischen Wissens*“, Berlin 1935.
- „Pismo święte Starego i Nowego Testamentu“, Kraków 1935, wydawnictwo księży Jezuitów.
- „*Quarterly Review*“, czasopismo, Anglja.
- „*Sefer ha-Zohar*“, p. Zohar.
- „*Szulchan aruch*“ - p. Karo Józef.
- „Talmud“ amsterdamski, p. „*Livres talmudiques*“.
- „*Talmud Babli*“, Berlin 1842.
- „Talmud“ wyd. w Bazylei.
- „Talmud Jerozolimski“.
- „*Talmud Babli we-Jeruzalemi*“ z „*Chesronot haszas*“, Lipsk-Londyn-New York 1932, tomów 6.
- „*Zohar*“, Amsterdam 1805, tomów 3.
- „*Zohar*“ z komentarzem „*Mikdasz Melech*“, Żółkiew 1862-1864, tomów 3.

Biblijografja religijnych ksiąg żydowskich podana jest na str. 86-88 i 198-200 w tekście i dopisku.

I N D E K S

Zawiera wykaz nazwisk oraz częściej używanych nazw i określeń, do których dodane są krótkie objaśnienia. Cyfry wydrukowane *kursywą* oznaczają strony, na których znajdują się bliższe dane, dotyczące odpowiednich nazw. W niektórych wypadkach indeks podaje strony, na których znajduje się tłumaczenie danego wyrazu, a nie sam wyraz; np. w indeksie, przy słowie „goj”, podana jest m. in. strona 135, na której znajdujemy słowo „poganin”; znaczy to, że w odpowiednim tekście hebrajskim (p. str. 258) użyto wyrazu „goj”.

Skróty: NT = Nowy Testament; ST = Stary Testament;
Sa = *Szulchan aruch*; T = Talmud; *Tch* = *Tanach*; tr. = traktat.

A

- Aawen gilajon* (*aawon g.*), żyd. nazwa Ewangelji 110, 127, 145; 226, 247, 270
- Abarbinel I. r. 87, 111, 144, 162; 199, 226, 269, 293
- Abba r. 121; 239
- Abdjasz, księga ST 66
- Aben Ezra r. 87, 92, 105, 111; 199, 204, 218, 226
- Abina r. 71; 183
- Aboda zara*, kult obcy, bałwochwaltwo; bożek, bałwochwalca; również nazwa nieżyda 31, 104, 109, 127, 133, 135, 136, 138, 140, 143-145, 150, 167; 217, 218, 224, 225, 247, 254, 257-259, 261, 264, 268-270, 276, 300
- Aboda zara*, 9-ty tr. IV-ej cz. T 29, 30, 32, 76, 79, 92, 96, 103, 104, 106, 107, 109, 111, 113, 115-117, 123, 124, 128, 129, 134-138, 140, 142, 145, 146, 150, 153, 154, 157, 159; 188, 191, 203, 204, 209, 217, 218, 221, 225, 227, 229, 231-234, 241-243, 249, 250, 255-258, 260, 261, 264, 266, 270, 271, 276, 281, 287, 289
- Abot* (lub *Pirke abot*), 10-y tr. IV-ej cz. T 76, 78, 79; 188, 190, 191
- Abraham 109, 123; 224, 241
- Abraham r. 157, 158, 167; 287, 288 301
- Abuhab I. r. 87; 199
- Adonaj*, u żydów nazwa Boga 100; 212
- Agada* lub *Haggada*, wykład alegoryczny, symboliczny, a zarazem tajemny, podany w formie legend i przypowieści; 2-gi element, prąd, co do treści, Talmudu, (1-szy *halacha*); przenika przez cały T; do A. należą również gusła, wiara w duchy itd. 70; 182
- Aggeusz, księga ST 66

- Akiba ben Józef r. 32, 85, 93, 94, 97, 109, 150, 151, 168; 197, 205, 206, 210, 224, 277, 278 301
- Akum*, skrót hebrajskiego zdania „czciciele gwiazd i planet“; nazwa nieżydów 30, 104, 105, 109, 110, 113, 114, 116-118-121, 126, 133-142, 146-148, 150, 152-155, 159, 163, 167; 219, 224, 225, 229-232, 234, 235-237, 239, 245, 254-259, 262-264, 266, 267, 271-274, 276, 279-283, 289, 294, 300
- Aleksander VII papież 82; 195
- Ałfasi (Izaak ben Jakób) r. 79, 80; 191, 192.
- Amme ha-arec*, narody ziemi, prostacy, nieucy; bałwochwálcy; m.in. nazwa nieżydów 109, 112, 118, 161, 162; 224, 227, 228, 235, 292
- Amoraim*, autorzy *Gemary* 70; 182
- Amos, księga ST 66
- Anderson J. 115
- Antonius 91; 205
- Apikorosim*, epikurejczycy 109, 112, 113, 114, 123, 155; 224, 227, 228, 230, 241, 283, 284
- Apokalipsa, księga NT 67
- Arachin*, 5-y tr. V-ej cz. T 76, 79; 188, 191
- Arba turim*, skrót T 80; 192
- Aron 85, 197
- Asymilacja pozorna, czyli symulacja religij chrześcijańskiej 148, 149; 274-276
- Aszer r. 72, 86, 104, 151; 184, 198, 218, 278
- Aszi r. 71; 183
- Aszkenaz 166; 299
- Azazjel 160; 290
- 75, 79, 147, 150, 151, 167; 187, 191, 273, 277, 300
- Baba mecja*, 2-i tr. IV-ej cz. T 75, 79, 81, 119; 187, 191, 193, 235
- Bajthos 155; 284
- Barajetot*, komentarze do *Miszny* 71; 183
- Bartenora 128, 129, 137; 249, 260
- Baruch, księga ST 65, 66, 67
- Basar we-dam*, ciało i krew, ludzie cielesni; nazwa nieżydów 112; 228
- Bazaglio Salomon 88
- Beca* (lub *Jom tob*) 7-y tr. II-ej cz. T 74, 79; 186, 191
- Bechaj r. 86, 111, 120, 122, 143, 147, 158, 163; 198, 226, 237, 239, 268, 273, 288, 294
- Bechorot*, 4-y tr. V-ej cz. T 76, 79; 188, 191
- Bejlis M. 7, 16, 17, 25, 26, 29, 33, 35-39, 41, 43, 45, 47, 53
- Bemidbar*, księga *Tch* 68
- Bemidbar rabba*, komentarz do 4-tej księgi *Tory*; należy do dzieła *Midrasz rabba* 160; 290
- Ben charasz ecim*, syn cieśli; żyd. nazwa Jezusa 92; 204
- Benedykt XIV papież 82; 195
- Benury A. 115
- Berachot*, 1-y tr. I-ej cz. T 10, 69, 73, 79, 82, 89, 123, 145; 181 185, 190, 194, 200, 241,
- Bereszit*, księga *Tch* 68
- Bet aboda zara*, dom bałwochwálstwa, żyd. nazwa kościoła 124, 125 ; 243
- Bet-din*, gmach sądu; sąd rabinacki, kolegium sądowe 103, 133, 166; 215, 255, 299
- Bet ha-turaf szel lecim*, dom sromoty wyszydzonych; żyd. nazwa kościoła 124, (145), 243, (270)
- Bet Jakob*, II-ga część księgi *En Izrael* 87, 95, 96, 101; 199, 208, 209, 213
- Bet karja*, dom niski, ustęp; żyd. nazwa kościoła 143; 268

B

- Baal 124, 127; 242, 247
- Baba batra*, 3-i tr. IV-ej cz. T 75, 79, 146; 187, 191, 272
- Baba kamma*, 1-y tr. IV-ej cz. T 33,

Bet tefila, dom modlitwy 124, 145; 243, 270
Bet tifla, dom głupoty, nikczemności; żyd. nazwa kościoła 124, 145; 243, 270

Bibaj r. 95; 207

Biblja, p. Pismo Święte

Bieleckij S. 36

Bikkurim, 11-y tr. I-ej cz. T 74, 79; 185, 190

Bileam 63; 177

Billerbeck P. 98

Bischoff E. dr. 98

Btur, dzieło zawierające komentarze do komentarzy ksiąg żyd. 86; 198

Btur hetib, komentarz do *Sa* 118, 159; 234, 289

Blondes 35

Borowski P. ks. 6

Bożek, żyd. nazwa Jezusa i Krzyża św.; p. także *aboda zara*, *elil*, *kedesz* 104-106; 217-220

Bractwa Trzeźwości 36

Brant E. 17

Buxtorf J. 31, 81, 84, 88, 89, 91, 92, 96, 99-101, 112, 120, 124, 127, 132, 143, 144, 147, 150, 157, 158, 162, 163; 194, 196, 200, 204, 208, 210, 212, 228, 237, 243, 247, 253, 268, 269, 273, 276, 286, 289, 293, 294

Buxtorf Kl. 124; 243

C

Cadok 155; 284

Celem, wizerunek; żyd. nazwa Krzyża św. 105, 106; 219, 220

Ceror ha-mor, żyd. księga 147, 157, 158; 273, 287, 288

Chagiga, 12-y tr. II-lej cz. T 75, 79, 92, 95, 132; 186, 191, 203, 207, 253

Chaja r. 71; 183

Challa, 9-y tr. I-ej cz. T 73, 79; 185, 190

Chamesz megillot, p. *Megillot*

Chanina r. 132; 253

Charja, żyd. nazwa Matki Bożej 144; 269

Chasda r. 94, 95; 207

Chesronot haszas, książka zawierająca skonfiskowane teksty T 85, 87, 91, 95, 101, 104, 110, 123, 150, 151, 154

Chezka r. 151, 152; 278, 279

Chiarini A. L. ks. prof. 116, 144, 165; 298

Chizuk emunah, żydowska księga 92, 102; 204, 214

Chełbowski P. 116

Choszen ha-miszpat, IV-a część *Sa* 32, 80, 85, 111, 113, 133, 146-148, 152, 154, 155, 161; 192, 197, 227, 229, 254, 255, 272-274, 280, 282, 284, 292

Chrześcijanie mają w T nazwy: *Aboda zara*, *Akum*, *Amme ha-arec*, *Apikorosim*, *Edom*, *Ezawa* synowie, *Goim*, *Kutim*, *Minim*, *Nochrim*, *No-crim*, *Obde aboda zara*, *Obde elilim*, *Obde kochabim*

Chullin, 2-gi tr. V-ej cz. T 76, 79, 131; 188, 191, 253

Chwolson D. 48, 53, 63; 178

Cleplak Jan, ks. arcyb. 54, 55

Curat ha-talui, obraz powieszonoego; żyd. nazwa Krzyża św. 105; 218

Cyrus król 148; 275

D

Daniel prorok 103; 215

Daniel, księga ST 66, 68, 103, 144, 162; 215, 269, 293

Darcho Mosze, komentarz do *Sa* 80; 192

Dawid 99, 112; 210, 228

Debarim, księga *Tch* 68

Debarim rabba, komentarz do 5-tej księgi *Tory*; należy do dzieła *Midrasz rabba* 122; 239

Deckert J. ks. 27, 28

Deitsch E. 83; 196
 Delitzsch F. 24, 48, 53, 112; 227, 228,
Demai, 3-ci tr. I-ej cz. T 73, 79;
 185, 190
Derech eret p. *Massechet derech eret*
 Desportes H. 49, 53
Deuteronomium, księga ST 65, 68,
 120, 125, 128, 142, 143, 145, 147,
 153, 158, 161; 237, 243, 249, 267,
 268, 271, 273, 281, 288, 291
 Dębowski biskup 83
Dibre ha-jamim, księga *Tch* 68
Di Cukunft, miesięcznik żargonowy,
 socjalistyczny, Nowy York (od
 1895) 92
 Didakus 165; 298
 Don Luigi 52, 54
 Drach P. L. B. 84
 Dzieje Apostolskie, księga NT 66,
 107, 108; 222, 223

E

Ebel rabbati (lub *Massechet semachot*), jeden z małych tr. T 78,
 79; 190, 191
 Eben Ezra, p. Aben Ezra
Eben ha-ezer, III-cia cz. *Sa* 80, 121;
 192, 238
Echa, księga *Tch* 68
 Ecker J. dr. 88, 89, 110, 115, 155;
 200, 201, 226, 284
Edehem, żyd. nazwa świąt chrześcijańskich 128, 129; 249
 Edels r. 86, 120; 198, 237
Edom, Idumejczycy; nazwa nieżydów
 99, 109, 111, 144, 157; 210, 224,
 226, 269, 286
Edujot, 7-y tr. IV-ej cz. T 76, 79;
 188, 191
 Edzard J. E. 88, 102, 114, 127, 128,
 129, 137, 159; 200, 214, 230, 247,
 249, 250, 260, 289
 Egidjusz z Witerby 83; 195
 Ehrenberg K. 22
 Eklezjastes, księga ST 66, 68

Eklezjastyk, księga ST 66, 67
 Eleazar 85; 197
 Eliezer r. 93, 95, 99, 122, 161, 167;
 205, 208, 210, 240, 292, 301
Elil, marność, bożek; żyd. nazwa
 Jezusa i Krzyża św. 105, 136, 138,
 143, 145; 219, 258, 262, 267, 268,
 270
 Eljasz 71, 112, 162; 183, 228, 293
El lo joszia, Bóg nie mogący zbawić;
 żydowska nazwa Jezusa 143, 144;
 268, 269
Elohe nechar, Bóg cudzy; żydowska
 nazwa Jezusa 91; 203
Emek ha-melech, żydowska księga
 122; 240
En Izrael (lub *En Jakob*), księga
 talmudyczna 87; 199
En Jakob, p. *En Izrael*
Erubin, 2-gi tr. II-ej cz. T 74, 79,
 81, 101; 186, 191, 193, 194, 213
 Ester, księga ST i *Tch* 66, 68, 74;
 186
 Ewa 118, 121; 234, 239
 Ewangelja, p. *Aawen gilajon*
Exodus, księga ST 10, 65, 68, 69, 111,
 120, 142, 145, 159; 181, 227, 237,
 267, 270, 289
 Ezaw 32, 93, 99, 116, 152; 204, 210,
 232, 279
 Ezawa synowie, żyd. nazwa chrześcijan 101; 213
 Ezdrasz, księga ST 65, 68, 112; 227
 Ezechjel, księga ST 66, 68, 118; 235
Ezra, księga *Tch* 68

F

Fern 49, 53
 Ferrata kardynał 44, 46
 Fromer M. 34

G

Gabrjel 157; 287
Galachim, goleni; żyd. nazwa księży
 124, 136; 242, 243, 258

- Ganganelli L. kardynał 39, 43, 44, 46
Gemara, druga część składowa T 69, 70, 71, 72, 73, 76, 77, 81, 84, 128, 142; 181, 182, 183, 184, 185, 188, 189, 193, 249, 267
- Gematrja, talmudyczno-kabalistyczne znaczenie wyrazów na podstawie wartości liczbowej liter alfabetu 91; 203, 204
- Genesis*, księga ST 65, 68, 92, 100, 105, 111, 115, 116, 121, 166; 204, 212, 218, 227, 232, 239, 299
- Genis J. ks. 6
- Gere cedek*, prozelici sprawiedliwości 115; 230
- Gere toszab*, prozelici przychodni 115, 145; 230, 271
- Gerson 89, 101; 201, 212
- Gimbutt 25
- Ginsburg I. dr. 98
- Gintowt A. 23, 25
- Gittin*, 4-y tr. III-ej cz. T 75, 79, 101, 113, 132, 133; 187, 191, 213, 229, 253, 254
- Gog 162; 293
- Goj*, poganin, lud, naród; nazwa nie-żydów; liczba mn. *goim* 32, 102, 104, 109, 111, 112, 113, 116-118, 119, 121, 124, 127, 129, 133-138, 141-143, 145-147, 150, 151, 154, 159, 161, 163; 214, 217, 218, 224, 227, 229, 231-235, 238, 243, 247, 249, 255, 256, 258-260, 262, 266-268, 271-273, 277, 283, 289, 291, 293
- Gojah*, poganka; nazwa nieżydówki 111; 227
- Gomer 166; 299
- Grünbaum I. 35
- Grzegorz IX papież 82; 194
- Grzegorz XIII papież 82; 195
- H**
- Habakuk, księga ST 66
- Hacefira*, dziennik hebrajski, sjonisty-
 styczny, Warszawa (1862-1928) 108, 113; 223, 228
- Hadrian cesarz 86; 198
- Hagah*, rozmyślanie, nauka, przykład 106; 220
- Haggada*, p. *Agada*
- Hagjografowie, p. *Ketubim*
- Hajnt*, dziennik żargonowy, sjonisty-
 styczny, Warszawa (od 1908) 35
- Halacha*, myśl, rozstrzygnięcie; wy-
 kład normatywny (w przeciwień-
 stwie do *Agady*), dotyczący pra-
 wodawstwa i przep. relig.; 1-szy
 element, prąd, co do treści, Tal-
 mudu (2-gi - *Agada*) 70; 182
- Halachot*, wywody, ustawy 70; 182
- Halachot*, skrót T 79, 191
- Halachot*, p. *Hilchot*
- Hamelic*, tygodnik, Odesa (1860-
 1871), Petersburg (1871-1904) 108;
 223
- Haszem*, imię; nazwa Boga u żydów
 100, 150, 151, 166; 212, 277, 299
- Henryk III Czarny, cesarz 126, 127;
 245, 246
- Hilchot*, dzieło zawierające rozprawy
 do ksiąg *Tch* i T 86; 198
- Hilchot aboda zara*, rozprawa Moj-
 żesza Koceńskiego 127; 247
- Hilchot akum*, rozprawa Majmo-
 nidesa o *gojach* 86, 88, 92, 95, 102,
 111, 129, 138, 140-142, 145, 152, 153,
 155, 161; 198, 200, 204, 207, 214,
 227, 250, 262, 264, 266, 267, 271,
 279, 281, 283, 291
- Hilchot maacholot asaworot*, roz-
 prawa o zakazanych potrawach
 86, 114; 198, 230,
- Hilchot melachim*, rozprawa Majmo-
 nidesa 102; 214
- Hilchot teszuba*, rozprawa Majmo-
 nidesa 155; 284
- Hillel 81; 194
- Hiob, księga ST 66, 68, 121; 239

Hollak J. biskup 15
 Hoogstraten D. 83; 195
 Horajot, 8-y tr. IV-ej cz. T 76, 79;
 188, 191
 Horwitz Sz. r. 87; 199
 Huna r. 121; 238

I

Iechak r. 148; 275
 IHWH, tetragram imienia Boga
 u żydów, wymawiany pospolicie
 (błędnie) *Jehowa* (gramatycznie
 poprawnie *Jahwe*) 99, 100, 166;
 211, 212, 300
 Ijob, księga *Tch* 68
Immach Szemo Wezikro, niech będzie
 wymazane imię jego i pamięć jego;
 w skrócie *Jeszu*, żyd. nazwa Je-
 zusa 91, 143; 203, 268
 Inocenty IV papież 39, 40, 82; 194
 Iserles Mosze r. 80; 192
 Ismael ben r. Jochanan, r. 116; 231
 Iszmael r. 137, 150; 260, 261, 277
 Izaak ben Jakób Alfasi r., p. Alfasi
 Izajasz prorok 99; 210
 Izajasz, księga ST 66, 68, 109, 111,
 157; 224, 226, 227, 286
 Izmaelici, Turcy 101, 109, 114, 115;
 213, 230
 Izraelita, tygodnik żydowski, War-
 szawa (1865-1899) 26, 63, 111;
 178, 227

J

Jadaim, 11-ty tr. VI-ej cz. T. 78, 79;
 190, 191
Jad chazaka, p. *Miszne Tora*
 Jafet 166; 299
Jahwe, p. *IHWH*
 Jakób 32, 50, 53, 100, 116, 152, 164;
 212, 232, 279, 296
 Jakób 107; 221
 Jakób ben Aszer 80, 192
 Jakób ben Meir, p. Tam r.

Jalkut, alegoryczny komentarz do
Tch 86, 160; 198, 290
 Jałbrzykowski R. arcyb. 14, 15
 Jan, księga NT 66, 107, 165; 222, 298
 Jan św. Damasceński 96; 209
Jebammot, 1-y tr. III-ej cz. T 75,
 79, 95, 113, 119, 123; 187, 191, 207,
 229, 235, 242
Jechezkel, księga *Tch* 68
Jehoszua, księga *Tch* 68
 Jehoszua r. 93; 205
Jehowa, p. *IHWH*
Jehuda rabbenu ha-kadosz, p. *Juda*
ha-nasi
 Jehuda r. 151, 152, 156; 278, 279, 286
 Jelek J. *sztadlan* 46
 Jellinek A. dr. 63; 178
 Jeremjasz, księga ST 66, 68
 Jeroboam ben Nebat 157; 287
Jeszaja, księga *Tch* 68
Jeszu (p. *Immach Szemo Wezikro*).
 żydowska nazwa Jezusa 90, 91,
 92, 96, 99, 100, 136, 143; 202,
 203, 204, 209-211, 258, 268
Jeszua, Zbawienie, Zbawca; właściwa
 nazwa hebrajska Jezusa 90, 91,
 143, 144; 202, 203, 216 (w tekście
 hebr.), 268, 269 (w tekście hebr.)
Jeszu ha-nocri, książka hebr. o Jezu-
 sie 94, 98
 Jezus Chrystus (nazywany jest przez
 żydów: *Ben charasz ecim*, *Ben*
Pandira, *Ben Stada*, *Bożek*, *El lo*
joszia, *Elil*, *Elohe nechar*, *Jeszu*,
Jeszu szeker u-toebach, *Jeszua*,
Jiszu, *Naggar bar naggar*, *Niejaki*,
Oto isz, *Peloni*, *Powieszony*, *Takut*,
Ten mąż, *Uwodziciel ludu*, *Warik*)
 84, 90-94, 96-103, 106-109, 114, 120,
 136, 143, 144, 149; 202-204, 206,
 208-217, 221-223, 225, 229, 237, 258,
 268, 269, 276
Jirmeja, księga *Tch* 68
Jiszu, żydowska nazwa Jezusa 90,
 91; 203

Jochanan r. 69, 71, 127, 140, 154;
181, 183, 247, 264, 283
Joel, księga ST 66
Joma, 5-ty tr. II-ej cz. T 74, 79;
186, 191
Jom ed (*jom edam*), dzień klęski,
zguby; żyd. nazwa niedzieli 128,
129, 137, 144; 249, 250, 261, 270
Jom nocni, żyd. nazwa niedzieli 128,
129, 137; 249, 250, 260
Jom tob, p. *Beca*
Jonasz, księga ST 66
Jonatan 121; 239
Jore dea, II-a cz. *Sa* 28, 31, 80, 85,
87, 105, 106, 110, 113, 116, 118,
123, 125, 133-143, 145, 146, 148,
150, 152, 153, 155, 159; 192, 197,
199, 219, 220, 225 229, 231, 234,
241, 244, 245, 254, 255, 257-260,
262-264, 266-268, 271, 272, 274,
276, 279, 280, 283, 289
Jose r. 128; 248
Josef ben Gekatilla, r. 87; 199
Jozue 69, 85; 181, 197
Jozue, księga ST 65, 68
Juchasin (lub *Sefer Juchasin*), księ-
ga historyczna 88, 97; 198, 210,
Juda *ha-nasi*, *rabbenu ha-kadosz* lub
rabbi Jehuda 70, 71; 182, 183
Judasz 89; 211
Judyt, księga ST 66, 67
Juljusz III papież 82, 195
Justus 24, 89; 201
Justynjan cesarz 82, 83; 194, 195
Juszczyński A. 16, 17, 19, 21, 23, 25,

K

Kad ha-kemach, księga źródeł dowo-
dów teologicznych 86, 106, 111, 120,
158, 163; 198, 220, 226, 237, 288,
294
Kaliski *rabbi* 110; 226
Kalla, mały tr. T 32, 78, 79, 93, 94,
151; 190, 191, 205, 278

Kantor L. dr. 16
Karo Józef r. 80, 87; 192, 199
Kazański St. ks. 6
Kecuch, odcięcie; żyd. nazwa święta
Wielkiejnocy 129, 130, 145, 250,
251, 270
Kedesz (*kedeszim*), chłopiec będący
przedmiotem lubieżności, niby boż-
kom poświęcony; żyd. nazwa świę-
tych chrześcijańskich; p. także Bo-
żek 137, 144; 260, 270
Kelim, 1-y tr. VI-ej cz. T 77, 79; 189,
191
Kelonimus r. 126; 245
Kempner G. 22
Kempner S. 22, 23, 32
Keneset ha-gedola, Wielkie Zgroma-
dzenie; składało się ze starszych
i uczonych, którzy wydawali prze-
pisy, uzupełniające i ochraniające
istniejące nakazy; nazwa ta nie
oznacza zgromadzenia jako insty-
tucji, działającej w określonym
czasie, a obejmuje starszych i uczo-
nych całej epoki: od zburzenia
I świątyni do spisania *Miszny*;
K. ha-g. jest bezpośrednim poprzed-
nikiem *Synhedryonu*, któremu prze-
kazało swe kompetencje 69; 181
Keritot, 8-y tr. V-ej cz. T 76, 79,
113, 118, 123; 188, 191, 229, 235,
241
Kesach, szubienica; żyd. nazwa świę-
ta Wielkiejnocy 129, 130, 145; 250,
251, 270
Ketubim (*Ketuwim*), Hagjografowie;
nazwa III-ej cz. *Tch* 67, 68, 69; 181
Ketubot, 2-gi tr. III-ej cz. T 75, 79,
120, 121, 144; 187, 191, 237, 238,
269
Kidduszin 3-ci tr. III-ej cz. T 75, 79,
121; 187, 191, 238
Kilaim, 4-y tr. I-ej cz. T 73, 79; 185,
190

Kimchi r. 86, 111, 157; 198, 226, 286
Kinnim, 11-y tr. V-iej cz. T 77, 79;
 189, 191

Klausner J. dr. prof. 94, 98
 Klemens VIII papież 82; 195
 Klemens XIV papież 39, 40, 43, 46
 Koceński M. r. 86, 127; 198, 247
Kochab, gwiazda; żyd. nazwa Krzyża
 św. 105; 219
Kodaszim, V-a część T 72, 76; 184,
 188

Kohana r. 133, 148; 254, 275
Kohélet, księga *Tch* 68
 Kolon Abba 157, 158, 287, 288
Komarim, wróżbiarze; żyd. nazwa
 księży 124, 136; 242, 258

Konstantyn cesarz 93, 111; 204,
 226

Kordecki Augustyn ks. 32
 Kordyński F. 35
 Kozłowski arcyb. 172
 Krasnowski Zbigniew 163
 Księga Mądrości, księga ST 66, 67
 Księgi Kronik, księgi ST 65, 68, 126,
 127; 246

Księgi Królewskie, księgi ST 65 68,
 124, 126; 242, 246

Księgi Machabejskie, księgi ST 65,
 66, 67

Kurjer Warszawski, dziennik 23, 38
Kutim, Kutejczycy, Samarytanie;
 żyd. nazwa nieżydów (rodz. żeński:
kuti) 109, 113, 114, 117, 123, 139,
 152; 224, 228, 229, 230, 263, 280

L

Lagrange M.-J. ks. 98
 Leon X papież 83; 195, 196
 Leon XIII papież 82; 195
Leviticus, księga ST 29, 30, 65, 68,
 115, 135, 158; 257, 288

Lewentalowie 23

Lewi r. 69, 157, 167; 181, 287, 301
 Lewirat, prawo u staroż. żydów, na-

kazujące bratu poślubić wdowę po
 bracie zmarłym bezpotomnie 75;
 187

Lewison 48, 53
 Lichtenbaum L. 26
 Lipmann r. 87; 199
 Lippe K. 108; 223
 Loewe 31
 Luter Marcin 83; 196

Ł

Łukasz, księga NT 66, 97, 107; 209,
 222
 Łukaszewicz 23

M

Maaserot, 7-y tr. I-iej cz. T 73, 79;
 185, 190

Maaser szeni, 8-y tr. I-iej cz. T 73,
 79; 185, 190

Maaze r. 29

Machsirin, 8-y tr. VI-iej cz. T 77,
 79; 189, 191

Machzor, księga ważniejszych mo-
 diltw żydowskich 87; 199

Magen Abraham, komentarz do *Sa*
 86, 110; 199, 226

Magog 162; 293

Mahomet 86, 101; 198, 213

Majene ha-Jeszua, komentarz do Da-
 niela 87, 91, 144; 199, 203, 269

Majmon Salomon r. 70

Majmonides Mojżesz r. zwany tr
 Rambam 30, 72, 79, 80, 86
 95, 102, 109, 111, 113, 242
 124, 128, 129, 135, 138.
 152, 153, 155, 161, 165, 97, 98; 207,
 192, 198, 200, 202, 203, 204, 205,
 227, 229, 230
 Mithera Józef 94-96,
 258, 262, 26

Makkot, 5-iej p. Pandira
 119; 187, VI-iej cz. T 77, 79; 189,
 Maksyn

- Paralipomenon*, Księgi Kronik ST 65, 68
 Paweł św. Apostoł 107, 108; 222
 Paweł IV papież 82, 195
Pea, 2-gi tr. I-ej cz. T 73, 79; 185, 190
Peloni, niejaki, NN; żyd. nazwa Jezusa 90, 92, 95, 96; 202, 203, 208, 209
Pentateuch, Pięcioksiąg Mojżesza 65
Perek szalom, nazwa oddzielnego rozdziału, wchodzącego w skład T 78, 79; 190, 191
 Peritzola 86; 199
Perusz, komentarz r. Majmonidesa, wchodzący w skład T 30, 72; 184
Pesach, święto żyd. obchodzone na pamiątkę wyjścia z Egiptu 74, 75; 186
Pesachim, 3-i tr. II-giej cz. T 74, 79, 140, 161, 163; 186, 190, 264, 292, 294
Pesila, rzeźba, bożek rzeźbiony; żyd. nazwa Krzyża św. 105; 219
 Pfefferkorn J. 83; 195
 Pieśni nad Pieśniami, księga ST 66, 68, 157; 287
Pirke abot, p. *Abot*
Piske Tosefot, wyjaśnienia dodatków (*Toseft*) wchodzące w skład T 72; 183
 Pismo Święte 65, 66, 67
 Pius IV papież 82; 195
 Pius V papież 82; 195
 Polanus Amando 91; 203
 Pondry Jossef (Panthera Józef) 98
 Poznański I. 22
 Pranajtis Justyn ks. 3, 5-10, 13-17, 20-40, 42, 45-47, 53-55, 59, 62, 87, 90, 95, 99, 101, 116, 135, 153, 156, 158, 159, 161-163; 171, 176
 Prawda Jan ks. 6
 Przemocki Ch. ks. 6
 Przypowieści, księga ST 66, 68, 152, 279
- Psalmy*, księga ST 31, 66, 68, 70, 99, 100, 102, 120, 144, 163; 211, 212, 214, 237, 269, 294

R

- Rabba*, p. *Massechet derech eret*
 Rambam, p. Majmonides
 Ramban, p. Mosze ben Nachman
 Rappaport S. dr. 98
 Raszbam, p. Samuel ben Meir
 Raszi, r. Szelomo Jarchi, r. Szelomo ben Izaak 31, 72, 87, 120, 129, 142, 144, 145, 159, 168; 184, 199, 237, 250, 267, 269, 270, 289, 301
 Remus 157; 287
 Reuchlin J. 83; 195
Riecz, dziennik lewicowy o obliczu żydowskim, Petersburg 48, 53
 Rohling A. dr. prof. 24, 49, 53, 88, 89, 97, 120, 146, 151, 159; 200, 210, 237, 272, 278, 289
 Romulus 157; 287
Rosz ha-szana 8-y tr. II-ej cz. T. (również nazwa żydowskiego święta: Początek roku), 74, 79, 123, 148; 186, 191, 241, 274
 Rotszyld 38, 39, 40, 42-46
 Rozstański B. 24, 30, 31, 32, 37
 Rut, księga ST i *Tch* 65, 68
 Rutkowski F. ks. 55
 Rzym 156-158; 286-289

S

- Saduceusze 155, 284
 Salomon 126, 127, 157; 245, 246, 287
 Salomon r. 158; 288
Sammael, djabeł w postaci węża; w/g żydów rodzic chrześcijan 121, 122; 239
 Samuel ben Meir r., Raszbam 92, 129, 168; 204, 250, 301
Sanhedrin, 4-y tr. IV-ej cz. T. 32, 75, 79, 81, 92, 94-97, 99-101, 115, 120, 132, 154, 157, 158, 162; 187,

- 191, 194, 206-210, 212, 213, 230, 238, 253, 283, 287, 288, 293
- Sazonow S. 40, 41
- Sefer ikkarim*, żyd. księga przeciw wierze chrześcijańskiej 87; 199
- Sefer Juchasin*, p. *Juchasin*
- Sefer Misznajot*, p. *Miszna*
- Sefer Or Israel*, żydowska księga 159; 289
- Sefer Zerubbabel*, żydowska księga 124; 243
- Sędziowie, księga ST 65, 68
- Sifra*, księga; (*halachiczny*) komentarz (*Midrasz*) do *Wajikry* (3-ej księgi *Tory*) 86; 198
- Sifre mtnim*, księgi odszczepieńców; żyd. nazwa chrześcijańskich ksiąg religijnych 127; 247
- Singer J. 63; 177
- Sliosberg Ch. adw. *sztadlan* 35
- Smirnowa 36
- Soferim*, p. *Massechet s.*
- Sofonjasz, księga ST 66, 103, 124; 216, 242
- Sota*, 7-y tr. III-ej cz. T (zarazem tytuł książki Wagenseilla) 75, 79; 187, 191
- Stada, według T matka Jezusa 94-99; 207-210
- Stankiewicz H. ks. 6
- Stary Testament 65, 66, 67
- Statda* (grzesznica, cudzołożnica) 95, 98
- Stöcker 108; 223
- Strack H. dr. 25, 29, 48, 53, 98, 116
- Stronnictwo Postępowo - Demokratyczne 22
- Sukka*, 6-y tr. II-ej cz. T 74, 79; 186, 191
- Surenhusius G. 134; 255
- Symeon św. 18, 20
- Symon F. biskup 61; 173
- Symulacja religji chrześcijańskiej, p. Asymilacja pozorna
- Sydyk, p. *Sztadlan*
- Syrach, księga ST 66, 67
- Syski Aleksander ks. 8
- Szaarej ora*, księga kabalistyczna 87, 122; 199, 239
- Szabbat*, 1-y tr. II-ej cz. T 74, 79, 92, 95, 96, 109, 110, 117, 119, 127, 128, 157, 162; 186, 190, 203, 208, 209, 224, 226, 234, 235, 247, 248, 287, 293
- Szabbes-sziksels*, nierządnicza sobotnia; chrześcijańska usługująca żydom w sabat 145; 271
- Szamaj 81; 194
- Szapiro r. 28, 88; 199
- Szebiüt*, 5-y tr. I-ej cz. T 73, 79; 185, 190
- Szebuot*, 6-y tr. IV-ej cz. T 32, 76, 79; 188, 191
- Szefaa tal*, księga kabalistyczna 87; 199
- Szekalim*, 4-y tr. II-ej cz. T 74, 79; 186, 191
- Szelomo Jarchi r., p. Raszi
- Szelomon ben rabbi Mordechaj, r. 87; 199
- Szemat*, księga *Tch* 68
- Szemuel*, księga *Tch* 68
- Szełi we-ereb*, osnowa i wątek; żyd. nazwa Krzyża św. 105, 106; 219, 220
- Szir ha-sztrim*, księga *Tch* 68
- Szir ha-sztrim rabba*, komentarz do Pieśni nad Pieśniami, należy do dzieła *Midrasz rabba* 157; (287)
- Szlosberg, p. Sliosberg
- Szofetim*, księga *Tch* 68
- Sztadlan*, urzędnik żyd. do interwencji i przekupstw 22, 34, 35, 37, 46
- Szulchan aruch*, skodyfikowany skrót T 80, 87, 118, 127, 144, 153, 168; 192, 193, 199, 234, 247, 269, 288, 302
- Szymeon ben Jochaj r. 85; 197
- Szymon r. 86, 160; 198, 290

T

- Taanit*, 9-y tr. II-ej cz. T 74, 19, 119; 186, 191, 236
- Tagier A. 16, 33, 34, 36, 37, 39
- Talmud 69-72-85, 87; 181-184-197, 199
- Talui*, powieszony; żydowska nazwa Jezusa 90, 92, 93, 96, 120, 129, 130; 202, 204, 209, 237, 250, 251
- Tam *rabbi* lub Jakób ben Meir 138, 168; 261, 301
- Tamid*, 9-y tr. V-ej cz. T 77, 79; 189, 191
- Tanach*, u żydów Pismo św. 67, 68
- Tanna'im, tanna'ici*; uczeni, autorzy *Miszny* 70; 182
- Tarfon r. 128; 248
- Tebul jom*, 10-y tr. VI-ej cz. T 78, 79; 190, 191
- Tehillim*, księga *Tch* 68
- Temura*, 6-y tr. V-ej cz. T 76, 79; 188, 191
- Terumot*, 6-y tr. I-ej cz. T 73, 79; 185, 190
- Tifla*, nikczemność, grzech; żyd. nazwa modlitw chrześcijan 124, 128; 243, 248
- Tobjasz, księga ST 65, 67
- Tohorot*, VI-a cz. T i 5-y tr. VI-ej cz. T 72, 77, 79; 184, 189, 191
- Tokarzewski Marjan ks. 55
- Toldot Jeszu*, Pochodzenie Jezusa; żyd. księga 87, 94, 96, 97, 98, 99; 199, 206, 208, 210
- Tora*, Prawo, Pięcioksiąg Mojżesza; nazwa I-ej cz. *Tch* 67, 68, 69, 81, 85, 122, 152, 155, 156; 181, 193, 194, 197, 239, 280, 284, 285
- Tosefot*, dodatki; objaśnienia *Miszny*, wchodzące w skład T 10, 71, 72, 138, 168; 183, 184, 261, 301
- Tre Asar*, księga *Tch* 68

Treny, księga ST 65, 66, 68, 163; 294

U

- Ukcim*, 12-y tr. VI-ej cz. T 78, 79; 190, 191
- Ulrich z Hutten 83; 195
- Uszaja r. 71; 183

V

Vossiusz 88; 200

W

- Wagenseil J. K. 88, 89, 92, 100, 102, 107, 124, 126, 148, 150; 200, 201, 204, 212, 214, 221, 243, 245, 274, 276
- Wajikra*, księga *Tch* 68
- Walent P. ks. 6
- Wielka Loża Anglii 115
- Wielkie Zgromadzenie, p. *Keneset ha-gedola*
- Wünsche A. 24

Z

- Zabim*, 9-y tr. VI-ej cz. T 77, 79; 190, 191
- Zacharjasz, księga ST 66, 102, 158; 214, 288
- Zajcew M. 16
- Zakuto A. r. 86; 198
- Zebachim*, 1-y tr. V-ej cz. T 76, 79; 188, 191
- Zeraim* I-a cz. T 72, 73; 184, 185
- Zohar*, podstawowa księga Kabały 10, 15, 30, 85, 86, 87, 88, 101, 112, 118, 121, 122, 141, 151, 156, 160, 162, 168; 197, 198, 199, 200, 213, 228, 237, 239, 240, 266, 278, 285, 286, 290-292, 301
- Zuta*, p. *Massechet derech eret*

SPIS RZECZY

W hołdzie księdzu Pranajtisowi	5
Słowo wstępne	9

KSIĄDZ PRANAJTIS I WALKA O TALMUD

Los chrześcijanina badacza Talmudu	13
I. Ks. Pranajtis i jego praca	14
II. Sprawa Bejlisa	16
Ekspertyza ks. Pranajtisa	18
III. Kontrakcja żydowska	21
1. Opinia publiczna	22
A. Żydowska kampanja prasowa	22
B. Odpowiedź oszczercom	24
C. Dalszy ciąg żydowskiej akcji prasowej	33
2. Akcja zakulisowa	34
A. Zabiegi u władz rosyjskich	35
B. Zabiegi w Watykanie	38
List ministra Nelidowa	41
IV. List ks. Pranajtisa	46
V. Zgon ks. Pranajtisa	54

CHRZEŚCIJANIN W TALMUDZIE ŻYDOWSKIM

Słowo wstępne	63
Wstęp	64
[O Piśmie świętem]	65
O Talmudzie	69
Omówienie innych ksiąg talmudycznych	85
Zródła	86

CZĘŚĆ I: NAUKA TALMUDU O CHRZEŚCIJANACH

Rozdział I. Jezus Chrystus w Talmudzie	90
Artykuł I. Nazwy Chrystusa	30
I. Jeszua ha-nocri — Jeszu — Jiszu	90
II. Oto isz — ten mąż	92
III. Peloni —niejaki	92

IV. Naggar bar naggar — rzemieślnik syn rzemieślnika	92
V. Talui — powieszony	92
Artykuł II. Życie Chrystusa	93
I. Nieprawego łoża i syn menstruującej	93
[Jossef Pondry]	98
II. Miał w sobie duszę Ezawa	99
III. Niektórzy nazywają go głupcem i obłąkanym	99
IV. Kuglarz i oddany sztukom magicznym	99
V. Bałwochwalca	100
VI. Uwodziciel	101
VII. Przybity do Krzyża	101
VIII. Pogrzebany w piekle	101
IX. Po śmierci czczony jako Bóg przez swoich zwolenników	102
X. Bożek	103
Komentarz o Krzyżu	105
Artykuł III. Nauka Chrystusa	106
I. Błąd	106
II. Kacerstwo	107
III. Niemożliwe do wypełnienia	107
Rozdział II. Chrześcijananie	108
Artykuł I. Nazwy chrześcijan w Talmudzie	108
I. Aboda zara — kult obcy, bałwochwalstwo	109
II. Akum — czciciele gwiazd i planet	109
III. Obde elilim — słudzy bożków	110
IV. Minim — kacerze	110
V. Edom — Idumejczycy	111
VI. Goim — narody	111
VII. Nochrim — obcy, cudzoziemcy	112
VIII. Amme ha-arec — prostytutki (narody ziemi)	112
IX. Basar we-dam — ciało i krew	112
X. Apikorosim — epikurejczycy	112
XI. Kutim — Samarytanie	113
Artykuł II. Czem są chrześcijanie według nauki Talmudu	113
I. Bałwochwalcy	114
II. Chrześcijananie gorsi niż Turcy	114
III. Mordercy	115
IV. Nierządnicy	116
V. Nieczyści	117
VI. Są równi gnojowi	118
VII. Nie ludzie, zwierzętom równi	118
VIII. Postacią tylko różni od zwierząt	119
IX. Zwierzęta	119
X. Gorsi od zwierząt	120
XI. Rozmnażają się na sposób zwierząt	120
XII. Synowie djabła	121
XIII. Dusze chrześcijan są złe i nieczyste	122

XIV. Po śmierci idą do piekła	123
XV. Zwłoki chrześcijan padliną	123
Artykuł III. Boski kult chrześcijan	124
I. Kapłani	124
II. Kościoły	124
III. Kielichy	127
IV. Księgi	127
V. Modlitwy	128
VI. Święta	128

CZĘŚĆ II: NAKAZY TALMUDU O CHRZEŚCIJANACH

Rozdział I. Chrześcijan należy unikać	131
Artykuł I. Chrześcijan należy unikać ponieważ nie są godni obcowania z żydami	131
I. Żyd nie może składać życzeń chrześcijaninowi	132
II. Nie odpowiadać chrześcijaninowi na jego pozdrowienie	133
III. Żyd nie może stawać na sądach chrześcijan	133
IV. Chrześcijanin nie może być też użyty jako świadek	133
V. Nie wolno żydowi jeść potraw chrześcijańskich	133
VI. I w niczem nie godzi się być podobnym do chrześcijan	134
Artykuł II. Chrześcijan należy unikać, ponieważ są nieczyści	134
Artykuł III. Chrześcijan należy unikać, ponieważ są bałwochwalcami	135
I. Zabronione są stosunki z chrześcijanami przed ich świętami	135
II. Nie wolno żydowi używać rzeczy, które się odnoszą do boskiego kultu chrześcijan	136
III. Zabrania się sprzedawać chrześcijanom czegokolwiek, co może służyć ich kultowi	136
IV. Ateistom [bezbożnikom, bezwyznaniowcom] wszystko sprzedawać wolno	138
Artykuł IV. Chrześcijan należy unikać, ponieważ są szkodliwi	139
I. Nie wolno żydowi posługiwać się karmicielką chrześcijanką	139
II. Ani nauczycielem	139
III. Ani lekarzem	139
IV. Ani fryzjerem	140
V. Ani akuszerką	140
Rozdział II. Chrześcijan należy zniszczyć	141
Artykuł I. Zniszczyć pośrednio: Należy chrześcijanom szkodzić	141
I. Nie należy robić nic dobrego	141
1. Nie wolno chwalić chrześcijanina	142
2. Nie wolno wymawiać nazwy chrześcijan	142
3. Obowiązani nazywać obelżywie	142
4. Nie wolno dawać chrześcijanom podarków	145
5. Nie sprzedawać posiadłości chrześcijanom	146
6. Nie uczyć chrześcijan sztuki	146

II. Należy szkodzić na mieniu	146
1. Nie wolno ostrzegać mylących się w interesach	146
2. Nie oddawać rzeczy znalezionej	147
3. Wolno oszukiwać chrześcijan	147
4. Wolno żydowi udawać chrześcijanina	148
5. Wolno żydowi uprawiać lichwę	150
III. Należy szkodzić w sądach	150
1. Wolno żydowi kłamać i oszukiwać	150
2. Wolno żydowi krzywoprzysięgać	151
IV. Należy szkodzić na dobrach życiowych	151
1. Żyd obowiązany jest knuć zasadzki na chrześcijan	151
2. Nie wolno nieść pomocy choremu chrześcijaninowi	152
3. Nie należy pomagać chrześcijance przy porodzie	152
4. Nie należy uwalniać z niebezpieczeństwa życia	152
Artykuł II. Zniszczyć bezpośrednio: Chrześcijan należy mordować	153
I. Należy mordować zdrajców	153
II. Odszczepieńców	155
III. Ciemiężców trzymających Izraela w niewoli	156
1. Należy zabijać sprawujących rządy	156
2. Przedewszystkiem należy zniszczyć władzę rzymską	156
IV. Należy zabijać wszystkich chrześcijan	158
V. Wytępienie chrześcijan jest przyjemną Bogu ofiarą	159
VI. Jest teraz jedyną ofiarą	160
VII. Mordercom chrześcijan obiecuje się raj	160
VIII. Nie wolno nigdy zaprzestać tępienia chrześcijan	161
IX. Należy prześladować wspólnymi siłami	161
X. Nawet w czasie najuroczystszych świąt wolno zabić chrześcijanina	161
XI. Oczekiwany jest mesjasz mściciel	162
XII. Modlitwy żydów o zagładę chrześcijan	163
Modlitwa chrześcijan za żydów	164
Zakończenie	165
Wyjaśnienie skrótów	166

CHRISTIANUS IN TALMUDE IUDAEORUM

[Fotokopja oryginału łacińskiego]

169-307

POSŁOWIE, BIBLIOGRAFJA, INDEKS

Posłowie	311
Bibliografja	312
Indeks	316
Strona Talmudu	329
Strona tytułowa Zoharu	330

ZMIANY I BŁĘDY DUKARSKIE

Str.	Wiersz	Wydrukowano	Powinno być
23	14	p.t.	p. f.
24	22	inąd	inąd
25	41	Her man	Her mann
31	24	24;	24:
45	15	kadynał	kardynał
53	33	<i>Mystere</i>	<i>Mystère</i>
63	17	<i>krowo</i>	<i>krow</i>
68	3	<i>Odpowiedn k</i>	<i>Odpowiednik</i>
113	10	je	ich
115	27	Grabeż	Grabież
150	41	z	w
155	6	Boga.	Boga.
159	21	12)	42)
161	2	Izralita	Izraelita
163	26	[go]	[tekst]
168	15	תלמיד חכם	תלמיד חכם

OMNIA AD MAIOREM DEI GLORIAM